

Innst. 207 S

(2011–2012)

**Innstilling til Stortinget
fra Den særskilte komité**

Innstilling fra Den særskilte komité om redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli

Vedlegg 11: Referat fra åpen høring

Innhold

	Side		Side	
1. Komiteens merknader	5	1.8	Politiets responstid	17
1.1 Innledning	5	1.9	Riksalarm	17
1.1.1 Ramme for arbeidet	5	1.10	Helikopterberedskapen	18
1.1.2 Avgrensninger	5	1.11	Politiet	19
1.1.3 Kildegrunnlag	5	1.11.1	Politidekning	19
1.1.4 Generelle merknader	6	1.11.2	Politireserven	20
1.2 Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme	6	1.11.3	Skyting pågår	20
1.2.1 Normdannelse mot aksept av vold og terror	7	1.11.4	IKT i politiet	21
1.2.2 Avskrekking gjennom trussel om gjengjeldelse eller straff	8	1.12	Sivilforsvaret	21
1.2.3 Avverging av planlagt terroranslag	8	1.13	Samarbeid med private aktører	22
1.2.4 Øvrige strategier	9	1.14	Psykiatri mv.	22
1.3 Omsorg for – og oppfølging av – ofre og pårørende	10	1.15	Nytt sårbarhetsutvalg	22
1.4 Samhandling mellom politiet og Forsvaret	10	1.16	Sikkerhetskomité i Stortinget	23
1.5 Kommunikasjon i nødetatene	13	2. Forslag fra mindretall	23	
1.6 Beskyttelse av utsatte objekter	15	3. Komiteens tilråding	24	
1.7 Politiets sikkerhetstjeneste – PST	16	Vedlegg	26	

Innst. 207 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget
fra Den særskilte komité

Innstilling fra Den særskilte komité om redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli

Til Stortinget

1. Komiteens merknader

1.1 Innledning

1.1.1 *Ramme for arbeidet*

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Tore Hagebakken, Sigvald Oppebøen Hansen, Martin Kolberg, Anna Ljunggren og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Anders Anundsen, Hans Frode Kielland Asmyhr, Jan Arild Ellingsen og Åse Michaelsen, fra Høyre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, fra Senterpartiet, Jenny Klinge og Anne Tingelstad Wøien, fra Kristelig Folkeparti, lederen Knut Arild Hareide, og fra Venstre, Ola Elvestuen, viser til redegjørelse til Stortinget 10. november 2011 fra daværende justisminister Knut Storberget og daværende forsvarsminister Grete Faremo om terrorangrepene på regjeringkvartalet og AUFs sommerleir på Utøya 22. juli 2011. Komiteen viser til at formålet med redegjørelsen var å gi et bredere beslutningsgrunnlag for Stortingets vurdering av eventuelle behov for tiltak som lovendringer og budsjettmessige prioriteringer før 22. juli-kommisjonen har sluttført sitt arbeid, og evalueringene som er igangsatt i Politidirektoratet (POD) og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er fer-

digstilt. Redegjørelsen er vedlagt innstillingen (vedlegg 1).

Komiteen viser videre til at Stortinget i møte 11. november 2011, i medhold av § 14 første ledd i Stortingets forretningsorden, besluttet at en særskilt komité skulle nedsettes for å behandle saken videre. Komiteen skal peke ut en retning for arbeidet med styrket beredskap og økt sikkerhet for befolkningen. Komiteen har identifisert noen sentrale tema for arbeidet. Disse er forebygging av voldelig radikalisering og ekstremisme, omsorg for – og oppfølging av – ofre og pårørende, samhandling mellom politi og Forsvaret, kommunikasjon i nødetatene, beskyttelse av utsatte objekter, PST, politiets responstid og helikopterberedskapen.

1.1.2 *Avgrensninger*

Komiteen viser til det grunnlovsfestede maktfordelingsprinsipp som gir Stortinget makt til å gi og oppheve lover, vedta budsjetter og kontrollere den utøvende makt. Det innebærer at komiteens arbeid avgrenses mot etterforskning og irretteføring, dvs. faktum og skyldspørsmålet knyttet til den straffbare handlingen som forårsaket tragedien 22. juli. Komiteen understreker at regjeringen som utøvende makt må iverksette lovendringer, utforme forskrifter innenfor rammen av Stortingets lovvedtak og disponere vedtatte bevilgninger. Komiteens arbeid avgrenses også mot 22. juli-kommisjonen. Komiteen viser til at kommisjonen skal kartlegge alle relevante sider ved hendelsesforløpet og kan foreta de undersøkelser den mener er nødvendig.

1.1.3 *Kildegrunnlag*

Komiteen har i to omganger sendt skriftlige spørsmål til ulike departement. Svarene er inntatt som vedlegg til innstillingen (vedlegg 2–10).

Komiteen har videre avholdt en åpen høring 18. februar 2012 der følgende personer var invitert og møtte: justisminister Grete Faremo, forsvarsminister Espen Barth Eide, forsvarssjef Harald Sunde, daværende sjef for Politiets sikkerhetstjeneste (PST) Janne Kristiansen og fungerende politidirektør Vidar Refvik. Stenografisk referat fra høringen er vedlagt innstillingen (vedlegg 11).

Komiteen vil på bakgrunn av redegjørelsen, svarene fra regjeringen og den åpne høringen identifisere hvilke tiltak som er nødvendige å iverksette for å øke samfunnssikkerheten på kort sikt. Gjennom innstillingen legges det føringer for hva regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med i form av ordinære lovsaker eller budsjettframlegg, samt legge føringer for regjeringens utøvelse for framtida innenfor de områdene som ligger under komiteens mandat.

1.1.4 Generelle merknader

Komiteen viser til at vi lever i en tid der vanskelige saker ofte blir forenklet. Komiteen vil understreke at vi har et felles ansvar for å unngå å trekke forhastede slutninger. På de områdene hvor komiteen har et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag, ønsker komiteen å identifisere tiltak som er nødvendige å iverksette for å øke samfunnssikkerheten. Samfunnet trenger sentrale beslutningstakere med vilje til endring og evne til læring. Komiteen mener en må dra lærdom av hendelsene 22. juli for å forebygge nye terrorangrep, samt forbedre den generelle beredskapen og samfunnssikkerheten. Komiteen understreker betydningen av at grunnberedskapen i Norge må være god. Myndighetsfunksjonene og samfunnet må kunne stå imot kriser. Komiteen mener at samfunnssikkerhetsarbeidet derfor må styrkes. Men i et åpent demokrati vil det aldri kunne utstedes garantier for at anslag av ulik karakter aldri skal kunne skje.

Komiteen viser til at åtte mennesker mistet livet i bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet. 69 døde som følge av angrepet på Utøya. Mange mennesker ble skadet, og enda flere ble berørt som ofre eller pårørende.

Når tragedien først var et faktum, viste det norske samfunnet styrke og sto opp mot terrorangrepet. Det vises til de sterke reaksjonene både nasjonalt og internasjonalt i etterkant av 22. juli. Komiteen vil understreke at 22. juli berørte oss kraftig og kommer til å prege Norge som nasjon i lang tid. Blant annet rosetogene var uttrykk for en stor folkelig mobilisering, og ga oss en felles erfaring som i ettertid fremstår som en betydelig sosial kapital for Norge. Komiteen viser til at Hans Majestet kong Harald uttrykte det slik på minnemarkeringen i Spektrum 21. august:

«Som nasjon skal vi ta denne tiden med i våre hjerter, i vår erfaring. Vi er blitt vekket til en ny bevissthet om hva som virkelig betyr noe for oss.»

Komiteen vil peke på at det i dette også kan ligge nøkler til forståelsen av hvordan en kan utvikle livskvaliteten i det Norge som lever videre med en slik kollektiv erfaring.

Komiteen vil berømme alle som bidro i rednings- og sikringsarbeid, både politiet, helsevesenet og de andre nødetatene, Forsvaret og andre offentlige ansatte, i tillegg til de frivillige organisasjonene og mange enkeltpersoner som bidro på eget initiativ – noen med fare for eget liv.

Komiteen vil likevel påpeke at på en del områder viste 22. juli at Norge som samfunn ikke var godt nok forberedt på et terrorangrep. Komiteen skal vurdere tiltak og behov for lovendringer og budsjettbevilgninger. Komiteen mener det er nødvendig å ta følgende nye hovedgrep: videreutvikle og forsterke en overordnet plan for å forebygge terrorangrep i Norge, sikre et tettere samarbeid mellom politi og forsvar og styrke helikopterberedskapen, samt foreta en ekstern gjennomgang av ressursituasjonen i PST, slik at det foreligger et best mulig grunnlag for behandling av PSTs framtidige budsjetter.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil innledningsvis påpeke at staten har et overordnet ansvar for borgernes og nasjonens sikkerhet. Dette ansvaret utøves i det daglige primært gjennom politiet og Forsvaret, som har ulike oppgaver å ivareta.

På bakgrunn av erfaringene fra 22. juli må det undersøkes om blant annet disse to institusjonene fullt ut er dimensjonert for – og har mulighet til – å innfri samfunnets forventninger. Det er derfor viktig å se på hvilke krav og forutsetninger som foreligger.

1.2 Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme

Komiteen har merket seg at daværende justisminister Knut Storberget i den muntlige redegjørelsen til Stortinget oppfordret Stortinget til en bred debatt om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Komiteen mener at det må legges særskilt vekt på samarbeid og samordning gjennom lokale samarbeidsstrukturer for å styrke det bredere kriminalitetsforebyggende arbeidet. To ordninger står sentralt i samordningen og samarbeidet lokalt: politiråd og samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT). Politirådene har mandat for hele befolkningen, inkludert barn og unge, mens SLT primært har barn og unge som målgruppe. Politiråd bør også være et godt verktøy for å forebygge radikaliserings

og utvikle et strategisk samarbeid om forebygging med det lokale selvstyret også i dette spørsmålet. Komiteen forutsetter at regjeringen evaluerer effekten av politirådene med sikte på å legge «best practice» til grunn og sikre nødvendig erfaringsutveksling.

Komiteen vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere etableringen av politiråd i kommunene og deres betydning for forebyggende arbeid, herunder betydningen for den lokale terrorberedskapen.»

«Stortinget ber regjeringen utrede bedre måter å belønne velfungerende SLT-samarbeid på, med sikte på å styrke det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet og samfunnsberedskapen.»

Komiteen mener at det er nødvendig å mobilisere de samlede ressursene i politiet slik at voldelig ekstremisme kan forebygges på en tilstrekkelig god måte. I drøftingen av strategier for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme viser komiteen til modellen for forebygging av terrorisme utarbeidet av professor Tore Bjørgo ved Politihøgskolen. Modellen skisserer følgende ni hovedstrategier: normdannelse mot aksept av vold og terror, avskrekking gjennom trussel om gjengjeldelse eller straff, avverging av planlagt terroranslag, inkapasitering ved å frata (potensielle) terrorister evnen til å gjennomføre terrorhandlinger, beskyttelse av sårbare mål gjennom å gjøre anslag vanskeligere og mer risikabelt, redusere skadevirkninger fra terrorhandlinger, redusere gevinstene fra terrorhandlinger, redusere voldelig radikaliserings og rekruttering til terrorisme ved å redusere årsaker og frustrasjoner og få terrorister til å slutte med terrorisme som enkeltpersoner eller gruppe.

Komiteen er kjent med at Norge har et anerkjent forskningsmiljø på radikaliserings og ekstremisme. Det er viktig å styrke dette miljøet. Videre mener komiteen at det kan være grunn til å styrke arbeidet med å støtte personer som ønsker å forlate ekstreme og radikaliserede miljøer. Komiteen viser også til regjeringens handlingsplan for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme, «Felles trygghet – felles ansvar», fra desember 2010. Planen bygger på fire innsatsområder; kunnskap og informasjon, styrking av myndighetenes samhandling, styrket dialog og økt involvering og støtte til sårbare og utsatte personer. Forebygging av voldelig ekstremisme er en sektorovergripende oppgave som krever et bredt samarbeid mellom politi, kommune, skoleverket, helsesektoren og borgerne.

1.2.1 Normdannelse mot aksept av vold og terror

Komiteen mener den første strategien, normdannelse mot aksept av vold og terror, er viktig som et demokratisk og ukontroversielt virkemiddel med lave kostnader. Tore Bjørgo sier følgende om dette i sin bok «Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet»:

«Den forebyggende mekanismen består her i å forsterke motforestillinger og normative barrierer mot bruk av vold og terrorisme, og å fjerne unnskyldninger og påskudd for å bruke vold. (...) Foreldre, skole og religiøse samfunn spiller hovedroller i å gi barn moralske holdninger og utvikle empati for andre mennesker.»

Komiteen understreker betydningen av å styrke familiens og de private fellesskapenes rolle for å sikre at hvert enkelt samfunnsmedlem opplever mer trygghet og solidaritet i hverdagen. Trygge enkeltmennesker og familier i trygge hjem skaper livskraft som bidrar til å skape et mer solidarisk samfunn, hvor mennesker tar ansvar for seg selv og andre. Sammen med en velfungerende velferdsstat med balanse mellom offentlig og privat ansvar, og hvor forandring gjennomføres for å forbedre det beste i samfunnet, bidrar dette til å forebygge sosiale problemer, sosial utstøting og at folk faller utenfor.

Komiteen viser til at mennesker i dag lever i mange ulike familiekonstellasjoner. Det er viktig å legge til grunn en politikk som fanger opp alle disse ulikhetene, ikke minst knyttet til at mange mennesker lever alene over lengre tid. Tilhørighet til vennellesskap, frivillige organisasjoner og andre sosiale arenaer vil bety enda mer fremover.

Komiteen vil i denne sammenheng peke på den stadige økningen i bekymringsmeldinger og saker i barnevernet. Komiteen vil understreke at for å forebygge noen av de sakene som senere blir barnevernssaker er det viktig å se på tiltak som retter seg mot familien som helhet. Komiteen vil særlig vektlegge et godt helhetlig, forebyggende familiearbeid og et godt samarbeid med barnevern og tilgrensende tjenester for å ivareta barnas og familiens beste.

Komiteen vil understreke at å sikre alle barn en trygg omsorgssituasjon og stabile oppvekstvilkår er viktig for å forebygge problemer som ellers kan oppstå. Et godt og inkluderende oppvekstmiljø er også grunnleggende for å hindre marginalisering. En samlet innsats mot vold, mobbing, rus og rasisme er en forutsetning for dette arbeidet.

Komiteen mener skolen har et tosidig oppdrag: Skolen skal utdanne – og skolen skal danne. På samme måte som faktakunnskap må også verdier og holdninger læres. Komiteen mener samfunnet må ha arenaer for slik læring. Skolen er fortsatt fellesare-

naen der sosial, kulturell og etisk læring skal og må ha sin rettmessige plass. Komiteen vil understreke at det har skjedd mye positivt i norsk skole det siste tiåret. Samtidig er det grunn til å etterspørre balansen og helheten i skolens oppdrag, ikke minst den danningmessige dimensjonen.

Komiteen viser til at etter 22. juli har Mellomkirkelig råd for Den norske kirke og Islamsk Råd Norge sammen definert et sett kjennetegn på religiøs ekstremisme og utarbeidet en verktøykasse som menigheter og moskeer kan benytte seg av i arbeidet med å identifisere og motarbeide religiøst motiverte trusler, vold og annen ekstremisme. Komiteen vil understreke betydningen av at religiøse ledere fremholder at terror og voldsbruk er etisk uakseptabelt. Komiteen viser til Den norske kirkes og andre tros- og livssynsorganisasjoners mangeårige arbeid med religionsdialog som gir en særegen mulighet til å bidra til tillitsskapende arbeid mellom trossamfunn og folkegrupper i Norge. Disse gode relasjonene er viktige for holdningsskapende arbeid innad i kirken og i andre tros- og livssynsorganisasjoner, samt for bygging av vennskap, solidaritet og samhørighet med mennesker som tilhører andre tros- og livssynssamfunn.

Komiteen viser til at statsminister Jens Stoltenberg under rosemarkeringen i Oslo sa at det beste svaret på terroren 22. juli vil være at folk engasjerer seg i politikk og frivillige lag og organisasjoner. Det er komiteen enig i. Frivillighet og det sivile samfunn skaper møteplasser som bygger kjennskap og tillit mellom mennesker med forskjellig bakgrunn. Sterke fellesskap styrker demokratiet og hindrer radikaliseringsprosesser.

Komiteen mener hendelsene 22. juli gjør det viktigere enn noen gang å styrke frivilligheten og det sivile samfunn, slik at man motvirker ufrivillig ensomhet og oppnår alle de store gevinstene – både for enkeltmennesket og fellesskapet – av å være sammen og oppnå tillit til hverandre.

Komiteen understreker at erkjennelsen av frivilligheten og det sivile samfunns betydning må følges opp med nye og ambisiøse tiltak som legger forholdene til rette for en faktisk styrking av denne delen av samfunnet.

Komiteen vil påpeke at det ikke er en motsetning mellom en stor stat og en stor frivillig sektor. De skandinaviske landene kombinerer verdens høyeste sosiale kapital med store offentlige sektorer. Dette gjelder ikke minst i vårt eget land. Komiteen mener at den norske modellen med relativt små forskjeller skaper tillit mellom mennesker. Derfor er heller ikke forskernes råd for å stimulere frivillighet og sosial kapital nødvendigvis å trekke staten mest mulig tilbake. Staten må snarere være oppmerksom

på frivillighetens karakter og betydning, støtte opp om den og gi den gode rammevilkår.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at den nordiske velferdsmodellen har blitt en suksess fordi den er fundert på en kombinasjon av høy grad av sosial kapital, svært åpne økonomier, fleksible arbeidsmarkeder, godt utbygde velferdsstater, aktive frivillige sektorer, tillit mellom mennesker, balanse mellom offentlig og privat sektor og at de økonomiske forskjellene mellom mennesker ikke blir for store. I tillegg har vårt politiske system vært preget av en positiv konsensuskultur knyttet til å vedta reformer for å bevare og videreføre det beste i samfunnet. Alle partier og vekslende regjeringer har bidratt med viktige bidrag til å utvikle det Norge vi har i dag.

1.2.2 Avskrekking gjennom trussel om gjengjeldelse eller straff

Komiteen viser til den andre strategien som innebærer avskrekking gjennom trussel om gjengjeldelse eller straff. Som strategi for forebygging av terrorisme viser komiteen til at avskrekking baserer seg først og fremst på virkemidler som ulike former for maktbruk, først og fremst fengselsstraff. Komiteen viser videre til at i den nye straffeloven er den aller strengeste strafferammen på 30 års fengsel beholdt grove terrorhandlinger. Komiteen vil understreke at hovedhensikten med å åpne for en slik streng fengselsstraff er at den skal virke avskrekkende. Komiteen viser til at det også kan virke avskrekkende at spesialtrente kontraterrorstyrker kan bli satt inn mot terrorister.

Komiteen viser til at Norge ikke har ratifisert konvensjonen om kjernefysisk terrorisme fordi de nødvendige lovendringer ikke er satt i kraft. Komiteen viser videre til at den amerikanske presidenten har tatt spørsmålet opp med den norske statsministeren og bedt om at Norge ratifiserer konvensjonen. Komiteen er kjent med at Justisdepartementet arbeider med et lovforslag om ikraftsetting av de nødvendige lovbestemmelsene uavhengig av ikrafttredelse av den nye straffeloven 2005/2009, og understreker at dette arbeidet må skje så hurtig som mulig.

1.2.3 Avverging av planlagt terroranslag

Komiteen viser til den tredje strategien som gjelder avverging av planlagte terroranslag. Her er målet å hindre terrorister i å gjennomføre anslag gjennom å avsløre aksjoner i forkant. I den forbindelse er det relevant å vurdere om politiets etterforskningsmetoder er gode nok, veid opp mot hensynet til personvern. Komiteen viser i den sammenheng til den videre behandlingen av Metode-

kontrollutvalget og til komiteens merknader under innstillingens kapittel om PST.

Komiteen vil også understreke at PST må ha tilstrekkelige ressurser til å overvåke ulike miljøer i et bredt forebyggende perspektiv. I den sammenheng imøteser komiteen en gjennomgang av ressurs-situasjonen i PST.

Komiteen viser til at alle departementer utarbeider beredskapsplaner basert på det overordnede planverket Nasjonalt beredskapssystem (NBS). Dette systemet bygger på NATOs planverk og består av Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystemet for Forsvaret (BFF). Et nytt system, kalt Politiets beredskapssystem (PBS) ble utarbeidet i 2007 og er senere ajourført. PBS er fundamentet for en enhetlig og effektiv håndtering av så vel ordinære som ekstraordinære hendelser og kriser, og systemet skal blant annet bidra til en koordinert planlegging og innsats. PBS består av tre deler og forholder seg til så vel Sivilt beredskapssystem som til lover og overordnede styringsdokument i sin oppbygging.

Komiteen ser behov for ny instruks om departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap og Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, styrking av Justis- og beredskapsdepartementets tilsyn med underliggende etater og instanser, samt styrking av andre departementers arbeid med sikkerhet og beredskap. Komiteen har merket seg at regjeringen nedsatte en hurtigarbeidende gruppe for å gjennomgå Justis- og beredskapsdepartementets sikkerhets- og beredskapsoppgaver. Gruppen avga sin rapport 31. januar 2012.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en videreutviklet og forsterket overordnet plan for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep i Norge.»

Komiteen har merket seg at EU-kommisjonen de senere årene har utarbeidet handlingsplaner innen ulike sektorområder – blant annet på eksplosivområdet. EU vedtok en handlingsplan for å styrke sikkerheten med eksplosiver i 2008. Planen omfatter både såkalte ordinære eksplosiver og stoffer og stoffblandinger som kan brukes til å lage eksplosiver.

Komiteen har videre merket seg at arbeidet med å forebygge og begrense tilgangen til eksplosiver for sivilt bruk har pågått i Norge i flere år. I den forbindelse er det blant annet gjennomført en rekke regelverksendringer, tilsyn og veilednings- og informasjonsarbeid. Det har videre vært kontakt mot andre myndigheter og relevante næringsaktører. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har også deltatt i nasjonale og internasjonale fora på området. Blant annet har det siden 2004 blitt gjort en rekke innstramminger i forskrift 26. juni 2002 nr. 922

om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff (eksplosivforskriften).

Komiteen viser til justisministerens redegjørelse hvor han sa:

«slik jeg ser det er det helt avgjørende med gode arbeidsformer og analyser (...), samt et godt nasjonalt og internasjonalt samarbeid med alle relevante aktører.»

Komiteen viser videre til PST sin åpne trusselvurdering for 2012 hvor det står:

«personene i de ekstreme islamistiske nettverkene er involverte i aktiviteter av mer operativ karakter enn tidligere. Flere av disse personene reiser til konfliktområdene for å få trening, kamperfaring og møte internasjonale kontakter. Slike opphold kan påvirke den enkeltes ønske og evne til å planlegge terrorhandlinger her i landet.»

Komiteen tar PST sin bekymring og justisministerens utfordring «til bred debatt om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme» i et «godt og nasjonalt og internasjonalt samarbeid med alle relevante aktører» på alvor og understreker betydningen av at arbeidet knyttet til tilsyn, informasjon, kontakt med relevante aktører og deltakelse i nasjonale og internasjonale fora også i tiden fremover skal ha prioritet.

1.2.4 Øvrige strategier

Komiteen viser til at inkapasitering av (potensielle) terrorister har som mekanisme å hindre ond-sinnede aktører fra å begå kriminelle handlinger gjennom bruk av innesperring eller fysisk «uskadeliggjøring» som virkemiddel. Komiteen viser videre til at å frata terrorister nødvendige innsatsmidler, for eksempel gjennom beslag av våpen, sprengstoff eller penger som skal finansiere terroraksjoner, også er en form for inkapasitering.

Når det gjelder beskyttelse av sårbare mål, viser komiteen til omtale av dette temaet under eget hovedpunkt «Beskyttelse av utsatte objekter».

For å kunne redusere skadevirkninger fra terrorhandlinger vil komiteen understreke at det forebyggende aspektet i denne strategien ligger i at en effektiv kriserespons må være planlagt, samordnet og trent på forhånd, før en eventuell terrorhendelse skjer. Komiteen vil peke på at angrepene 22. juli viser at kriseresponsen må planlegges bedre, samordnes bedre og det må trenes mer.

For å få best mulig utbytte av trening og øvelser er det viktig at det er en kultur for evaluering, læring og endring i nød- og beredskapsetatene.

Komiteen viser til at strategien for å redusere gevinstene fra terrorhandlinger innebærer å begrense måloppnåelsen til terroristene, enten dette dreier seg

om at de ønsker å få oppmerksomhet og formidle et budskap (kommunikasjon), skape frykt og handlingslammelse (krisemaksimering) eller få myndigheter eller andre til å gi etter for bestemte krav (utpressing). Den forebyggende mekanismen består i å gjøre det mindre attraktivt for andre potensielle terrorister å gjenta en aksjonsform som viser seg ikke å gi det ønskede utbyttet.

Komiteen vil peke på at årsakene til framvekst av voldelig radikaliserings og terrorisme i et samfunn er sammensatte. Det er derfor avgjørende at forebyggings tiltakene er vide og inkluderer både sosial integrering og politiske grep.

Komiteen viser til at strategien for å få terrorister til å slutte med terrorisme handler om å få enkeltpersoner og grupper involvert i terrorisme til å avslutte sin deltakelse i slike aktiviteter – gjerne omtalt som exit-prosesser.

1.3 Omsorg for – og oppfølging av – ofre og pårørende

Komiteen viser til at det er kommunene som i tida etter 22. juli har hatt ansvaret for den psykososiale oppfølgingen av de rammede. Dette ansvaret utøves i nært samarbeid med spesialisthelsetjenesten, og kommunene understøttes av kompetanse fra de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. Komiteen vil peke på at kommunene har tilbudt de rammede en fast kontaktperson som skal sørge for tett oppfølging. Komiteen mener slik tilnærming er klok, og mener ordningen med fast kontaktperson for mennesker som er rammet av en krise vil bidra til at behovet for hjelp fanges bedre opp og tiltak kan iverksettes tidligere og ha en mer forebyggende karakter. Komiteen anmoder Helse- og omsorgsdepartementet om å gjennomgå erfaringene fra denne ordningen og vurdere om den skal utvides til å bli en generell ordning for kommunene. I den sammenheng viser komiteen til justisministerens redegjørelse der det blir påpekt at vi må vurdere om de pårørendes store behov for informasjon ble godt nok ivaretatt. Når dette er klarlagt, vil komiteen be regjeringen iverksette eventuelle nødvendige tiltak for å forbedre informasjonen til pårørende i en krisesituasjon.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette eventuelle nødvendige tiltak for å forbedre informasjonen til pårørende i en krisesituasjon.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene fra ordningen med fast kontakt for ofre og pårørende i forbindelse med en krise og vurdere om den skal utvides til å bli en generell ordning for kommunene.»

Komiteen vil understreke betydningen av det arbeidet Den norske kirke gjorde i etterkant av 22. juli. Komiteen viser til at Kirken er en del av den lokale, regionale og nasjonale kriseberedskapen. Kirken er til stede over hele landet, og har erfaring fra daglig håndtering av enkeltmenneskers og lokalsamfunns møter med sorg og krise. Dette gir Kirken en handlingsberedskap ved større kriser og katastrofer. Komiteen understreker betydningen av Kirkens og andre tros- og livssynssamfunns diakonale arbeid som støtter mennesker i sorg og nød også i den lange tiden etter den akutte fasen. Kirken og andre tros- og livssynssamfunn har kunnskap om og erfaring med hva som gir trøst og hva som bringer håp. Her tilbys livstolkning og hjelp til livsmestring for enkeltmennesker, lokalsamfunn og nasjonsfelleskap.

Komiteen har merket seg at Justisdepartementet i Prop. 65 L (2011–2012) 17. februar 2012 foreslo endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven for å sikre en hensiktsmessig gjennomføring av straffesaken og forsvarlig behandling av erstatnings- og oppreisningskravene som følge av terrorhandlingene 22. juli 2011. Forslagene er generelt utformet. Et av forslagene er å heve den øvre grensen for voldsoffererstatning til 60 G, og at denne skal kunne fravikes i særlige tilfeller.

1.4 Samhandling mellom politiet og Forsvaret

Komiteen viser til at Forsvarets hovedoppgave er å ivareta norsk suverenitet. I fredstid er det politiets hovedoppgave å sikre innbyggernes trygghet.

Komiteen mener at den dimensjonerende oppgaven for Forsvaret skal være å ivareta norsk suverenitet. Dette skal imidlertid ikke være til hinder for at Forsvaret skal kunne stille sine kapasiteter og sitt personell til disposisjon for sivilt samfunn når det trengs.

Komiteen viser til politiloven §§ 1 og 2. I § 1 står det at

«Staten skal sørge for den polititjeneste som samfunnet har behov for. Polititjenesten utføres av politiet og lensmannsetaten.

Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevede og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgerens rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.»

For at Forsvaret og politiet skal være i stand til å løse sine oppgaver, mener komiteen at det må bevilges nødvendige økonomiske ressurser.

Komiteen viser til at nærmere bestemmelser om Forsvarets bistand til politiet er fastsatt i instruks for Forsvarets bistand til politiet (bistandsinstruksen). Komiteen viser til at bistandsinstruksen

under spesielle omstendigheter gir politiet mulighet til å anmode Forsvaret om håndhevelsesbistand.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, mener at bruk av Forsvarets ressurser i fred vil måtte bero på et identifisert sivilt behov, og hente sin legitimitet i de oppdrag som gis av sivile myndigheter. En grunnleggende forutsetning for at Forsvaret skal yte bistand til politiet er at politiet anmoder om det, og at politiets personell og/eller materiellressurser ikke strekker til. Skal dette fungere optimalt, må politiet opparbeide seg inngående kjennskap til hvilke relevante kapasiteter og ressurser de kan trekke veksler på fra Forsvarets side.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at bruk av Forsvarets ressurser i fred vil måtte bero på et identifisert sivilt behov. Disse medlemmer ser det som ønskelig at Stortinget på generelt grunnlag vurderer hvilke grenser som bør fastsettes for bruk av militære ressurser og militær makt i forbindelse med sivile oppdrag, og dermed overfor sivile borgere. Disse medlemmer mener disse grensene bør fastsettes i formell lov. Disse medlemmer anser dette som den fremgangsmåten som i størst mulig grad vil følge Grunnloven § 99 annet ledd om forbudet mot «militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former». Slik vil anvendelsen av Forsvaret til sivile behov ha den nødvendige legalitet og legitimitet i oppdragene som gis av sivile myndigheter. Disse medlemmer imøteser regjeringens vurdering av dette spørsmålet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovvedtak om fastsettelse av grensene for bruk av militære ressurser og militær makt overfor sivile borgere i fredstid.»

Disse medlemmer understreker at en grunnleggende forutsetning for at Forsvaret skal yte bistand til politiet, er at politiet anmoder om det, og at politiets personell og/eller materiellressurser ikke strekker til. Skal dette fungere optimalt, må politiet opparbeide seg inngående kjennskap til hvilke relevante kapasiteter og ressurser de kan trekke veksler på fra Forsvarets side.

Komiteen vil understreke at de formelle krav til politisk godkjenning av håndhevelsesbistand ikke skal være til hinder for raske og løpende avklaringer og godkjenninger underveis når situasjonen krever det, jf. bistandsinstruksen § 11 (4).

Komiteen imøteser den varslede vurderingen av bistandsinstruksens anvendelsesområde, prosedy-

rer og kommandoforhold. Komiteen mener bistandsinstruksen bør gjennomgås med sikte på å øke samhandlingen både på det administrative, logistiske og håndhevelsesmessige felt.

Komiteen vil understreke at det i en initialfase etter en hendelse – terrorangrep, angrep fra fremmed stat eller angrep med ukjent opphav – er viktig at militære avdelinger og befalingsmenn mobiliserer inntil bakgrunnen for hendelsen er avklart. Det er viktig at politiet og Forsvaret øver tilstrekkelig til at styrkene er godt samtrente slik at de kan håndtere et eventuelt terroranslag eller annen sivil krisesituasjon.

Komiteen mener at når bistandsinstruksen nå gjennomgås som følge av angrepene 22. juli, må det være både viktig og mulig å få dette på plass uten å måtte vente på 22. juli-kommisjonens evaluering. Derfor må gjennomgangen ferdigstilles snarest.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget viser til regjeringens gjennomgang av bistandsinstruksen og legger til grunn at samhandlingen mellom politi og forsvar videreutvikles og forsterkes.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak for å bevisstgjøre politiledere om viktigheten av raskt å be om bistand fra Forsvaret eller andre ved større hendelser.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at det tok nesten syv og en halv time fra bombeangrepet mot regjeringskvartalet til politiet anmodet Forsvaret om håndhevelsesbistand i form av støtte fra Heimvernet til vakt og sikring. I tiden etter bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet prioriterte politiet å sikre liv og helse med de knappe ressursene som var tilgjengelig. Samtidig var flere viktige bygg og mennesker i området uten adekvat sikring. Sikring av sikringsverdige objekter handler også om liv og helse. Disse medlemmer har merket seg at politiet ikke hadde ressurser til å foreta adekvat sikring av statsministerbolig, storting og andre sikringsverdige objekter.

Disse medlemmer viser til at det under komiteens åpne høring om saken fremkom nye opplysninger om når Forsvaret kunne yte håndhevelsesbistand via Heimvernet til vakt og sikring. Forsvarsjef Harald Sunde bekreftet på direkte spørsmål fra representanten Anders Anundsen at de kunne stille med den samme styrken som de faktisk stilte med påfølgende dag kl. 06.00, allerede etter to til fire timer etter at bomben hadde gått av.

Disse medlemmer viser til at det er en forutsetning for at Forsvaret kan yte bistand til sivile myndigheter at det foreligger en forespørsel, i dette tilfel-

let fra politiet, samt at forespørselen godkjennes av politisk ledelse i departementet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser til at det faktisk at politiet unnlot å be om bistand til vakt og sikring, medførte at de tilgjengelige ressursene ikke ble benyttet. Dette kunne satt liv og helse i fare fordi ingen på det tidspunkt visste omfanget av terrorangrepet, om det var flere involvert eller om andre siktelsesverdige objekter var utsatt for fare.

Disse medlemmer forventer at 22. juli-kommisjonen går nøyere inn i de vurderinger som her er foretatt fra politiets side, men finner likevel grunn til å bemerke at det i ettertid fremstår som svært vanskelig å forstå at politiet ikke ba om denne bistanden fra Forsvaret uten videre opphold, men at de i stedet ventet nesten syv og en halv time. Disse medlemmer mener dette viser at det har vært for lav bevissthet knyttet til de ressurser Forsvaret kan tilby under terrorangrep eller i andre alvorlige krisesituasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser også til at fungerende politidirektør i høringen gjorde det klart at han ikke hadde lagt opp til noen gjennomgang av retningslinjer og vurderinger knyttet til når politiet skal be om Forsvarets bistand i slike sammenhenger. De overordnede retningslinjer for Forsvarets bistand til politiet styres av bistandsinstruksen. Vurderingen av bruken av Forsvaret som ressurs ligger imidlertid i dag på den enkelte politimester. Disse medlemmer frykter at det kan være en for stor kulturforskjell mellom politi og forsvar til at det faller naturlig for en del politimestere å be om Forsvarets bistand. I mange tilfeller vil det også mangle kunnskap om hva Forsvaret faktisk kan bistå med.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det foreligger konkrete oversikter over hvilken bistand Forsvaret kan yte de enkelte politidistrikt ved terrorangrep eller store katastrofer, samt forventet faktisk tidsbruk for å mobilisere den enkelte ressurs.»

Komiteen viser til at det er opprettet en egen liaison-ordning mellom politiet og Forsvaret som både i normalsituasjoner og ved kriser bistår faglig i arbeidet med tverrsektorielt samvirke mellom politiet og Forsvaret på operativt nivå.

Komiteen viser til svarene fra forsvarsministeren på komiteens skriftlige spørsmål, hvor det fremkommer at:

«Forsvarets liaison i Politidirektoratet hadde pr. 22. juli 2011 ikke en instruks, men en stillingsbeskrivelse. I denne fremgår det at stillingen skal være et bindeledd mellom Forsvaret og politiet, og at stillingsinnehaver skal legge til rette for god kommunikasjon mellom Politidirektoratet og Forsvarets strategiske og operative nivå.»

Komiteen understreker at det ved videreutviklingen av liaison-ordningen bør utarbeides en instruks som klargjør ansvar, myndighet og oppgaver.

Komiteen har merket seg det gode samarbeidet som eksisterer mellom Forsvarets Spesialkommando (FSK) og Politiets Beredskapstropp. FSK er en styrke som ble opprettet for å ha en særlig kontraterrorkapasitet i Forsvaret. Styrken står kontinuerlig på nasjonal beredskap og er øremerket til å bistå politiet ved for eksempel terroranslag.

Komiteen vil derfor oppfordre til at det gode samarbeidet som i dag eksisterer mellom FSK og Beredskapstroppen videreutvikles og styrkes, og sikres tilstrekkelig tilgang på helikopterkapasitet.

Komiteen viser til at Norge har to spesialstyrker – FSK og Marinejegerkommandoen (MJK). Sistnevnte har hovedbase på Haakonsvern i Bergen og base i Ramsund i Nordland, med tilgjengelig helikopterkapasitet ved Bardufoss flystasjon. Komiteen vil be regjeringen vurdere hvilke kapasiteter MJK kan bidra med som strategisk ressurs ved nasjonal krisehåndtering på lignende måte som FSKs rolle er i dag.

Komiteen viser til at mange former for terror som kan tenkes å ramme norsk jord, vil ha internasjonale forgreininger. Et godt samarbeid mellom PST og Forsvarets etterretningstjeneste (E-tjenesten) er derfor avgjørende viktig for å kunne danne seg et best mulig bilde nasjonalt. Komiteen har merket seg det samarbeidet som i dag eksisterer mellom PST og E-tjenesten, blant annet gjennom en felles analyseavdeling, og mener denne form for samarbeid mellom de to tjenestene bør utvides og styrkes, der dette er naturlig.

Komiteen viser til nødvendigheten av å bruke ressurser på beredskap som ledd i et kontinuerlig arbeid for å styrke samfunnssikkerheten og gjøre samfunnet mer robust. Innsatsen Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap gjør for å føre tilsyn med andre beredskapsaktører, samordning av større øvelser, slik som øvelse Oslo, må styrkes.

Komiteen understreker at hendelsene 22. juli fremhevet behovet for et effektivt samarbeid mellom nødetater, frivillige og ikke minst Forsvaret. Det er behov for å styrke forsterkningsressursene. Sivilfor-

svaret gir i så måte et meget kosteffektivt bidrag til samfunnsberedskapen, og en bør vurdere om ressurs-situasjonen er tilstrekkelig for å opprettholde forsvarlig beredskap.

Komiteen er kjent med at regjeringen ønsker å kartlegge rutiner, praksis og erfaring med samarbeidet mellom Sivilforsvaret, Heimevernet (HV) og politireserven. Det legges i denne forbindelse til grunn at forsterkningsbehovet i første rekke gjelder forsterkning knyttet til sivile hendelser og kriser i fredstid, men må sees i sammenheng med organisasjonenes oppgaver i væpnet konflikt. Det bør således vurderes om det er behov for mer prinsipielle avklaringer knyttet til nærmere samarbeid mellom HV, politireserven og Sivilforsvaret.

Komiteen har merket seg at det i løpet av vårsesjonen 2012 tas sikte på å legge frem en melding til Stortinget om samfunnssikkerhet og en ny langtidsplan for Forsvaret. Komiteen imøteser disse to meldingene og legger til grunn at Stortinget vil komme tilbake til spørsmålet om nye tiltak for å øke samarbeidet mellom sivile og militære ressurser. Videre understrekes betydningen av at komiteens signaler vedrørende samhandling mellom politiet og Forsvaret legges til grunn i regjeringens arbeid med langtidsplanen for Forsvaret og i resultatreformen i politiet.

Komiteen har videre merket seg at Justis- og beredskapsdepartementet har startet et arbeid som blant annet skal gjennomgå politiets oppgaver og organisering, resultatreformen, videreutvikling av politi og lensmannsetaten. En sentral del av arbeidet vil være spørsmål om beredskap, bemanning, responstid, organisering og utstyr. Komiteen mener at angrepene 22. juli har vist at det også er behov for å vurdere kapasitet, organisering og andre spørsmål knyttet til driften av operasjonssentralene med sikte på å få enda mer målrettet og effektiv bruk av politiets ressurser.

Komiteen viser til at Justisdepartementet, som fra 1. januar 2012 benevnes Justis- og beredskapsdepartementet, har fått en tydeligere beredskapsrolle. Komiteen understreker at dette må følges opp ressursmessig.

1.5 Kommunikasjon i nødetatene

Komiteen viser til at god kommunikasjon er avgjørende i all krisehåndtering, både for å kunne utføre politioperasjoner og for det øvrig rednings- og sikringsarbeidet.

Komiteen mener det er avgjørende at publikum raskt kommer i kontakt med politiet på 112. Komiteen er kjent med at Politidirektoratet i brev av 24. januar 2012 har anmodet hvert enkelt politidistrikt om å planlegge for økt bemanning ved å styrke 112. Hvert enkelt politidistrikt må også vur-

dere om det er behov for bistand til å håndtere mange 112-anrop som følge av større hendelser, og definere hvilket politidistrikt det er naturlig å be om nabohjelp fra. Komiteen mener det bør etableres lokale planverk for slik nabohjelp, og regulere dette i egne samarbeidsavtaler. Det må videre sikres god informasjonsflyt mellom det belastede politidistriktet og det distriktet som bistår i å motta nødsamtaler.

Komiteen er kjent med at dersom et politidistrikt ønsker å inngå en samarbeidsavtale om nabohjelp, vil Politiets data- og materieltjeneste (PDMT) løse de tekniske utfordringene basert på Telenors «Feilmottak nødetatene». Komiteen er videre kjent med at PDMT har programmert en viderekoblingsmekanisme som gjør at kapasiteten til 112-anrop er økt betraktelig. Dersom samtlige operatører sitter opptatt, vil publikum ikke oppleve at linjen er opptatt. Komiteen er tilfreds med de tiltak som så langt er iverksatt for å bedre kapasiteten. Samtidig vil komiteen understreke viktigheten for publikums trygghet og for muligheten til å gi adekvat hjelp, at lokale planverk og samarbeidsavtaler for nabohjelp kommer på plass i samtlige politidistrikt.

Komiteen vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre bedre informasjonsutveksling mellom politidistriktene ved store hendelser».

Komiteen viser til Stortingets behandling av St.meld. nr. 22 (2007–2008) i Innst. S. nr. 85 (2008–2009), der en samlet forsvarskomite skrev følgende i innstillingen:

«Komiteen har merket seg det brede engasjement som har vært rundt temaet felles nødnummer og felles nødmeldesentraler. Komiteen anbefaler at man avventer etablering av et felles nødnummer til det interdepartementale arbeidsutvalget har kommet med sine konklusjoner. Komiteen ser det som nødvendig å trekke erfaringer fra de ulike fagmiljøer og andre lands erfaringer rundt dette temaet, og mener det er viktig å ha en god dialog med de impliserte parter gjennom hele prosessen. Komiteen mener også erfaringene fra opprettelsen av felles nødmeldesentral i Drammen må evalueres før en går videre. Komiteen ber Regjeringen etter ytterligere utredninger å komme tilbake til Stortinget i en egen sak.»

Komiteen vil understreke at det fortsatt er stor uenighet i nødetatene om det vil være en fordel å etablere kun ett nødnummer, eller om en kan opprettholde tre nødnummer og samarbeide bedre, eventuelt samlokalisere, nødsentraler. Komiteen er kjent med at regjeringen har besluttet å gjennomføre en pilot med felles nødnummer og felles nødsentral for politi, brannvesen og helsetjenesten for en prøveperiode på to år, lokalisert til Drammen. Formålet med

pilotprosjektet er å teste ut om dette gir bedre publikumstjeneste, herunder økt kapasitet til å motta flere nødmeldinger samtidig. Pilotprosjektet skal evalueres av eksterne konsulenter.

Komiteen mener dette kan danne erfaringsgrunnlag for vurderingen av om det bør innføres en landsdekkende løsning med ett nødnummer. Komiteen vil understreke at den ikke tar endelig stilling til spørsmålet om ett felles nødnummer på dette tidspunkt, men utelukker ikke at det kan være et virkemiddel som kan bedre kommunikasjonen mellom nødetatene. Komiteen ønsker å komme tilbake til dette når evalueringen av nevnte pilotprosjekt foreligger.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme egen sak om felles nødnummer, slik Stortinget tidligere har forutsett.»

Komiteen viser til at det nye digitale radiosambandet til nød- og beredskapsstatene, Nødnett, skal bli et viktig bidrag for å samordne redningsressursene. Stortinget vedtok enstemmig 9. juni 2011 at Nødnett skal bygges i hele Norge. Komiteen understreker at investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet skal gi bedre kommunikasjon mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Ved å skifte ut gammelt utstyr og nyttiggjøre mulighetene i ny teknologi styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler. Komiteen understreker betydningen av framdriften i utbyggingen for raskest mulig å øke samfunnssikkerheten gjennom å gi nød- og beredskapsstaten et nytt og moderne radiosamband.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det nye nødnettet vil åpne nye muligheter i kommunikasjonen mellom nødetatene. Disse medlemmer er imidlertid kjent med at implementeringen av det nye nødnettet også vil bidra til å skape enkelte nye utfordringer, eksempelvis i kommunikasjonen på tvers av politidistrikt og nødetater. Disse medlemmer mener det er viktig at det allerede nå igangsettes et arbeid for å muliggjøre videreutvikling av det nye nødnettet, slik at det også kan overføres datatrafikk eksempelvis til fremtidige digitale kartløsninger i utrykningsbiler med oversikt over tilgjengelige ressurser fra egen

nødetat og eventuelt andre nødetater ved store og alvorlige hendelser eller krisesituasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at Direktoratet for nødkommunikasjon ble opprettet for å gjennomføre utbyggingen av Nødnett. Disse medlemmer imøteser en vurdering av om direktoratet skal videreføres med dagens oppgaver og struktur.

Komiteen har videre merket seg at regjeringen har lansert en felles nettside for kriseinformasjon til befolkningen, kriseinfo.no. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er gitt redaktøransvar for siden. Komiteen er tilfreds med dette.

Komiteen viser til at samfunnets sårbarhet knyttet til kritisk infrastruktur er bekymringsfull. Samfunnet opplevde blant annet brudd i ekomnettet to ganger i løpet av 2011 med store samfunnsmessige konsekvenser. Både telenettet, mobilnettet, Nødnett og øvrig samfunnskritisk infrastruktur må sikres tilstrekkelig for bedre å tåle strømbortfall og ekstremvær. Det er viktig at de offentlige tele- og mobilnetts basestasjoner, som er samlokalisert med Nødnett, gir forsterket reservestrømskapasitet, med stabil oppetid og gode reserveløsninger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det i etterkant av tragedien 22. juli har vist seg at det ikke eksisterer et system som viser lokasjonen til de ulike nødetatenes ressurser. Det betyr at verken politi, ambulanse eller brannvesen kan se hvor andre nødetaters ressurser befinner seg. Samtidig er det etablert et system for helsevesenet som sikrer tilgjengelig GPS-informasjon om lokasjonen til alle landets ambulanser. De fleste politidistrikt har etablert tilsvarende systemer. Det samme har en del kommuner innført for sine brann- og redningsetater. Utfordringen ligger i å få disse systemene til å «snakke sammen» slik at alle nødetatene ved store hendelser kan få oversikt over hverandres ressurser og plasseringen av dem. Dette kan også inkludere oversikt over frivillige og offentlige beredskapsressurser til havs, for eksempel ved å inkludere Redningsselskapet.

Disse medlemmer er kjent med at det allerede foreligger nødvendig teknologi for å sikre slik samordning av oversikt over relevante nød- og beredskapsressurser og mener det er avgjørende at en får satt opp systemene slik at de vil fungere sammen.

Samtidig mener disse medlemmer at det er viktig å sikre at størst mulig andel av de tilgjengelige ressurser i nødetatene er inkludert i en slik ordning med GPS-merking.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeidet med å koordinere kartsystemene til nødetatene, slik at de kan finne lokasjonen på hverandres operative kapasiteter på egne kartløsninger ved bruk av GPS-teknologi og eksisterende plattformer for politi, helse og brann. Stortinget forutsetter at dette gjennomføres innen oktober 2012.»

«Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeidet med å implementere GPS-merking på de nød- og beredskapsressursene som i dag ikke er en del av eksisterende systemer. Tiltaket finansieres i revidert nasjonalbudsjett for 2012 og budsjett for 2013. Stortinget forutsetter at dette er gjennomført innen mars 2013.»

Komiteen viser til at en rekke sentrale aktører innen politi, justis, forsvar, forvaltning, industri, personvern og akademia har gått sammen i et initiativ for å etablere et norsk kompetansesenter i informasjonssikkerhet ved Høgskolen i Gjøvik. Senterets arbeidstitel er «Centre for Security Economics and Technology» (CSET). Hovedoppgaven er å øke vår nasjonale evne til å møte landets langsiktige sikkerhetsutfordringer i en ny, digital virkelighet. Senteret skal fostre kompetanseutveksling på tvers av sektorer og oppgaver og imellom praksisfeltet og internasjonal forskning. Komiteen er også kjent med at det er etablert et formelt samarbeid mellom Kripos og Høgskolen i Gjøvik innen internettrelatert etterforskning og biometri. Komiteen ser positivt på etableringen av senteret og mener regjeringen bør vurdere hvordan senteret kan støttes for å videreutvikle arbeidet.

1.6 Beskyttelse av utsatte objekter

Komiteen viser til at objekteier har et selvstendig ansvar for å sikre sine arealer og verdier, jf. sikkerhetsloven § 17b. I tillegg har politiet et ansvar for å ivareta sikkerheten i situasjoner hvor det foreligger en særlig trussel. Som ledd i dette arbeidet forhåndsutpeker politidistriktene objekter som forberedes lagt under politimessig beskyttelse. Forsvaret fører i tillegg oversikter over nøkkelpunkter som er av avgjørende betydning for forsvarsevnen og det militære forsvar. I tillegg åpner lovgivningen for sikring av objekter innen enkelte sektorer, jf. blant annet energiloven (lov 29. juni 1990 nr. 50) kapittel 9. Komiteen understreker viktigheten av at pågående arbeid med objektsikring i ulike etater gir en god oversikt over objekter som må sikres.

Komiteen viser til at Forskrift om objektsikkerhet trådte i kraft 1. januar 2011. I henhold til dette reglementet pålegges virksomheter overfor overordnet departement å foreslå hvilke objekter som er skjermingsverdige etter sikkerhetsloven. Objekteiere som ligger utenfor departementenes styringslinje må følges opp spesielt fra det enkelte departement. I henhold til det samme regelverket påligger det departementene å utpeke objekter innen sitt myndighetsområde, basert på gitte kriterier. Komiteen vil understreke betydningen av at virksomheter og departementer gjennomfører de plikter som følger av objektsikkerhetsforskriften.

Komiteen viser til at førstegangsfastsettelse av sikkerhetsklassifisering og vurdering av tiltak mot etterretningstrussel i forbindelse med klassifisering, skal skje senest to år etter ikrafttredelsen av regelverket, dvs. i løpet av 2012. Gjennomføringen av sikkerhetstiltak på bakgrunn av fastsatt sikkerhetsklassifisering mv. skal skje så raskt som mulig, og senest tre år etter ikrafttredelsen, dvs. i løpet av 2013. Komiteen understreker betydningen av at dette følges opp innen de angitte tidsfristene.

Komiteen er innforstått med at liv og helse må ha førsteprioritet med hensyn til politiets innsats. Iverksettelsen av polititaktiske tiltak, herunder objektvakthold for sikringsverdige objekter, må til enhver tid vurderes ut fra trusselsituasjon, trusselbilde, ressurstilgang og skadepotensial. Komiteen vil imidlertid understreke behovet for en beredskapsplan for terrorangrep som ivaretar hensynet til liv og helse og samtidig avsetter politiresurser til sikring av de mest utsatte objektene med tanke på å avverge nye angrep – nettopp av hensyn til liv og helse.

Komiteen peker i denne sammenheng også på betydningen av responstiden fra andre aktuelle samarbeidspartnere. Komiteen mener det er viktig at politiet initierer bistandsbehov på et så tidlig tidspunkt som mulig, samtidig som man må kunne forvente initiale tiltak i andre ansvarlige etater og virksomheter. Komiteen vil understreke betydningen av at komiteens signaler vedrørende beskyttelse av utsatte objekter legges til grunn i regjeringens arbeid med resultatreformen, samfunnssikkerhetsmeldingen og langtidsplanen for Forsvaret.

Komiteen har merket seg at en arbeidsgruppe under ledelse av Forsvarsdepartementet er nedsatt for å utarbeide forslag til en overordnet instruks om utpeking og klassifisering av objekter som skal sikres med sikringsstyrker. Det tas sikte på at dette arbeidet ferdigstilles innen utgangen av februar 2012. Komiteen imøteser dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre har videre, med en viss grad av forbauselse, registrert

hvor lang tid det tok etter 22. juli å sikre regjeringskvartalet, UD, Stortinget mv. på en betryggende måte. Disse medlemmer er overrasket over at det ikke forelå klare rutiner for hvordan det skulle gjennomføres nødvendige sikringstiltak ved disse viktige samfunnsinstitusjonene. Disse medlemmer erkjenner at det ikke er mulig å oppnå fullstendig sikkerhet i samfunnet, men stiller spørsmål ved om sikringen av sikringsverdige objekter tok for lang tid etter at bomben gikk av.

1.7 Politiets sikkerhetstjeneste – PST

Komiteen viser til at hendelsene 22. juli 2011 aktualiserer spørsmålet om hvorvidt eksisterende lovgivning i tilstrekkelig grad rammer forberedelsehandlinger når det bare er én gjerningsperson inne i bildet, såkalt soloterrorisme. Det er en tendens at senere tids forsøk på – og faktiske terrorhandlinger – i Europa begås av personer som opererer alene og bevisst unngår tilknytning til nettverk.

Komiteen er bekymret for at lovverket slik det nå er utformet ikke fanger opp for eksempel medlemskap i terrororganisasjoner og opphold i treningsleire for kommende terrorister. Komiteen er imidlertid enig med justisministeren i at personvern, frihet og trygghet for borgerne må debatteres under ett. Videre slutter komiteen seg til justisministerens påminnelse om at man alltid må spørre seg om dagens metoder er utnyttet tilstrekkelig før man innfører nye bestemmelser.

Komiteen viser til brev fra PST til Justisdepartementet av 1. november 2011 der PST fremsetter ulike forslag til lovendringer vedrørende terrorlovgivningen og PSTs metodebruk. PSTs forslag

«knytter seg i hovedsak til følgende områder:

- Spørsmål om ytterligere kriminalisering av forberedelsehandlinger
- Spørsmål om å utvide adgangen til å anvende tvangsmidler med grunnlag i straffeloven § 147 b, § 147 c og eksportloven § 5 (...)
- Spørsmål om å innføre nye tvangsmidler.»

Komiteen har merket seg at Justis- og beredskapsdepartementet nå arbeider med et høringsnotat om blant annet kriminalisering av forberedelse til terrorhandlinger, særlig hva angår såkalt soloterrorisme. Det tas sikte på at høringsnotatet sendes ut i vår. I arbeidet vil innspillene som PST har fremmet overfor departementet bli vurdert. I tillegg arbeider departementet med lovforslag etter høringen av Metodekontrollutvalgets utredning. Det er ventet at en proposisjon, hvor det også inngår spørsmål knyttet til soloterrorisme, vil foreligge tidlig i 2013. Komiteen imøteser også en ekstern gjennomgang av res-

surssituasjonen i PST slik at Stortinget har et best mulig grunnlag for behandling av PSTs fremtidige budsjetter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at Stortinget gjennom budsjett- og lovproposisjoner og stortingsmeldinger gis informasjon om PST, både med hensyn til tjenestens budsjett og ressurser, dens organisering, oppgaver og prioriteringer, det generelle trusselbildet mv. I tillegg orienteres Stortinget på hensiktsmessig måte om spørsmål av spesielle sikkerhetsmessige utfordringer.

Komiteen har merket seg at Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å avklare mandat og rammer for en ekstern gjennomgang av ressursituasjonen i PST innen første kvartal 2012. Arbeidet planlegges gjennomført i 2012. Komiteen forutsetter at Stortinget vil bli konsultert på egnet måte.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget viser til at regjeringen har varslet en ekstern gjennomgang av PST og ber om at regjeringen i den forbindelse legger vekt på kompetanse- og ressursituasjonen for å sikre at PST har tilstrekkelige ressurser og kompetanse til blant annet å overvåke ulike miljøer i et bredt forebyggende perspektiv.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at det er viktig å sikre en ekstern gjennomgang av kompetanse- og ressursituasjonen til PST og vurdere oppgavestrukturen til PST nærmere. Forventningsavklaringer knyttet til hva en slik tjeneste er i stand til å levere av sikkerhet må stå i forhold til den faktiske ressursituasjonen og tilgjengelige metoder. Disse medlemmer viser til at Stortinget, som bevillende myndighet, har behov for mer kunnskap om PSTs ressursituasjon, hvilke oppgaver som prioriteres opp og ned, samt hvilke utfordringer som ansees størst for utføringen av oppdragene som gis. Disse medlemmer viser til at opposisjonen i flere år har etterlyst en ekstern gjennomgang av ressurs- og bemaningssituasjonen i PST. Dette ble til slutt lovet av tidligere justisminister Storberget under redegjørelsen i Stortinget den 10. november. Disse medlemmer understreker at Stortingets informasjonsbehov må dekkes på adekvat måte, og at det forutsettes en nær dialog med samtlige av Stortingets partier om hvilken form som velges for å dekke dette behovet. Disse medlemmer imøteser at regjeringen initierer en slik dialog.

1.8 Politiets responstid

Komiteen har merket seg at i februar 2011 ga Justisdepartementet Politidirektoratet i oppdrag å delta i en arbeidsgruppe nedsatt av Samferdselsdepartementet for å utrede mulighetene for, og konsekvensene av, en lokalisering av beredskapssenter på en aktuell tomt på Alnabruområdet i Oslo. Beredskapssenteret vil bestå av helikopterbase, base og treningssenter for beredskapstroppen, politiets bombe-gruppe, m.m. Den aktuelle tomten er i dag regulert til jernbaneformål. Arbeidsgruppen besto av representanter fra Politidirektoratet, Oslo politidistrikt, Rom Eiendom og Jernbaneverket. Jernbaneverket ledet gruppens arbeid.

Komiteen har videre merket seg at i brev av 8. september 2011 til Samferdselsdepartementet ba Justisdepartementet om at arbeidsgruppen måtte fremskynde sitt arbeid. Justisdepartementet og Samferdselsdepartementet har siden hatt dialog om prosessen og framdriften i dette arbeidet. Arbeidsgruppens rapport ble oversendt Samferdselsdepartementet 13. januar 2012. Rapporten inngår som en del av en større utredning om utbyggingsplanene for Alnabru godsterminal. Disse utredningene skal nå underlegges ekstern kvalitetssikring, som etter planen skal være ferdig innen 1. mai 2012. For å sikre en raskest mulig prosess har Justisdepartementet parallelt med dette i brev av 21. desember 2011 bedt Statsbygg om å undersøke andre aktuelle tomtevalg i Oslo, herunder estimere kostnader og lage en milepælsplan for ulike alternativer. Frist for dette arbeidet er 1. april 2012.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, vil understreke betydningen av at det etableres et beredskapssenter i Oslo, og at det settes fortgang i dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre vil understreke betydningen av at det etableres et beredskapssenter i Oslo-området, og at det settes fortgang i dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at ved dette arbeidet bør også mulige lokaliseringsalternativer for etablering av ny politihøyskole vurderes. Disse medlemmer har merket seg at det finnes flere interessenter og områder som innenfor en forsvarlig geografisk avstand fra Oslo sentrum har interessante forslag til hvordan disse planene kan gjennomføres. Disse medlemmer anmoder regjeringen om å initiere samarbeid om de lokaliseringsalternativene som kan sørge for at det etableres et beredskapssenter, politihøyskole, treningssen-

ter for beredskapstroppen og helikopterbase snarest mulig i Oslo-området.

Komiteen viser til at samtlige politidistrikt skal ha minimum ett lag (åtte personer) innsattpersonell i kategori 3 (IP 3). For å sikre at politipersonell som skal delta i slik operativ virksomhet, herunder skarpe oppdrag med våpen, har nødvendig kompetanse, blir det gjennomført årlig 103 timers opplæring med etterfølgende godkjenningsprosedyre. Komiteen har merket seg at politiet som er i operativ tjeneste har bedt om mer trening. Komiteen mener samarbeidet i politiet bør styrkes, både politidistriktene imellom og når det gjelder den sentrale ledelse.

Komiteen understreker at politiets responstid er et viktig spørsmål for Stortinget. Det er av stor betydning at tiden det tar fra politiet mottar en melding om en hendelse til politiet er på stedet, er kortest mulig. Samtidig erkjenner komiteen at norsk politi vanskelig vil kunne klare å oppfylle et krav om lik responstid i alle geografiske områder av landet.

Komiteen er kjent med, blant annet gjennom justisministerens redegjørelse 10. november 2010, at Justis- og beredskapsdepartementet har startet et arbeid med en resultatreform, som bl.a. skal se på politiets oppgaver og organisering samt vurdere utviklingen av politi- og lensmannsetaten. En sentral del av arbeidet vil være vurderinger knyttet til beredskap, bemanning, utstyr og responstid.

Det er viktig at også Stortinget går inn i debatten rundt hva som er å anse som en akseptabel responstid. Komiteen imøteser å få regjeringens vurdering av hva som kan forventes av politiets responstid i forbindelse med at Stortinget får seg forelagt resultatreformen.

Komiteen registrerer at det også etter 22. juli har blitt stilt spørsmål om behovet for at politiet får krav til responstid. Komiteen mener responstid kan være et av flere viktige parametre for å måle og vurdere politiets beredskap og evne til å håndtere akutte kriser. Komiteen understreker imidlertid behovet for at politiet har mer politikraft å respondere med, før det tas stilling til dette forslaget.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med resultatreformen foreta en vurdering av hvilken politidekning som må forutsettes for at ulike krav om responstid skal kunne realiseres.»

1.9 Riksalarm

Komiteen mener erfaringene etter 22. juli har vist at varslingsrutinene internt i politiet har et forbedringspotensial. Politidirektoratet har i brev av 14. oktober 2011 gitt Kripos i oppdrag å etablere

testrutiner for nasjonal varsling i politiet ved bruk av riksalarm. Den 15. november 2011 sendte Kripos et brev til alle landets politimestere om at tester vil finne sted. Det er gjennomført flere tester, og Politidirektoratet har i brev av 13. januar 2012 opplyst at Kripos mener det ikke vil være tekniske problemer med systemet for nasjonal varsling, og at alle er bekreftet å fungere ved leveringsbekreftelse på meldingene. Komiteen understreker betydningen av at dette systemet i fremtiden fungerer etter hensikten.

Komiteen viser til at det ble sendt ut riksalarm først 77 minutter etter at regjeringskvartalet var utsatt for bombeangrep. Komiteen har registrert at riksalarmløserne ikke ble mottatt av flere politidistrikt og at resultatene etter at riksalarm var sendt, var så dårlige at en ikke kan hevde at en hadde et oppegående system for sending og mottak av riksalarm. Komiteen har også merket seg at KRIPOS, som er ansvarlig for å sende riksalarm, måtte kontakte Oslo-politiet på eget initiativ før riksalarm ble sendt.

Komiteen viser til at Politidirektoratet i brev datert 14. oktober 2011 har gitt Kripos oppdrag med å teste system for Nasjonal varsling. Det har til nå blitt gjennomført 37 tester. Politidistriktene har 10 minutters svarfrist, og testene er gjennomført med gode resultater. Komiteen er kjent med at testene vil fortsette, men ikke med like stor hyppighet.

Komiteen er kritisk til at riksalarm ble sendt så lenge etter bombeangrepet. Komiteen mener det er behov for å vurdere om det kan finnes mer effektive løsninger for å sende riksalarm i en situasjon hvor hele landet bør varsles.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå dagens system med varsling til landets politidistrikt ved riksalarm og særlig vurdere innføring av et mer moderne alarmsystem som kan varsle flere sentrale politiledere i tillegg til sentralene ved politidistriktene.»

1.10 Helikopterberedskapen

Komiteen viser til at transportstøtte er et viktig element for responstiden. Komiteen er tilfreds med at det er gjenopprettet militær helikopterberedskap med Bell 412 SP helikoptre på Rygge flystasjon, som etter anmodning kan yte administrativ transportbistand til politiet i akutte situasjoner. Komiteen har merket seg at videreføring og mulig videreutvikling av helikopterberedskapen på Rygge utover 1. august 2012 er til vurdering. Komiteen er positiv til dette og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme med en plan, samt økte bevilgninger i forbindelse med revidert

nasjonalbudsjett for 2012 for å sørge for at den militære helikopterberedskapen på Rygge videreføres.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, har merket seg at retningslinjene for hovedredningsentralenes vurderinger og prioritering av politiets anmodninger om bruk av redningshelikoptrene til transportstøtte i akutte situasjoner er ferdigstilt. Redningshelikoptrene er en landsdekkende ressurs med kort beredskapstid. Disse retningslinjene vil sikre at politiets bistandsbehov gis høy prioritet. Flertallet vil understreke behovet for en forpliktende bistand fra redningshelikoptrene til politiet i akutte situasjoner.

Komiteen viser til at politihelikoptertjenesten ble etablert på Gardermoen etter vedtak i Stortinget 16. mai 2002. Det har senere vært vurdert flere mulige steder for lokalisering av en helikopterbase nærmere Oslo. Komiteen vil understreke at det er viktig for responstiden at landets mest operative beredskapsstyrker sikres fasiliteter som gir bedre ressurtsutnyttning, raskere uttrykningstid og mer og bedre trening.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre er kritiske til at regjeringen ikke har fulgt opp Stortingets klare føringer fra Innst. S. nr. 155 (2001–2002) hvor den daværende justiskomiteen samlet uttalte:

«Tjenesten skal være døgnbasert og lokalisert i Oslo-området på en base med hangar, kontorer og andre fasiliteter samlet. Komiteen mener det er riktig å plassere politihelikoptret i dette området, da Oslo politidistrikt har ansvaret for landsomfattende og regionale oppgaver innenfor hundetjeneste samt narkotika- og antiterrorbekjempelse, i tillegg til tradisjonelle politioppgaver.»

Disse medlemmer mener at en løsning som hadde gjort det mulig å ha en vesentlig større nærhet til Oslo, burde vært på plass. Det nærmer seg 10 år siden saken om politihelikopter ble behandlet (16. mai 2002), men fortsatt står helikoptret på Gardermoen. Dette gjør at avstanden til Oslo er større enn forutsatt og at værforbehold påvirker operativiteten av helikoptret negativt.

Disse medlemmer registrerer at regjeringen sier at man har nedsatt en hurtigarbeidende gruppe som skal finne en løsning, men mener at det er kritikkverdige at det er brukt ti år på å få dette til. Siden det nå planlegges å anskaffe ytterligere et helikopter, forventes det at man raskest mulig får på plass en lokalitet i tråd med de føringer Stortinget har gitt.

Disse medlemmer viser til at nedetiden på politihelikopteret er større enn den faktiske operative beredskapstiden for helikopteret. Disse medlemmer mener dette er klart i strid med Stortingets forutsetninger da ordningen med politihelikopter ble vedtatt. Disse medlemmer er kjent med at det allerede er gjennomført tiltak for å sikre mindre nedetid for helikopteret, men mener det fortsatt foreligger potensielle hindre mot at den faktiske beredskapen er bedret.

Disse medlemmer mener det vil være en økonomisk utfordring knyttet til bruken av politihelikopter så lenge dette skal finansieres på samme måte som i dag. Disse medlemmer mener det er viktig for å sikre relevant bruk av politihelikoptrene at Stortinget bevilger særskilte driftsmidler til helikoptrene og at en vurderer en annen organisering og plassering av politihelikopterenheten.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om at det i forbindelse med stortingsmeldingen Resultatreform utredes ny organisering, kapasitet, organisatorisk plassering og finansieringsordning for politihelikopterenheten med sikte på å sikre relevant bruk av tjenesten i aktuelle politidistrikt.»

Disse medlemmer viser til at Stortinget har forutsatt en langt høyere politihelikopterberedskap enn det som var tilfellet før og under 22. juli. Disse medlemmer viser til at det aldri har vært forutsetningen at delegeringen til Politidirektoratet av det faglige ansvaret for fastsettelsen av beredskapsnivået til politihelikopteret skulle innebære en slik nedbygging av den operative kapasiteten som har blitt gjort de senere årene, i strid med Stortingets forutsetninger. Disse medlemmer registrerer at regjeringen med sitt budsjett for 2012 indirekte erkjente ansvaret for dette, men avventer en nærmere avklaring av når døgnoperativt politihelikopter vil være på plass, slik Stortinget har forutsatt. Disse medlemmer anmoder igjen regjeringen om å utrede behovet for flere politihelikoptre, som kan gi større dekning over hele landet.

1.11 Politiet

1.11.1 Politidekning

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at i justisministerens brev av 22. desember 2011 til komiteen, spørsmål 41, ble bl.a. følgende sagt:

«Sentrum politistasjon er en av fem politistasjoner i Oslo som har døgnbemanning. Bemanningen på

Sentrum politistasjon inngår som en del av de til enhver tid samlede disponible mannskaper på tjeneste i Oslo politidistrikt.»

Politidirektoratet har opplyst følgende i brev av 19. desember 2011:

«Totalt 299 polititjenestepersoner og jurister hadde tjeneste i Oslo på dagsettet 22. juli 2011, inkludert polititjenestepersoner ved spesialseksjonene. Tilsvarende antall på kveldsettet var 93. Vaktskiftet 22. juli foregikk i tidsrommet 14.45–15.15.»

Utover dette mener flertallet at brede justispolitiske temaer som generell politidekning, IKT i politiet, politistudie, investeringsbehov, synlig nærpolit osv. er viktige spørsmål som justiskomiteen lenge har arbeidet med. De bør fortsatt behandles av justiskomiteen i andre sammenhenger, som f.eks. statsbudsjettet og forslag som fremmes for Stortinget – og ikke i en innstilling fra Den særskilte komiteen som handler om redegjørelsen etter angrepene 22. juli.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at politidekningen gradvis har blitt lavere de senere årene. Denne utviklingen har vært varslet fra flere hold, og utgjør det motsatte av den styrkingen Stortinget har forutsatt. Disse medlemmer erkjenner at vekslende regjeringer og politiske flertall ikke i tilstrekkelig grad har evnet å planlegge for og legge til rette for en forsvarlig politidekning.

Disse medlemmer viser til at det i Sverige er oppnådd det motsatte av de resultatene en ser i Norge – politidekningen øker. Disse medlemmer viser til at det er et felles politisk ansvar å sørge for at politidekningen økes til minst 2,0 polititjenestemenn pr. 1 000 innbyggere innen 2020, slik et samlet storting har uttalt er ønskelig. Disse medlemmer understreker behovet for at Norge har en politibemanning med kapasitet til å møte kriminalitetsutfordringene befolkningen opplever til døgnets ulike tider. Disse medlemmer vil ikke konkludere med at høyere politibemanning kunne ha avverget tragediene 22. juli, og forutsetter at 22. juli-kommisjonen vurderer den problemstillingen. Disse medlemmer har imidlertid merket seg opplysningene om at det var svært lav bemanning denne dagen, eksempelvis på Sentrum politistasjon i Oslo.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det er behov for et bredt tverrpolitisk forlik for å bedre ressursituasjonen i politiet. Disse medlemmer viser til at det er behov for å utarbeide en bredt anlagt politistudie, det bør snarest fremlegges en egen sak om IKT-investeringene i politiet, samt strategi for økt og bedre bruk av sivilt ansatte. Det

vises spesielt til behovet for en bredt anlagt politistudie. Målet med en politistudie er at det utarbeides en overordnet studie hvor politibemanning, politiets evne til tilstedeværelse i lokalsamfunnene, oppgavene som er lagt til politiet, befolkningens forventninger – herunder hva som med rimelighet kan forventes – til politiet, investeringsbehov nasjonalt og i distriktene, samt organiseringen av politiet på lokalt og nasjonalt nivå drøftes i sammenheng.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre mener at forsinkede og mangelfulle IKT-investeringer, manglende politidekning, forsinket utbygging av nødnett, mulig ressursmangel i PST, fraværet av døgnberedskap på politihelikopteret og et mindre synlig nærpoliti skyldes manglende oversikt over politiets totale oppgaver og ressursbehov. Disse medlemmer er av den oppfatning at regjeringen og regjeringspartiene ikke har gitt tilfredsstillende svar om hvorvidt den varslede stortingsmeldingen om resultatreform i politiet vil bøte på dette. Regjeringen har i denne sammenheng gjentatte ganger, over flere år, vist til ulike planer og rapporter som allerede er utarbeidet. Etter disse medlemmers oppfatning mangler disse den helhetlige tilnærmingen til politiets oppgaver og ressursbehov som en politistudie vil ha. Disse medlemmer legger til grunn at beredskapsnivået er et felles politisk ansvar for ulike regjeringer og politiske flertall. Disse medlemmer har store forventninger til behandlingen av resultatreformen og rapporten fra 22. juli-kommisjonen. Disse medlemmer har merket seg regjeringens presisering av at satsing på politiet ikke kan baseres på økte ressurser alene, men må følges av strukturtiltak og fornyelse. Resultatreformen skal bidra til å få mer politikraft ut av de til enhver tid tilgjengelige ressurser. Disse medlemmer støtter dette målet. I denne prosessen er det etter disse medlemmers oppfatning nødvendig å evaluere Politidirektoratets rolle, vurdere hvorvidt Direktoratet for nødkommunikasjon skal videreføres etter at nødnett er ferdig utbygget, samt vurdere hvorvidt grensedragnet mellom oppgavene til PST og NSM er hensiktsmessige.

1.11.2 Politireserven

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at regjeringen vil nedsette et utvalg som skal se på Heimevernet, Sivilforsvaret og politireserven med hensyn til organisering, samordning og anvendelse med formål å vurdere hvordan man kan få mest mulig beredskap for de ressursene man til enhver tid har.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at regjeringen gjennom flere år har bygd ned politireserven, parallelt med at Heimevernet og Sivilforsvaret har blitt svekket. Disse medlemmer er av den oppfatning at politireserven består av kompetente og motiverte mannskaper som i spesielle situasjoner kan bidra til bedre beredskap og frigjøring av politikraft. Forutsetningen er at disse får trent og blir brukt. Disse medlemmer ber regjeringen sikre at politireserven gjennomfører nødvendig trening og anskaffelser av utstyr, slik at politireserven kan utgjøre den viktige ressursen den er tenkt å være ved senere behov.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at det også er gjort klart at politiet vurderte bruk av politireserven etter angrepet på regjeringskvartalet, men at en valgte ikke å ta den i bruk. Disse medlemmer forutsetter at 22. juli-kommisjonen vil gå nøye gjennom de vurderinger som ligger til grunn for beslutningen. På generelt grunnlag er det imidlertid viktig å ha oversikt over i hvilken grad politireserven utgjør en faktisk ressurs ved terrorangrep eller alvorlige katastrofer.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av dagens ordning med egen politireserve med sikte på å oppruste den til å kunne bidra raskt ved terrorangrep eller alvorlige kriser.»

1.11.3 Skyting pågår

Komiteen viser til at Retningslinjene om «skyting pågår» ble utarbeidet etter skoleskytingshendelsene i Finland. I henhold til Politiets beredskapssystem II – Håndbok for innsatspersonell – skal politiet gjøre alt for å stoppe gjerningspersoner så raskt som mulig ved melding om at skyting pågår i tett befolkede områder, slik at tredjepart blir minst mulig skadelidende. Politihøgskolen har utarbeidet undervisningsmateriale for opplæring når det gjelder å løse denne type oppdrag, og det gis opplæring i disse retningslinjene til alt innsatspersonell.

Komiteen viser til at prosedyren «skyting pågår» skal følges i tilfeller hvor liv og helse er i fare på grunn av pågående skyting. I etterkant av terroranslaget mot Norge 22. juli 2011 ble det diskutert om prosedyren gjaldt og om den var fulgt i den aktuelle situasjonen på Utøya. Komiteen viser til at justisministeren har bekreftet at retningslinjen «skyting pågår» skulle følges i forbindelse med

aksjonen. Komiteen understreker at det ved fremtidige tilfeller hvor skyting pågår ikke må være tvil om rekkevidden av samfunnets forventning til politiet. Komiteen understreker videre at det er opp til 22. juli-kommisjonen å vurdere om retningslinjene ble fulgt 22. juli.

Komiteen mener at det i situasjoner hvor skyting pågår alltid vil være særdeles krevende for politiets tjenestemenn og -kvinner å yte innsats. Derfor er det avgjørende at det gis tilstrekkelig kunnskap om hvordan slike situasjoner skal håndteres og at det øves nok til at politiets tjenestemenn og -kvinner faktisk gjøres i stand til å håndtere slike ekstremhendelser.

Komiteen mener slik trening må gis politiets operative avdelinger, og øving må ikke begrenses til de såkalte UEH-enhetene. For å sikre nok trening og oppfølging til å håndtere en situasjon der «skyting pågår»-instruksen gjelder, er det naturlig med en gjennomgang av grunnopplæringen og etterutdanningstilbudet, samt øvingsinnsatsen i politiet.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå retningslinjene for 'skyting pågår', samt gjennomgå opplærings- og oppfølgingstilbudet til ansatte i politiets operative avdelinger for å sikre at disse er i stand til å håndtere situasjoner hvor sivile angripes med våpenmakt.»

1.11.4 IKT i politiet

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Venstre viser til at politiets IKT-systemer i stor grad er foreldet. Disse medlemmer er kjent med at Politidirektoratet har avsatt midler til et forprosjekt ved å redusere overføringene til politidistriktene. Disse medlemmer mener det er avgjørende for å sikre landet mot fremtidige terrorangrep at politiets IKT-systemer er moderne og effektive, slik at kampen mot organisert kriminalitet og terror blir mer effektiv.

Behovet for et nytt IKT-system i politiet er preserende og investeringen i et slikt nytt system er svært kostnadskrevende.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener derfor det er behov for at det avsettes friske midler til utviklingen av et nytt IKT-system for politiet og at det legges til rette for at systemet kan benyttes av politiet i politiets kjøretøy.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om fornyelse av politiets IKT-systemer, og hvor finan-

sieringen ikke tas av den ordinære driftsrammen til politiet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at det tidligere er blitt foreslått at regjeringen skal legge frem en egen sak om IKT-investeringene i politiet. Stortinget har et udekket kunnskapsbehov om omfanget av det igangsatte IKT-prosjektet. Det er ikke heldig at bevilgende myndighet ikke har tilstrekkelig kunnskap om et prosjekt med en kostnadsramme anslått til ca. 2,2 mrd. kroner.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme egen sak for Stortinget om IKT-investeringene i politiet.»

1.12 Sivilforsvaret

Komiteen viser til at Sivilforsvarets hovedoppgave er å forsterke innsatsen til rednings- og beredskapsstatene. Sivilforsvaret la ned en viktig innsats i etterkant av angrepene 22. juli, både i arbeidet med å bistå politiet i sikringen av Regjeringskvartalet og i oppryddingen etter tragedien på Utøya. Komiteen er også godt kjent med den innsatsen Sivilforsvaret stadig legger ned i forbindelse med håndtering av for eksempel skogbranner og flom. Slik komiteen ser det, er det av betydning for den samlede beredskapen at Sivilforsvaret har tilstrekkelig med personell og utstyr til å utføre sitt samfunnsoppdrag. For å øke Sivilforslagets mobilitet og ytterligere bedre evnen til å håndtere store hendelser, ble bevilgningen til Sivilforsvaret økt med 30 mill. kroner i statsbudsjettet for 2012. Økningen skal gå til investeringer i innsatsbekledning og utstyr.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at Sivilforsvaret er en svært viktig del av den sivile beredskapen og skal fungere som forsterkningsressurs overfor nødetatene. Sivilforsvaret spilte en viktig rolle som forsterkningsressurs i forbindelse med nødetatenes arbeid 22. juli og de påfølgende dagene. Det er identifisert et stort investeringsbehov for å sikre at Sivilforsvaret er adekvat utstyrt. I St.meld. 22 (2007–2008) var investeringsbehovet skissert til 162 mill. kroner. I tiden etter Stortingets behandling av meldingen er det stilt til rådighet i underkant av 65 mill. kroner til utstyrsinvesteringer i Sivilforsvaret. Det gjenstår således i størrelsesorden 97 mill. kroner i investeringssetterslep.

Disse medlemmer mener det er viktig, for å sikre Sivilforsvaret en fremtid som relevant og slagkraftig forsterkningsressurs, at de resterende investeringene kommer på plass.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en endelig investerings- og finansieringsplan for Sivilforsvaret i revidert nasjonalbudsjett for 2012.»

1.13 Samarbeid med private aktører

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at en rekke ansatte i ulike vekterselskaper gjorde en formidabel innsats 22. juli og i tiden som fulgte. De ansatte i private vekterselskap utgjør et betydelig antall og fungerer i det daglige som et viktig supplement til politiet. I et fremtidig trusselscenario vil disse kunne utgjøre en viktig del av samfunnets totale beredskap. Disse medlemmer mener derfor det er viktig å integrere private aktører bedre i beredskapsplanleggingen fremover.

1.14 Psykiatri mv.

Komiteen viser til straffeloven § 44 første ledd som fastslår at en person som er utilregnelig i gjerningsøyeblikket, ikke kan holdes strafferettslig ansvarlig. Hvis ett av kravene som oppstilles i § 44 første ledd er oppfylt, skal vedkommende frifinnes, uavhengig av handlingens motivasjon, med mindre vilkårene for å idømme særreaksjonen overføring til tvungent psykisk helsevern er til stede, jf. straffeloven § 39. De strafferettslige særreaksjonene trådte i kraft 1. januar 2002. Stortinget forutsatte at lovendringene etter en tid skulle etterkontrolleres.

Komiteen viser til at Justisdepartementet oppnevnte en utredningsgruppe for etterkontroll av de strafferettslige særreaksjonene. Utredningsgruppen overleverte sin rapport den 30. april 2008. Rapporten har vært gjenstand for offentlige høringer, den siste avsluttet 1. februar 2011. Komiteen er kjent med at høringsinstanser innen justissektoren og helsesektoren tar opp spørsmål knyttet til prinsippene for strafferettslig utilregnelighet. Komiteen er videre kjent med at Riksadvokaten har tatt til orde for en utredning av tilregnelighetsreglene. Komiteen legger til grunn at regjeringen vil fremme en proposisjon for Stortinget om etterkontroll av de strafferettslige særreaksjonene. På denne bakgrunn anmoder komiteen om at regjeringen vurderer å sette ned et offentlig utvalg som gjennomgår straffelovens regler om tilregnelighet.

Komiteen viser til at sakkyndige har en fremtredende og viktig rolle i mange rettssaker. Det er viktig at de sakkyndige har høy kompetanse på sine fagfelt, i tillegg til god forståelse for den særlige rollen de har i en rettssak. Justisdepartementet har i 2011 nedsatt en intern arbeidsgruppe som kartlegger bruken av sakkyndige og vurderer reformbehov.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre påpeker at det råder betydelig usikkerhet knyttet til at psykisk syke slipper ut tidligere enn tilrådelig grunnet mangel på kapasitet i sikkerhetspsykiatrien. Disse medlemmer mener at samfunnets behov for trygghet må vektas i større grad enn i dag.

Disse medlemmer viser videre til at forholdet mellom politiets ressursbruk og utfordringer knyttet til psykisk syke på flere områder fortsatt er uavklart. Dette medfører at politiresurser brukes på en uheldig måte, noe som også svekker politiets beredskap.

Disse medlemmer har merket seg debatten om bruk av sakkyndige i rettspleien og manglende dokumentasjon av undersøkelser som gjennomføres, for eksempel i form av videoopptak. På generelt grunnlag mener disse medlemmer at bruk av videoopptak vil styrke rettsikkerheten og muligheten for at domstolene skal kunne etterprøve sakkyndiges vurderinger når saker behandles i rettsapparatet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget om en gjennomgang av sakkyndiges rolle i rettssaker, herunder bruk av videoopptak av sakkyndiges undersøkelser knyttet til tilregnelighetsvurderinger av siktede.»

1.15 Nytt sårbarhetsutvalg

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det arbeidet med sårbarhetsanalyser vekslende regjeringer har foretatt. Sårbarhetsutvalgets innstilling (NOU 2000:24 Et sårbart samfunn) ble fulgt opp med en stortingsmelding (St.meld. nr. 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet. Veien til et mindre sårbart samfunn). Videre ble det i forbindelse med tsunamikatastrofen utarbeidet en egen utredning (Reinåsutvalget) som ble fulgt opp i St.meld. nr. 37 (2004–2005) Om flodbølgekatastrofen i Sør-Asia og sentral krisehåndtering. Videre vises det til NOU 2006:6 Når sikkerhet er viktigst som ble fulgt opp med St.meld. nr. 22 (2007–2008) Samfunnssikkerhet, samvirke og samordning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser videre til at regjeringen arbeider med en ny samfunnssikkerhetsmelding som vil bli framlagt for Stortinget i løpet av vårsesjonen og en resultatreformmelding om politiet høsten 2012, som også vil behandle enkelte sider ved

samfunnssikkerheten. Dette flertallet ønsker å avvente denne stortingsmeldingen samt oppfølgingen av 22. juli-kommisjonens rapport før en eventuelt vurderer hensiktsmessigheten av nye utvalg på området.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at det er mer enn ti år siden Sårbarhetsutvalget under ledelse av tidligere statsminister Kåre Willoch avga sin innstilling i form av NOU 2000:24. Stortinget behandlet deretter St.meld. nr. 17 (2001–2002) Veien til et mindre sårbart samfunn. Disse medlemmer mener det er viktig å gjennomføre omfattende sårbarhetsanalyser sett i lys av hendelsene 22. juli, men også i lys av andre store hendelser de siste årene som viser at Norge fortsatt har vesentlige sårbarhetsutfordringer.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil be regjeringen vurdere oppnevning av et nytt sårbarhetsutvalg som grunnlag for en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet og sårbarhet, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å nedsette et nytt sårbarhetsutvalg med sikte på en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet.»

1.16 Sikkerhetskomité i Stortinget

Komiteen viser videre til drøftelsen av behovet for større åpenhet om PSTs virksomhet i NOU 1998:4, der blant annet følgende uttales:

«En rekke opplysninger om EOS-tjenestens formål må fortsatt beskyttes. I særdeleshet gjelder dette informasjon om kilder og metoder, grad av suksess (måloppnåelse) samt detaljer om og oversikt over ressursmessige, personellmessige, tekniske og kompetansmessige kapasiteter.»

Komiteen understreker at tross stadig mer åpenhet rundt PST er dette en praksis som har vært – og blir – fulgt av PST og Justis- og beredskapsdepartementet fordi en kompromittering på detaljnivå av slike opplysninger vil kunne være helt ødeleggende for PSTs arbeid med å forebygge de alvorlige kriminelle handlinger som ligger under tjenestens ansvarsområde. Det har derfor vært forståelse for at det har vært utvist betydelig tilbakeholdenhet med å gi slike detaljerte opplysninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser videre til at Stortinget i Innst. S. nr. 106 (2006–2007), jf. Dokument nr. 8:102 (2005–2006) behandlet spørsmålet om en egen

sikkerhetskomité. Flertallet mente at en sikkerhetskomité vil innebære at Stortinget går langt inn på den utøvende makts ansvarsområde, og at det kan reises spørsmål ved om dette vil være i overensstemmelse med Grunnloven § 3. Uavhengig av en slik vurdering mente flertallet at et slikt stortingsorgan ikke er egnet til å ha den rollen i rene operative oppgaver på dette feltet. Videre ble det pekt på at en sikkerhetskomité vil kunne vanskeliggjøre den etterfølgende kontroll som Stortinget utøver gjennom EOS-utvalget, idet ansvarsforholdene blir uklare. Flertallet vil peke på at Stortinget i dag har egnede organer for behandlingen av disse sakene: justiskomiteen, EOS-utvalget og den utvidede utenriks- og forsvarskomité.

Flertallet går på denne bakgrunn imot opprettelse av en egen sikkerhetskomité som kan behandle saker som er unntatt offentlighet og som berører de hemmelige sikkerhetstjenester.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er nødvendig å vurdere nye måter å involvere Stortinget på i viktige sikkerhets- og beredskapsspørsmål. Dagens ordning med den utvidede utenriks- og forsvarskomité fungerer ikke tilstrekkelig som politisk diskusjonsforum i spørsmål om nasjonal sivil beredskap og sikkerhet. Disse medlemmer mener derfor det bør vurderes å opprette en egen sikkerhetskomité i Stortinget som kan få informasjon om og behandle spørsmål som i utgangspunktet er unntatt offentlighet. Bakgrunnen er at Stortinget kan ha behov for å kjenne til mer om eksempelvis arbeidet til PST for å kunne foreta prioriteringer som sikrer PST nødvendig resurstilgang.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap vurdere opprettelse av en egen sikkerhetskomité som kan behandle saker som er unntatt offentlighet og som berører de hemmelige sikkerhetstjenester.»

2. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen om at det i forbindelse med stortingsmeldingen Resultatreform utredes ny organisering, kapasitet, organisatorisk plassering og finansieringsordning for politihelikopterenheten med sikte på å sikre relevant bruk av tjenesten i aktuelle politidistrikt.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen legge frem en endelig investerings- og finansieringsplan for Sivilforsvaret i revidert nasjonalbudsjett for 2012.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, og Venstre:*Forslag 3*

Stortinget ber regjeringen sikre at det foreligger konkrete oversikter over hvilken bistand Forsvaret kan yte de enkelte politidistrikt ved terrorangrep eller store katastrofer, samt forventet faktisk tidsbruk for å mobilisere den enkelte ressurs.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:*Forslag 4*

Stortinget ber regjeringen fremme en sak for Stortinget om en gjennomgang av sakkyndiges rolle i rettssaker, herunder bruk av videoopptak av sakkyndiges undersøkelser knyttet til tilregnelighetsvurderinger av siktede.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen vurdere å nedsette et nytt sårbarhetsutvalg med sikte på en ny stortingsmelding om samfunnsikkerhet.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Venstre:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av dagens ordning med egen politireserve med sikte på å oppruste den til å kunne bidra raskt ved terrorangrep eller alvorlige kriser.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 7*

Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeidet med å koordinere kartsystemene til nødnettene, slik at de kan finne lokasjonen på hverandres operative kapasiteter på egne kartløsninger ved bruk av GPS-teknologi og eksisterende plattformer for politi, helse og brann. Stortinget forutsetter at dette gjennomføres innen oktober 2012.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeidet med å implementere GPS-merking på de nød- og beredskapsressursene som i dag ikke er en del av eksisterende systemer. Tiltaket finansieres i revidert nasjonalbudsjett for 2012 og budsjett for

2013. Stortinget forutsetter at dette er gjennomført innen mars 2013.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om fornyelse av politiets IKT-systemer, og hvor finansieringen ikke tas av den ordinære driftsrammen til politiet.

Forslag 10

Stortinget ber Stortingets presidentskap vurdere opprettelse av en egen sikkerhetskomité som kan behandle saker som er unntatt offentlighet og som berører de hemmelige sikkerhetstjenester.

Forslag fra Høyre og Venstre:*Forslag 11*

Stortinget ber regjeringen fremme egen sak for Stortinget om IKT-investeringene i politiet.

Forslag fra Høyre:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovvedtak om fastsettelse av grensene for bruk av militære ressurser og militær makt overfor sivile borgere i fredstid.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til redegjørelsen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen evaluere etableringen av politiråd i kommunene og deres betydning for forebyggende arbeid, herunder betydningen for den lokale terrorberedskapen.

II

Stortinget ber regjeringen utrede bedre måter å belønne velfungerende SLT-samarbeid på, med sikte på å styrke det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet og samfunnsberedskapen.

III

Stortinget ber regjeringen legge fram for Stortinget en videreutviklet og forsterket overordnet plan for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep i Norge.

IV

Stortinget ber regjeringen iverksette eventuelle nødvendige tiltak for å forbedre informasjonen til pårørende i en krisesituasjon.

V

Stortinget ber regjeringen gjennomgå erfaringene fra ordningen med fast kontakt for ofre og pårørende i forbindelse med en krise og vurdere om den skal utvides til å bli en generell ordning for kommunene.

VI

Stortinget viser til regjeringens gjennomgang av bistandsinstruksen og legger til grunn at samhandlingen mellom politi og forsvar videreutvikles og forsterkes.

VII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak for å bevisstgjøre politiledere om viktigheten av raskt å be om bistand fra Forsvaret eller andre ved større hendelser.

VIII

Stortinget ber regjeringen gjennomføre nødvendige tiltak for å sikre bedre informasjonsutveksling mellom politidistriktene ved store hendelser.

IX

Stortinget ber regjeringen fremme egen sak om felles nødnummer, slik Stortinget tidligere har forutsatt.

X

Stortinget viser til at regjeringen har varslet en ekstern gjennomgang av PST og ber om at regjerin-

gen i den forbindelse legger vekt på kompetanse- og resurssituasjonen for å sikre at PST har tilstrekkelige ressurser og kompetanse til blant annet å overvåke ulike miljøer i et bredt forebyggende perspektiv.

XI

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med resultatreformen foreta en vurdering av hvilken politidekning som må forutsettes for at ulike krav om responstid skal kunne realiseres.

XII

Stortinget ber regjeringen gjennomgå dagens system med varsling til landets politidistrikt ved riksalarm og særlig vurdere innføring av et mer moderne alarmsystem som kan varsle flere sentrale politiledere i tillegg til sentralene ved politidistriktene.

XIII

Stortinget ber regjeringen komme med en plan, samt økte bevilgninger i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2012 for å sørge for at den militære helikopterberedskapen på Rygge videreføres.

XIV

Stortinget ber regjeringen gjennomgå retningslinjene for «skyting pågår», samt gjennomgå opplærings- og oppfølgingstilbudet til ansatte i politiets operative avdelinger for å sikre at disse er i stand til å håndtere situasjoner hvor sivile angripes med våpenmakt.

XV

Redegjørelse fra justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli – vedlegges protokollen.

Oslo, i Den særskilte komité, den 1. mars 2012

Knut Arild Hareide

leder og ordfører

Vedlegg 1**Redegjørelse fra justisminister Knut Storberget i Stortingets møte
10. november 2011**

Den 22. juli 2011 vil prege Norge som nasjon i lang tid. Åtte mennesker mistet livet i bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet. 69 døde som følge av angrepet på Utøya. Mange mennesker ble skadet, og enda flere ble berørt som ofre eller pårørende. I tillegg medførte terrorhandlingene betydelige materielle skader.

Justisdepartementet har i budsjettproposisjonen for 2012 gitt en foreløpig redegjørelse om angrepene, de tiltak som var gjennomført før angrepene, og hva som er gjort i etterkant. Jeg har også redegjort for angrepene i trontaledebatten 4. oktober 2011. Samme dag redegjorde forsvarsministeren og jeg i den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé særskilt om terrorberedskaper i Norge.

Regjeringa ser det imidlertid som viktig ytterligere å informere Stortinget om de alvorlige angrepene Norge ble utsatt for, og oppfølgingen av disse. Derfor tilbød jeg Stortingets presidentskap i brev av 17. oktober 2011 å redegjøre overfor Stortinget om aktuelle forhold i tilknytning til 22. juli.

Det er viktig og på sin plass å gi honnør til dem som var i aksjon, fra både politiet, de andre nødetatene, Forsvaret og andre offentlig ansatte, i tillegg til de frivillige organisasjoner og mange personer som på eget initiativ deltok. Disse gjorde alle en formidabel innsats under svært vanskelige forhold. All ære til disse!

Samtidig er det legitimt å stille spørsmål rundt hvordan politiets aksjon og redningsarbeidet ble gjennomført. Jeg vil i denne forbindelse framheve hva representanten Per-Kristian Foss uttalte til Aftenposten 19. oktober, om at det viktigste blir å se om det er deler av politiberedskapen hvor det har vært svikt, som allerede nå kan styrkes. Representanten Anders Anundsen er inne på noe av det samme når han i samme avis uttaler at det viktigste blir å avklare mange av de forhold som har vært omtalt i mediene som feil, mangler og problemområder – altså at det allerede nå bør informeres om fakta og ses på områder som kan styrkes.

Dette er jeg enig i. Åpenhet rundt disse spørsmålene er viktig. Der vi ser forbedringspunkter, er det ingen grunn til å vente. Vi må erkjenne feil og mangler når slike avdekkes, og være villige til endring og læring. Jeg vil derfor i denne redegjørelsen vektlegge sju områder som jeg så langt mener fortjener både politisk oppmerksomhet, debatt og tiltak.

Mange detaljer og spørsmål omkring angrepene kan imidlertid vanskelig besvares før undersøkelsene

og evalueringene av de involverte instanser er fullført. Jeg minner om at det var enighet mellom regjeringa og alle de politiske partiene på Stortinget om å oppnevne en kommisjon for å gjennomgå angrepene på regjeringskvartalet og Utøya. Hensikten med kommisjonens arbeid er først og fremst å trekke lærdom fra angrepene. Kommisjonen skal kartlegge alle relevante sider ved hendelsesforløpet og avgi sin rapport, som kjent, innen 10. august 2012.

Videre gjennomfører som kjent Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste interne evalueringer av politiets håndtering av angrepene 22. juli. Disse vil foreligge i uke 9 i 2012. Jeg har fått opplyst fra helse- og omsorgsministeren at tilsvarende gjelder for helsesektorens erfaringsgjennomgang.

Det pågår også en omfattende etterforskning. Mange spørsmål om hendelsesforløpet vil først være klarlagt når rettskraftig dom foreligger.

Jeg vil i tillegg peke på at alle handlingene må vurderes i sanntid, og ses i lys av den informasjon som var tilgjengelig for de operative mannskaper der og da. I ettertid vil det selvfølgelig være lettere å se andre handlingsalternativer. Når alle faktiske forhold er framkommet, må vi også stille spørsmål ved om, eller hvordan, eventuelle mangler har hatt betydning.

Jeg understreker på denne bakgrunn at ingen er tjent med at det treffes forhastede konklusjoner på et unyansert eller mangelfullt grunnlag.

I det følgende vil jeg kort redegjøre for rolle- og ansvarsmessige forhold samt planverk og ulike beredskapsressurser. Deretter vil jeg gi en framstilling av hendelsesforløpet den 22. juli og i den forbindelse komme inn på enkelte spørsmål som har fått særskilt oppmerksomhet. Jeg vil legge hovedvekt på de forhold som det tilligger meg som justisminister å redegjøre for, og med særlig vekt på politiets rolle. Øvrige ansvarsområder vil i liten grad bli berørt. I tillegg vil jeg peke på de utfordringer og dilemmaer vi som samfunn står overfor, og som vi må ta stilling til i tida framover.

Jeg vil understreke at min redegjørelse må avgrenses mot 22. juli-kommisjonens arbeid og de vurderinger det tilligger denne å foreta. Det vil ikke være riktig av meg på nåværende tidspunkt å trekke bastante konklusjoner om hendelsesforløpet. Nye fakta kan komme til, og faktagrunnlaget som denne redegjørelsen bygger på, kan endres.

Ekstraordinære hendelser i ytterkant av det ekstreme og kriser krever innsats på alle nivåer. Regjeringa og departementene utgjør det strategiske

nivået. Justisdepartementet vil i de fleste nasjonale krisesituasjoner ha en sentral rolle. Under Justisdepartementet ivaretar Politidirektoratet, den sentrale enhet i PST og hovedredningsentralene det operative nivået. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Det taktiske nivå, hvor selve beredskapsinnsatsen utføres, ivaretas bl.a. av det enkelte politidistrikt.

Når det gjelder de overordnede prinsippene for nasjonalt sikkerhets- og beredskapsarbeid, viser jeg til omtalen av disse i Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2012, men presiserer at nærhetsprinsippet ikke gjelder ved sikkerhetspolitiske kriser.

Det administrative apparatet for sentral krisehåndtering er basert på tre hovedelementer. Dette innebærer krisestyring gjennom lederdepartement, krisekoordinering gjennom Regjeringens kriseråd og bistand fra Krisestøtteenheten.

Politimesteren er ansvarlig for politiets håndtering av alle typer hendelser i eget politidistrikt, herunder kriser. Politidirektoratet kan i en krisesituasjon bl.a. bistå berørte politimestre og bidra til at tilstrekkelige personell- og materiellressurser er tilgjengelig. Ved kriser bistår PST bl.a. med innhenting av etterretningsinformasjon, rådgivning, varsling og utarbeidelse av trusselvurderinger.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap skal bidra til å styrke samfunnssikkerheten og krisehåndteringsevnen på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Hovedredningsentralene ivaretar den øverste operative samordning og ledelse av redningstjenesten.

Politiets beredskapssystem er fundamentet for en enhetlig og effektiv håndtering av så vel ordinære som ekstraordinære hendelser. Systemet består av Retningslinjer for politiets beredskap, Politidirektoratets styringsdokumenter og politidistriktenes planverk. Det er bl.a. utarbeidet planer for sikring av en rekke ulike objekter, som f.eks. bygninger og annen samfunnskritisk infrastruktur. I tillegg er det utarbeidet planer for en rekke scenarioer hvor politiet har en sentral rolle.

Beredskapstroppen ved Oslo politidistrikt er politiets nasjonale innsatsenhet mot terror og annen organisert eller alvorlig kriminalitet. Troppen kan etter anmodning bistå de øvrige politidistriktene ved konkrete aksjoner og med polititaktiske råd.

Bombegruppen i Oslo politidistrikt består av bombeteknikere og tjenestepersoner med bombehunder, som bl.a. kan yte bistand til de øvrige politidistriktene i forbindelse med bombesøk og fjerning av eksplosiver.

For å styrke politiets beredskapskompetanse ble det i 1986 etablert egne utrykningsenheter. Mannskapene i utrykningsenhetene benyttes i væpnede aksjoner i politidistriktene og utfører ordenstjeneste til daglig. Fra år 2002 har alle landets politidistrikter hatt minimum ett utrykningslag. Mannskapene gjennomgår årlig vedlikeholdstrening på totalt 103 timer.

Politihelikopteret, som er etablert som en egen enhet i Oslo politidistrikt, er et supplement til andre politiressurser. Helikopteret kan brukes som overvikts- eller observasjonsplattform ved bl.a. alvorlige ulykker, væpnede aksjoner og annen alvorlig kriminalitet. Politihelikopteret har svært begrenset transportkapasitet og er verken utstyrt for eller egnet til skarpe oppdrag.

I tillegg kan redningshelikoptertjenesten, som opereres av Forsvaret, være en viktig ressurs for transportstøtte til politiet i alvorlige situasjoner. Dette vil jeg komme tilbake til senere. Hovedredningsentralene styrer bruken av disse redningshelikoptrene.

Jeg minner også om at Forsvaret disponerer betydelige ressurser som det sivile samfunn kan gjøre seg nytte av i flere sammenhenger. Jeg vil i denne forbindelse rette en stor takk til Forsvaret for deres bistand til politiet i tilknytning til 22. juli.

Forsvarets bistand til politiet er nærmere regulert i en egen bistandsinstruks. Forsvarsministeren vil i sin redegjørelse omtale nærmere denne instruksjonen og Forsvarets bistand til politiet i forbindelse med angrepene 22. juli.

Jeg viser i tillegg til at det i Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2012 bl.a. er gitt en oversikt over øvrig relevant beredskapsarbeid.

Jeg vil nå redegjøre for politiets rolle 22. juli med den informasjon som det har vært mulig å frambringe om saksforholdet per dags dato.

Den påfølgende faktaredegjørelsen er basert på innspill fra Politiets sikkerhetstjeneste, Politidirektoratet, Kripos, Oslo politidistrikt og Nordre Buskerud politidistrikt samt øvrige undersøkelser. Redegjørelsen er så uttømmende som mulig på nåværende tidspunkt. Jeg understreker imidlertid at omfanget av den informasjonen som skal kartlegges i forbindelse med denne redegjørelsen, er betydelig. Det er derfor åpenbart at det på et senere tidspunkt vil kunne framkomme ytterligere faktainformasjon av betydning. Presentasjonen jeg nå gir av saksforholdet, gis således med disse forbehold. Alle tidsangivelser må forstås som cirka-angivelser. Samtlige innspill jeg nå baserer min gjennomgang på, vil i sin helhet bli gjort offentlig tilgjengelig kl. 12.

Operasjonssentralen i Oslo politidistrikt mottok første melding om bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet kl. 15.26. Meldingen ble umiddelbart lest ut til samtlige bilpatruljer. Første bilpatrolje ankom Youngs gate ved Folkets Hus kl. 15.28, og kl. 15.30

rykket politidistriktets bombegruppe ut fra eget tjenestested. Politiets innsatsleder var til stede i Akersgaten fra kl. 15.32.

I løpet av en time hadde beredskapstroppen 23 tjenestepersoner i og rundt regjeringskvartalet samt fem tjenestepersoner i stab. Beredskapstroppen ble sammen med bombegruppen benyttet til søk i regjeringskvartalet og i andre oppdrag.

Alle tilgjengelige mannskaper ble satt inn i arbeidet med å ivareta liv og helse i regjeringskvartalet og i tilstøtende gater. I tillegg bisto mange frivillige med uvurderlig innsats.

Politiet opprettet kommandoplass for innsatsleder på Einar Gerhardsens plass. Youngstorget ble valgt som oppmøtested for mannskaper fra politiet, Oslo brann- og redningsetat og ambulansetjenesten. På samme sted ble det opprettet samleplass for skadde og evakuerte.

Kl. 15.46 fikk politidistriktet melding om at det muligens var to udetonerte bomber i området. Dette medførte en kortvarig evakuering av redningsmannskapene.

Videre mottok politiet meldinger om mistenkelige gjenstander og mistenkelig atferd i Oslo sentrum som det var nødvendig å undersøke nærmere. Dette var ressurskrevende.

Kripos kontaktet på eget initiativ operasjonssentralen i Oslo litt etter kl. 16.00 for å be om informasjon om hendelsen i regjeringskvartalet. Kripos mottok en situasjonsbeskrivelse og en anmodning om at det ble iverksatt riksalarm med varslings om at et nærmere beskrevet kjøretøy var av interesse for politiet og kunne settes i sammenheng med eksplosjonen i Oslo sentrum. Rett i etterkant av dette ble politidistriktene Asker og Bærum, Romerike og Follo informert av operasjonsleder om samme kjøretøy samt om person med uniform, våpen og skuddsikker hjelm.

Kripos opplyser at det tok ca. 25 minutter å effektivt varslingen til alle politiets operasjonssentraler, dvs. fra anmodningen om å iverksette varslings kom, til den ble formidlet til alle landets politidistrikter. Kripos formidlet til politidistriktene ved riksalarm ca. kl. 18.10 at det var besluttet å gjeninnføre grensekontroll på Schengens indre grenser, altså Norges grenser mot andre Schengen-land. Totalt ble det i perioden 22.–24. juli formidlet ni nasjonale varslings fra Kripos.

Operasjonssentralen i Nordre Buskerud politidistrikt fikk, via akuttmedisinsk kommunikasjonssentral, AMK, den første telefonen om angrepet på Utøya kl. 17.25. Nordre Buskerud politidistrikt opplyser i redegjørelse av 2. november 2011 at man på det tidspunktet hadde en bemanning på fem tjenestepersoner som befant seg på politihuset i Hønefoss. I tillegg hadde politidistriktet fem tjenestepersoner på jobb andre steder i distriktet og med lengre avstand til

Utøya. Varslinger ble foretatt fra operasjonssentralen, slik at man i løpet av kort tid fikk flere mannskaper på plass. I løpet av kvelden og natten var ca. 60 tjenestepersoner fra Nordre Buskerud politidistrikt på jobb.

Oslo politidistrikt opplyser å ha blitt informert om skytingen på Utøya kl. 17.29. Informasjonen kom fra Politidirektoratets liaison i politidistriktets stab, som hadde telefonkontakt med sin datter på Utøya. Samtalen var et viktig element i vurderingen av en hurtigst mulig utrykning til Utøya, og det ble besluttet at beredskapstroppens mannskaper skulle avbryte sine oppgaver i regjeringskvartalet og begi seg til Utøya for å bistå Nordre Buskerud politidistrikt. Kun en liten styrke av beredskapstroppen ble igjen i Oslo.

Oslo politidistrikt mottok kl. 17.38 formell anmodning fra Nordre Buskerud politidistrikt om bistand fra beredskapstroppen. Oslo politidistrikt opplyser at da anmodningen forelå, hadde første kjøretøy fra beredskapstroppen allerede passert Lysaker. På vei mot Utøya mottok beredskapstroppen informasjon om at det angivelig skulle være to–tre gjerningspersoner, og at det skulle være plassert sprengladninger i skogen på Utøya.

Det har i ettertid vist seg at det var en riktig og viktig beslutning raskt å sende hovedtyngden av beredskapstroppens mannskaper til Utøya. På forespørsel har politiet opplyst at man samtidig bygget opp politiberedskapen i Oslo gjennom innkalling av mannskaper. Jeg vil i denne forbindelse minne om det jeg innledningsvis sa, om viktigheten av å vurdere hendelser i sanntid. Politiet så ikke bort fra muligheten for flere angrep i Oslo. Vi vet fra terroraksjoner internasjonalt at det ikke er uvanlig at et bombeangrep i en by etterfølges av ett eller flere angrep i samme by. Denne usikkerheten var en del av situasjonsbildet for dem som foretok de mange meget krevende operative vurderinger. Jeg mener dette borger for ettertanke.

Første politipatrulje fra Nordre Buskerud politidistrikt ankom Utøya kai ca. kl. 17.50. Beredskapstroppens oppmøtested var ved Storøya, og de var der ca. kl. 18.09.

Politiet har videre opplyst at beredskapstroppen gikk i land på Utøya kl. 18.25. Da politiet ankom øya, ble gjerningsmannen raskt lokalisert. Beredskapstroppen opplyser at gjerningsmannen ble pågrepet kl. 18.27. Materialet fra Nordre Buskerud politidistrikt angir et noe senere tidspunkt, mellom kl. 18.32 og kl. 18.34.

I forbindelse med pågripelsen opplyste gjerningsmannen at det eksisterte ytterligere to celler som var utplassert eller var aktive. Kripos opplyser at denne meldingen ble meddelt alle politidistriktene som riksalarm kl. 18.50.

Det ble opprettet pårørendesentre både i Oslo og på Sundvolden Hotel. Det ble også opprettet et nasjonalt telefonnummer for pårørende. Videre ble det etablert pårørendekontakter i politidistriktene.

Også på andre nivåer foregikk det et betydelig arbeid. Da eksplosjonen i regjeringskvartalet inntraff, var jourhavende i Politidirektoratets beredskapsseksjon til stede i direktoratet. Om den videre håndteringen opplyser direktoratet i notat av 1. november 2011 at vedkommende straks iverksatte tiltak for å varsle sentrale personer i ledelsen i direktoratet, og at det ble iverksatt innkalling av ekstra mannskaper. Forsvarets liaison i Politidirektoratet ble innkalt og møtte i direktoratet kl. 16.55. Videre ble det besluttet å sende liaison fra Politidirektoratet til Oslo politidistrikt. Om situasjonen på Utøya opplyser Politidirektoratet bl.a. – og jeg siterer:

«POD ble orientert om situasjonen på Utøya, loggført til kl. 1745 22.7. Informasjonen gikk på at person i politilignende uniform hadde skutt rundt seg på Utøya i Tyrifjorden. På dette tidspunkt hadde POD ingen informasjon som tilsa at det skulle være en sammenheng mellom Utøya og eksplosjonen i Regjeringskvartalet.»

Videre opplyser direktoratet:

«Da det ble kjent at man stod overfor to hendelser som hadde sammenheng, besluttet politidirektøren tidlig om kvelden, ca kl. 1900, å gi politimesteren i Oslo ansvar for å koordinere den taktiske innsatsen mellom berørte politidistrikt.»

Politiets sikkerhetstjenestes situasjonssenter ble umiddelbart varslet av egne ansatte om at det var en eksplosjon i Oslo sentrum. Situasjonssenteret iverksatte umiddelbart varsling av nøkkelpersonell. Senteret var pålogget Oslo politidistrikts operative logg og kunne fortløpende følge de operative tiltakene som ble iverksatt. Personellet i PST hadde i initialfasen fokus på hensiktsmessig organisering av nødvendige stabsfunksjoner, som er forhåndsplanlagt for ekstraordinære hendelser. Om den videre håndteringen opplyser PST i brev av 4. november 2011 bl.a. følgende:

«PSTs hovedprioritet etter eksplosjonen i regjeringskvartalet var å etablere et apparat for informasjonsinnhenting. Informasjonsinnhenting hadde som mål å avdekke hvem som stod bak eksplosjonen, forebygge og avverge eventuelle nye angrep, og å kartlegge trusselsituasjonen. Informasjonen skulle også gi grunnlag til PSTs analysearbeid, herunder utarbeidelsen av trusselvurderinger.

Det ble raskt avklart at Oslo politidistrikt skulle være ansvarlig for etterforskningen og PST forberedte bistand til etterforskningsarbeidet.

PST har ansvar for beskyttelse av myndighetspersoner og innkalte samtlige tilgjengelige livvakter umiddelbart etter eksplosjonen. Ødeleggelsene i regjeringskvartalet medførte blant annet at regjerin-

gens biltjeneste ikke fikk forflyttet sine biler, og livvaktseksjonen gjennomførte derfor transport og nærsikring av fem regjeringsmedlemmer.»

Jeg var selv utenbys – i Engerdal – da angrepet fant sted i Oslo, og ga derfor kl. 15.41 assisterende departementsråd i Justisdepartementet fullmakt til å vurdere og videresende politiets bistandsanmodninger om håndhevelsesbistand og operativ bistand til Forsvarsdepartementet.

Under håndteringen av angrepene 22. juli ivaretok Justisdepartementet rollen som lederdepartement, og regjeringas krisestøtteenhet understøttet dette arbeidet. Krisestøtteenhetens personell tok seg fysisk uskadd ut av situasjonssenteret i første etasje i høyblokka og iverksatte tilnærmet umiddelbart varsling om hendelsen. Krisestøtteenheten flyttet raskt inn i tildelte lokaler i Forsvarsdepartementet, og flere personer fra enhetens beredskapsgruppe ble innkalt. Krisestøtteenheten har mobile løsninger som gjør enheten fleksibel, og har øvd på å operere i alternative lokaler. Jeg er dem svært takknemlig.

Representanter fra de faste medlemmene av Regjeringens kriseråd og deler av Justisdepartementets administrative ledelse møtte i Forsvarsdepartementet kl. 17.00. Regjeringens kriseråd avholdt videre to møter om kvelden 22. juli, henholdsvis kl. 18.30 og kl. 22.30.

Jeg ankom regjeringas representasjonsanlegg kl. 19.40. I tidsrommet fram til kl. 20.25 ankom også utenriksministeren og forsvarsministeren.

Justisdepartementet opprettet en liaison i Politidirektoratet ca. kl. 20 for å lette kommunikasjonen og for å få tidsriktig informasjon til Regjeringens kriseråd og Justisdepartementet.

I det følgende vil jeg gå inn på enkelte beredskapsmessige spørsmål som er blitt gitt særlig oppmerksomhet.

Det har blitt reist spørsmål ved beredskapstroppens transport fra Oslo til Utøya og muligheten for helikopterstøtte i den forbindelse. Oslo politidistrikt opplyser at det hittil i evalueringsarbeidet er registrert at beredskapstroppens ledelse var i første kontakt med Forsvarets 720 skvadron om helikopterbistand ca. kl. 16.50. I brev av 28. oktober 2011 uttaler Oslo politidistrikt videre bl.a. følgende:

«Helikopterstøtten var ikke tilgjengelig. Forflytning med kjøretøy var derfor det eneste alternativet man hadde. Selv om helikopterstøtte hadde vært tilgjengelig, og hadde blitt vurdert som tidseffektivt, ville uansett deler av innsatsstyrken benyttet kjøretøy til forflytning fra Regjeringskvartalet og til oppmøtested i Hole Kommune.»

Kl. 17.09 landet et redningshelikopter på Voldsløkka i Oslo som kom fra Rygge flystasjon. Oslo politidistrikt opplyser i notat av 4. november 2011

bl.a. at redningshelikopteret fra Rygge ble rekvirert av AMK gjennom Hovedredningssentralen Sør-Norge, og var tiltenkt en rolle ved eventuell flytting av bærepassasjerer ut av Oslo. Helikopteret var innredet deretter. Denne rekvisisjonen var ukjent for Oslo politidistrikt på det tidspunkt man fikk melding om skyting på Utøya kl. 17.29.

Videre opplyser Oslo politidistrikt i notat av 8. november 2011 bl.a. følgende:

«Hadde politiet kjent til dette helikopteret og ville benytte det til transport til Storøya hadde man måttet ta ut [og] demontere utstyr, frigjøre helikopteret fra HRS», altså Hovedredningssentralen, «samt briefe mannskapet før det kunne lette fra Voldsløkka. Dette ville vært en ren transport og ikke en skarp innsetting ut fra SAR-maskinens beskaffenhet. Hovedtyngden av mannskaper ville i tillegg benyttet biler ...»

Jeg har merket meg Oslo politidistrikts opplysninger om dette. Dersom politiet hadde vært kjent med helikopteret på Voldsløkka, måtte likevel flere forhold vært tatt med i vurderingen av om helikoptertransport ville ført til en raskere utrykning til Utøya enn bruk av bil. Jeg tenker her bl.a. på reisetid til helikopteret, omlastingstid, helikopterets egenskaper og værforhold, noe som også har vært reist i media. Det er i dag vanskelig å konkludere om dette, og etter min mening tilligger det 22. juli-kommisjonen å vurdere disse forholdene nærmere. Regjeringa har, som jeg vil komme tilbake til, likevel valgt å styrke helikopterkapasiteten for transportstøtte til politiet.

Også spørsmål om hvorfor mannskaper fra Nordre Buskerud politidistrikt ikke umiddelbart prøvde å ta seg ut til Utøya, herunder spørsmål om politiets forståelse av retningslinjene for «skyting pågår», er reist. Innledningsvis finner jeg grunn til å presisere at det ikke er utarbeidet en egen instruks om «skyting pågår», men at temaet er omhandlet i Håndbok for innsatspersonell, som er en del av politiets beredskapssystem.

Her framgår det bl.a. følgende:

«Ved melding om at skyting pågår i tett beferdet område (innendørs eller utendørs) skal politiet gjøre alt for å stoppe gjerningspersonen så raskt som mulig, slik at uskyldig tredjepart blir minst mulig skadelidende.»

Nordre Buskerud politidistrikt opplyser i redegjørelse av 2. november 2011 bl.a. følgende om dette forholdet:

«Nordre Buskerud planla å aksjonere med egne mannskaper, men siden Beredskapstroppen ankom på et tidlig tidspunkt, ble dette et samarbeid. Både mannskapene fra Nordre Buskerud og fra Beredskapstroppen stod klare på landsiden da båttransporten ankom Storøya.»

Det er ikke tvil om at politiet må utføre tjenestoppdrag som kan medføre betydelig fare for de tjenestepersoner som deltar. Oppdragene må utføres profesjonelt og innenfor de rammer som er satt for tjenesten. Tjenestepersonene må i sine vurderinger bl.a. ta stilling til hvor farlig oppdraget er, både med hensyn til egen sikkerhet, hensynet til andres liv og helse og, ikke minst, muligheten for å lykkes med operasjonen, og hvor raskt bistand fra andre, i dette tilfellet beredskapstroppen, kan påregnes. Når det gjelder vurderingene som ble gjort, må vi avvende 22. juli-kommisjonen og deres vurderinger og konklusjoner. For øvrig viser jeg til at Politidirektoratet gjennom sin evaluering skal se på retningslinjene for «skyting pågår». Dersom det etter dette skulle være tvil om forståelsen, vil Justisdepartementet gjøre en særlig vurdering av dette.

Det er også blitt reist spørsmål om transport og oppmøtested. Det er i denne sammenheng allment kjent at politiets båt havarerte under transporten mot Utøya.

Om disse forhold uttaler Nordre Buskerud politidistrikt bl.a.:

«Politiet hadde i den første hektiske fasen ikke tilgang til andre båter enn sin egen. I området hvor politiet hadde sin oppmøteplass lå det mange båter til kai, flere av disse forsøkt «tyvkoblet», men båtene var godt sikret av sine eiere. Det lykkes derfor ikke politiet å benytte disse båtene. Derimot beordret politiet to båter, som ble anropt fra kaia på Liagård, om å reise mot Storøya for å bistå Beredskapstroppen med transport. Det var disse båtene man lastet over til fra politiets egen båt.»

Nordre Buskerud politidistrikt påpeker videre:

«Hendelsen skjedde en fredag ettermiddag, med til dels meget stor trafikk på E16 forbi Hønefoss, som er veien fra politihuset til Utøya. Området (eller) veinettet på landsiden av Utøya var preget av omkjøring, mye veiarbeid og fare for å ikke komme frem med bil (og) henger.

Valg av utsettingssted ble gjort med bakgrunn i dette, samt at stedet som ble valgt var godt kjent av båtføreren og er et sted brukt flere ganger av politiet i forbindelse med øvelser.

Vurderingen innebar at man ville bruke kortere tid til vanns enn i tett trafikk med få eller ingen muligheter til å ta seg raskt frem.»

Oslo politidistrikt opplyser videre at beredskapstroppen kjørte biler fram til avtalt oppmøtested på Storøya, og at overfarten fra Storøya til Utøya foregikk i båter etter hvert som de ble tilgjengelige.

Jeg legger til grunn at det ble foretatt vurderinger knyttet til valg av transport og oppmøtested, og mener at det må tilligge 22. juli-kommisjonen å vurdere om dette er riktige vurderinger i sanntid.

Om meldinger fra gjerningsmannen om overgivelse uttaler Nordre Buskerud politidistrikt følgende:

«Det er kjent at han har kommet gjennom på politiets nødnummer 112 – to ganger. Den ene samtalen ble mottatt på operasjonssentralen i Nordre Buskerud og den andre på operasjonssentralen i Søndre Buskerud. Begge samtalene ble ringt inn fra telefoner som ikke tilhørte gjerningsmannen.

Samtalen til Nordre ble brutt av gjerningsmannen etter ca. 30 sekunder – da det ble forsøkt å ringe tilbake ble det ikke oppnådd kontakt. Samtalen til Søndre varte i ca. 1 minutt og 30 sekunder, men ble også her etter hvert brutt, og politiet fikk ikke registrert noe telefonnummer det ble ringt fra.

Det ble fra politiets side forsøkt å innhente så mange opplysninger som mulig fra gjerningsmannen, men lite tydet på at han hadde til hensikt og overgi seg på de tidspunktene han ringte. Dette understøttes av at man i nødsamtaler umiddelbart etter første anmodning fra gjerningsmannen om å overgi seg, hører en hurtig skuddtakt. Den andre anmodningen om å overgi seg ble ringt inn kort tid før pågripelsen.»

Samtalene mellom politiet og gjerningsmannen er tidligere offentliggjort, og disse fant sted henholdsvis ca. kl. 17.59 og 18.24. Jeg konstaterer at politiet forsøkte å både holde og opprette ny kontakt med gjerningsmannen uten at dette lyktes.

Ulike forhold vedrørende kommunikasjon, knyttet til både nødnettet og anrop på politiets nødnummer 112, har vært tema i forbindelse med angrepene.

Oslo politidistrikt har gitt uttrykk for at nødnettet etter deres vurdering fungerte etter intensjonen. Nordre Buskerud politidistrikt har derimot ikke fått installert det nye nødnettet og opererte således med det gamle analoge sambandet. Nordre Buskerud politidistrikt opplyser i sin redegjørelse av 2. november 2011 bl.a. følgende:

«Det er ikke mulig å kommunisere med det nye nødnettet fra sentralen i Nordre Buskerud. Flere av de politidistriktene som bistod, Oslo, Asker og Bærum (og Søndre Buskerud samt helse, benyttet det nye nødnettet. Dette vanskeliggjorde kommunikasjonen fra operasjonssentralen til mannskapene fra disse distriktene.

Videre utbygging av et landsdekkende nødnett ble besluttet før 22.7, og Nordre Buskerud var allerede i gang med planlegging av nytt nett før hendelsen.

Det analoge sambandet og kommunikasjonen mellom operasjonssentralen og egne mannskaper fungerte ikke optimalt. I området som hendelsen skjedde er det til dels dårlig sambandsdekning, og det ble til tider ikke oppnådd kontakt mellom mannskapene eller mellom operasjonssentralen og mannskapene. Trafikken på sambandet var ekstremt stor, og kapasiteten med å motta og bearbeide informasjonen (og opplysningene ble en utfordring.

Det samme gjaldt den enorme pågangen på telefon. Kapasiteten med mottak kombinert med gammelt utstyr gjorde at man ikke fikk prioritert de viktigste telefonene først.»

Nordre Buskerud politidistrikt opplyser at man ved hendelsens oppstart på Utøya kun var bemannet

med én person som betjente 112-telefonen på operasjonssentralen. Oslo politidistrikts operasjonssentral var ved eksplosjonen i regjeringskvartalet bemannet med én operasjonsleder, fire operatører og tre operatørassistenter.

Om politiets nødnummer uttaler Oslo politidistrikt at distriktet ikke hadde tekniske problemer med linjer inn på 112, men at pågangen i denne situasjonen var større enn antall personer som kunne motta 112-samtaler. Mellom kl. 15.00 og 16.00 ble 60 pst. av nødanropene på 112 besvart innen 20 sekunder. Operasjonssentralen hadde imidlertid problemer med å komme i kontakt med Nordre Buskerud politidistrikt, men informasjonen som kom inn, ble videreført til beredskapstroppens representant i staben i Nordre Buskerud politidistrikt.

Nordre Buskerud politidistrikt uttaler følgende om nødnummer:

«Nødnummeret – 112 som går til operasjonssentralen i Nordre Buskerud bestod av 2 linjer inn til sentralen.

I praksis vil det si at man kunne motta 2 nødsamtaler samtidig, den tredje som ringte fikk opptatt og kom ikke gjennom.»

Jeg konstaterer at dersom det nye nødnettet også hadde vært ferdig utbygd i Nordre Buskerud politidistrikt, ville dette ha lettet kommunikasjonen vår betydelig.

Det er også blitt reist spørsmål om tidsbruken i forbindelse med vakthold og sikring av utsatte bygningsobjekter etter anslaget i Oslo, herunder sikringen av Stortinget. Oslo politidistrikt uttaler i brev av 28. oktober 2011 at det ble satt opp en liste med totalt 24 objekter som man prioriterte ut fra forhold til objektvakthold. Videre uttales bl.a. følgende om disse forholdene:

«Ut over ettermiddagen fikk man også kjennskap til gjerningsmannens identitet samt det manifest som var lagt ut på internett. I manifestet var det oppgitt åtte «hatobjekter» som også ble sjekket ut. Politiet så ikke bort fra et mulig angrep nr. to, jf. modus internasjonalt og eget oppdatert planverk, og disponerte ressursene ut fra et slikt scenario.»

Videre opplyser Oslo politidistrikt i notat av 8. november 2011 om vakthold ved Stortinget:

«Oppdraget med objektsikring ble gitt til Sentrum politistasjon kl. 1708. Stortinget ble besatt med egne mannskaper fra kl. 1805 den 22.7.11. Dette (på grunn av) at man måtte få inn ekstra mannskaper til oppdraget. I etterkant av bombeeksplosjonen i Regjeringskvartalet fikk Oslo politidistrikt inn flere meldinger om mistenkelige gjenstander. En av disse meldingene som politiet responderte på, er loggført kl. 1546 med adresse Stortingsgata 14. Vi hadde således politimannskaper til stede i Stortingets nærområde fra ca. kl. 1550 den 22.7.11.»

Det har vært reist spørsmål om mulige forsinkelser i forbindelse med behandlingen av politiets anmodninger om bistand fra Forsvaret. Basert på den informasjonen jeg sitter på i dag, synes det imidlertid ikke å ha vært unødig opphold i framsendelsen og effektueringen av disse anmodningene. Forsvarsminneren vil i sitt innlegg omtale nærmere de ulike bistandsanmodningene og behandlingen av disse.

Et annet forhold som har blitt gitt betydelig oppmerksomhet, er PSTs kjennskap til og oppfølging av prosjektet Global Shield. Jeg har fått opplyst av PST at PST første gang mottok informasjon om Global Shield 22. september 2010, og da som en orientering fra Kripos. Prosjektet er rettet mot ulovlig handel med kjemikalier som kan brukes i produksjon av eksplosiver. PST var ikke hovedadressat for opplysningene om Global Shield, men mottok opplysningene om prosjektet til orientering. I brev av 27. oktober 2011 opplyser PST bl.a. følgende:

«PST mottok etter dette flere dokumenter om prosjektet Global Shield. Sentralt i denne sammenheng er en oversendelse fra Toll- og avgiftsdirektoratet 3. desember 2010 om en navngitt norsk borger som kunne relateres til prosjektet.»

Jeg presiserer at denne navngitte borgeren ikke var gjerningsmannen 22. juli. Videre uttaler PST:

«I tillegg lå det ved en liste fra valutaregisteret over 41 norske borgere som har hatt pengeoverføringer til et bankkontonummer i Polen. [Gjerningsmannen] var blant de 41 norske borgerne.»

På listen over transaksjoner framgikk det også at gjerningsmannen handlet for 121,22 kr. Det framgikk ikke hva slags varer dette dreide seg om. PST opplyser videre at tjenestens interne evaluering så langt har klarlagt at tjenesten ikke har hatt søkelys på gjerningsmannen før 22. juli eller funnet annen informasjon om ham i PST fra tida før 22. juli. Her må vi også avvente PSTs egen gjennomgang samt selvfølgelig kommisjonens konklusjoner.

Jeg vil nå kort omtale etterforskningen og den kommende rettssaken. Riksadvokaten besluttet allerede på kvelden den 22. juli at Oslo politidistrikt skulle ha ansvaret for etterforskningen av både bombeaksjonen i regjeringskvartalet og skytingen på Utøya. Det ble raskt etablert en egen gruppe på 140 personer som skulle stå for etterforskningen. Fra og med 1. november er antallet personer som arbeider med saken, redusert til 85, og det forventes ytterligere reduksjon til ca. 60 personer fra årsskiftet. Etterforskningen forventes ferdig før påsken 2012. Retts-saken skal gå for Oslo tingrett.

I enhver krisesituasjon hvor personer omkommer eller blir skadet, er det av stor viktighet å ta vare på og vise omsorg for alle involverte.

Det ble i tida etter 22. juli arrangert en rekke minneremonier. Det ble videre holdt en minnemarkering i regjeringskvartalet 8. august for ansatte i departementene og en samling for etterlatte og berørte i regjeringskvartalet 20. august. I tillegg er det gjennomført flere arrangementer på Utøya for både etterlatte, overlevende og pårørende.

Terrorangrepene skapte også betydelig internasjonal oppmerksomhet. Pågangen fra internasjonale media var fra første stund meget stor, og mange utenlandske politikere og andre tok kontakt både for å uttrykke sympati og for å kondolere. I dagene etter ugjerningene ble det arrangert minnemarkeringer i en rekke land over hele verden. Flere av ofrene på Utøya var utenlandske ungdommer, og utenrikstjenesten bisto de rammede og deres pårørende med hjelp og oppfølging.

Så til utfordringene framover. Regjeringa har som en av sine viktigste oppgaver å bekjempe alle trusler mot vårt demokrati og sikre befolkningens trygghet. Regjeringa har valgt å styrke politiets og påtalemyndighetens budsjetter betydelig i løpet av de siste årene. Bevilgningen har økt nominelt fra 8,2 mrd. kroner i 2005 til 12,2 mrd. kroner i 2011 – en økning på om lag 4 mrd. kr. For neste år foreslås en ytterligere økning av politibudsjettet på 696 mill. kroner. I tillegg foreslår regjeringa at det bevilges om lag 1,5 mrd. kroner i 2012 til investeringer i landsdekkende utbygging av Nødnett og 526 mill. kroner til drift av Nødnett og Direktoratet for nødkommunikasjon. Det er dermed lagt opp til en betydelig styrking av samfunnssikkerheten og beredskapen allerede i budsjettet for 2012.

Regjeringas langvarige satsing på økte ressurser til politiet, bl.a. gjennom doubling av opptaket på Politihøgskolen, flere årsverk og økte budsjetter, fortsetter i regjeringas forslag til statsbudsjett for 2012.

En god beredskap handler imidlertid ikke bare om økte bevilgninger. Det handler også om å gå inn i de politiske utfordringene og – jeg vil understreke – dilemmaene som trer fram. Med bakgrunn i denne redegjørelsen ser jeg så langt sju hovedområder som bør være gjenstand for viktige politiske debatter framover. Jeg er i så måte glad for å få anledning til i denne redegjørelsen å presentere hva jeg så langt mener er sju viktige områder.

For det første, forebygging og radikalisering av voldelig ekstremisme:

Forebyggingsarbeidet må baseres på dagens trusselbilde, og jeg vil derfor gi en kort omtale av dette. Innledningsvis minner jeg om at PST i flere år har vurdert at ekstreme islamister utgjør den mest alvorlige terrortrusselen mot Norge og norske interesser. Denne vurderingen er ikke endret etter 22. juli. I sin åpne trusselvurdering av 29. juli 2011 viser PST til at sjøl om få personer i Norge støtter opp om ekstrem

islamisme, er aktivitetsnivået i enkelte ekstreme islamistiske miljøer høyt.

Om antiislamske miljøer viser PST i brev av 27. oktober 2011 bl.a. til at det over tid også har vokst fram et slikt miljø i Norge. Denne utviklingen må ses i sammenheng med en generell økt opplutning om fremmed- og innvandringsfiendtlige organisasjoner i flere europeiske land. Miljøene syns å ha større og bredere rekrutteringsgrunnlag enn høyreekstremer grupper, bl.a. fordi medlemmene i utgangspunktet ikke assosieres med tradisjonelle høyreekstremer symboler og holdninger.

Gruppene i Norge er først og fremst synlige i ulike sosiale medier. Foreløpig syns trusselen primært å være relatert til enkeltpersoner som er tilknyttet miljøet.

PST har i etterkant av angrepet 22. juli vært bekymret for mulige følgehandlinger. Videre viser terrorhandlingene 22. juli hvilke utfordringer som er knyttet til å avdekke personer som planlegger og gjennomfører terrorhandlinger alene. Slike personer kan være motivert av ulike ideologiske retninger.

Rammen for PSTs ansvar følger av politiloven og omfatter alvorlige straffbare handlinger som truer sikkerheten i samfunnet og grunnleggende samfunnsinstitusjoner. I denne sammenheng er det forebyggende aspektet særdeles viktig. Det forebyggende arbeidet innebærer først og fremst å identifisere radikaliserede miljøer og enkeltaktører med de ressurser og metoder PST har til rådighet til enhver tid. Spesielt viktig i kartleggingen er å avdekke om de aktuelle miljøer og enkeltaktører har intensjon om og kapasitet til å utøve eller støtte voldshandlinger.

Regjeringa har over tid valgt å styrke PSTs budsjetter. I perioden 2005–2011 er tjenestens budsjett nominelt økt med 61 pst., fra 240 mill. kroner til 386 mill. kroner. I regjeringas budsjettforslag for 2012 foreslås det å styrke PST med ytterligere 46,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2011. Disse midlene vil bl.a. gå til å styrke PSTs arbeid med åpen informasjonsinnhenting, det såkalte OSINT, Open Source Intelligence, som bl.a. innebærer systematisk innsamling av åpen informasjon fra Internett. Det forventes at denne styrkingen vil bedre tilgangen på relevant informasjon innenfor hele tjenestens ansvarsområde, men det er et svært krevende arbeid og et svært omfattende arbeid.

Jeg har ved flere anledninger fått forespørsel om å gi mer informasjon om trusselbildet og PSTs virksomhet. Regjeringa har i de senere år derfor valgt en åpenhetslinje om tjenesten. Siden vi tiltrådte i 2005, har vi valgt å være åpne om bl.a. tjenestens budsjett og bemanning. Videre er det siden 2010 utarbeidet en utvidet årlig nasjonal trusselvurdering, som er offentlig. I de senere år er bl.a. justiskomiteen invitert til PST, og det er gitt redegjørelser i Stortinget.

Det har fra ulike hold blitt reist spørsmål om ressursituasjonen i PST. 22. juli-kommisjonen står fritt til også å vurdere denne. Jeg mener likevel det kan være klokt å få en ekstern gjennomgang av ressursituasjonen, slik at man har et best mulig grunnlag for behandling av PSTs framtidige budsjetter.

Jeg nevner også at regjeringa 1. desember 2010 la fram handlingsplanen Felles trygghet – felles ansvar – altså 1. desember 2010 – for å sikre en bred og koordinert innsats i arbeidet med å forebygge radikaliseringsarbeidet kan ikke politiet gjøre alene. Med et bredt samarbeid mellom ulike aktører på et tidlig stadium legger vi til rette for en mer effektiv forebygging og dermed økt trygghet.

Slik jeg ser det, er det helt avgjørende med gode arbeidsformer og analyser av trusselbildet i både politiet og sikkerhetstjenesten samt et godt nasjonalt og internasjonalt samarbeid med alle relevante aktører. En bred forebyggende innsats på et tidlig stadium, før ekstreme holdninger blir til voldelige handlinger, er sammen med målrettet styrking av beredskapen av avgjørende betydning for vår trygghet. Jeg vil derfor oppfordre Stortinget til en bred debatt om forebygging av radikaliseringsarbeidet og voldelig ekstremisme.

For det andre, rammebetingelsene til PST og politiet er avhengig av at det lovmessig tilrettelegges for bruk av adekvate metoder:

I de senere år er både politiets og sikkerhetstjenestens adgang til metodebruk, som romavlytting, kommunikasjonskontroll og basestasjonsøk, betydelig styrket og utvidet. Også terrorlovgivningen er oppdatert.

I denne forbindelse er jeg tilfreds med at Stortinget har vedtatt at datalagringsdirektivet skal gjennomføres i norsk rett. Dette verktøyet er etter min vurdering av meget stor betydning for at politiet skal kunne forebygge og bekjempe alvorlig kriminalitet som terror. Samtidig viste debatten om datalagringsdirektivet dilemmaene som knytter seg til personvern, og hva politiet bør kunne registrere og overvåke. Dette er viktige spørsmål som Stortinget også i tida framover må være forberedt på å ta stilling til i andre sammenhenger.

Justisdepartementet arbeider nå med å følge opp Metodekontrollutvalgets utredning, Skjult informasjon – åpen kontroll, som omhandler politiets etterforskningsmetoder og behandling av informasjon i straffesaker. Departementet har dessuten i noen tid arbeidet med spørsmålet om ytterligere kriminalisering av handlinger som kan være forberedelse til terrorhandlinger. Lovendringer på terrorlovgivningens område har hittil hovedsakelig hatt for øye handlinger med flere involverte og hvor forberedelsene typisk skjer i samarbeid mellom flere. Handlingene

22. juli 2011 aktualiserer i høy grad spørsmålet om hvorvidt eksisterende lovgivning i tilstrekkelig grad rammer beredelseshandlinger når det bare er én gjerningsperson inne i bildet, såkalt soloterrorisme. Videre har departementet nylig fått til vurdering et forslag fra PST om endringer i terrorlovgivning og metodebruk.

Det er et prinsipielt viktig spørsmål om nye metoder og nye straffebestemmelser alltid er veien å gå for å hindre ny kriminalitet. Vi må alltid spørre oss om dagens metoder er utnyttet tilstrekkelig før vi innfører nye bestemmelser. Viktige spørsmål er grensen mellom personvern, individets frihet og samfunnets behov for trygghet. Jeg mener derfor at det er viktig at vi tar oss nødvendig tid i arbeidet med eventuelle lovendringer. Ingen lovendringer av denne type har blitt særlig gode når de har blitt fattet i kjølvannet av krisesituasjoner. Derfor vil jeg oppfordre til at vi tar denne viktige politiske debatten. Personvern, frihet og trygghet for borgerne må debatteres under ett.

Det tredje hovedområdet jeg ser, er hvilke forventninger vi har til responstiden i beredskapsetaten:

Beredskapsetaten, og ikke minst politiets responstid, er et viktig spørsmål for Stortinget. Med responstid sikter jeg til den tida det tar fra politiet mottar en melding om en hendelse, til politiet er på stedet. Norsk politi vil vanskelig kunne klare å oppfylle et krav om lik responstid i alle geografiske områder. Til det er vårt land for langstrakt og kupert.

Vi må ha en debatt i tida framover om hva vi skal forvente av responstid når ekstreme situasjoner oppstår.

Politiets helikoptertjeneste ble evaluert i 2007. Evalueringen pekte på flere områder hvor en mer kostnadseffektiv drift kunne oppnås. Som orientert om i revidert nasjonalbudsjett i 2007 fikk Politidirektoratet samme år i oppdrag å fastsette beredskapskravene for helikoptertjenesten, tekniske krav og organiseringen av tjenesten.

Justisdepartementet ga i starten av 2011 Politidirektoratet i oppdrag å utrede kjøp av nytt helikopter og herunder vurdere behovet for et reservehelikopter.

For å styrke helikopterberedskapen i politiet har regjeringa i budsjettforslaget for 2012 foreslått å øke bevilgningen med 29,7 mill. kroner til styrket politihelikopterberedskap. Formålet med styrkingen er å etablere en døgnkontinuerlig tjeneste, styrke bemanningen og inngå leasingavtale for et reservehelikopter.

Regjeringa foreslår også å øke bevilgningen med 50 mill. kroner til å videreføre prosessen med anskaffelse av nye redningshelikoptre og 40 mill. kroner til å styrke vedlikeholdet av dagens redningshelikoptre. I kravspesifikasjonen til de nye redningshelikoptrene ligger det inne at disse også skal ha en mulighet til å støtte politiet i bekjempelse av særlig alvorlig krimi-

nalitet, spesielt terror. Jeg minner om at dette har vært omdiskutert. Ikke alle er enig i det. Med utgangspunkt i basestrukturen med seks baser, døgnkontinuerlig tilstedeværelse og en responstid på 15 minutter vil redningshelikoptrene utgjøre en viktig beredskapsressurs for politiet i hele landet. Snakker man om luftbåren støtte for norsk politi, er dette i aller høyeste grad en svært relevant aktør, både nå og for framtida.

Justisdepartementet vil derfor, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet, klargjøre retningslinjene for hovedredningssentralens vurdering og prioritering av politiets anmodning om bruk av redningshelikoptre i akutte situasjoner. Etter min vurdering er det viktig å sikre at politiets bistandsbehov gis høy prioritet.

Jeg minner også om at Forsvaret, som kjent, nylig har etablert en militær helikopterberedskap med Bell 412 på Rygge flystasjon, som etter anmodning kan yte administrativ transportbistand til politiet. Dette vil forsvarsministeren komme nærmere inn på i sin redegjørelse.

Det er viktig for responstida at vi sikrer at noen av våre mest operative beredskapsstyrker sikres bedre fasiliteter, med hensyn til både bedre ressursutnyttning, rask utrykningstid og trening. På denne bakgrunn prioriterer regjeringa nå arbeidet med å planlegge opprettelsen av et nytt beredskapssenter for politiet i Oslo med sikte på å samle helikoptertjeneste, beredskapstroppen og hundetjenesten i Oslo politidistrikt.

I denne sammenheng vil jeg også minne om at regjeringa i budsjettet for 2012 foreslår å øke bevilgningen til beredskapstroppen med 25 mill. kroner til ytterligere utstyrsanskaffelser.

Utdanning og øvelser er også viktige elementer i politiets beredskap og krisehåndtering. Politihøgskolen har etablert en rekke utdanningstilbud på flere nivåer innenfor området sivil krisehåndtering. Dette omfatter bl.a. stabskurs og årlige studier for operasjonsledere og innsatsledere i politiet samt grunnkurs i bekjempelse av terrorhandlinger.

Fra 2007 har Politidirektoratet gjennomført en større årlig samvirkeøvelse, Øvelse Tyr, for å styrke politidistriktenes evne til krisehåndtering. Øvelse Tyr 2011 skulle vært gjennomført i regjeringskvartalet. Viktige momenter fra denne øvelsen vil imidlertid inngå i øvelsen som er planlagt i 2012. Dette omfatter objektsikring av en regjeringsbygning i Oslo.

Regjeringa vil i 2012 legge fram en helhetlig stortingsmelding om samfunnssikkerhet. Jeg vil i denne meldingen legge opp til at vi fortsatt har et høyt ambisjonsnivå for sivile øvelser.

Jeg vil også nevne at Justisdepartementet i november 2010 startet et arbeid, den såkalte resultatreform, som bl.a. skal se på politiets oppgaver

og organisering samt vurdere utviklingen av politi- og lensmannsetaten – først og fremst for å få opp en debatt ikke bare om ressurser, men også om hvordan vi anvender ressursene. En sentral del av arbeidet vil være vurderinger knyttet til beredskap, bemanning, utstyr og responstid. Angrepene 22. juli viser også at det er behov for å vurdere kapasitet, organisering og andre spørsmål knyttet til driften av operasjonssentralene i politidistriktene.

Det vil nødvendigvis måtte gå en grense for hva som vil være en realistisk responstid for politiet, men jeg mener det er viktig at også Stortinget går inn i denne debatten rundt hva som er å anse som en akseptabel responstid.

Det fjerde hovedområdet jeg ønsker å trekke fram, er utfordringer knyttet til kommunikasjon:

Kommunikasjon er helt sentralt for å kunne utføre politioperasjoner og øvrig rednings- og beredskapsarbeid. Direktoratet for nødkommunikasjon har evaluert hvordan nødnettet fungerte 22. juli gjennom å analysere trafikkdata og opplysninger nødetatene har gitt i ulike fora. I Oslo sentrum var omtrent 1 000 nødnettradioer i bruk, og ved Utøya ble det registrert i underkant av 300 radioer.

Nytt nødnett er, som tidligere redegjort for, ikke utbygd i Nordre Buskerud politidistrikt, hvor Utøya ligger. Avstanden til Søndre Buskerud politidistrikt, hvor nødnettet er utbygd, er imidlertid kort. Det medførte at nødnettradioer kunne benyttes av bl.a. innsatspersonell som kom fra omliggende distrikter. Under innsatsen ved Utøya ble det derfor en utfordring å håndtere kommunikasjon mellom de ulike aktørene.

Nytt nødnett er som kjent etablert på det sentrale Østlandet. Stortinget vedtok 9. juni 2011 at Nødnett skal bygges ut i hele Fastlands-Norge. Dette er en betydelig satsing på økt samfunnssikkerhet som vil gi nød- og beredskapssetaten i Norge et nytt og moderne radiosamband. Regjeringa ser det som viktig å videreføre arbeidet med utvikling og drift av et nytt landsdekkende nødnett. Det er derfor bevilgningen er foreslått til 1,5 mrd. kr i 2012, for å sikre framdriften.

Redegjørelsen viser også at kapasiteten på nødnummer 112 kan være meget sårbar. Jeg er i denne forbindelse orientert om at Politidirektoratet er i ferd med å vurdere behovet for å styrke operasjonssentralenes mottakskapasitet, og, som sagt, det pågår altså et arbeid for å se på hvordan vi organiserer dette over det ganske land i den varslede stortingsmeldingen jeg henviste til i sted.

Robuste kommunikasjonsnett kan være avgjørende i mange situasjoner. Prioritet i nettet for viktige meldinger er en annen problemstilling. Også kapasiteten ved nødsentralene og organiseringen av disse oppimot f.eks. samlokalisering er komplekse utfordringer som vi må være villige til å gå inn i. Dette er

også en debatt jeg mener man må ta, og som relaterer seg til kapasitet, strukturer og sårbarhet knyttet til kommunikasjonen nødetatene imellom.

Det femte hovedområdet jeg ser, er hvilken sikring og beskyttelse av utsatte objekter vi skal ha i framtida:

Vi har lang tradisjon for at stortingsrepresentanter og statsråder kan bevege seg fritt i samfunnet. Fra våre naboland har vi imidlertid sett at det i lengre tid har vært et annet regime for sikkerhet rundt rikspolitikere enn i Norge.

De ansatte på Stortinget og i departementene har også krav på at tilstrekkelige sikkerhetstiltak iverksettes på deres arbeidsplass. Jeg er i dag glad for å kunne konstatere at de departementene som ble rammet av bombeeksplosjonen 22. juli, er i god drift i nye eller midlertidige lokaler. Regjeringa eller departementene var aldri satt ut av funksjon, men mange har fortsatt krevende arbeidsforhold.

Etter 22. juli er det iverksatt et arbeid som Fornyings- og administrasjonsdepartementet leder, for å gjenoppbygge regjeringskvartalet og for å gjennomgå sikkerheten for departementene der de i dag er lokalisert. Angrepet kan nødvendiggjøre ytterligere sikkerhetstiltak.

Jeg mener at vi parallelt med dette arbeidet må starte en prinsipiell debatt om hvordan vi som politikere ønsker at vårt samfunn skal framstå. Regjeringa har etter 22. juli uttalt at vi ønsker mer åpenhet og mer demokrati, men ikke naivitet. Samtidig må vi sikre at de funksjoner som regjeringa og Stortinget innebærer, ikke settes ut av funksjon. Jeg mener at man bør ha en bred, prinsipiell debatt rundt nettopp disse spørsmålene.

For det sjette, samhandlingen mellom politi og Forsvaret:

Norge er, som sagt, et langstrakt land og med en spredt bosetting. Det vil ikke være hensiktsmessig at store etater bygger seg opp uten tanke på samhandling. Derfor er ett av de forsvarspolitiske målene i Norge at Forsvaret også skal bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense følgene av ulykker, katastrofer, terroranslag og angrep.

Som jeg har vist til tidligere, og som forsvarsministeren vil gå nærmere igjennom, er Forsvarets bistand til politiet regulert i en egen instruks. Videre er det opprettet en egen liaisonordning mellom politi og forsvar som skal sikre rask respons. Vi bør likevel kunne reise en debatt og gå inn i problemstillinger om man skal se på ytterligere samhandling mellom politi og forsvar innenfor de grenser som Grunnloven setter. Ansvarsforholdene er klargjort de senere år og skulle i seg sjøl ikke være problematiske.

Det er viktig å respektere Forsvarets rolle for å ivareta norsk suverenitet, men vi bør også se på om Forsvaret i enda større grad bør legge vekt på sin

bistandsfunksjon overfor det sivile samfunn når det planlegges, investeres og øves. Både Forsvarets og politiets rolle er å beskytte demokratiet, og å skape trygghet for innbyggerne i Norge, innenfor sine respektive ansvarsområder. Den debatten jeg her viser til, og som forsvarsministeren også kommer inn på, er en debatt jeg også mener vi må ta.

Et sjuende og siste område er ikke minst omsorg for og oppfølging av ofre og pårørende etter 22. juli. Kommunene har i tida etter 22. juli hatt ansvaret for den psykososiale oppfølgingen av de rammede. Dette ansvaret utøves i nært samarbeid med spesialisthelsetjenesten, og kommunene understøttes av kompetanse fra de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og sjølmordsforebygging. Helsedirektoratet følger dette arbeidet, som har høy prioritet, og som fortsatt pågår. Gjennom å tilby de rammede en fast kontaktperson, og gjennom å sørge for en tett og proaktiv oppfølging, skal kommunene bidra til at den enkeltes behov fanges opp, og at den enkelte får den hjelpen han eller hun trenger.

Etter voldsoffererstatningsordningen kan terrorofrene få erstatning av staten for økonomisk tap, oppreisning og menerstatning, dersom dette ikke er dekket av andre ordninger. Regjeringa har i statsbudsjettet for 2012 foreslått å øke bevilgningen med 30 mill. kr til voldsoffererstatningsmyndighetene for å sikre en mer effektiv og god behandling av søknadene. Det er besluttet at disse søknadene kan behandles sjøl om straffesaken ikke er endelig avgjort.

Angrepene har i tillegg tydeliggjort de pårørendes store behov for informasjon, og vi må se på om dagens håndtering av dette er god nok.

Det påligger alle et ansvar som medmennesker å være der for dem som trenger det etter disse hendel-

sene. Mange er blitt påført veldig store lidelser, og de må aldri glemmes. Dette vil utfordre oss på flere politiske nivåer og i lang tid framover.

Jeg har nå gitt en redegjørelse om bl.a. de faktiske forholdene 22. juli, så langt jeg per dags dato er kjent med saksforholdet, og vi offentliggjør altså alle innspill som faktaredegjørelsen er basert på, i sin helhet i dag. Det er en videreføring av regjeringas åpenhetslinje. For øvrig vil jeg nevne at Justisdepartementet har understreket overfor våre relevante underliggende etater betydningen av å medvirke til å gi informasjon til 22. juli-kommisjonen.

Vi har alle hatt tunge dager bak oss. Mange sliter fortsatt og ser mørkt på framtida. Mange savner noen. 4. august ble jeg bedt om å komme til Ullevål sykehus for å markere 18-årsdagen til Viljar Hansen, en av ungdommene på Utøya som ble hardt skadet av flere skudd. Han var hardt rammet og svak. Han tok meg straks i hånda og sa: «Knut, det finnes så mange gode mennesker der ute.» Det gleder meg enormt at Viljar i dag er oppe og går – og til alt overmål er aktiv i lokalpolitikken, som nyvalgt representant i lokalstyret i Longyearbyen. Kanskje hans innsats og stå-påvilje kan stå som et eksempel på statsministerens ord: «mer demokrati, mer åpenhet, men aldri naivitet.»

Jeg har nå redegjort for bl.a. politiets innsats og regjeringas tiltak mot terror både før og etter 22. juli. Helt til slutt: Ansvaret for angrepene er ene og alene gjerningsmannens. Det var et feigt angrep på demokratiet, på politisk engasjert ungdom på Utøya, på regjeringa og statsforvaltningens ansatte.

Det påhviler oss alle et stort ansvar å vise i ord og handling: at demokratiet skal vinne. Det er den politiske debatten jeg nå har tatt til orde for.

Redegjørelse fra forsvarsminister Grete Faremo i Stortingets møte 10. november 2011

I det følgende vil jeg redegjøre for relevante sider ved forsvarssektorens rolle og ansvar knyttet til samfunnssikkerhet, om Forsvarets ressurser til støtte for sivile myndigheter og om hjemmelsgrunnlaget for slik støtte. Deretter vil jeg gi en framstilling av forsvarssektorens håndtering den 22. juli og de påfølgende dagene. Enkelte spørsmål har fått stor offentlig oppmerksomhet. De vil jeg derfor belyse særskilt. Jeg vil også redegjøre for strakstiltak som er iverksatt etter terroranslagene 22. juli. Regjeringen vil også legge fram ny langtidsplan for Forsvaret til våren. Sivil-militært samarbeid vil være en viktig del av denne planen. Noen problemstillinger vil nok også måtte avvete 22. juli-kommisjonens rapport.

Forsvaret har som en av sine oppgaver å bidra til ivaretagelse av samfunnssikkerheten og andre sentrale samfunnsoppgaver ved ulykker, kriser, naturka-

tastrofer og terroranslag. Den kapasitet Forsvaret har til å løse sine primæroppgaver, kan på anmodning stilles til rådighet for politiet når det er behov for bistand.

Samtidig er det viktig å minne om at Forsvarets hovedoppgave er å hevde Norges suverenitet og forsvare oss mot ytre angrep. Følgelig har Forsvaret også primæransvar for å håndtere terroranslag som konstateres å være et væpnet angrep i henhold til FN-paktens artikkel 51.

Politiet og Forsvaret er statens to sentrale maktmidler. Sammen må politiet og Forsvaret tilrettelegge for at deres virkemidler til enhver tid og på en mest mulig effektiv, samfunnsøkonomisk og legitim måte kan møte de utfordringer vi står overfor.

Det er samtidig viktig å understreke at enkelte prinsipielle og formelle forhold må ivaretas. De kan

etter omstendighetene faktisk hindre at den ene etaten bistår den andre. Forsvarets bistand til politiet må som hovedregel ha et hjemmelsgrunnlag i formell lov. Dette følger av Grunnloven § 99 annet ledd, som bestemmer at:

«Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former».

Grunnlovsbestemmelsen er tolket slik at bistand til terrorbekjempelse faller utenfor dette alminnelige forbudet. Bistand i form av logistikk og administrativ støtte, eller bistand i forbindelse med ulykker og naturkatastrofer, faller også utenfor bestemmelsens saklige ramme om forbud mot anvendelse av militær makt.

Når det gjelder ettersøking, pågrepelse og lignende tiltak overfor farlige personer, kan det vises til lang og etablert praksis for bistand fra Forsvaret, og at grunnlovsforbudet var myntet på helt andre situasjoner. Dette medfører også at slik bistand er ansett å falle utenfor bestemmelsens rekkevidde.

Bistand til enkelte andre former for kriminalitetsbekjempelse krever imidlertid klar lovhjemmel. Menstadslaget i 1931 står fortsatt i manges bevissthet som en viktig historisk hendelse som satte bruk av såkalt militært ordensvern i nasjonale konflikter i fokus. Enheter fra Hæren og Marinen ble mobilisert, men ble ikke satt inn som maktmiddel i arbeidskonflikten den gang. Grunnlovsbestemmelsen har også vært gjenstand for fokus i nyere tid, bl.a. i forbindelse med demonstrasjonene i Stilla mot utbygging av Altavassdraget på begynnelsen av 1980-tallet.

På noen områder er det i dag etablert et særskilt lovgrunnlag for militær bistand, bl.a. gjennom tolløven, kystvaktloven og politiloven. For eksempel åpner politiloven for at den militære grensevakten kan bistå politiet med grenseoppsyn på den norsk-russiske landgrense.

Innenfor disse prinsipielle og overordnede rammer er samarbeidet mellom politiet og Forsvaret viktig for å kunne møte dagens og morgendagens trusler. Ansvarsforholdene er klargjort de senere år.

Samarbeidet mellom Forsvaret og politiet er regulert gjennom bistandsinstruksen, fastsatt ved kongelig resolusjon i 2003. Instruksen forvaltes av Forsvarsdepartementet. I instruksen skilles det mellom ulike former for bistand: Med administrativ bistand menes transport, utlån av teknisk utstyr og annen administrativ støtte. Med operativ bistand menes bistand ved ulykker og naturkatastrofer samt bistand som innebærer uskadeliggjøring og fjerning av eksplosiver o.l. Håndhevelsesbistand omfatter ettersøking og pågrepelse av farlige personer samt bistand i situasjoner hvor det foreligger fare for anslag av særlig skadevoldende karakter rettet mot

vesentlige samfunnsinteresser. Ved terrorhendelser kan militært personell benyttes til direkte bekjempelse av terroristene som håndhevelsesbistand.

Administrativ og operativ bistand kan etter anmodning fra vedkommende politimester klareres av Forsvarets operative hovedkvarter. Håndhevelsesbistand krever klarering på politisk nivå. I slike tilfeller sender Justisdepartementet en anmodning til Forsvarsdepartementet, som godkjenner denne. I haste-tilfeller etableres direktekontakt mellom politiet og aktuell bistandsenhet for straks å starte planlegging, uten å avvente formell beslutning om at bistand kan ytes. I nødssituasjoner kan enhver sjef treffe innledende tiltak uten hensyn til den formelle klarering for å unngå at verdifull tid går tapt.

Det er viktig å understreke at de formelle krav til politisk godkjenning av håndhevelsesbistand ikke skal være til hinder for raske og løpende avklaringer og godkjenninger underveis når situasjonen krever det. En slik tilnærming ble lagt til grunn 22. juli.

Samarbeidet mellom justis- og forsvarssektoren i krisesituasjoner og øvelser er forbedret i de senere årene. Dette gjelder bl.a. hva angår prosedyrer og rutiner for bistandsanmodninger. Det er opprettet god kontakt mellom Politidirektoratet og Forsvarets operative hovedkvarter og mellom Politidirektoratet og Forsvarsstaben. Fra 2007 har en liaison fra Forsvaret tjenestegjort i Politidirektoratet. Noe senere ble en tilsvarende ordning fra Politidirektoratet til Forsvarets operative hovedkvarter opprettet. Liaisonfunksjonen har styrket kontakten mellom justis- og forsvarssektoren og spiller en viktig rolle med hensyn til gjensidig oppdatering, informasjonsutveksling og koordinering. Erfaringene fra 22. juli bekrefter at utveksling av liaisonoffiserer er et viktig tiltak.

Også samarbeidet mellom Etterretningstjenesten og Politiets sikkerhetstjeneste er styrket betraktelig de senere årene. E-tjenestens hovedoppgave knyttet til terror er å identifisere grupper eller individer i utlandet som har kapasitet til og intensjon om å angripe Norge eller norske interesser. E-tjenesten støtter Politiets sikkerhetstjeneste i saker som har spor til utlandet. Støtten skjer i hovedsak ved innhenting av informasjon fra utlandet, teknisk støtte og analysekapasitet. Det leveres i tillegg såkalt overskuddsinformasjon, bl.a. informasjon fra samarbeidende tjenester om individer med tilknytning til Norge eller norske forhold. Analytikere fra E-tjenesten og PST møtes jevnlig for faglige diskusjoner og koordinering i pågående saker, eksempelvis knyttet til trusselvurderinger ved VIP-reiser til utlandet og vurderinger om internasjonal terrorisme.

22. juli var det tidlig klart at vi sto overfor meget alvorlige kriminelle handlinger, og at hovedansvaret for å håndtere situasjonen derfor lå hos politiet. For-

svarets oppgave ble dermed å bistå politiet på best mulig måte.

Forsvarsdepartementet og Forsvaret har foretatt en grundig gjennomgang av egen håndtering 22. juli og de påfølgende dagene. Dette er grunnlaget for den redegjørelsen jeg gir i dag. Dette grunnlaget danner også basis for Forsvarets innspill til den pågående evaluering i politiet og 22. juli-kommisjonens arbeid i tillegg til vårt eget oppfølgingsarbeid i kjølvannet av terroraksjonene. Jeg bruker tidspunkter som er oppført i Forsvarets logger. Disse må likevel tas med et visst forbehold, da de ikke nødvendigvis er ført i sanntid på grunn av stort tidspress og høyt aktivitetsnivå. Dette er forhold som 22. juli-kommisjonen og politiets egen evaluering vil gå nærmere inn i.

Jeg vil gjøre oppmerksom på at personell fra Forsvarsdepartementet etablerte seg i Forsvarsstabens situasjonssenter den 22. juli fra kl. 15.30. Situasjonssenteret understøtter i kriser både Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben. Hovedoppgaven er å etablere og formidle situasjonsforståelse, herunder loggføring.

Bomben gikk av i regjeringskvartalet kl. 15.26. Klokken 15.32 hadde jeg den første kontakten med eget departement. Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben etablerte umiddelbart et krisehåndteringsapparat basert på vaktbemanning, forsterket av det personellet som fortsatt var på jobb da bomben smalt, samt innkalte forsterkninger. Det ble iverksatt varsling til Forsvarets politiske og militærstrategiske ledelse, og kl. 15.50 var alle varslet i henhold til varslingslisten.

Vaktpersonell ved Hans Majestet Kongens Garde reagerte umiddelbart på eksplosjonen i regjeringskvartalet, og ca. kl. 15.40 er det registrert kontakt mot Den Kongelige Politiskorte. Fra kl. 15.51 er det loggført at Garden har fulgt sin egen varslingsplan og iverksatt forsterkning av vaktholdet ved de kongelige residenser på Slottet, Bygdøy og Skaugum i henhold til deres stående oppdrag.

Forsvaret har et selvstendig ansvar for å sikre militære mål, også i fredstid. Forsvaret iverksatte således egne terrorberedskapstiltak ved avdelinger over hele landet, herunder vakthold og sikring av Forsvarets ledelsesbygg på Akershus, i tillegg til de nevnte kongelige residenser.

E-tjenesten opprettet kontakt med Politiets sikkerhetstjeneste ca. kl. 15.40. E-tjenestens situasjonssenter er bemannet på døgnkontinuerlig basis. I tillegg kalte E-tjenesten inn ekstra personell for å undersøke eventuelle spor fra utlandet og begynne analysearbeidet innenfor eget ansvarsområde. En liaison fra E-tjenesten var på plass hos Politiets sikkerhetstjeneste 22. juli kort tid etter kl. 17.00.

Forsvarsdepartementet ga tidlig tilbud om at Regjeringens kriseråd og Krisestøtteenheten kunne ta

sete i Forsvarsdepartementets lokaler da Krisestøtteenhetens lokaler i Justisdepartementet måtte evakueres.

Klokken 16.21 ga jeg klar beskjed til Forsvarsdepartementet om at alle anmodninger fra politiet om bistand skulle etterkommes raskt og effektivt. Dette ble videreformidlet til Forsvaret.

Mange av Forsvarets avdelinger iverksatte egne interne forberedelser i påvente av mulig anmodning fra politiet. Mange avbrøt på eget initiativ ferie og meldte seg til tjeneste ved sin avdeling. Det ble svært raskt opprettet kontakt på taktisk nivå mellom politiet og enkelte avdelinger i Forsvaret som er spesielt forberedt på støtte til politiet.

Forsvarets faste liaison i Politidirektoratet tok plass i direktoratets lokaler kl. 16.55. I tillegg ble det kl. 21.50 etablert liaison fra Forsvarets operative hovedkvarter ved Oslo politidistrikt.

Oppsummert mottok Forsvarsdepartementet i alt fem formelle anmodninger fra politiet om håndhevelsesbistand. Alle anmodningene ble først varslet muntlig per telefon til Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben. Det ble varslet tilbake at anmodningene ville bli innvilget. Forsvaret hadde allerede igangsatt klargjøring av de relevante ressurser før politiet anmodet om disse. I etterkant ble det framsendt skriftlige anmodninger, og disse ble formelt skriftlig besvart.

Jeg vil nå redegjøre for disse fem anmodningene om håndhevelsesbistand. Det er altså tidspunktene som er loggført i Situasjonssenteret, som oppgis.

Den første skriftlige bistandsanmodningen er loggført mottatt i Situasjonssenteret kl. 19.09, og skriftlig innvilget av Forsvarsdepartementet kl. 19.33. Denne omhandlet håndhevelsesbistand fra Forsvarets spesialkommando. Situasjonssenteret har i tillegg loggført at denne anmodningen ble mottatt muntlig kl. 18.44, og muntlig innvilget kl. 19.06. Forsvaret var på forhånd kjent med at den ville komme gjennom muntlig dialog, og forberedelser var allerede iverksatt på dette tidspunktet. Styrker fra Forsvarets spesialkommando sto i beredskap fram til 24. juli, men ble ikke satt i aksjon.

Den andre skriftlige bistandsanmodningen er loggført mottatt i Situasjonssenteret kl. 19.26, hvor det i tillegg ble anmodet om håndhevelsesbistand fra helikopter og eksplosivryddetjenesten. Denne ble skriftlig innvilget av Forsvarsdepartementet kl. 20.06. Situasjonssenteret har loggført at denne anmodningen ble mottatt muntlig kl. 18.14. Da var allerede eksplosivrydderesressurser i operativ bistandsstøtte til politiet i Oslo sentrum, og helikopterressursene var under full klargjøring. Situasjonssenteret har loggført at anmodningen ble muntlig innvilget kl. 19.22.

Jeg kommer tilbake til helikopterberedskapen senere i redegjørelsen. La meg først utdype videre når det gjelder eksplosivryddetjenesten.

Cirka kl. 15.35 ringte sjef Forsvarets ammunisjons- og eksplosivryddeskole til Forsvarets operative hovedkvarter for å diskutere mulig behov for bistand fra eksplosivryddetjenesten i Forsvaret. Forsvarets operative hovedkvarter besluttet meget hurtig at slikt personell skulle sammendras og klargjøres på Sessvollmoen raskest mulig. Cirka kl. 15.54 alarmerte Forsvarets operative hovedkvarter Forsvarets eksplosivryddeberedskap. Beredskapen ble denne dagen ivaretatt fra Ørland. Cirka kl. 18.00 var det første laget klart for innsats fra Youngstorget. Andre lag var klart ca. kl. 18.45. Det tredje laget ble transportert med Sea King-helikopter fra Ørland til Oslo og landet ca. kl. 18.58. De ble deretter kjørt umiddelbart til Oslo sentrum, og det fjerde laget kom noe i etterkant av dette. Ressursene ble senere omdisponert fra Oslo sentrum til å bistå politiet både på Utøya og på Åsta.

Den tredje skriftlige bistandsanmodningen er loggført mottatt i Situasjonssenteret kl. 22.52, og skriftlig innvilget kl. 23.09. Denne gjaldt håndhevelsesbistand fra HV-02 til vakt og sikring i Oslo på aktuelle objekter, herunder regjeringskvartalet og Stortinget. Forsvaret har i tillegg loggført at denne anmodningen ble mottatt muntlig kl. 22.24. Politiet var da kjent med at den ville bli innvilget. Det ble senere avklart at Heimevernet skulle støtte politiet i objektsikring av utvalgte objekter med virkning fra lørdag 23. juli kl. 06.00.

Den fjerde skriftlige bistandsanmodningen er loggført mottatt i Situasjonssenteret kl. 23.09 og gjaldt håndhevelsesbistand fra ytterligere tre Bell- og to Lynx-helikoptre for å kunne opprettholde luftstøtte over tid. Denne anmodningen ble skriftlig innvilget fra Forsvarsdepartementet kl. 23.56. Da var forberedelser allerede iverksatt, og politiet var informert på forhånd.

Den femte skriftlige bistandsanmodningen er loggført mottatt i Situasjonssenteret 23. juli kl. 02.15 og omhandlet håndhevelsesbistand fra Garden til vakt og sikring på utvalgte objekter i Oslo sentrum. Bistandsanmodningen ble skriftlig innvilget fra Forsvarsdepartementet kl. 03.30. Anmodningen gjaldt objektsikring med spesiell vekt på Utenriksdepartementet, regjeringskvartalet, Stortinget og Miljøverndepartementet, med virkning fra 23. juli kl. 06.00.

Både Heimevernet og Garden var i stand til å iverksette oppdragene til angitt tid grunnet de forberedelser som allerede var iverksatt på forhånd.

Også i de påfølgende dagene, fra 23. til 25. juli, fortsatte bistanden fra flere enheter i Forsvaret til politiet. Eksplosivryddelag deltok i Oslo sentrum, på Utøya og på gjerningsmannens gård på Åsta. Garden og Heimevernet opprettholdt vakt og sikring av sen-

trale bygninger i Oslo sentrum. Ytterligere tre Bell-helikoptre og to Lynx-helikoptre ble – som jeg nevnte – flyttet fra Bardufoss til Rygge for å stå til disposisjon for politiet fra 23. juli. Disse ble ikke benyttet.

Analysesressurser fra E-tjenesten ble formelt avgitt til PST med full instruksjonsmyndighet, bl.a. for å avdekke gjerningsmannens eventuelle internasjonale nettverk og forbindelser. Personellet var avgitt til PST i perioden 22. juli–9. august i år.

I tillegg bisto en rekke spesialister innen stressmestring, toksikologi og samband. En rekke andre relevante kapasiteter fra alle forsvarsgrener ble klargjort for mulig bistand, men ikke alle ble benyttet.

Totalt var ca. 530 mannskaper involvert i støtte til politiet i perioden 22.–25. juli, i tillegg til at en rekke stabsfunksjoner i Forsvarsdepartementet, Forsvarstaben, Forsvarets operative hovedkvarter og E-tjenesten ble forsterket.

Også i perioden etter den akutte krisehåndteringen har Forsvaret bidratt med bistandsressurser, bl.a. i forbindelse med de overlevendes og pårørendes besøk til Utøya 19. og 20. august. I tillegg deltok personell fra Forsvaret i forbindelse med planleggingen og gjennomføringen av den nasjonale minneseremonien i Oslo Spektrum 21. august. Forsvaret har også bistått med mye støtte til traumebehandling og oppfølging av berørt personell i sivil sektor gjennom deltakelse fra flere av Forsvarets stressmestringsteam.

Fram til sommeren 2009 opprettholdt Forsvaret en beredskap med Bell-helikoptre på Rygge. Denne helikopterkapasiteten kunne etter anmodning også bistå politiet med administrativ transportstøtte og håndhevelsesbistand.

I 2009 ble det besluttet å forlenge det norske helikopterbidraget i Afghanistan, det såkalte Norwegian Aeromedical Detachment – vi kjenner det som NAD. Regjeringen konsulterte Stortinget om denne forlengelsen som også ville redusere beredskapen i Norge, 2. april 2009. Det ble presisert i brev til Justisdepartementet i september 2009 at beredskapen på Rygge ville bli avvirket, og at Forsvaret ikke lenger hadde helikoptre som til enhver tid ville være klare innenfor en gitt beredskapstid. Det ble samtidig understreket at enhver anmodning om helikopterstøtte vil bli behandlet på vanlig måte, men vil være avhengig av den til enhver tids- og stedsmessige tilgjengelige kapasitet.

Bell-helikoptrene på Rygge hadde altså ikke beredskapspålegg 22. juli i år. På tross av dette, og ferietid, var helikoptrene i lufta før den formelle skriftlige anmodningen om bistand forelå.

Så la meg derfor redegjøre for den aktiviteten som er registrert forut for dette: Allerede kl. 16.20 varslet Forsvarets operative hovedkvarter luftvingen på Rygge om å skaffe oversikt over tilgjengelige heli-

koptre og mannskap. Fra kl. 16.36 ble innkalling av mannskaper iverksatt. Forsvaret har loggført at Politiets beredskapstropp tok kontakt med Bell-skvadronen på Rygge ca. kl. 16.50 for å få tilbakemelding på hva som kunne forventes av luftstøttekapasitet. På dette tidspunkt var ingen helikoptre klargjort, men det ble opplyst at de ville bli gjort tilgjengelige for politiet så raskt som mulig. Bell-helikoptre tok av fra Rygge kl. 18.57, 19.18 og 19.37.

Etter terroren 22. juli har Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet i fellesskap vurdert tiltak for på kort sikt å bedre helikopterberedskapen til støtte for politiet. Ett av tiltakene er etablering av militær beredskap med to Bell-helikoptre på Rygge fra 1. oktober i år som etter anmodning kan støtte politiet innen to timer med transport i akutte situasjoner. Med betydelig velvilje fra et hardt presset miljø og tilførsel av nyutdannet personell er det nå mulig å etablere denne beredskapen. Kapasiteten er begrenset til administrativ transport og omfatter ikke håndhevelsesbistand. Ordningen skal foreløpig gjelde fram til 1. august 2012. Forlengelse utover dette vil bli vurdert.

Heimevernets struktur og kapasitet er etablert for å løse de militære oppgavene. Heimevernet har i dag et territorielt ansvar og løser oppdrag som bl.a. militært vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur. Heimevernet vil også kunne yte bistand til politiet på anmodning. Heimevernets innsatsstyrker trener på slike oppdrag og er derfor særlig relevante for slike oppgaver. Det var innsatsstyrkene fra HV-02, lokalisert i Oslo, og HV-05, lokalisert på Elverum, i tillegg til Garden som bisto politiet med objektsikring i Oslo sentrum hele den aktuelle helgen. Dersom det hadde vært behov for ytterligere styrker, ville innsatsstyrker fra andre heimevernsdistrikter i regionen samt Sjøheimevernskommandoen også kunne blitt satt inn. Det er verdt å merke seg at Heimevernet stilte godt innenfor de beredskapstider som er satt, selv om det var midt i fellesferien.

Spørsmål vedrørende Heimevernets tilgang på våpen og ammunisjon har også vært omtalt i det siste. Det har framkommet påstander om at den korte reaksjonstiden 22. juli medførte utfordringer i forbindelse med uttak av tennstempler og ammunisjon fra lager. HV skal ha våpen og ammunisjon tilgjengelig innenfor gitte tidsrammer. Da operasjonene 22. juli krevde raskere responstid enn hva disse rammene forutsetter, hadde HV begrensede mengder ammunisjon tilgjengelig i Oslo. Jeg kan bekrefte at noen av HVs personell innledningsvis ble oppsatt med skarp ammunisjon opprinnelig beregnet for øvingsformål. Forsvarets bruk av denne ammunisjonstypen er tillatt i operasjoner i fredstid.

Den korte reaksjonstiden innebar en utfordring med hensyn til tennstemplene. La meg minne om at

etter flere tilfeller av tyverier av våpen fra HV-soldatenes bopel og enkelte tilfeller av affektdrap hvor heimevernsvåpen var benyttet, vedtok Stortinget gjennom Budsjett-innst. S. nr. 7 for 2006–2007 at inndragning av våpnenes tennstempel skulle gjøres til en permanent ordning. Jeg vil forsikre meg om at det i framtiden finnes ordninger som ikke unødig forsinker HVs evne til å stille klar.

I kjølvannet av terrorangrepene 22. juli er det naturlig at alle sider ved forsvarssektorens støtte til sivile etater ved alvorlige hendelser, ulykker og katastrofer gjennomgås, med den målsetting å sette Forsvaret enda bedre i stand til å yte støtte til det sivile samfunn. Både beredskap, ressurser og samarbeidsordninger med sivil sektor må gjennomgås.

Noen tiltak er allerede iverksatt. Helikopterberedskapen er, som jeg nettopp nevnte, styrket for å gi bedre evne til å bistå politiet. I samarbeid med Justisdepartementet ble det allerede før 22. juli igangsatt et arbeid for å gjennomgå gjeldende prinsipper for politiets og Forsvarets utpeking, klassifisering og sikring av objekter med sikringsstyrker. Erfaringene fra 22. juli vil bli trukket inn i dette arbeidet.

Videre vil det i samarbeid med Justisdepartementet bli gjennomført en vurdering av bistandsinstruksen med fokus på å vurdere dens anvendelsesområde, prosedyrer og kommandoforhold.

Jeg ga den 12. september forsvarssjefen en presisering av mandatet for hans pågående arbeid med det fagmilitære rådet til kommende langtidsplan. Han fikk her i oppdrag å vurdere hvordan Forsvarets ressurser kan innrettes og disponeres mer hensiktsmessig med tanke på å yte bistand til politiet innenfor gjeldende oppgaver og ansvarslinjer. Jeg mottar det fagmilitære rådet 24. november i år.

Det vil bli vurdert om det i Forsvarets egne prosedyrer bør innarbeides et krav om at det straks settes i gang interne forberedende aktiviteter dersom en alvorlig krisesituasjon oppstår eller man har mistanke om at en slik kan oppstå, og det kan bli aktuelt med bistand fra Forsvaret. En slik proaktiv tilnærming vil imidlertid ha ressursmessige konsekvenser og må nøye vurderes i det videre arbeid.

Likeledes bør det fra politiets side vurderes om det i manualene bør innarbeides mer konkrete krav om proaktiv varsling til Forsvaret i krisesituasjoner der det senere kan oppstå et behov for bistand.

Forsvarssjefens fagmilitære råd inngår i grunnlagsmaterialet for regjeringens arbeid med ny langtidsplan for Forsvaret. Denne vil bli lagt fram våren 2012. Regjeringen vurderer ytterligere tiltak som kan ha konsekvenser for Forsvarets kapasiteter, struktur og organisasjon. Det er derfor nødvendig å se disse tiltakene i en mer helhetlig ramme.

I henhold til gjeldende langtidsplan for Forsvaret 2009–2012, St.prp. nr. 48 for 2007–2008, skal For-

svarets bidrag til ivaretagelse av samfunnssikkerheten gjennomføres med utgangspunkt i den struktur, kompetanse og de kapasiteter som er etablert for å løse Forsvarets primæroppgaver knyttet til militært forsvar. Det er i utgangspunktet ikke satt av øremerkede midler til samfunnssikkerhetsoppgavene. De er som sådan ikke dimensjonerende for Forsvarets innretting.

Imidlertid har flere av deloppgavene i denne kategorien for alle praktiske formål betydning for sammensetning og utvikling av begrensede deler av Forsvarets operative struktur. Eksempler på dette er allerede nevnt. Det er Kystvaktens bistand innen fiskerioppsyn, kystberedskap og slepebåtberedskap, og også Forsvarets spesialkommando med støttehelikopter på beredskap for maritim kontraterror.

I den videre utvikling av Forsvarets struktur og organisasjon vil det bli tatt høyde for at Forsvaret kan bli pålagt flere eksplisitte, men begrensede oppgaver knyttet til ivaretagelse av samfunnssikkerheten. Disse oppgavene kan for alle praktiske formål få en enda større betydning for Forsvarets videre utvikling enn tilfellet har vært hittil.

Ytterligere tiltak som følge av anbefalingene fra 22. juli-kommisjonen kan heller ikke utelukkes. Jeg vil alt nå understreke at vi må evne å håndtere det uventede. Det er derfor viktig å videreutvikle robuste og fleksible ordninger for beredskap og krisehåndtering hvor alle samfunnets ressurser kan opptre i samspill, og som øves regelmessig. Bare slik kan vi være best mulig forberedt til å håndtere bredden av de sikkerhetsutfordringer framtiden kan bringe.

Kommisjonen har et bredt mandat for sitt oppdrag og vil også kunne komme opp med synspunkter og anbefalinger som angår rollefordelingen mellom forsvarssektoren og sivile aktører i krisehåndteringsammenheng. Dette er i så fall en debatt jeg hilser velkommen.

Avslutningsvis vil jeg gjerne få benytte anledningen til å takke alle som gjorde en innsats den 22. juli – både forsvarssektoren og hele samfunnet for øvrig. Vi vet allerede at det ble gjort innsats som reddet liv, som bisto både dem som ble rammet, og deres pårørende, og som beskyttet samfunnets interesser, verdier og holdninger.

Vi vet også at vi helt sikkert har lærdommer å ta med oss fra det som skjedde, og hvordan hendelsene ble håndtert. I tillegg til den viktige jobben kommisjonen nå gjør, er jeg derfor glad for å få lov til å redegjøre her i Stortinget i dag sammen med justisministeren.

Min svenske kollega besøkte justisministeren og meg selv for to uker siden. Han minnet oss på hvordan Sverige fortsatt har usikkerhet og granskninger rundt det som skjedde ved Estonia-ulykken. Dette viser at usikkerhet ofte vedvarer i lang tid etter slike nasjonale katastrofer. Målet vårt må være å etablere så mye fakta og informasjon tidlig, at de som blir rammet, og deres pårørende ikke føler at usikkerheten vil følge dem i lang tid framover, og at vi så raskt som mulig har sikret at vi har en samlet ressursbruk og beredskap som gjør oss best mulig rustet for framtiden.

Vedlegg 2

Brev fra Finansdepartementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 20. desember 2011

Svar på spørsmål fra Stortinget, Den særskilte komité

Jeg viser til brev fra Stortinget, Den særskilte komité, datert 9. desember 2011. I brevet bes det om svar på fire spørsmål vedrørende prosjektet Global Shield.

1. *Kan komiteen få informasjon om det internasjonale samarbeidsprosjektet "Global Shield" og hvem som deltar som norsk hovedsamarbeidspartner i prosjektet?*

Global Shield er et prosjekt som skal overvåke kjemikalier og prekursorer¹ som kan brukes til å lage eksplosiver. Prosjektet ble fremmet av USA og støt-

tet på møte i World Customs Organisation (WCO), "Enforcement Committee" 2.-5. mars 2010. Prosjektet Global Shield varte opprinnelig fra 1. november 2010 til 30. april 2011. WCO Council vedtok i juni 2011 å videreføre Global Shield som et langsiktig program.

WCO-sekretariatet opprettet Global Shield Steering Group som gjennomførte et planleggingsmøte 4.- 5. mai 2010. På møtet deltok United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Interpol, WCO og noen enkeltland, herunder USA. Norge var representert ved Toll- og avgiftsdirektoratets tollut-

^{1.} ¹⁾ Utgangsstoff som benyttes for å produsere et annet stoff

sending i Brussel, i egenskap av å være leder for tollattachegruppen i Brussel.

Oppstartsmøte for prosjektet var 4.-8. oktober 2010 i Brussel. Her deltok 86 land. Global Shield-prosjektet var, som alle andre WCO-prosjekter, basert på frivillig deltakelse. Norske tollmyndigheter valgte å delta ettersom temaet fremstod som aktuelt og at det var ønskelig å bygge kunnskap om denne type vareførsel. Toll- og avgiftsetaten var representert ved tollutsendingen i Brussel og en tjenestemann fra Toll- og avgiftsdirektoratet. Deltakerlandenes politimyndigheter var gjennom Interpol invitert til oppstartsmøtet. Norsk politi deltok ikke.

Prosjektet er rettet mot følgende 14 kjemikalier og prekursorer:

Kjemisk betegnelse

Nitric acid

Sodium chlorate

Potassium chlorate

Potassium perchlorate

Potassium nitrate

Hydrogen peroxide

Nitromethane

Acetone *

Acetic anhydride *

Urea

Ammonium nitrate

Sodium nitrate

Calcium ammonium nitrate

Aluminium powder

* Acetone og Acetid anhydrid er regulerte kjemikalier som prekursorer for produksjon av narkotika. De andre 12 kjemikalierne er ikke forbudte eller regulerte varer i Norge.

Prosjekt Global Shield var rettet mot rapportering av enkeltforsendelser av eksport samt oversendelse av statistikk for både import og eksport av de aktuelle kjemikalierne og prekursorer. Toll og avgiftsdirektoratet opplyser om at de på eget initiativ utvidet overvåkingen av enkeltforsendelser til også å omfatte *import* av de 14 kjemikalierne til Norge.

På grunnlag av lister fra deklarasjonssystemet TVINN og risikoindikatorer utarbeidet av prosjektet sentralt, skulle eksportforsendelser av de 14 kjemikalierne og prekursorer identifiseres og rapporteres til WCO og til mottakerlandet. Fra norsk side er det ikke innrapportert eksportforsendelser til WCO, det er kun rapportert statistiske opplysninger i standardisert form om både import og eksport. Norge har heller ikke mottatt rapporter om enkeltforsendelser som er eksportert fra andre land med mottakeradresse i Norge.

Kontaktpersoner i PST og Kripos ble etablert ved prosjektets oppstart. Ved til sammen fire anledninger, hvorav en gang før oppstart av prosjektet, ble det oversendt informasjon om enkeltforsendelser av import til kontaktperson i PST. Av disse var oversendelsen som omfattet den mistenkte i terrorsaken den klart største. Denne oversendelsen var et resultat av overvåking i TVINN, søk på Internett og søk i Valutaregisteret. Informasjonen i denne oversendelsen ble ikke rapportert til WCO som en del av det internasjonale prosjektet Global Shield, men var en del av den nasjonale oppfølgingen knyttet til import. Til Kripos ble det i samsvar med deres ønsker kun oversendt teknisk og generell informasjon.

Prosjektet Global Shield varte fra 1. november 2010 til 30. april 2011. WCO-rådet vedtok i juni 2011 å videreføre Global Shield som et langsiktig program. WCO-sekretariatet fikk mandat til å starte planlegging av programmet. Sekretariatet har opprettet "Advisory Group to Programme Global Shield" for mer detaljert planlegging av programmet. Første møte i denne gruppen ble avholdt 9. desember 2011 i Brussel. Norge var representert med tollutsendingen i Brussel, en tjenestemann fra Toll- og avgiftsdirektoratet og en representant fra PST.

2. *Det er referert i media at en hemmeligstemplet rapport om antiterror samarbeidet Global Shield fastslår at terrorangrepet 22. juli kunne vært avverget dersom norske toll- og politimyndigheter hadde samarbeidet bedre. Hvilke tiltak kan iverksettes for å bedre dette samarbeidet, dersom man legger til grunn et høyt ambisjonsnivå om i størst mulig grad å avverge terroraksjoner i fremtiden?*

Toll- og avgiftsdirektoratet har som prosjektdeltaker mottatt sluttrapporten om Global Shield. Rapporten er utarbeidet av USAs tollmyndigheter (United States Immigration and Customs Enforcement) og distribuert til deltakerland av WCO. Rapporten er merket "Law enforcement sensitive – For official use only".

I rapporten er terrorangrepet i Norge omtalt med følgende ordlyd i rapportens sammendrag: "The July 2011 bombing in Norway demonstrates that a coordinated effort as developed under Programme Global Shield is necessary and that no country is immune from terrorist acts". Ellers blir Norge nevnt i forbindelse med en eksportforsendelse av kunstgjødsel fra Norge til Kenya. "The CEN application² reported one undisclosed shipment of ammonium nitrate to Kenya from Norway in February 2011". Utover dette er det

² WCO - Customs Enforcement Network application- data-verktøy for rapportering i Global Shield.

kun henvist til Norge i lister over deltakerland og i statistikkoversikter.

Jeg kan ikke se at rapporten inneholder noen formuleringer om at ”terrorangrepet 22. juli kunne vært avverget dersom norske toll- og politimyndigheter hadde samarbeidet bedre”. Jeg er heller ikke kjent med at det foreligger andre rapporter om Global Shield.

Samarbeidet mellom toll- og politimyndighetene på dette området gjelder primært informasjonsutveksling. Spesielt gjelder dette eksportkontroll av strategiske varer, der både Toll- og avgiftsdirektoratet og PST bidrar ovenfor Utenriksdepartementet, som er regelverkseier for eksportkontroll av strategiske varer.

Toll- og avgiftsdirektoratet har nå igangsatt et arbeid der formålet er å vurdere hvordan etaten kan bli enda mer relevant medhjelper for politiet i terrorbeskyttelsen. Toll- og avgiftsetaten har særskilt kompetanse innen vareførsel og vareinformasjonsbehandling. Toll- og avgiftsdirektoratet har allerede informert 22. juli-kommisjonen om at etaten kan bidra på disse områdene også i fremtiden.

3. *Etter at Global Shield-samarbeidet trådte i kraft, gjorde tollvesenet et søk i valutaregisteret og fikk opp en liste over transaksjoner mellom et polsk firma som solgte kjemikalier på Gobaal Shield-listen og kunder i Norge. En av kundene var terrorsiktede. 3. desember i fjor sendte tollvesenet listen med navnet hans til PST. Der fant man ingen grunn til å gjøre nærmere undersøkelser, fordi privat kjemikalieimport ikke var et prioritert område. Hvilke vurderinger ligger til grunn for denne vurderingen?*

Når det gjelder spørsmålets siste del, viser jeg til besvarelsen av spørsmål nummer 15 fra Justisminis-

teren. I tillegg legger jeg til følgende informasjon fra Toll- og avgiftsdirektoratet.

Mistenktes navn ble formidlet til PST ved ett tilfelle. Dette ble gjort i en e-post 3. desember 2010 fra en tjenestemann i Toll- og avgiftsdirektoratet til dedikert kontaktperson i PST. Bakgrunnen var at Toll- og avgiftsdirektoratet hadde oppdaget en importdeklarasjon (tolldeklarasjon) til en privatperson av en vare som ble overvåket i prosjektet Global Shield. Denne privatpersonen var ikke mistenkte, men søk i valutaregisteret og på nettet identifiserte den polske eksportøren. Ytterligere søk i valutaregisteret for perioden januar-november 2010 resulterte i en liste over betalinger fra 41 personer fra Norge til det polske firmaet. Den mistenkte i terrorsaken var en av disse 41 personene. Det fremkom på denne listen at den mistenkte, ved ett tilfelle, hadde overført NOK 121,22 til det polske firmaet. Denne transaksjon var datert 22. november 2010. TAD overførte informasjonen til kontaktpersonen i PST som vedlegg til en e-post. Listen er hentet fra valutaregisteret og gav ikke informasjon om hva den mistenkte i terrorsaken kjøpte.

4. *Vil finansministeren sørge for at hele den hemmeligstemplede rapporten om antiterror-samarbeidet til Global Shield blir offentliggjort.*

Sluttrapporten fra prosjektet Global Shield er utarbeidet av USAs tollmyndigheter og er distribuert av WCO-sekretariatet til deltakerland i Global Shield. Rapporten er merket med ”Law enforcement sensitive” og ”For official use only”. I besvarelsen av spørsmål 2 har jeg gjengitt hele rapportens omtale av terrorangrepet i Norge. Rapporten kan om ønskelig gjøres tilgjengelig for Den særskilte komité.

Vedlegg 3**Brev fra Kunnskapsdepartementet v/statsråden til Stortinget,
datert 21. desember 2011****Svar på spørsmål fra Den særskilte komité: Hvilken rolle kan skolen spille i å bidra til å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme?**

Jeg viser til henvendelse fra Den særskilte komité sendt 9. desember 2011 om hvilken rolle skolen kan spille for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Skolens brede samfunnsmandat

Norsk skole har et bredt samfunnsmandat. I formålsparagrafen (opplæringsloven § 1-1. *Formålet med opplæringa*) står blant annet følgende:

Opplæringa i skole og lærebedrift skal, i samarbeid og forståing med heimen, opne dører mot verda og framtida og gi elevane og lærlingane historisk og kulturell innsikt og forankring.

Opplæringa skal byggje på grunnleggjande verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfridom, nestekjærleik, tilgjeving, likeverd og solidaritet, verdier som òg kjem til uttrykk i ulike religionar og livssyn og som er forankra i menneskerettane. (...)

Opplæringa skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den einskilde si overtyding. Ho skal fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte. (...)

Elevane og lærlingane skal lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Dei skal ha medansvar og rett til medverknad.

Skolen og lærebedrifta skal møte elevane og lærlingane med tillit, respekt og krav og gi dei utfordringar som fremjar danning og lærelyst. Alle former for diskriminering skal motarbeidast.

Videre er skolen pålagt å utføre et aktivt og systematisk arbeid for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet jf. opplæringsloven Kap. 9a. *Elevane sitt skolemiljø*. I norske skoler arbeides det hver dag med å oppfylle samfunnsmandatet og det er gjennom det daglige systematiske arbeidet at skolen har sin viktigste forebyggende rolle.

Regjeringen har lagt vekt på bedring av elevenes faglige resultater og mestring av grunnleggende ferdigheter. Dette er nødvendig for å bedre kvaliteten i norsk skole og for å bedre gjennomføringen av videregående opplæringen. Denne innsatsen skal ikke fortrenge skolens systematiske arbeid for å utvikle elevenes holdninger og verdier og for et godt skolemiljø. Tvert i mot vet vi at faglig gode resultater og

evnen til å delta aktivt i samfunnet ofte forsterker hverandre. Tidlig innsats i både barnehage og skole og arbeidet for å få flere til å fullføre videregående opplæring er også viktige tiltak for å bidra til å oppfylle skolens brede samfunnsmandat.

Skolen skal lære elevene å omgås hverandre med respekt. Å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og en demokratisk forståelse og deltakelse er en viktig del av grunnlaget for dette. Sosial kompetanse er en grunnleggende forutsetning for at barn og unge skal kunne forholde seg til en mangfoldig og inkluderende virkelighet. For å nå dette må alle som forholder seg til barn og unge involveres. I tråd med læreplanverket for Kunnskapsløftet skal arbeidet med sosial kompetanse være en rød tråd gjennom hele grunnopplæringen.

Utdanning er det viktigste redskapet vi har for å formidle kunnskap, forståelse og evne til kritisk tenkning. Det fellesskap og de verdier som blir formidlet i skolen har stor betydning for en effektiv forebygging av voldelig ekstremisme.

På skolen skal hele eleven ivaretas. Lærerne og andre på skolen møter elevene hver dag, og vil normalt kunne merke seg elever som har problemer av ulikt slag. Det er likevel viktig å være klar over at pedagogisk personale har begrenset kompetanse til å gjøre noe med bakenforliggende årsaker til problemer. I slike tilfeller er den viktigste oppgaven å få til et godt og tett samarbeid med foreldrene, og sette barn og foreldre i kontakt med relevante hjelpeinstanser.

Jeg er glad for at ICCS-undersøkelsen fra 2009 (International Civic and Citizenship Education Study) viser at norske elever har gode kunnskaper om demokrati og samfunnsforståelse. Norske elever deltar mer enn elever i mange andre land, i skolens demokratiske fora. I de norske lærernes vurdering av betydningsfulle temaer i demokratiundervisningen, rangeres *stimulering*, samt å fremme elevenes evne til *kritisk og uavhengig tenkning* som viktigst. Disse resultatene dokumenterer at skolen i stor grad legger vekt på det å hjelpe elevene i utviklingen sosial kompetanse og at de også lykkes i dette. Til tross for gode resultater må vi fortsatt vie dette området stor oppmerksomhet.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet

Jeg har vist til både formålsparagrafen og deler av lovverket som skal sikre elevene et godt og inklu-

derende skolemiljø (kap. 9a). Læreplanverket for Kunnskapsløftet bygger det videre på dette.

I den generelle delen av læreplanverket for Kunnskapsløftet som gir en overbygning for grunnopplæringen, understrekes det at skolen ikke bare har faglige mål, men også mål om sosial og personlig utvikling. Opplæringen skal bidra til å utvikle sosial tilhørighet, toleranse, refleksjon, og demokratisk deltagelse som er sentralt for at barn og unge skal kunne mestre ulike roller i både skolehverdagen, i fritiden og senere i livet. Utvikling av barn og unges sosiale kompetanse gir grunnlaget for å videreføre og utvikle viktige samfunnsmessige verdier og holdninger for fremtiden.

Mange av kompetansemålene i fag som samfunnsfag, religion livssyn og etikk og norsk har kompetansemål som skal fremme elevenes kunnskaper om toleranse for individer og menneskerettigheter, og sette elevene i stand til å drøfte synspunkter, holdninger og verdier og å tenke kritisk. For eksempel skal elevene i norskfaget kunne uttrykke egne meninger i diskusjoner, vurdere hva som er saklig argumentasjon og drøfte hvordan språkbruk kan virke diskriminerende og trakasserende. Elevene skal i RLE-faget samtale om respekt og toleranse, motvirke mobbing i praksis, diskutere aktuelle spørsmål som oppstår i møte mellom religion, kultur og samfunn og vise respekt for ulike livssyn og religioner.

Kvalitetsutvikling av skolenes holdningsskapende arbeid

Elevundersøkelsen viser at elevene i norsk skole trives godt. ICCS-undersøkelsen viser også at elevene har gode kunnskaper om demokrati og samfunnsforståelse. Dette er et svært godt utgangspunkt.

Våren 2010 ble det nedsatt en arbeidsgruppe ledet av Inge Eidsvåg som blant annet skulle se på hvordan skolen kan arbeide systematisk og helhetlig mot rasisme, antisemittisme og diskriminering. Rapporten fra arbeidsgruppen ble lagt fram i januar 2011. Som en oppfølging av rapporten har Kunnskapsdepartementet bevilget 6 millioner kroner til utviklingen av et opplæringstilbud for lærere, skoleledere og elever på ungdomstrinnet som handler om demokratilæring og forebygging av rasisme, antisemittisme og andre former for trakassering av minoriteter i skolen.

Kunnskapsdepartementet har også igangsatt flere satsinger og programmer og tiltak som har som mål å bedre elevenes læringsmiljø. Et godt og inkluderende læringsmiljø skaper grunnlaget for trivsel og god læring. Gjennom det femårige programmet Bedre læringsmiljø (2009-2014) bidrar vi til at læringsmiljøet står høyt på alle skoleansattes og skoleeieres dagsorden.

All kvalitetsutvikling av skolen som organisasjon betinger god kompetanse hos lærere og skoleledere. Lærers evne til å lede klassen og til å bidra til gode relasjoner mellom elevene og mellom lærer og elev er avgjørende betydning for elevenes læring og for elevenes psykososiale skolemiljø. Som en oppfølging av Meld. St. 22. (2010-2011) ”Motivasjon – Mestring – Muligheter” er det under utvikling et skolebasert program i klasseledelse. Programmet skal nå alle skoler i løpet av en femårsperiode.

Årlig deles det ut to priser til skoler som har arbeidet godt med inkluderende og rasismefritt skolemiljø. Den ene er Dronning Sonjas skolepris for likeverd og inkludering som hvert år tildeles en skole som har utmerket seg ved å praktisere likeverd og inkludering. Den andre, Benjaminprisen, deles ut til en skole som arbeider aktivt mot rasisme og diskriminering. Disse prisene er med på å understreke betydningen av, og verdsette, inkludering, likeverd og toleranse.

Gjennomføring av videregående opplæring som forebyggende tiltak

All forskning viser at gjennomføring av videregående opplæring en av de viktigste faktorene for å hindre sosial og økonomisk ekskludering, som igjen kan være viktige årsaker til utvikling av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

I handlingsplanen for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme ”Felles trygghet - felles ansvar” er derfor det viktigste tiltaket knyttet til grunnopplæringen, nettopp det å få flere til å fullføre videregående opplæring. Ny GIV er et tre-årig prosjekt som skal etablere et varig samarbeid mellom stat, fylkeskommuner og kommuner for å bedre elevenes forutsetninger for å fullføre og bestå videregående opplæring. Opplæringssektorens forebyggende rolle i arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme går først og fremst ut på å gi elevene faglig kunnskap og ruste dem til å møte og mestre livets utfordringer sammen med andre.

Oppsummering

Opplæringen skal bidra til å utvikle kunnskapsrike, engasjerte og kritiske borgere som er i stand til å handle sosialt i et likeverdige og demokratisk samfunn preget av mangfold. Dette er skolens brede overordnede mål.

Dette henger nært sammen med Regjeringens hovedmålsettinger for opplæringen om at alle skal beherske grunnleggende ferdigheter som gjør dem rustet til videre skolegang og arbeid, at alle som er i stand til det skal fullføre videregående opplæring og at alle skal oppleve trivsel og mestring. Skolens brede samfunnsmandat, og det daglige arbeidet som nedlegges i skolen, kommunene og fylkeskommu-

nene for å realisere disse målene er grunnleggende for å hindre marginalisering og utstøting og derfor

også viktig for å forhindre radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Vedlegg 4

Brev fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 22. desember 2011

Vedrørende redegjørelse for Stortinget 10. november 2011 om angrepene 22. juli

Jeg viser til brev av 9. desember 2011 med spørsmål i forbindelse med angrepet 22. juli 2011.

- 1. Nye forskrifter om objektsikkerhet trådte i kraft 1.1. 2011. Hvilke tiltak ser statsråden for seg for å tydeliggjøre beredskapsplaner for hvem som konkret skal sikre utsatte objekter, og hvem vil ta et samordningsansvar for at objektsikkerhetsforskriftene følges opp?***

SVAR:

Jeg er kjent med at komiteen i et eget brev til Justisministeren har stilt et likelydende spørsmål (spørsmål nr 7). Jeg slutter meg til svaret som Justisministeren har gitt.

- 2. Hva er lærdommene britiske myndigheter har trukket av sine sikkerhetstiltak rundt sentrale bygninger, og hva kan Norge lære av disse erfaringene?***

SVAR:

Britiske myndigheter har i en årrekke arbeidet målbevisst for å etablere nødvendig sikkerhet i forhold til terrorisme.

Tiltakene har gradvis blitt justert i forhold til relevante trusler. Britiske myndigheter understreker imidlertid at sikkerhetstiltak ikke må etableres med utgangspunkt i et konkret terroranslag, men på grunnlag av en helhetlig sikkerhetsstrategi som omfatter et vidt spekter av scenarier, og som endres i takt med situasjonen i eget land og i verden for øvrig.

Britiske myndigheters erfaringer har ført til at det generelle beredskapsnivået er høynet samtidig som det er utført en rekke antiterroriltak i og i tilknytning til departementskontorene. Med utgangspunkt i de britiske erfaringer foretar vi nå en gjennomgang av grunnsikringsnivået for departementenes lokaler.

- 3. I hvilken grad har sikringsplanene for regjeringskvartalet blitt vurdert av eksterne rådgivere?***

SVAR:

Politidirektoratet leverte i 2004 en rapport "Regjeringens sikkerhet". Rapporten er utarbeidet i samarbeid med forsvar og med bred deltakelse fra sikkerhetsmyndigheter og fagmiljøer. Bla. ble det innhentet ekspertise fra andre land Norge har sikkerhetsmessig samarbeidsavtaler med.

I oppfølgingen av tiltakene som er foreslått i rapporten har departementet i perioden 2005-2011 hatt et nært samarbeid med politiet, PST og NSM, og i etableringen av de enkelte tiltak er det hentet omfattende rådgivning fra bl.a. Forsvarsbygg Futura og FFI.

- 4. Det bes om en status for sikringsarbeidet rundt de åtte "hatobjekter" i det såkalte manifestet***

SVAR:

Jeg legger til grunn at ovennevnte spørsmål referer seg til Justisministerens redegjørelse til Stortinget 10. november 2011. Spørsmålet er derfor oversendt Justis- og politidepartementet som rette vedkommende for besvarelse direkte til komiteen.

- 5. Hvilke tiltak er iverksatt for å sikre at de ansatte i departementene og underliggende etater som direkte eller indirekte ble berørt av terrorangrepet 22. juli, for å sikre at de har et arbeidsmiljø som ivaretar helse-, miljø- og sikkerhetsaspektet.***

SVAR:

Arbeidsgiver har plikt til å sørge for at arbeidsmiljøet i virksomheten skal være fullt forsvarlig ut fra en enkeltvis og samlet vurdering av faktorer som kan innvirke på arbeidstakernes fysiske og psykiske helse og velvære, jf. arbeidsmiljølovens §§ 2-1 og 4-1. Sikkerhetslovens har regler om at enhver virksomhet har plikt til å utøve forebyggende sikkerhetstjeneste i henhold til bestemmelsene som er gitt i eller i medhold av sikkerhetsloven.

Ansvar for overholdelse av så vel arbeidsmiljølovens som sikkerhetslovens krav tilligger den enkelte virksomhet. Dette betyr i praksis at det er det enkelte departement, eventuelt den enkelte underliggende etat, som fortløpende må vurdere samt iverksette nødvendige tiltak.

Gjennom løpende kommunikasjon med de øvrige departementene kjenner FAD til at det er iverksatt en rekke tiltak ut fra en individuell vurdering av behovene. Situasjonen i departementene har vært svært forskjellig. Enkelte har vært svært hardt rammet, mens andre bare er berørt i mindre grad. Tiltakene som er iverksatt bærer naturlig nok preg av dette. Det foreligger imidlertid ikke noen samlet oversikt over tiltak som er iverksatt i det enkelte departement eller underliggende etat. Hvis slik fullstendig oversikt ønskes, må den innhentes for hvert enkelt departement.

Fordi FAD har ansvaret for den statlige arbeidsgiverpolitikken, har departementet arrangert en rekke fellesmøter med departementenes personalsjefer og administrasjonssjefer, det første allerede krisehelgen. Departementenes servicesenter (DSS) og departementenes bedriftshelsetjeneste (BHT) har etter behov deltatt i møtene. BHT var operativ umiddelbart etter at bomben gikk av. De har organisert og selv vært støtte- og hjelpeapparat for alle ansatte i departementsfellesskapet som har hatt behov for det. BHT har også bistått med råd og oppfølging til pårørende og etterlatte. Det har vært gjennomført gruppesam-

linger for ansatte og ledere, og i tillegg opplæring i krisehåndtering for lederne departementene. Det er satt i gang en prosess for å bygge opp kollegastøtteordning i departementsfellesskapet. Videre har BHT gjennomført helseundersøkelse av ca. 500 ansatte som var direkte berørt med påfølgende oppfølging.

På grunn av at bortimot 2000 arbeidsplasser gikk tapt, har det vært et omfattende arbeid med tilrettelegging av nye kontorplasser. Arbeidet inkluderer tilrettelegging for ansatte med redusert arbeidsevne pga terroranslaget. Inneklima har vært en særlig utfordring som følge av glasstøv, byggestøv og asbestproblematikk. BHT har bistått med rådgivning og tiltak i forbindelse med dette.

Når det gjelder sikkerheten for de utflyttede departementene, er samtlige erstatningslokaler gjennomgått av sikkerhetsekspert fra politiet og forsvarret, og de er godkjent for midlertidig bruk. I tillegg har en ekspertgruppe med representanter fra Forsvarsbygg, Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Politidirektoratet, Politiets sikkerhetstjeneste, Statsbygg, Departementenes servicesenter og FAD vurdert erstatningslokalene for bruk over et lengre tidsrom, dvs inntil nye permanente lokaler vil være klare. Ekspertgruppens konklusjoner foreligger nå og omfatter en rekke tiltak. Arbeidet med oppfølging er igangsatt og vil bli fulgt opp fortløpende. Flere av departementene har etter råd fra ekspertgruppen iverksatt kompensierende tiltak i påvente av at bl a bygningsmessige endringer skal bære ferdigstilt.

Vedlegg 5

Brev fra Helse- og omsorgsdepartementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 22. desember 2011

Vedr. redegjørelse i Stortinget 10. november om angrepene 22. juli - svar på spørsmål fra komiteen

Jeg viser til brev fra den særskilte komité av 9. desember 2011 med 7 spørsmål knyttet til Helse- og omsorgsdepartementets oppfølging etter 22. juli. Jeg velger å besvare spørsmål 1, 6 og 7 samlet. Når det gjelder spørsmål nummer 2, er dette oversendt til Justisdepartementet som rette departement.

Spørsmål 1: Helseministeren har naturlig nok vært involvert i arbeidet fra første møtet 22. juli for å sikre den helsemessige beredskapen. Som vi også vet ble det gjort en formidabel innsats fra helsevesenets side den samme dagen så vel som i tiden etterpå. Hvordan fungerer oppfølgingen av alle dem som var

involvert direkte som ofre for terroren, som pårørende og som indirekte, slik helsearbeidere, politiansatte og så videre?

Spørsmål 6: Hvordan vurderer helseministeren det akutte, så vel som det langsiktige tilbudet de berørte mottar?

Spørsmål 7: Hvilke tilbakemeldinger gir a) kommunene som hadde pårørende og/eller ofre fra regjeringsskvartalet/Utøya og b) pårørende og ofre selv om den oppfølgingen som har blitt gitt så langt?

Svar:

Jeg er opptatt av at alle berørte, både overlevende og deres pårørende, etterlatte, hjelpemannskaper og frivillige skal få den oppfølgingen de har behov for. I

perioden som har gått siden 22. juli, har de som var involvert direkte eller indirekte mottatt tilbud om oppfølging fra ulike instanser.

I tråd med departementets overordnede nasjonale helse- og sosialberedskapsplan, fikk Helsedirektoratet 22.7. delegert ansvaret for å samordne helsetjenestens operative innsats.

Helsedirektoratet har gjennom en egen spørreundersøkelse innhentet informasjon om kommunenes vurdering av den helsemessige og psykososiale oppfølgingen etter 22. juli. Fylkesmennene har bidratt til å samle materialet fra kommunene. Helsedirektoratet har utarbeidet en rapport som er offentlig tilgjengelig.

Ifølge Helsedirektoratet er hovedinntrykket fra denne undersøkelsen at kommunene har prioritert dette arbeidet, og at oppfølgingen stort sett har fungert godt. Målsettingen og anbefalingen om at alle rammede skulle få tilbud om en egen kontaktperson i kommunen er fulgt opp, og det meldes om at bare en liten andel av de som mottar oppfølging har takket nei til tilbudet. Kommunene melder at samarbeidet med spesialisthelsetjenesten har fungert godt, og det store flertallet av kommunene vurderer på undersøkelsestidspunktet egen kapasitet, kompetanse og ressurser som gode. Samtidig meldes det også om at kommunene selv har avdekket svikt i eget tilbud, og at innsatsen overfor rammede etter 22. juli har medført omprioriteringer med konsekvenser for det ordinære tilbudet til befolkningen.

Det er betryggende at kommunene selv melder at de har tatt tak i tilfeller av svikt, men jeg er oppmerksom på at den endelige vurderingen av tilbudet som gis avhenger av en bred tilbakemelding fra de rammede selv. Her har det fremkommet – også gjennom media – at enkelte personer har opplevd å ikke få den hjelpen de har behov for. Helsedirektoratet og fylkesmennene har vært opptatt av å følge opp disse opplysningene særskilt overfor kommunene. Jeg vil også understreke at etter hvert som tiden går, vil kommunene kunne bli stilt overfor nye utfordringer knyttet til oppfølgingsarbeidet.

De regionale helseforetakene har informert meg om at kapasiteten og kompetansen i spesialisthelsetjenesten i all hovedsak har vært og er tilfredsstillende, men at pågangen som følge av 22. juli varierer mellom helseforetakene. Noen helseforetak har hatt og har relativt mange pasienter under oppfølging, mens andre verken har hatt eller har pasienter. Oppfølgingen er derfor organisert på ulik måte, og utfordringene vil variere ut fra egen traumekompetanse og antall berørte. De regionale helseforetakene rapporterer at pasienter og pårørende som har ønsket det, har fått tilbud om adekvat oppfølging. Det meldes ikke om svikt i kapasiteten på vurdering og behandling av pasienter. Enkelte steder meldes det om min-

dre pågang enn forventet. I akutfasen var det fokus på krisehåndtering overfor familiene i like stor grad som til direkte berørt ungdom. Nå er det i hovedsak berørt ungdom som har tilbud.

De regionale helseforetakene vektlegger at helsepersonells ønske og vilje til å stille opp er og har vært stor etter 22. juli. Det understrekes at dette har vært viktig for en smidig og god oppfølging. Mitt inntrykk er at helseforetakene og helsepersonell har strukket seg langt for å ha en lav terskel og god tilgjengelighet. Der det har vært ventetid, rapporteres det at pasienten i ventetiden blir fulgt opp av kommunehelsetjenesten.

Jeg er gjennom departementets og Helsedirektoratets kontakt med bl.a. Den nasjonale støttegruppen etter 22. juli og AUF kjent med at det finnes tilfeller av svikt og mangelfull oppfølging, både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene. Samtidig har Helsedirektoratet, understøttet av fylkesmennene, vært aktive for å sørge for at meldinger om svikt har blitt fulgt opp.

Det er nå igangsatt en forskningsbasert kunnskapsinnsamling blant de overlevende etter Utøya, og i denne innsamlingen vil den enkeltes vurdering av hjelpen de har mottatt inngå. Først når resultatet av denne studien foreligger vil vi ha et samlet grunnlag for å si hvordan oppfølgingen vurderes av de rammede selv.

Jeg vil også vise til at Helsedirektoratet er bedt om å utføre en gjennomgang av helsesektorens innsats etter 22. juli. Endelig rapport fra denne gjennomgangen vil foreligge innen 9. mars 2012.

Så langt er mitt inntrykk at oppfølgingen i all hovedsak fungerer tilfredsstillende. Samtidig er jeg åpen for at enkelte i denne vanskelige situasjonen og i tiden som har gått ikke har opplevd oppfølgingen som god. Jeg har hele tiden vært opptatt av at vi skal ha en proaktiv holdning, og følge nøye med slik at alle som trenger det får hjelp. Dette gjelder også de som i utgangspunktet takket nei til et slikt tilbud.

Spørsmål 3: Har Helseministeren en overordnet strategi som sikrer at alle som trenger hjelp får den hjelpen de trenger i den enkelte kommune?

Svar:

Helsedirektoratet anbefalte at kommunen skal sørge for en tett og aktiv oppfølging for å sikre at hjelpebehov oppdages og etterkommes så tidlig som mulig. Det ble vurdert at kommunene har de beste forutsetninger for å tilby en tilpasset oppfølging til den enkelte, og at det var viktig at denne innsatsen ble understøttet gjennom faglige råd og veiledning fra nasjonale myndigheter. Samtidig var det en klar faglig anbefaling at det skulle være lav terskel for å henvise personer til spesialisthelsetjenesten.

Det var en klar målsetting at alle direkte berørte skulle tilbys en egen kontaktperson i kommunen. Videre ble helsetjenestens veilednings-senter forsterket slik at de kunne tilby en telefontjeneste til rammede som ikke fikk kontakt med hjelpeapparatet.

Det ble utarbeidet et omfattende veiledningsmaterieell rettet mot tjenesten. Helsedirektoratet etablerte på kort tid egne nettsted for å komme ut med nasjonale råd både til innbyggere og til tjenestene. Videre etablerte man et nasjonalt samarbeidsorgan og en ekspertgruppe for helsemessig og psykososial oppfølging. Begge organene ble brukt aktivt for å sikre at det ble gitt gode faglige råd og at tiltakene ble godt implementert.

Det er utviklet og distribuert et eget kartleggings-skjema til bruk for helsetjenestens oppfølging av den enkelte rammede. Kartleggingen er anbefalt gjennomført tre ganger det første året og skal bidra til at behov fanges opp, og at alle får hjelpen de trenger. Kartleggingen skal gjennomføres av helsepersonell og skal være frivillig.

Det er også sendt ut eget brev til alle helseforetak med presisering av forsvarlighetskrav og retningslinjene for prioritering. I denne sammenheng understrekes det at helsetjenesten må gå langt i å forsikre seg om at alle personer som har vært utsatt for hendelser som kan gi alvorlig traumatiske lidelser raskt kan komme til vurdering med nødvendig diagnostikk hos kompetent helsepersonell. Vurderingsfristene vil da tilsvare det som gjelder ved mistanke om alvorlig sykdom.

Flere pårørende og etterlatte til ofrene etter terrorhandlingene i regjeringskvartalet og på Utøya pådro seg ekstraordinære og uventede reise- og oppholdsutgifter som en direkte følge av terrorangrepene. Noen pårørende og etterlatte satt igjen med en økonomisk byrde som oppfattes som urimelig – dette sett i lys av at utgiftene skyldtes et terrorangrep som var rettet mot Norge som nasjon. Mange pårørende var en viktig ressurs i den konkrete situasjonen ved at de støttet de rammede og bistod med hjemreise. Situasjonen var meget spesiell, uavklart og traumatisk, samtidig som den fikk konsekvenser for svært mange mennesker som på kort varsel måtte reise til Utøya/Sundvollen og Oslo. På denne bakgrunnen tok regjeringen initiativ til en midlertidig særskilt tilskuddsordning som på en rask måte skal dekke reise- og oppholdsutgifter som pårørende og etterlatte har hatt som følge av terrorhandlingene i regjeringskvartalet og på Utøya. Ordningen gjelder utgifter som ikke dekkes av andre ordninger. Helseforetakenes senter for pasientreiser ANS (Pasientreiser ANS) forvalter og saksbehandler den midlertidige ordningen.

Regjeringen har etablert en koordineringsfunksjon på departementsnivå for å understøtte den langsiktige oppfølgingen av rammede etter 22. juli. Koor-

dineringen skal ha fokus på de sentrale velferdstjenestene, og at disse er gode og tilgjengelig for de rammede. I tillegg til helse og omsorg, er det så langt oppfølgingen innenfor skole og høyere utdanning, samt NAV, som har vært i fokus. Koordineringen har et tydelig systemfokus, mens den konkrete oppfølgingen av de rammede skal skje i tjenesten, på ordinær måte. Koordineringen ledes av Helse- og omsorgsdepartementet. Helsedirektoratet er gitt en tilsvarende rolle på direktoratsnivå for å understøtte Helse- og omsorgsdepartementet.

Spørsmål 4: Hvilken rolle har fastlegen

Svar:

Fastlegene har en sentral rolle i oppfølging av de rammede etter 22. juli. Noen av ofrene har sin fastlege som kontaktperson, og alle rammede er anbefalt å ha lav terskel for å kontakte sin fastlege. Dette rådet er gjengitt både i informasjon som er lagt ut på internett og i informasjon delt ut til de overlevende fra Utøya.

Fastlegen er videre sentral som henvisende instans ved behov for oppfølging i spesialisthelsetjenesten. Helsedirektoratet utarbeidet derfor på et tidlig tidspunkt råd og generelle anbefalinger om hva det er viktig å være oppmerksom på når henvisning til psykisk helsevern vurderes. For å bistå fastlegene i oppfølgingsarbeidet utarbeides det nå i tillegg en kortversjon av veilederen for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer, som ble publisert like etter 22. juli.

Spørsmål 5: Presidenten i Legeforeningen har tatt til orde for at fastlegene skal kunne sykemelde en pasient på grunn av sorg. Hun mener dagens ordning for sykemelding er for snever. Ifølge NAV er sorg innen sykdom. Samtidig er det mange som ikke klarer å gå på jobb på grunn av sorg, og som må til fastlegen for å sykemeldes. Hvordan har behovet for sykemeldinger for pårørende vært etter 22. juli.

Svar:

Jeg har forelagt spørsmålet for Arbeidsdepartementet og baserer svaret på deres innspill.

Både somatiske og psykiske skader eller sykdom utløser rett til sykepenger. Selv om sorg ikke i seg selv er en sykdom, vil akutte sorgreaksjoner kunne omfattes av diagnoser som fyller det medisinske kravet til sykepenger. I Helsedirektoratets faglige veileder for sykmeldere er det gitt anvisning på flere mulige grunnlag for sykemelding ved sorg, og det er spesielt vist til at traumatisk dødsfall eller tap av barn er forhold som skaper risiko for komplisert sorgreaksjon.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har opplyst at man ikke har registerførte opplysninger om hvorvidt

sykmeldte er berørt etter 22. juli. Det er derfor ikke mulig å si noe om hvor stort behov det har vært for sykmelding. Opplysninger fra Arbeids- og velferdsetaten viser at det har forekommet at pårørende til skadde og omkomne har vært sykmeldt etter 22. juli med rett til sykepenger. I noen tilfeller har begge foreldre vært sykmeldt. En del sykmeldinger vil også

kunne ha holdt seg innenfor arbeidsgiverperioden, og dermed vil ikke Arbeids- og velferdsetaten ha hatt noen rolle i saken.

Arbeidsdepartementet har ikke fått noen tilbake melding som tilsier at personer som har hatt behov for sykmelding på grunn av hendelsen 22. juli ikke har fått nødvendig sykmelding.

Vedlegg 6

Brev fra Forsvarsdepartementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 22. desember 2011

Svar på spørsmål vedrørende redegjørelse i stortinget 10. november 2011 og angrepene 22. juli 2011

Jeg viser til brev fra Den særskilte komité med spørsmål knyttet til den redegjørelse daværende forsvarsminister Grete Faremo ga i Stortinget 10. november 2011.

I tillegg til å besvare disse spørsmål, besvares etter avtale med Justisdepartementet også spørsmål nr. 8 som opprinnelige ble stilt til justisministeren. Sikkerhetsloven faller inn under forsvarsministerens konstitusjonelle ansvarsområde.

Samhandling Forsvar og politi

1. Justisministeren sa i sin redegjørelse at man burde se nærmere på muligheten for ytterligere samhandling mellom politi og Forsvar. Kan forsvarsministeren utdype hvordan dette kan skje?

Svar:

Relevante ordninger for samarbeid mellom sivil sektor og Forsvaret er i ferd med å bli gjennomgått. Politiets og Forsvarets ansvarsforhold ligger fast. Med dette som grunnlag er det en målsetting å sikre at relevante kapasiteter fra Forsvaret settes inn hurtig og effektivt hvis det anmodes om militær bistand. Samhandling mellom Forsvaret og politiet krever avklart ansvarsfordeling, effektive prosedyrer og en aktiv søken etter samarbeid når kriser oppstår, både fra Forsvarets og sivile myndigheters side. Det er viktig at sivile og militære myndigheter har kjennskap til hverandres behov og kapasiteter. Målrettet og regelmessig øving og trening er viktig for å oppnå dette. Som det fremgår av redegjørelsen, ble det i 2007 opprettet liaisonordning fra Forsvaret til politiet, noe som bidrar til bedre informasjonsutveksling og koordinering i krisesituasjoner. Det er særlig viktig at relevante avdelinger i Forsvaret og politiet gjennomfører

felles trening og øvelser knyttet til bistand iforbindelse med terror. Dette er viktig for at Forsvarets kapasiteter hurtig og effektivt kan yte bistand i slike kritiske situasjoner. Arbeidet rettes mot å styrke den samlede krisehåndteringsevne, uten at dette dermed trekker justissektorens overordnede ansvar for samfunnsikkerheten i tvil.

2. Det varsles at Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet vil foreta en gjennomgang av bistandsinstruksen med vekt på anvendelsesområde, prosedyrer og kommandoforhold. Hvilke konkrete erfaringer fra 22. juli er det særlig som nødvendig gjør en slik gjennomgang?

Svar:

Gjeldende instruks om Forsvarets bistand til politiet (bistandsinstruksen) er fastsatt ved kgl. res. av 28. februar 2003. Instruksen beskriver legale rammer og prosedyrer for samarbeidet mellom politiet og Forsvaret. Prosedyrene er imidlertid ikke til hinder for raske beslutninger om bistand i tidskritiske situasjoner. Instruksen inneholder bestemmelser for slike hastetilfeller, hvor det er behov for rask kommunikasjon mellom Forsvaret og politiet (§ 11). I slike situasjoner gjennomføres det forhåndsvarsling mellom berørte ledd i politiet og i Forsvaret. Slik ble prosedyrene også praktisert 22. juli 2011. Vurderingen av erfaringer fra denne dagen bør avvente politiets egen evaluering og 22.juli-kommisjonens anbefalinger.

På generelt grunnlag og med tanke på fremtidige situasjoner av ulik karakter, vil bistandsinstruksen bli gjennomgått. Formålet er å sikre et mer effektivt bistandsregime, blant annet gjennom fokus på nødvendig og gjensidig bevissthet om tilgjengelige kapasiteter og proaktiv tilnærming i en tidlig krisehåndteringsfase, både hos politiet og i Forsvaret.

Forsvaret og Heimevernet (HV)

3. I sin redegjørelse peker Forsvarsministeren på at Stortingets tidligere vedtak om å gjøre inndragning av tennstempel til en permanent ordning (Budsjett-innst.nr.7 2006-2007) forsinket HV i deres arbeid med å sikre bygninger i Oslo sentrum. Forsvarsministeren forsikret at hun i fremtiden ville finne ordninger som ikke unødig ville forsinke HVs evne til å stille klar. Hvilke ordninger ser Forsvarsministeren for seg at kan tas i bruk?

Svar:

HVs struktur, utrustning og pålagte klartider er i utgangspunktet etablert for å løse HVs militære oppgaver, slik disse er beskrevet i St.prp. nr. 48 (2007-2008). En klartid eller beredskapstid er et tidskrav om når en avdeling *senest* skal kunne stille klare til operativ innsats. Tiden inkluderer oppmøte, oppsetning og eventuelt oppøving. Alle avdelinger vil gjøre sitt ytterste for å være klarså raskt som mulig innenfor den gjeldende beredskapstiden.

Alvorlig kriminalitet og håndtering av trusler om terror eller terroranslag er i utgangspunktet politiets oppgave, men vil, etter anmodning fra politiet, kunne bli håndtert med støtte fra HV. Dette gjelder særlig vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur. Ved anmodning om bistand fra politiet, vil styrkene klargjøres og settes inn så raskt som mulig, men de er ikke pålagt spesifikke klartider for dette. HVs krav til klartider er betydelig lengre enn den faktiske reaksjonstiden 22. juli.

Ordninger for oppbevaring og tilgjengelighet når det gjelderammunisjon, våpen og tennstempler er utarbeidet og iverksatt for å sikre at HV skal være i stand til å løse de pålagte militære oppgavene i tråd med gjeldene klartider. Der hvor oppsetningssted for det enkelte heimevernsområdet sammenfaller med heimevernsdistriktets standkvarter, er våpnene i stor grad lagret på oppsetningsstedet. Dette er en god og sikker forvaltningsmessig løsning som også tilfredsstillende beredskapsmessige krav, siden mannskapene uansett må møte på oppsetningsstedet før de er i stand til å løse pålagte oppdrag. Der hvor avstandene er store, eller infrastrukturen ikke er til stede, er regelen at mannskapene har våpnene hjemme.

Om ordningen med inndragning av tennstempler sa statsråd Faremo følgende i sin redegjørelse 10. november: «Jeg vil forsikre meg om at det i fremtiden finnes ordninger som ikke unødig forsinke HVs evne til å stille klar.» I lys av dette er forsvarsjefen bedt om å vurdere de etablerte rutinene vedrørende oppbevaring og utlevering av tennstempler for å unngå unødige forsinkelser under klargjøring i fremtiden. Når denne vurderingen foreligger, vil departementet se nærmere på et eventuelt behov for å endre rutinene.

Noen av HVs personell ble 22. juli innledningsvis oppsatt med skarp ammunisjon opprinnelig beregnet for øvingsformål. Forsvarets bruk av denne skarpe ammunisjonstypen er tillatt i operasjoner i fredstid. Denne ammunisjonstypen brukes til øving på kortere hold, da den medfører mindre fare for riko-sjetter. Den er like effektiv som annen type ammunisjon av samme kaliber og var godt egnet for det aktuelle oppdraget. Ammunisjonstypen er imidlertid ikke tillatt brukt i væpnede konflikter, jf. Haag-deklarasjonen av 1899. Hadde imidlertid angrepene 22. juli vært en slik konflikt, ville oppsetting med øvingsammunisjon vært bruk av feil type ammunisjon. Dette er erfaringer som må tas med i de videre vurderinger.

Ammunisjon er i stor grad lagret på sentrale lagre utenfor det enkelte oppsetningssted. HV og Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) vil vurdere ordninger for å sikre raskere tilgang til ammunisjon og andre kritiske forsyninger. Et mulig tiltak kan være å etablere lokale lagre i de områder hvor det sentrale lageret ligger langt unna oppsetningsstedet.

4. Forsvarsministeren forsvarte nedleggelsen av HV-016 desember 2010. HV-016 opererte med en responstid på mellom 1,5 og 2,5 timer, selv om de formelle krav til responstid var 24 timer. I hvilken grad mener statsråden nedleggelsen av HV-016 bidro til å forlenge tiden det gikk for å sikre sentrale bygg og personer under terrorangrepet?

Svar:

Fire av HVs elleve distrikter hadde 016-tropper i sine innsatsstyrker. HV-016-troppene i hhv. HV-02 i Oslo, HV-08 i Stavanger, HV-09 i Bergen og HV-12 i Trondheim, var ikke separate enheter i HV, men en del av HVs innsatsstyrker. Innsatsstyrkenes beredskapstid gjaldt også for HV-016 som en integrert del av denne styrken. Ved en bistandsanmodning vil alle styrkene klargjøres og settes inn så fort som mulig innen den gitte klartiden.

Tidsaspektet for Forsvarets sikring av sentrale bygg og personer 22. juli 2011 må vurderes i lys av når politiet anmodet om støtte iht. bistandsinstruksen. Forsvaret iverksatte på eget initiativ forberedelser i mange avdelinger like etter at bomben smalt i regjeringskvartalet, i påvente av mulige bistandsanmodninger fra politiet. Da anmodningen fra politiet i Oslo kom, var Forsvaret derfor raskt i stand til å stille enheter, blant annet HV-02s innsatsstyrke og personell fra Hans Majestet Kongens Garde (HMKG). Innsatsstyrkene responderte på bistandsanmodningen som forutsatt, godt innenfor de beredskapstider som gjelder og med adekvate styrker. Nedleggelsen av HV-016 bidro derfor ikke til å forlenge Forsvarets responstid. Sjef HV-02 har opplyst at styrkene kunne

ha stilt tidligere dersom politiet hadde anmodet om dette.

5. Statsråden hevdet i brev til Fremskrittspartiets stortingsgruppe 26. november 2010 at det var andre avdelinger i Heimevernet som hadde overtatt oppgavene til HV-016, slik at det ikke skulle være tvil om at de oppgavene HV-016 hadde hatt, fortsatt var ivare tatt. Hvordan mener statsråden dette fungerte i forbindelse med angrepene den 22. juli 2011?

Svar:

I utgangspunktet kan alle Forsvarets tilgjengelige ressurser ved behov bistå sivile myndigheter. I sammenheng med terrorisme kan Forsvaret bistå med både anti-terror- kapasiteter og kontra-terrorkapasiteter. Anti-terror innebærer forebyggende tiltak for å avdekke mulige terrorplaner og for å redusere sårbarhet overfor en gitt trussel, herunder vakthold og sikring. Kontra-terror innebærer tiltak for aktivt å bekjempe terrorvirksomhet. Det er Forsvarets Spesialkommando (FSK) som er forutsatt å kunne støtte politiet med kontra-terrorkapasitet. På lik linje med alle andre militære avdelinger kan HV, etter anmodning, også yte bistand til sivile myndigheter med anti-terrorkapasiteter ved terroranslag. Dette gjelder særlig vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur. Dette ivaretas i første rekke av innsatsstyrkene som er HVs høyest prioriterte avdelinger. Oppfølgings- og forsterkningsstyrkene har lavere beredskap og skal kunne overta/forsterke oppdrag som allerede er etablert, eller etablere nye oppdrag hvis nødvendig.

Innsatsstyrkene responderte 22. juli 2011 på politiets bistandsanmodning som forutsatt, og ivaretok oppgavene i henhold til gitt oppdrag.

6. Vil statsråden vurdere gjenoppbygging av HV-016-avdelinger eller tilsvarende avdelinger i lys av angrepet den 22. juli?

Svar:

Etter terrorangrepet 22. juli er det naturlig at alle sider ved forsvarssektorens støtte til sivile etater ved alvorlige hendelser, ulykker og katastrofer gjennomgås, med den målsetting å sette Forsvaret enda bedre i stand til å yte støtte til det sivile samfunn.

Regjeringen tar sikte på å legge frem en ny langtidspan for Stortinget våren 2012. Jeg vil legge stor vekt på å vurdere hvordan Forsvarets ressurser kan innrettes og disponeres mer hensiktsmessig med tanke på å kunne yte effektiv bistand til sivile myndigheter innenfor gjeldende oppgaver og ansvarslinjer. Det legges opp til å styrke HVs evne til å utføre

sine militære oppdrag, noe som også gir bedre evne til å bistå sivile myndigheter ved behov.

7. HV-016 har etter det vi kjenner til gjennom mange års beredskapsøvelser i Oslo kunnet stille til operativ innsats i løpet av én time med 25-30 operatører hvor som helst i Oslo. I løpet av fire timer har de inkludert støtteelementer og med 75% av styrken vært klare til å flyttes til innsats hvor som helst i landet. For Bergen, Stavanger og Trondheim kunne man stille med 15-20 operatører i løpet av én time.

- a) *Hvilke avdelinger i Forsvaret innehar nå den operative kapasiteten HV-016 hadde kombinert med den samme meget korte responstid i de store byene etter at HV-016 ble lagt ned?*
- b) *Ble det gjennomført en konsekvensutredning i forbindelse med nedleggelsen av HV-016?*

Svar:

- a) Den operative kapasiteten for å løse oppdragene, herunder bistand knyttet til samfunnsikkerhet, ivaretas blant annet i elleve innsatsstyrker i Landheimevernet. I Oslo kommer i tillegg HMKG med ansvar for kongevakt og sikring av kongehuset. For Oslo-området vedkommende må man kunne se innsatsstyrkene både i HV-01, HV-02, HV-03 og HV-05 – totalt 961 personell (tall pr. 26. oktober 2011) som en samlet ressurs. Alle disse enhetene har samme beredskapskrav som innsatsstyrkene for øvrig, men vil stille så raskt som mulig. Dette gjaldt også for HV-016, som var en integrert del av innsatsstyrkene. Da anmodningen fra politiet i Oslo kom 22. juli 2011, var Forsvaret raskt klare med enheter, blant annet HV-02s innsatsstyrke og personell fra HMKG. Nedleggelsen av HV-016 hadde ingen betydning for verken responstiden eller for innsatsen. HV-016 hadde et prioritert militært livvakt- og eskorteoppdrag, i tillegg til å være en integrert del av HVs innsatsstyrker med de oppdragene disse for øvrig hadde og fortsatt har. Kompetansen i de tidligere HV-016-troppene søkes videreført gjennom egne innsatstropper i innsatsstyrken, eller ved at personellet er overført til områdestrukturen, bestående av forsterknings- og oppfølgingsstyrkene.
- b) HVs 016-tropper ble opprettet for å løse oppdrag basert på den trusselvurdering som eksisterte under den kalde krigen. En oppgave var å sikre militært nøkkelpersonell i krise og krig. Forsvarssjefen har innenfor de rammer som er gitt ham vurdert at det ikke lenger er behov for å opprettholde denne kapasiteten i HV. Som en konsekvens av denne vurdering ble HV-016 som egne tropper i innsatsstyrkene lagt ned.

8. I stortingsmøte 26. november 2010 ble statsråden utfordret av representanten Ine Marie Eriksen Søreide om følgende:

«Jeg registrerer at statsråden heller ikke i et åpent storting har evnen til å forklare hva som blant alle disse grunnene er den egentlige grunnen til at HV-016 legges ned».

Den samme statssekretær Ingebrigtsen sa på det samme møtet i Landsrådet for Heimevernet «Antiterroroppgaver er Politiet ansvarlig for, og ved anmodning vil relevante militære kapasiteter som FSK kunne anvendes».

Når HV-016 er lagt ned, og FSK for kortere eller lengre perioder er deployert i utlandet, f. eks. i Afghanistan, hvem er det da som ivaretar bistand til politiet ved behov? Og hvordan får dette konsekvenser for beredskapen i våre største byer?»

Statsråden svarte da: «Det er innsatsstyrkene. Og det er nettopp omstillingen av Heimevernet, kvalitetsreformen, som gjør Heimevernet bedre i stand til å møte et endret trusselbilde og endrede utfordringer».

Politiet har i sine formelle dokumenter, Politiets beredskapssystem (PBS) avskjært muligheten for å bruke Heimevernet til nettopp dette.

Deler statsråden Faremos syn om at innsatsstyrken kan dekke opp for FSK? Og hvis så, hvorfor er ikke sentrale formelle styringsdokumenter både i politiet og Forsvaret endret slik at innsatsstyrkene kan brukes til det samme som FSK?

Svar:

I utgangspunktet kan alle Forsvarets tilgjengelige ressurser ved behov bistå sivile myndigheter. I sammenheng med terrorisme, kan Forsvaret bistå med både anti-terror- kapasiteter og kontra-terrorkapasiteter. HVs innsatsstyrker kan som HVs høyeste prioriterte avdeling etter anmodning bistå politiet og andre sivile myndigheter med anti-terrorkapasiteter. Dette gjelder særlig vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur. Det er FSK som er forutsatt å kunne bistå politiet med kontra-terrorkapasitet.

Kontra-terroroppgaver er tiltak for aktivt å bekjempe terrorvirksomhet. Ved terrorhandlinger mot innretninger på kontinentalsokkelen har FSK en særlig rolle. Det har vært kapasitet tilgjengelig her hjemme for å ivareta denne beredskapsoppgaven, selv om deler av FSK har vært disponert i internasjonale operasjoner.

9. I redegjørelsen peker forsvarsministeren på de problemene som oppsto for Heimevernets personell med hensyn til tilgang på våpen og ammunisjon 22. juli. Blant annet måtte deler av personellet bruke øvingsammunisjon, og flere av personellet fikk ikke tennstempler til våpnene. Hvilke endringer er nå gjennomført for å hindre at tilsvarende problemer ikke kan oppstå dersom det nå blir anmodet om håndhevelsesbistand?

Svar:

Det vises til svar på spørsmål 3.

10. Heimevernets innsatsstyrke i HV 02 består av ca. 200 soldater, og har en responstid på ca. 24 timer. Forsterknings- og oppfølgingstyrken i områdestrukturen som skal støtte innsatsstyrken ved behov har syv til ti dagers responstid.

- Mener statsråden at dette er en stor nok styrke?
- Mener statsråden at dette er akseptable responstider dersom politiet anmoder om håndhevelsesbistand?

Svar:

- Ved behandlingen av Innst. S. nr. 318 (2007-2008), jf. St.prp. nr. 48 (2007-2008), sluttet Stortinget seg til en HV-struktur bestående av elleve distrikter. Strukturen ble videreført med en styrke på totalt 45 000 personell, fordelt på inntil 5000 i innsatsstyrken, ca. 25 000 i forsterkningsstyrken og ca. 15 000 i oppfølgingsstyrken.

Det er variasjon av oppfyllingsgraden fra distrikt til distrikt, blant annet avhengig av befolkningsgrunnlaget og interesse i befolkningen for å tegne kontrakt. Oppfyllingsgraden varierer fra ca. 60 % til ca. 90 % av fullt oppsatt styrke. Landsdekkende oppfyllingsgrad pr. 26. oktober 2011 var ca. 70 %.

Pr. 26. oktober 2011 var innsatsstyrken i HV-02 på 273 personell, og forsterknings- og oppfølgingsstyrken på 4459 personell. Det vises også til Innst. S. nr. 318 (2007-2008), jf. St.prp. nr. 48 (2007-2008). Forsvarets bidrag til ivaretagelse av samfunnssikkerheten skal gjennomføres med utgangspunkt i den struktur, kompetanse og de kapasiteter som er etablert for å løse Forsvarets primæroppgaver knyttet til militært forsvar. HV-02s operative styrker er satt opp innenfor den vedtatte heimevernsstruktur og etter en total operativ militær vurdering.

- Håndhevelsesbistand til politiet reguleres av bistandsinstruksen. Ved en bistandsanmodning fra politiet vil styrkene klargjøres og settes inn så fort som mulig, men de er ikke pålagt spesifikke klartider for dette. HVs beredskapstider er pålagt for å løse de militære oppgavene. Som nevnt i

svaret på spørsmål 4, responderte innsatsstyrkene på politiets bistandsanmodninger som forutsett, og var klare godt innenfor de beredskapstider som gjelder.

11. I et notat fra FOH datert 4. januar 2010 beskrives oppgaveporteføljen til den nå nedlagte HV-016-styrken blant annet slik:

«livvakt og eskortetjeneste... klarering av bygninger, herunder pågripelse støtte til politiet... bekjempning av mindre styrker... ressurs for overvåkning, informasjonsinnhenting og rekognosering ... sekundært løse andre oppdrag gitt av sjef HV-distrikt». HV-016 var en gripbar ressurs med rask responstid og tilstedeværelse i de større byene, som kunne bistå politiet med håndhevelsesbistand.

a) Hvilke kapasiteter av denne typen hadde Forsvaret til å bistå politiet i andre deler av landet enn det sentrale østlandsområdet 22. juli?

b) På hvilken måte vil behovet for håndhevelsesbistand fra Forsvaret bli ivaretatt i fremtiden?

a) Det siteres her fra et gradert dokument sendt fra Forsvarets operative hovedkvarter til Oslo og Akershus HV-distrikt 02. Innholdet i brevet kan derfor ikke kommenteres i et ugradert dokument. 22. juli 2011 hadde Forsvaret elleve innsatsstyrker, fordelt på elleve heimvern distrikter som, på anmodning, kunne yte bistand til politiet. I tillegg var FSK tilgjengelig innenfor sine beredskapskrav.

b) Når det gjelder ivaretagelse av fremtidig behov for håndhevelsesbistand, vises det til bistandsinstruksen. Bistand fra Forsvaret skjer innenfor rammene av denne. Styrkene stilles til rådighet så raskt som mulig.

12. Det er blitt avdekket at heimevernssoldater måtte ha øvingsammunisjon i våpnene da de skulle vokte Oslos gater etter terrorangrepet. Dette fordi ammunisjonen HV-soldatene egentlig skulle ha fått, er lagret på Løten. Hva gjøres for å sikre at HV-soldaten får raskere tilgang til nødvendig utstyr ved en krisesituasjon?

Svar:

Det vises til svar på spørsmål 3.

Responstid

13. Den såkalte «plakaten på veggen» som kom i 1949 var et svar på erfaringene fra 9. april 1940. Direktivet gjelder den dag i dag. Direktivet fastslår at militære sjefer og befalingsmenn skal mobilisere uten ugrunnet opphold ved mistanke om væpnet angrep.

a. Hvilke vurderinger ble gjort av angrepets omfang og dimensjon i startfasen?

b. Hvordan kunne man den første kritiske tiden etter bombeangrepet regjeringskvartalet vite at dette ikke var starten på et angrep som i løpet av kort tid kunne følges opp av å slå ut kritisk infrastruktur og derigjennom ville kunne vanskeliggjøre varsling av Forsvarets ressurser?

c. Om Norge ble ansett å være under angrep av ukjent omfang og fra ukjent hold – var de tiltak/motiltak som ble iverksatt adekvate?

d. Hvorfor satte ikke enten statsråden, Forsvarets operative hovedkvarter eller den territorielle sjefen i Oslo-området umiddelbart alle Forsvarets tilgjengelige ressurser i beredskap som et føre-var grep?

Svar:

a) Ettoreksplosjonen i regjeringskvartalet kunne man ikke utelukke at det ville komme flere rettede angrep. Forsvarets innledende forberedelser og innsats ble vurdert i forhold til en slik mulighet.

b) Det var usikkert om det også ville komme nye angrep rettet mot deler av kritisk infrastruktur. Varsling av Forsvarets avdelinger kan foregå på ulike kanaler, men man ville ikke hatt noen garanti mot at varsling kunne blitt vanskeliggjort hvis ytterligere anslag hadde funnet sted.

c) Ganske umiddelbart etter eksplosjonen i regjeringskvartalet foretok E-tjenesten undersøkelser av eventuelle spor fra utlandet, og det ble igangsatt analysearbeid innenfor E-tjenestens ansvarsområde. Det ble tidlig klarlagt at det var tale om et terrorangrep, og at eksplosjonen i regjeringskvartalet ikke var en ulykke. Dernest ble det avklart at terrorhandlingen hadde innenlands opphav. Før disse vurderingene ble endelig trukket, var det iverksatt egne terrorberedskapstiltak ved militære avdelinger over hele landet, herunder vakthold og sikring av Forsvarets ledelsesbygg på Akershus, i tillegg til ved de kongelige residenser. De innledende tiltak var med andre ord tilpasset håndtering av en/ flere terrorhendelser.

d) Det ble relativt raskt klart at man 22. juli stod en overfor en terror situasjon med politiet som primæransvarlig for krisehåndteringen. Det forelå med andre ord ikke en situasjon som kunne defineres som «væpnet angrep» i henhold til FN-paktens artikkel 51. Utover Forsvarets egne sikringsoppgaver og beskyttelsestiltak, ble Forsvarets innsats derfor et spørsmål om bistand til politiet. På denne bakgrunn ga forsvarsministeren 22. juli kl. 16.21 beskjed til Forsvarsdepartementet om at alle bistandsanmodninger fra politiet skulle etterkommes raskt og effektivt. Alle anmodninger fra

politiet ble etterkommet og effektivt med god margin innenfor gjeldende beredskapstider. Samtidig hadde mange av Forsvarets avdelinger på nevnte tidspunkt allerede iverksatt egne interne forberedelser i påvente av mulig anmodning fra politiet. Mange avbrøt på eget initiativ ferie og meldte seg til tjeneste ved sin avdeling. Det ble svært raskt opprettet kontakt på taktisk nivå mellom politiet og enkelte avdelinger i Forsvaret som er spesielt forberedt på å bistå politiet i slike situasjoner. Situasjonssenteret ved den øverste ledelsen i Oslo tok raskt kontakt med Forsvarets operative hovedkvarter i Bodø. Eksplosivrydderressurser ble klargjort og tidlig satt i aksjon. Bell-helikoptrene på Rygge ble klargjort for den formelle bistandsanmodningen kom. Både FSK og HV igangsatte tidlig egne forberedelser for å kunne bistå dersom politiet skulle be om det.

«Plakaten på veggen» fra 1949 referer til en situasjon hvor væpnet angrep på Norge finner sted. Hendelsene 22. juli dreide seg om terror, og ikke om «væpnet angrep» i folkerettslig forstand. Intensjonen i «Plakaten på veggen» gjorde seg likefullt gjeldene 22. juli, gjennom de egeninitiativ og de interne forberedelser som ble gjort av militært personell og avdelinger i Forsvaret umiddelbart etter eksplosjonen i regjeringskvartalet.

Langtidsplanen for Forsvaret

14. I redegjørelsen sier forsvarsministeren at sivilt-militært samarbeid vil være en viktig del av den kommende langtidsplanen for Forsvaret. Hvilke konkrete samarbeidsområder ser statsråden for seg at kan være aktuelle og gjennomførbare?

Svar:

Det legges i langtidsplanen opp til å videreføre det godt etablerte sivil-militære samarbeidet. Heimevernet har særlige oppgaver knyttet til sivilt-militært samarbeid. Videre vil dette gjelde de av Forsvarets enheter som har rutinemessige sivilt rettede oppgaver som en vesentlig del av sin portefølje. Eksempler på dette er Kystvakten, Grensevakten, HMKG og E-tjenesten. Det gjelder også den mer ad hoc-pregede bistanden som, etter anmodning, ytes til politiet og andre sivile myndigheter ved ulykker, naturkatastrofer og alvorlig kriminalitet. Alle Forsvarets tilgjengelige ressurser kan i utgangspunktet stilles til rådighet for å ivareta samfunnssikkerheten, avhengig av den faktiske situasjonen og sivile myndigheters behov. Videre vil langtidsplanen også omtale den sivile støtte til Forsvaret i krise og krig.

Støtten til samfunnssikkerhet skal i prinsippet ikke være dimensjonerende for Forsvarets struktur. Jeg vil imidlertid legge stor vekt på hvordan Forsva-

rets ressurser kan innrettes og disponeres mer hensiktsmessig med tanke på å kunne yte effektiv bistand til sivile myndigheter innenfor gjeldende oppgaver og ansvarslinjer. For eksempel harsamhandling, øving og trening mellom FSK, med nødvendige støtte-elementer, og politiet vært utviklet over flere år og vil fortsette. Jeg vil vurdere hvordan Forsvarets samlede spesialstyrkekapasitet kan settes i best mulig stand til å yte bistand til politiet. Videreføring av helikopterberedskapen på Rygge vil bli vurdert, og jeg vil vurdere hvordan Forsvarets samlede helikopterressurser kan utnyttes på en best mulig måte for også å kunne bistå sivile myndigheter ved behov. Jeg vil også vurdere HVs evne til å utføre sine militære oppdrag med særlig vekt på objektsikring, noe som også vil gi bedre evne til å bistå sivile myndigheter. Det vil også vurderes om prosedyrene knyttet til bistand kan gjøres enda mer effektive, og om andre regelverk for sivilt-militært samarbeid kan videreutvikles.

I sin redegjørelse for Stortinget 10. november 2011 erkjente statsråd Faremo at 22.juli-kommisjonen i sin rapport vil kunne komme med anbefalinger som også har konsekvenser for Forsvarets rolle i krisehåndteringsammenheng. Det ble samtidig understreket at Forsvaret kan bli pålagt flere eksplisitte, men begrensede oppgaver knyttet til ivaretagelse av samfunnssikkerheten. 22.juli-kommisjonen vil fremlegge sin rapport etter at den nye langtidsplanen for Forsvaret er behandlet i Stortinget. Eventuelle konsekvenser for Forsvaret av 22.juli-komiteens anbefalinger vil bli fulgt opp av Forsvarsdepartementet i den videre kontinuerlige langtidsplanleggingen.

Spørsmål opprinnelig stilt til justisministeren (spørsmål nr. 8, objektsikkerhet)

Sikkerhetsloven ble vedtatt i 1998, mens forskriften for objektsikring kom først i 2010. Hvorfor tok det 12 år?

Svar:

En arbeidsgruppe ble nedsatt sommeren 2000 for å utarbeide et forslag til forskrifter om objektsikkerhet. Arbeidsgruppen foreslo i sin anbefaling i mai 2002 en rekke lov- og forskriftsendringer, herunder at sikkerhetslovens virkeområde burde utvides til også å omfatte private rettssubjekter. Arbeidsgruppens rapport ble sendt på bred høring. De fleste høringsinstanser uttalte seg positivt til høringsforslaget. Det ble imidlertid reist en rekke innvendinger mot å utvide sikkerhetsloven til å gjelde for private virksomheter, særlig sammen med innføring av et krav til sikkerhetsklarering. Med bakgrunn i høringsrunden, ble det igangsatt et lovarbeid. Mens dette arbeidet pågikk opprettet Justisdepartementet i 2004 *Infrastrukturutvalget* for å se nærmere på sikring av landets kritiske infrastruktur. Lovarbeidet ble stilt i

bero i påvente av dette utvalgets rapport. Rapporten som ble avgitt i april 2006 (NOU 2006:6 *Når sikkerheten er viktigst*) anbefalte en videreføring av arbeidet med endring i sikkerhetsloven mht. objektsikkerhet, men at virkeområdet til loven ikke burde utvides til å omfatte private rettssubjekter. Forsvarsdepartementet sluttet seg i høringsrunden til Infrastrukturutvalgets anbefaling, og gjenopptok lovarbeidet med dette som grunnlag.

Lovproposisjon om endring i sikkerhetslovens bestemmelser om objektsikkerhet ble fremmet i desember 2007 (Ot. prp. nr. 21 for 2007-2008) og vedtatt av Stortinget i mars 2008 (Innst. O. nr. 33 for 2007-2008). Endringen innebar en lovfesting av prinsippene for utvalgelse og klassifisering av skjermingsverdige objekter etter en skadevurdering ut fra felles kriterier, og anvendelsen av sikkerhetstiltak bygd på et felles sett av regler.

Det ble deretter igangsatt et arbeid for å utarbeide forskrift om objektsikkerhet, med nærmere bestem-

melser for operasjonalisering av de nye lovbestemmelsene. Forskriften ble ferdigstilt høsten 2010, med virkning fra 1. januar 2011, samtidig som lovendringen fra 2008 trådte i kraft.

Når det gjelder tidsbruken vil jeg påpeke at siden sikkerhetsloven er sektorovergripende, et prinsipp som i dagens trusselbilde er av stor betydning, innebærer dette en bredere tilnærming og medvirkning enn det som er normalt for mer sektororientert regelverk.

Jeg vil dessuten understreke at man også før 2011 har hatt regler om objektsikring. Ved siden av sikkerhetslovens egne lovbestemmelser reguleres forebyggende objektsikkerhet gjennom særlover, forskrifter og instruksjoner innenfor ulike samfunnssektorer, som Forsvaret, olje- og gasssektoren, telesektoren og kraftforsyningen. Med endringene i sikkerhetsloven og objektsikkerhetsforskriften har vi imidlertid fått et mer samordnet regelverk som ivaretar alle relevante samfunnsområder.

Vedlegg 7

Brev fra Justis- og politidepartementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 22. desember 2011

Vedrørende redegjørelse i Stortinget 10. november 2011 om angrepene 22. juli

Det vises til komiteens brev av 9. desember 2011 med spørsmål knyttet til den redegjørelse daværende justisminister Knut Storberget ga i Stortinget 10. november 2011.

I tillegg besvares etter avtale med Helsedepartementet deres spørsmål nummer 2, og etter avtale med Fornyings, administrasjons og kirkedepartementet deres spørsmål nummer 4. Spørsmål nummer 1 i brev til Fornyings-, administrasjons- og kirkeministeren besvares også. Det er likelydende med spørsmål nummer 7 stilt til Justisministeren.

Spørsmål nummer 8, opprinnelig stilt til Justisministeren, besvares av Forsvarsministeren. Spørsmålene nummer 13 - 15, stilt til Justisministeren er likelydende med spørsmålene 1 - 3 til Finansministeren. Det er avtalt med Finansdepartementet at finansministeren besvarer spørsmålene, med unntak av siste del av spørsmål 15 som besvares av Justisministeren.

Bakgrunn

Det var enighet mellom regjeringen og alle de politiske partiene på Stortinget om å opprette en kommisjon (22. juli- kommisjonen) for å gjennomgå angrepene på regjeringskvartalet og Utøya. Kommi-

sjonen skal avgi sin rapport innen 10. august 2012. Politidirektoratet og Politiets sikkerhetstjeneste gjennomfører interne evalueringer av politiets håndtering av angrepene 22. juli. Disse vil etter planen foreligge i uke 9, 2012 og vil bli oversendt 22. juli-kommisjonen. Justisdepartementet har understreket overfor våre relevante underliggende etater betydningen av å medvirke til å gi informasjon til 22. juli-kommisjonen.

Regjeringen har løpende informert Stortinget om de alvorlige angrepene Norge ble utsatt for mot regjeringskvartalet og AUFs sommerleir på Utøya 22. juli, og oppfølgingen av disse. Justisdepartementet har tidligere i Prop. 1 S (2011-2012) gitt en foreløpig redegjørelse om angrepene, de tiltak som var gjennomført før angrepene, og hva som er gjort i etterkant. Justisminister Storberget redegjorde for angrepene i frontaledebatten 4. oktober 2011, og justisministeren og forsvarsministeren redegjorde samme dag i den utvidede utenriks- og forsvarskomite særskilt om terrorberedskapen i Norge.

Tiltak i etterkant av angrepene er også fulgt opp i forbindelse med forslag til tilleggsbevilgninger jf. Prop. 154 S (2010-2011) og

Prop. 18 S (2011-2012) og Stortingets budsjettbehandling jf. Innst. 6 S (2011-2012), Innst. 13 S (2011-2012), Innst. 21 S (2011-2012) og Innst. 18 S

(2011-2012). Regjeringen vil følge opp de tiltak som omtales, og vil informere Stortinget på egnet måte.

I etterkant av redegjørelsene i Stortinget 10. november er det fremkommetytterligere informasjon knyttet til:

- PSTs pressekonferanse fredag 2. desember med redegjørelse om forhold knyttet til prosjektet "Global Shield".
- Politidirektoratets pressekonferanse 16. desember om statusrapport fra politiets evaluering utvalg etter 22. juli.

En oversikt med henvisning til dokumentene er vedlagt dette svarbrevet.

Mange detaljer og spørsmål omkring angrepene kan likevel vanskelig besvares fullt ut før undersøkelsene og evalueringene av de involverte instanser er fullført. Det pågår også en omfattende etterforskning. Mange spørsmål om hendelsesforløpet vil først være kartlagt når rettskraftig dom foreligger.

STYRKET SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Spørsmål 1: Det er varslet at Justis- og politidepartementets ansvar for samfunnets sikkerhets- og beredskapsfunksjoner i fredstid skal styrkes og tydeliggjøres, og at departementets rolle som pådriver for at andre departementer og offentlige virksomheter er bevisste på og følger opp sitt beredskapsansvar vil bli styrket. Hvordan vil departementet ta sikte på å følge opp dette arbeidet, og vil dette medføre en praktisk og ressursmessig styrking av beredskapen?

Svar:

Justisministeren har satt ned en hurtigarbeidende gruppe som skal gjennomgå departementets sikkerhets- og beredskapsoppgaver og gi anbefalinger til statsråden om hvordan disse oppgavene bør organiseres for at departementet på en mest mulig effektiv og tydelig måte ivaretar sitt ansvar på dette området. Rapport med anbefalinger skal leveres innen 31. januar 2012.

Spørsmål 2: Hvordan vil Justisdepartementet følge opp arbeidet med å forebygge og begrense tilgang til eksplosiver og materialer som kan brukes til produksjon av eksplosiver, særlig i forbindelse med oppfølgingen av EUs handlingsplan mot terror?

Svar:

Som et ledd i arbeidet med å bekjempe terrorisme, har EU-Kommisjonen de senere årene utarbeidet handlingsplaner innen ulike sektorområder – blant annet på eksplosivområdet. EU vedtok en hand-

lingsplan for å styrke sikkerheten med eksplosiver i 2008. Planen omfatter både såkalte ordinære eksplosiver og stoffer og stoffblandinger som kan brukes til å lage eksplosiver.

Arbeidet med å forebygge og begrense tilgangen til sivile eksplosiver har pågått her hjemme i flere år. I den forbindelse er det blant annet gjennomført en rekke regelverksendringer, tilsyn og veilednings- og informasjonsarbeid. Det har videre vært kontakt mot andre myndigheter og relevante næringsaktører. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har også deltatt i nasjonale og internasjonale fora på området. Blant annet har det siden 2004 blitt gjort en rekke innstramminger i forskrift 26. juni 2002 nr. 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff (eksplosivforskriften).

Orientering om regelverksendringer

Nedenfor redegjøres det kort for endringer som er gjort i

- lov 14. juni 2002 nr. 20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven)
- forskrift 26. juni 2002 nr. 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff (eksplosivforskriften)
- forskrift 30. mai 2008 nr. 516 om registrering, vurdering, godkjenning og begrensnings av kjemikalier (REACH-forskriften)

Det redegjøres også for EU-kommisjonens forslag til forordning KOM (2010) 473 om begrensninger på tilgangen til 14 kjemikalier som kan anvendes til fremstilling av hjemmelagde eksplosiver.

Brann- og eksplosjonsvernloven

Brann- og eksplosjonsvernloven er det primære regelverk når det gjelder vern mot brann og eksplosjon. Loven inneholder både alminnelige plikter til å forebygge brann og eksplosjon og bestemmelser om sentral og lokal organisering og gjennomføring av brann- og eksplosjonsvernarbeidet. Loven regulerer også forebyggende og beredskapsmessige forhold ved håndtering av en rekke farlige stoffer, herunder brann- og eksplosjonsfarlig stoff, stoffer under trykk og transport av alle typer farlig gods på veg og jernbane.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) er den sentrale tilsynsmyndigheten etter loven. Gjennom en lovendring i 2009 (lov 19. juni 2009 nr. 84) ble det tydeliggjort i lovens formålsbestemmelse «at også sikring mot «uønskede tilsiktede hendelser» (security) omfattes av lovens vernehensyn.», jf. Ot.prp. nr. 65 (2008-2009) om lov om

endringer i brann- og eksplosjonsvernloven og el-tilsynsloven, jf. Innst. O. nr. 99 (2008-2009).

Gjennom en endring i definisjonen av farlig stoff ble lovens virkeområde utvidet til også å omfatte reaksjonsfarlig stoff. Dette skulle «sikre en mer logisk og helhetlig forvaltning av loven slik at sikringstiltak også kan kreves i forhold til den risiko denne type stoffer representerer. Det vil herunder kunne reguleres og kreves sikringstiltak i forbindelse med stoffer som kan benyttes til fremstilling av eksplosiver og andre farlige stoffer (prekursorer) som kan benyttes til uønskede tilskuede hendelser.». Det ble videre innført «adgang og plikt for virksomheter som håndterer eksplosive stoffer til å kreve politiat- test av sine ansatte».

Endringer i eksplosivforskriften

Det har de senere årene blitt foretatt en rekke endringer i eksplosivforskriften:

- Alle tillatelser knyttet til oppbevaring, erverv og handel med eksplosiver er sentralisert hos DSB
- Etablert et nytt og strengere sertifiseringssystem for brukere av eksplosiver
- Innført krav som reduserer antall personer som lovlig kan erverve eksplosiver
- Innført krav om alarm på alle eksplosivlagre, uansett oppbevart mengde
- Forskriftsmessige endringer som følge av implementeringen av direktiv 2008/43/EF om etableringen av et system for ID-merking og sporing av eksplosiver til sivilt bruk.

Endringer i REACH-forskriften – Begrensninger i tilgangen til ammoniumnitrat

Forordning (EF) nr. 522/2009 legger blant annet begrensninger på hvem som kan få tilgang til stoff eller stoffblandinger som inneholder 16 vektprosent eller mer nitrogen fra ammoniumnitrat. Gjennom EØS-avtalen og REACH-forskriften er denne begrensningen på omsetning av ammoniumnitrat vedtatt som en del av norsk rett 17. november 2011.

De nye reglene innebærer forbud mot å omsette ammoniumnitrat med 16 prosent eller mer nitrogen fra ammoniumnitrat til andre enn profesjonelle brukere. Eksempler på profesjonelle brukere er sprengningsfirmaer med sprengningstillatelse fra DSB, bønder og andre med reelt behov i sin virksomhet slik som gartnere eller veksthusnæringen. Kjøpere må dokumentere at de er profesjonelle brukere med et legitimt behov. Intensjonen med regelverket er at ammoniumnitrat ikke skal komme i urette hender og brukes i skadelig virksomhet.

DSB har gjort en foreløpig vurdering av behovet for nødvendige kontrollordningene for ammoniumnitrat i Norge, og har etter fastsettelsen av endringene

i REACH-forskriften igangsatt et arbeid med å gi informasjon til ulike aktører om begrensningene som innføres på privatpersoners tilgang til ammoniumnitrat. DSB oppfordrer også aktørene til å rapportere mistenkelige transaksjoner av ammoniumnitrat til politiet.

For å sikre at ammoniumnitrat ikke kommer i urette hender har regjeringen besluttet at det skal igangsettes et eget arbeid for å utrede om og i hvilken utstrekning det skal og kan etableres strengere ordninger i Norge knyttet til privatpersoners tilgang til ammoniumnitrat. Justisdepartementet utarbeider nå et mandat/oppdragsbrev for arbeidet, som skal ledes av DSB. Berørte departementer og underliggende virksomheter vil bli involvert i arbeidet.

Forslag til forordning (KOM (2010) 473) – Begrensninger i tilgangen til ytterligere 14 kjemikalier

EU-kommisjonen la 20. september 2010 frem forslag til en forordning (KOM (2010) 473) om begrensninger på ytterligere 14 kjemikalier som kan anvendes til fremstilling av hjemmelagede bomber. Formålet med forslaget til forordning er først og fremst å redusere risikoen for angrep, som utføres ved hjelp av hjemmelagede sprengstoff, og dermed forbedre EU/EØS-borgernes sikkerhet. Samtidig får produsenter og detaljhandelen dra fordel av felles regler i hele EU/EØS-området. Forslaget er ment å sikre lik kontroll med adgangen til visse kjemikalier i hele EU/EØS-området og forhindre terrorister og kriminelle i å utnytte forskjeller i EU/EØS-statenes sikkerhetsregler.

Forslaget legger opp til å forby salg av kjemikalierne over bestemte konsentrasjoner og innføring av et kontrollregime og lisensordning for salg til privatpersoner. Tilsynsmyndigheten skal fastsette regler for tildeling av lisenser, herunder undersøkelser av legitimiteten og integriteten til søkeren. Tillatelse skal nektes dersom det er grunn til å betvile søkerens legitimitet eller integritet. Tillatelsen kan videre tilbakekalles eller suspenderes av tilsynsmyndigheten dersom det er rimelig grunn til å anta at forholdene som lå til grunn for utstedelse av tillatelsen ikke lenger er oppfylt. En lisens gitt i Norge skal kunne gjøres gjeldende i hele EØS-området. I tillegg vil visse produkter kunne selges til privatpersoner uten begrensning, men salget vil bli underlagt bedre kontroll, f.eks. gjennom en ordning med rapportering av mistenkelige transaksjoner/salg. I den forbindelse forutsettes det etablert ett nasjonalt kontaktpunkt for rapportering av mistenkelige transaksjoner. Forslaget til forordning legger opp til at det på kort varsel kan bli lagt begrensninger på flere kjemikalier.

Forordningen ligger til politisk behandling i EUs organer. Det er fra EUs side lagt opp til at forordnin-

gen skal tre i kraft 18 måneder etter vedtakelse i Rådet og Parlamentet. Besittelse og bruk av de kjemiske stoffene og produkter som inneholder disse, vil være tillatt inntil 36 måneder etter vedtaket.

Regjeringen har besluttet at det også skal igangsettes et eget arbeid for å vurdere konsekvensene av forslaget til forordning (KOM (2010) 473), EØS-rettslige skranker og behov for tiltak. JD arbeider nå med å utarbeide et mandat/oppdragsbrev for arbeidet, som skal ledes av DSB. Berørte departementer og underliggende virksomheter vil bli involvert i arbeidet.

Den endelige forordningen vil, når den er vedtatt, bli fulgt opp.

Avslutningsvis vil departementet understreke at arbeidet knyttet til tilsyn, informasjon, kontakt med relevante aktører og deltakelse i nasjonale og internasjonale fora vil også i tiden fremover ha prioritet.

Spørsmål 3: I seks år har Oslo-politiet planlagt felles base for politihelikopteret og beredskapstroppen, for å sikre kortere reaksjonstid for begge. Men langvarig uenighet mellom Jernbaneverket og politiet om aktuell tomt på Alnabru har hindret byggingen av den nye politibasen.

a. Hva har statsråden gjort for terrorangrepet for å løse opp i denne konflikten mellom ulike offentlige aktører?

Svar:

Politihelikoptertjenesten ble etablert på Gardermoen etter vedtak i Stortinget 16. mai 2002. Det har senere vært vurdert flere mulige steder for lokalisering av en helikopterbase nærmere Oslo, slik det fremgår av de årlige budsjettproposisjoner fra Justisdepartementet.

Som det fremgår av Prop. 1 S (2009-2010):

«Det er lagt ned et betydelig arbeid i å identifisere lokaliseringalternativer for ny helikopterbase i Oslo uten å lykkes så langt. Det er i denne prosessen også nødvendig å se på samlokalisering med andre operative enheter i politiet som vil kunne dra nytte av en slik base. Det har vist seg utfordrende å finne tilstrekkelige store områder for en helikopterbase. Støyproblematikken er også utfordrende. Aktuelt område må deretter omreguleres til helikoptervirksomhet og nødvendige konsesjoner må foreligge.»

I Prop. 1 S (2011-2012) fremgår: *«Det arbeides fortsatt med å identifisere et lokaliseringalternativ for ny helikopterbase i Oslo.»*

Regjeringen planlegger nytt beredskapssenter for politiet i Oslo. Målet er å samle politiets helikoptertjeneste, Beredskapstroppen og hundetjenesten i Oslo politidistrikt.

Samferdselsdepartementet ba høsten 2010 Jernbaneverket om å etablere en arbeidsgruppe med mandat å vurdere om Alna-tomten kan være en egnet tom for et beredskapssenter for politiet. Representanter fra politiet deltari utredningsarbeidet.

Arbeidsgruppen startet sitt arbeid våren 2011, og vil i løpet av 2012 fremlegge rapport for Samferdselsdepartementet og Justisdepartementet.

b. Kan forsinkelsene ha hatt betydning for arbeidet og ressursbruken på en slik måte at det påvirker reaksjonsevnen ved terrorangrepet 22. juli?

Svar:

Det ligger 22. juli - kommisjonen å vurdere politiets reaksjonsevne i forbindelse med angrepene 22. juli.

c. Hva har statsråden gjort etter terroraksjonen for å sikre en avklaring av stedsvalget og eventuelt komme i gang med en utbygging? Hva er tidsperspektivet på dette arbeidet?

Svar:

Et nytt beredskapssenter for politiet er høyt prioritert. Før stedsvalget er avklart er det vanskelig å angi konkret tidsperspektiv for utbyggingen. En slik utbygging er også avhengig av nødvendige bevilgninger.

Spørsmål 4: Alle politidistriktene skal ha minimum ett utrykningslag (UEH) som er tiltenkt oppgaver i forbindelse med væpnede aksjoner. Til daglig utfører disse ordinær ordenstjeneste.

a. Er det tilfredsstillende dekning av kompetente utrykningsenheter i alle politidistriktene pr dags dato?

Svar:

Politireformen innebar at alle politidistriktene fikk UEH-enheter (utrykningsenheter) med minimum et lag. For å sikre at politipersonell som skal delta i slik operativ virksomhet, herunder skarpe oppdrag med våpen, har nødvendig kompetanse, blir det gjennomført årlig 103 timers opplæring med etterfølgende godkjenningssprosedyre.

Departementet har i brev av 19. desember 2011 mottatt følgende informasjon fra Politidirektoratet: *«Utrykningsenhetene (UEH) ble etablert i 1986.*

I samråd med politimestrene evaluerte Politidirektoratet i 2003 og 2009 organiseringen og oppgaver knyttet til UEH. Dagens struktur og antall på 808 tjenestepersoner er i samsvar med de nevnte evalueringene. Samtlige politidistrikt skal ha minimum 1

lag (8 personer) innsatspersonell i kategori 3 (IP 3), tidligere benevnt som utrykningsenhet.

Denne kategori innsatspersonell trener 103 timer pr. år. Mesteparten av treningen går med til å øve på håndtering av skarpe oppdrag. Politimesteren er ansvarlig for at antall IP 3 er i henhold til fastsatt struktur for politidistriktet. Politihøgskolen tilbyr grunnkurs for IP 3 hvert år. IP 3 er en viktig ressurs for politidistriktene, fordi de har mer trening og kompetanse i å håndtere væpnede aksjoner enn annet innsatspersonell.»

b. Er det gjennomført endringer i øvingsstruktur for disse enhetene etter 22. juli?

Svar:

I følge Politidirektoratets brev av 19. desember er «øvingsstrukturen ikke justert etter 22. juli og at det hvert år utarbeides vedlikeholdsprogram for IP 3-5. I programmet ligger det en øvingsstruktur som er utarbeidet av Politihøgskolen og godkjent av Politidirektoratet. Vedlikeholdsprogrammet er på 103 timer, av disse er 79 timer sentralt fordelt på ulike emner, mens 24 timer er til disposisjon for politidistriktene. Det betyr at politidistriktene selv avgjør hva som er relevant å trene mer på.»

Spørsmål 5: Sårbarhetsutvalget (NOU 2000:24 Et sårbart samfunn) foreslo en bedre samordning av samfunnets sikkerhets- og beredskapsfunksjoner. Under terrorangrepet 22. juli stod et "Sea King" redningshelikopter i Oslo for å øke luftambulanseskapasiteten. Dette var ukjent for politiet.

a) Hva vil Justisdepartementet gjøre for å sikre at en ved fremtidige hendelser bedre kan samordne og ha oversikt over de samlede redningsressursene?

Svar:

Justisdepartementet har et samordningsansvar for samfunnssikkerhet. Etter framleggelsen av Sårbarhetsutvalgets utredning NOU 2000:24 er det iverksatt en rekke tiltak for å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet. Stortinget har behandlet tre stortingsmeldinger om samfunnssikkerhet og beredskap siden 2002. Det er i tillegg fremmet én stortingsmelding om brannsikkerhet og én om sentral krisehåndtering i etterkant av flodbølgekatastrofen i Sør-Asia.

Oslo politidistrikt opplyser i notat av 4. november 2011 at; «redningshelikopteret fra Rygge ble rekvirert av AMK gjennom HRS Sør-Norge, og var tiltenkt en rolle ved eventuell pasientforflytning av bårpasienter ut av Oslo. Helikopteret var innredet deretter. Denne rekvisisjonen var ukjent for Oslo politidistrikt da dette var håndtert i helsesporet som

naturlig er, på det tidspunkt man fikk melding om skyting på Utøya.»

Regjeringentar sikte på at det innføres felles nødnummer og etablere felles nødsentraler for brannvesen, politi og helsetjeneste, jf. St.meld. nr. 22 (2007-2008) og Innst. S. nr. 85 (2008-2009), har en arbeidsgruppe utarbeidet en rapport der det anbefales etablert ett felles nødnummer (112) og felles nødsentraler. Regjeringen arbeider nå med videre oppfølging av saken. Stortinget vil bli orientert på egnet måte når nødvendige avklaringer foreligger.

Det nye digitale radiosambandet til nød- og beredskapsstatene, Nødnett, vil bli et svært viktig bidrag for å samordne og ha oversikt over de samlede redningsressursene. Etter forslag fra Regjeringen vedtok Stortinget 9. juni 2011 enstemmig at Nødnett skal bygges i hele Norge. Investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet gir bedre kommunikasjon mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser. Ved å skifte ut gammelt utstyr og nyttiggjøre mulighetene i ny teknologi, styrkes samfunnets evne til å bekjempe organisert kriminalitet og til å håndtere store ulykker, naturkatastrofer og mulige terrortrusler.

Forsvaret har gjenopprettet militær beredskap med 2 helikoptre på Rygge. Politiet kan trekke på disse ved behov. Justisdepartementet vil dessuten klargjøre retningslinjene for hovedredningssentralens vurdering av politiets anmodning om bruk av redningshelikoptre i akutte situasjoner for å sikre at politiets anmodning i slike situasjoner gis høy prioritet.

b. Har statsråden vurdert etablert en sentral krise-database som viser en samlet oversikt over tilgjengelige redningsressurser før angrepene 22. juli?

Svar:

Et nasjonalt ressursregister for redning og beredskap (NARRE) som inneholder en oversikt over de ressurser den enkelte virksomhet disponerer har vært vurdert. Jf. St.meld. nr. 22 (2007–2008) om samfunnssikkerhet og Innst. S. nr. 85 (2008–2009). Systemet, som er et elektronisk verktøy som kan gi brukerne en oppdatert oversikt over tilgjengelige ressurser ved ulykker, redningsaksjoner, krisehåndtering mv, har vært forsøkt i en pilotfase i Hordaland. Tilbakemelding fra deltakerne i piloten har vært positive. Piloten er videreført i Hordaland. Regjeringen vil vurdere å videreutvikle ordningen.

Spørsmål 6: Hvilke tiltak har blitt iverksatt for at politiet/beredskaps-/nødeter lettere skal få tilgang til informasjon om tilgjengelig utstyr i de ulike politidistriktene?

Svar:

Politidirektoratet opplyser i brev av 19. desember at «*Politiet har gjennom Politiets data og materiell-tjeneste (PDMT) tilgang til informasjon om tilgjengelig utstyr i de ulike politidistriktene. Oppdatert nasjonal oversikt er ikke direkte tilgjengelig for det enkelte politidistriktet. Politidistriktene må be PDMT om bistand for å få materielloversikt til de ulike distriktene. Politiet skal utarbeide redningsplaner, samvirke- og øve med andre etater, herunder nødetatene.*»

Justisdepartementet vil følge opp dette overfor Politidirektoratet.

OBJEKTSIKKERHET

Spørsmål 7: Nye forskrifter om objektsikkerhet trådte i kraft 1.1. 2011. Hvilke tiltak ser statsråden for seg for å tydeliggjøre beredskapsplaner for hvem som konkret skal sikre utsatte objekter, og hvem vil ta et samordningsansvar for at objektsikkerhetsforskriftene følges opp?

Svar:

Forskrift om objektsikkerhet trådte i kraft 1. januar 2011. I henhold til dette reglement pålegges virksomheter overfor overordnet departement å foreslå hvilke objekter som er skjermingsverdige etter sikkerhetsloven. Objekteiere som ligger utenfor departementenes styringslinje må følges opp spesielt fra det enkelte departement. I henhold til det samme regelverket pålegger det departementene å utpeke objekter innen sitt myndighetsområde, basert på gitte kriterier.

Departementene er godt orientert om objektsikkerhetsforskriftens ikrafttredelse og de plikter som følger av denne for virksomheter og departementer. Første gangs fastsettelse av sikkerhetsklassifisering og vurdering av tiltak mot etterretningstrussel i forbindelse med klassifisering, skal skje senest 2 år etter ikrafttredelsen av regelverket, dvs. i løpet av 2012.

Gjennomføringen av sikkerhetstiltak på bakgrunn av fastsatt sikkerhetsklassifisering mv. skalskje så raskt som mulig, og senest 3 år etter ikrafttredelsen, dvs. i løpet av 2013. Tilsvarende er fristen for opprettelse av internkontrollsystem.

Det overordnede ansvaret for forebyggende sikkerhet i henhold til sikkerhetsloven er delt mellom Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet, for henholdsvis militær og sivil sektor. Justisdeparte-

mentet og Forsvarsdepartementet vil følge fremdriften innenfor respektive ansvarsområder. Det vises for øvrig til omtalen i Justisdepartementets og Forsvarsdepartementets fagproposisjoner (Prop. 1 S (2011-2012)), hvor det fremgår at disse departementene, på bakgrunn av de erfaringer som er gjort siden etableringen, vil gjennomgå valgt forvaltningsmodell for å vurdere rollen som nasjonal sikkerhetsmyndighet, samt vurdere eventuelle endringer i styringsmodellen. Dette arbeidet skal bl.a. være koordinert med det pågående evalueringsarbeidet av sikkerhetsloven.

Spørsmål 8: Sikkerhetsloven ble vedtatt i 1998, mens forskriften for objektsikring kom først i 2010. Hvorfor tok det 12 år?

Svar:

Jeg viser til Forsvarsdepartementets svar på dette spørsmålet, som forvaltningsansvarlig departement for sikkerhetsloven.

Spørsmål 9: I dag vet vi at Stortinget lå ubeskyttet i lengre tid til tross for at Stortinget eksplisitt ba politiet om bistand. Politiet svarte i den forbindelse at de ikke hadde kapasitet til å ta seg av dette og at Stortinget fikk iverksette det som ble ansett nødvendig i kraft av nødfullmakter.

Kan statsråden forklare hva som er riktig; at Stortinget må sørge for egen sikkerhet eller at Stortinget ikke fikk bistand som de skulle fått 22. juli?

Svar:

Sikkerhetsloven § 17 b fastslår at objekteier har et eget selvstendig ansvar for sikkerhet i eget bygg. Men i tillegg har politiet et ansvar for å sørge for sikkerheten i de situasjoner hvor det foreligger en særlig trussel.

I tillegg til hva som ble opplyst i Stortinget under redegjørelsen 10. november og vedlagt bakgrunnsmateriale, har Politidirektoratet i brev av 19. desember opplyst at: «*Første henvendelse fra Stortinget kom ca. kl. 1620 og gjaldt en anmodning om å få fjernet biler parkert i Stortingets nærområde. På dette tidspunktet hadde man ikke ressurser til å etterkomme denne henvendelsen. I samme tidsrom hadde politidistriktet allerede flere bilpatruljer i Stortingets nærområde som var i ferd med å få verifisert/avklart meldinger om mistenkelige gjenstander.*

Objektvakthold på Stortinget ble fortløpende vurdert og iverksatt straks man hadde tilstrekkelige ressurser tilgjengelig. Vaktholdet ble iverksatt fra kl. 1805.

I den første hektiske fasen valgte man å prioritere liv og helse fremfor objekt vakthold.

Stortinget har også en egen vaktstyrke og politiet forutsetter at denne styrken iverksetter tiltak i henhold til eget planverk når hendelser inntreffer. Det er naturlig at Stortinget har høy prioritet hva gjelder objektsikring i normalsituasjonen, men at man må legge til grunn at det 22. juli ikke var normaldrift i Stortinget og at det var et meget begrenset antall personer til stede i bygningen. Av dette kan man ikke trekke konklusjonen at Stortinget isolert sett må sørge for egen sikkerhet, men at politiet vil gjøre det de kan for å ivareta sin funksjon og sitt ansvarsområde.»

Spørsmål 10: Det tok lang tid fra angrepet på regjeringskvartalet til flere sentrale og sikringsverdige objekter i Oslo ble faktisk sikret.

a. Hvilke tiltak er igangsatt for å redusere tiden mellom angrep/fare og sikringstid for de aktuelle bygningene?

Svar:

Fra Politidirektoratet har departementet i brev av 19. desember mottatt følgende innspill: «Politiets tilstreber til enhver tid å utnytte de tilgjengelige ressursene på en mest mulig effektiv måte. Ved en slik hendelse, vil liv og helse ha førsteprioritet med hensyn til politiets innsats. Iverksettelsen av polititaktiske tiltak, herunder objektvakt, for sikringsverdige objekter må til enhver tid vurderes ut fra truselsituasjon, trusselbilde, ressurstilgang og skadepotensialet. Viktig i denne sammenheng er også responstiden fra andre aktuelle samarbeidspartnere og de tiltak som allerede er gjort i denne forbindelse. Politiet vil søke å initiere bistandsbehov på et så tidlig tidspunkt som mulig, samtidig som man må kunne forvente initiale tiltak i andre ansvarlige etater og virksomheter. Det er også en kjensgjerning at man er mindre sårbar utenfor ferieperioden.»

b) Hva mener statsråden er forsvarlig tid mellom angrep og sikring av statsministerbolig, departementer, Kongehus og Storting?

Svar:

Jeg vil innledningsvis vise til forsvarsministerens redegjørelse i Stortinget 10. november om dette forholdet.

I tillegg har Politidirektoratet i brev av 19. desember opplyst at «Statsministerboligen er utstyrt med flere passive sikringstiltak. I tillegg har statsministeren livvaktbeskyttelse 24/7. Livvakttjenesten fra PST var således til stede i boligen 22. juli kl. 1525. De iverksatte umiddelbart nødvendige tiltak for å sikre statsministeren og dette ble meddelt operasjonssentralen i Oslo politidistrikt. Utvendig bevæpnet vakt hold ble iverksatt fra kl. 1615 med

mannskaper fra Majorstua politistasjon og gradvis forsterket utover ettermiddagen/kvelden.

Den Kongelige Politiskorte (DKP) utfører livvaktstjeneste for HM Kongen og øvrige medlemmer av Kongehuset, samt enkelte medlemmer av den øvrige kongefamilie i henhold til den til enhver tid gjeldende trusselvurdering. Tjenesten utføres på 24 timers basis - 365 dager i året.

Hans Majestet Kongens Garde (HMKG) utfører i henhold til samarbeidsavtale mellom politimestrene i Oslo, Asker og Bærum og Gardesjefen, utvendig vakt hold /sikring av både Det Kongelige Slott, Skau-gum Hovedgård og Bygdøy kongsgård. HMKGs vakt hold ble 22.7. forsterket ytterligere i samråd med politiet.

Ved forhøyet trussel forsterker DKP den innvendige sikringen på Det Kongelige Slott og andre kongelige residenser.

Vakt hold ved andre skjermingsverdige objekter ble iverksatt fortløpende etter hvert som tilstrekkelige politimannskaper var tilgjengelig. Oslo politidistrikt fikk også god bistand fra Forsvaret til dette vakt holdet. Tid som medgår fra en hendelse inntreffer og til tilstrekkelige polititaktiske tiltak er iverksatt, vil til enhver tid være gjenstand for vurdering og prioritering.

Situasjonsbildet og ressurstilgang er vesentlig for de avgjørelser som tas. Forutsetningene for å tilfeste dette nøyaktig vil aldri være til stede.

I tillegg til å vurdere de forskjellige skjermingsverdige objekter som er i Oslo, ble det iverksatt objektvakt hold ved til sammen 24 objekter. I tillegg fikk man også kjennskap til de åtte «hatobjektene» som fremgikk av gjerningsmannens manifest. Politiet brukte store ressurser på å sjekke ut disse åtte objektene.»

Når det gjelder sikring av Stortinget, viser jeg til svar på spørsmål 9.

Spørsmål 11: Mener regjeringen at utsatte objekter, både bygninger og personer, ble beskyttet raskt nok og på en tilfredsstillende måte i etterkant av terroranslaget? Hvilke grep kan eventuelt iverksettes for å bedre beskyttelsen?

Svar:

I justisministerens redegjørelse av 10. november 2011 omtales vakt hold og sikring av utsatte bygningsobjekter etter anslaget i Oslo. Det fremgår av opplysninger fra Oslo politidistrikt, som også ble gjengitt i redegjørelsen 10. november, at det ble satt opp en liste med totalt 24 objekter som man prioriterte ut fra i forhold til objektvakt hold. Det må således legges til grunn at det ble foretatt konkrete vurderinger og prioriteringer knyttet til objektvakt hold.

Det må tilligge 22. juli-kommisjonen å vurdere disse forholdene nærmere.

PST OG "GLOBAL SHIELD"

Spørsmål 12: "Global Shield" er et prosjekt initiert av Verdens tollorganisasjon som tok sikte på å avdekke import og eksport av kjemikalier som kan brukes til produksjon av eksplosiver. Toll- og avgiftsdirektoratet er deltakere i prosjektet. Relevante politi- og etterretningsaktører var også invitert inn i prosjektet.

På side 5 (av 7) i brev fra PST til Justisdepartementet den 27. oktober 2011 under punkt 2.1 Global Shield – foreløpige vurderinger står det at "PSTs prioriteringer må i imidlertid sees i lys av rammeverk, styringssignaler og trusselvurderinger. En oppfølging av den type opplysninger som forelå, falt på det tidspunktet ikke inn under de prioriteringer PST arbeidet etter."

I et annet brev fra PST til Justisdepartementet av 29. oktober 2011 står det på s. 10 at "PST har ikke prioritert arbeid knyttet til produksjon av eksplosiver ved bruk av kjemikalier (CBRN-E). PSTs fokus på kjemikalier har vært knyttet til CBRN (terroristers mulige bruk av kjemiske-, bakteriologiske-, radiologiske- eller nukleære våpen eller substanser) og da ut fra et ekspertfokus".

EU-kommisjonen la i september 2010 fram forslag til en ny forordning som forbyr generell omsetning av stoffer og stoffblandinger som kan anvendes til fremstilling av eksplosiver. Forordningen er ett av flere forslag som skal følge opp EUs handlingsplan for bekjempelse av terror.

a. Betyr dette at PST ikke har prioritert oppfølging av Global Shield, et samarbeid som dreide seg om å stoppe handel med kjemikalier som kunne brukes til improviserte terrorbomber?

Svar:

PST har selv beskrevet sin befattning med prosjektet Global Shield. Departementet har ikke noe å legge til på dette punkt.

b. Er dette en prioritering Justisdepartementet har kjent til - og i så fall godkjent?

Svar:

Prioriteringen i forhold til Global Shield var ikke kjent for Justisdepartementet. Det vises også til PSTs redegjørelse av 29. november til Justisdepartementet hvor det fremgår at: «PST har i tiden før 22.7.11 ikke på noe tidspunkt informert Justisdepartementet om prosjektet Global Shield.»

- c.** Dersom Justisdepartementet ikke har godkjent denne prioriteringen; er departementet enig i prioriteringen og hvis ikke; hva vil i så fall departementet gjøre for å sikre seg at PST følger opp produksjon av eksplosiver ved bruk av kjemikalier?
- d.** Hva slags styringssignaler fra Justisdepartementet ble gitt som har betydning for disse prioriteringene?
- e.** Har Justisdepartementet tatt initiativ overfor politiet om å følge opp EUs handlingsplan mot terror generelt og forordningen som forbyr generell omsetning av stoffer og stoffblandinger som kan anvendes til fremstilling av eksplosiver spesielt?

Svar:

Jeg viser til de avklaringer som ble gjort i forbindelse med sjef PSTs presskonferanse 2. desember og etterfølgende offentliggjøring av dokumenter i denne forbindelse. For øvrig vil jeg vedrørende spørsmålene 12 c-e, siste del av spørsmål 15 og spørsmålene 16-22 vise til at det ikke er tvilsomt at PSTs høyeste prioriterte oppgave er å forebygge og bekjempe terror. Dette kommer fram i Justisdepartementets etatsstyring med PST.

En sikkerhetstjeneste som PST mottar store mengder informasjon og etterretningsopplysninger, jf. pressekonferanse fra sjef PST 2. desember hvor hun uttalte at: «PST deltar i et nært internasjonalt samarbeid med sikkerhets- og etterretningstjenester over hele verden, og hittil i år har vi mottatt mer enn 15 000 rapporter.»

Behandling av opplysninger i PST må alltid angå PSTs oppgaver som oppstilt i politiloven § 17. Instruks for PST omhandler i kapittel IV tjenestens adgang til å behandle opplysninger (instruksen er fastsatt med kongelig resolusjon 19.08.05 i medhold av politiloven § 29). I kapittel IV er det oppstilt krav til formålsbestemthet, krav til nødvendighet og krav til kvalitet (relevans) før PST kan behandle opplysninger.

I NOU 2003:21 Kriminalitetsbekjempelse og personvern, et viktig forarbeid til politiregisterloven, ble det foreslått et tidsbestemt unntak fra kravene til formålsbestemthet, nødvendighet og kvalitet (relevans) på fire måneder.

Dette unntaket er nå oppstilt i politiregisterloven § 8 (Lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten av 28. mai 2010). Ikrafttredelse av loven beror på utarbeidelse av forskrifter, som er under utarbeidelse.

Det tas sikte på at lov og forskrifter trer i kraft 1. juli 2012.

PST forskutterte nevnte 4 måneders regel i et internt rutineskriv. Nevnte forhold ble tatt opp av EOS-utvalget i årsmeldingen for 2005, hvoretter utvalget ikke hadde merknader til denne forskutteringen, jf. Dokument nr. 20 (2005-2006) og Innst. S. nr. 164 (2005-2006). Dette er også nedfelt i retningslinjer for behandling av opplysninger i PST godkjent av Justisdepartementet 12. desember 2007, ved at det der uttales at alle opplysninger så snart som mulig skal undergis vurdering og kontroll, underforstått at dette skal gjøres innen 4 måneder.

Politiregisterlovens kapittel II omhandler behandling av opplysninger, og oppstiller i all hovedsak de samme vilkår for behandling av opplysninger som PST instruksens kapittel IV. Det er etter Justisdepartementets vurdering ikke tvilsomt at PST hadde hjemmelsgrunnlag for å registrere samtlige 41 navn på listen PST mottok fra Tollvesenet, og derav 4 måneder til å vurdere om alle eller noen var av en slik art at de kunne tilfredsstille kravet til en foreløpig arbeidsregistrering. Jeg viser i denne forbindelse også til at sjef PST i pressekonferanse 2. desember uttalte følgende om dette: «Når det gjelder spørsmålet om PST kunne registrert [gjerningsmannen], så er det riktig at PST etter regelverket kunne ha gjort foreløpige registreringer av ham basert på de opplysningene vi fikk».

Spørsmål 13: Kan komiteen få ytterligere informasjon om det internasjonale samarbeidsprosjektet «Global Shield» og hvem som deltar som norsk hovedsamarbeidspartner i prosjektet?

Svar:

Spørsmålet besvares av finansministeren.

Spørsmål 14: Det er referert i media at en hemmeligstemplett rapport om antiterrorarbeidet Global Shield fastslår at terrorangrepet 22. juli kunne vært avverget dersom norske toll- og politimyndigheter hadde samarbeidet bedre. Hvilke tiltak kan iverksettes for å bedre dette samarbeidet, dersom man legger til grunn et høyt ambisjonsnivå om i størst mulig grad å avverge nye terroraksjoner i fremtiden?

Svar:

Spørsmålet besvares av finansministeren.

Spørsmål 15: Etter at Global Shield-samarbeidet trådte i kraft, gjorde tollvesenet et søk i valutaregisteret og fikk opp en liste over transaksjoner mellom et polsk firma som solgte kjemikalier på Global Shield-listen og kunder i Norge. En av kundene var terrorsiktede. 3. desember i fjor sendte Tollvesenet listen med navnet hans til PST. Der fant man ikke

grunn til å gjøre nærmere undersøkelser, fordi privat kjemikalieimport ikke var et prioritert område. Hvilke vurderinger ligger til grunn for denne prioriteringen?

Svar:

PST har tidligere opplyst i brev av 9. september 2011 at det ved en forsendelse fra Toll- og avgiftsdirektoratet 3. desember 2010 lå ved en liste fra valutaregisteret over 41 norske borgere som har hatt pengeoverføringer til et bankkontonummer i Polen, og at gjerningsmannen sto på denne listen. Det har ikke foreligget noen formelle skranker som tilsiert PST ikke kunne ha registrert opplysninger fra denne listen innenfor den såkalte fire måneders regelen. Det vises også til redegjørelse fra PST av 29. november hvor det uttales etter at hjemmelsgrunnlaget er gjennomgått: «Det synes etter dette ikke som om det foreligger formelle skranker for at PST hadde kunnet registrere opplysninger som fremkom i listen 3.12.2010, i det minste innenfor rammen av den såkalte 4-måneders-regelen.» I tillegg konkluderer PST i brev av 6. desember 2011 til Justisdepartementet med at det; «før 22. juli ikke ble gjennomført søk på listen med 41 navn, herunder [gjerningsmannen]».

Jeg avventer 22. juli PSTs pågående internevaluering og 22. juli-kommisjonens rapport.

Jeg viser forøvrig til svaret fra finansministeren på likelydende spørsmål nr. 3.

Spørsmål 16: I PST's nedgraderte redegjørelse til Justisdepartementet fremgår det at PST ikke gjorde søk i arbeidsregisteret da terrorsiktede og 40 andre navn ble oversendt fra Tollvesenet 3. desember 2010. På pressekonferansen 2. desember 2011 opplyste PST at terrorsiktede var sjekket opp mot arbeidsregisteret men at det ikke foreligger tekniske bevis for dette. I VG Nett er saksbehandlingen beskrevet slik " PST-seksjonen for kontraekstremisme gjennomførte et søk på kjemikaliekjøperen samme dag, men navnet var ikke registret i PST fra før. Deretter ble e-posten sendt til to andre seksjoner før den ble journalført i arkivet tre måneder senere - 10. mars i år. Først 28. april i år kom e-posten fram til riktig saksbehandler, som leste den - og gikk ut i permisjon tre dager senere, ifølge redegjørelsen." Har PST gode nok rutiner som kan sikre at denne type opplysninger blir fulgt opp på en tilfredsstillende måte?

Svar:

PST har ved sin håndtering av «Global Shield» identifisert svakhet i sine saksbehandlingsrutiner når personell har lengre fravær fra sin arbeidsplass ifm

med ferieavvikling, permisjon mv. PST vil ta initiativ for å utbedre dette for å forhindre at saker ligger ubehandlet i lengre tid. Jeg viser til PSTs brev av 6. desember omtalt i svar 15. Jeg vil for øvrig avvente PSTs pågående internevaluering om dette spørsmålet og 22. juli-kommisjonens rapport.

Spørsmål 17: Hva mener statsråden hindret PST å igangsette undersøkelser om de opplysningene PST var kjent med om terrorsiktede?

Svar:

Jeg viser til mitt svar på spørsmålene 12 og 15.

Spørsmål 18: Mener statsråden det forelå tilstrekkelige "red flags" eller informasjon til at PST burde ha satt i gang undersøkelser etter å ha mottatt opplysninger fra Tolletaten om "Global Shield" som inkluderte opplysninger om terrorsiktede?

Svar:

Jeg vil avvente PSTs pågående internevaluering om dette spørsmålet og 22. juli-kommisjonens rapport.

Spørsmål 19: Hva mener statsråden hindret PST fra å registrere terrorsiktede i Smart- registeret med en fullverdig registrering?

Spørsmål 20: Har det vært kontakt mellom Justisdepartementet og PST om hjemmelen til å registrere terrorsiktede?

Spørsmål 21: Var det noensinne vært aktuelt med fullverdig registrering, siden dette er hva Kristiansen hadde i tankene da hun uttalte seg tre dager etter terrorangrepet?

Svar:

Når det gjelder spørsmålene 19 til 21, viser jeg til min besvarelse under spørsmål 12 og 15.

Spørsmål 22: DSB sendte bekymringsmelding til Justisdepartementet om at nordmenn importerer kjemikalier som kan brukes til å lage eksplosiver.

- a. På hvilken måte var PST kjent med disse bekymringene?
- b. Dersom opplysningene var kjent; hva ble gjort for å undersøke dem nærmere?

Svar:

DSB orienterte i møte med Justisdepartementet 20. oktober 2010 om utfordringer knyttet til direktoratets oppfølging av forslag til forordning (KOM (2010) 473) med vekt på de økonomiske og adminis-

trative konsekvensene av forslaget og direktoratets ressursituasjon. DSB ble i møtet bedt om å gi en skriftlig redegjørelse for saken, konsekvenser av forslaget og foreslå videre prosess. I forbindelse med arbeidet med statsbudsjettet for 2012 oversendte DSB 7. og 9. desember 2010 på e-post med utkast til brev til Justisdepartementet. Utkastene til brev ble benyttet i budsjettarbeidet. 11. mars 2011 ble DSBs endelige brev formelt sendt til Justisdepartementet med tittelen «*Budsjett og ressursmessige konsekvenser av EUs handlingsplan mot terror*». Brevet følger vedlagt til orientering. I brevet orienterte DSB blant annet om forslaget til forordning, utfordringer ved implementering av forslaget og budsjett- og ressursmessige konsekvenser av forslaget. Enkelte medier har omtalt brevet som et «varslingsbrev».

Bakgrunnen for dette er at DSB på side to i brevet under overskriften «*Utfordringer ved implementering av forordningen*» blant annet skriver:

«*Tillatelsene som blir gitt i Norge skal værere gyldige i hele EØS-området. Det er derfor viktig at det gjøres gode vurderinger i forkant, og at det etableres et forvaltningsregime som møter intensjonen i forordningen. Norge er ikke tjent med å bli sett på som et land hvor det er enkelt for privatpersoner å få tillatelse til erverv av stoffer som kan benyttes til å lage bomber. Fra Toll- og avgiftsdirektoratet, har DSB informasjon om at det er mange importører av disse stoffene til privatpersoner; hvorav noen betraktes som mistenkelige. DSB har også fått opplyst at det via Posten går mange små forsendelser fra et firma i Polen til privatpersoner i Norge. Disse forsendelsene kan være vanskelig å fange opp da de deklarerer som at verdien er lavere enn 200 kr.»*

Tilsvarende tekst stod også under tilsvarende overskrift i utkastene som ble oversendt departementet i desember 2010.

Justisdepartementet har behandlet DSBs utkast til brev og brevet av 11. mars 2011 som budsjettinnspill. Departementet har ikke informert PST om innholdet i disse.

Spørsmål 23: På åpne forum på Internet er det diskusjoner om hvordan kjemikalier kan importeres uten myndighetenes viten. PST-sjefen har på pressekonferanse 2. desember 2011 gjort det klart at PST kjenner til konkrete ruter for transport av slike kjemikalier.

- a. Hvordan vurderte PST faren for at slike kjemikalier skulle brukes til terror?

Svar:

PST har i e-post av 13. desember 2011 opplyst at: »*En terrorhandling forutsetter at en eller flere*

aktører har både intensjon og kapasitet. Terrorhandlingen kan gjennomføres på mange ulike måter, og ingen fremgangsmåte vurderes å være mer sannsynlig enn andre. Kjemikalier er ett av mange eksempler på kapasitet som aktører kan benytte seg av.

I det terrorforebyggende arbeidet søker PST først og fremst å identifisere mulige aktører med intensjon om å forberede eller gjennomføre terrorhandlinger. Dersom PST avdekker mulige aktører med intensjon, vil PST gjennom videre innhenting av opplysninger kunne gjøre vurderinger og analyser av aktørenes mulighet til å skaffe seg kapasitet til å gjennomføre terrorhandlingen.

PSTs terrorforebyggende arbeid er følgelig rettet mot å avdekke mulige aktørers intensjon om å forberede eller gjennomføre terrorhandlinger, og ikke mot alle personer som har tilgang på kapasitet som eventuelt kan benyttes til å begå terrorhandlinger.»

Jeg vil avvente PSTs pågående internevaluering om dette spørsmålet og 22. juli-kommisjonens rapport.

b. Hvordan er det såkalte ”pyro-miljøet” fulgt opp i forebyggende sammenheng?

Svar:

PSTs terrorforebyggende arbeid er generelt sett rettet mot å avdekke mulige aktørers intensjon om å gjennomføre terrorhandlinger, jf. svar på spørsmål 23 a.

c. Hvilke tiltak er satt i verk etter terroraksjonen?

Svar:

Departementet har fått opplyst i brev av 27. oktober fra PST at »PST har mottatt en rekke lister over personer som er bosatt i Norge og som har kjøpt kjemikalier fra de samme firmaer i Polen som[gjerningsmannen]. Etter terroraksjonen har PST undersøkt listene og vært i kontakt med et betydelig antall personer. PST og/eller ordinært politi vil ha en nærmere oppfølging av enkelte av personene fra listene.»

Spørsmål 24: Lasse Roen som er PST-tillitsvalgt i Oslo politiforening, sier at PST's arbeid med Global Shield må ses i sammenheng med tjenestens rammevilkår og prioriteringer.

a. I hvilken grad samstemmer dette med statsrådens syn?

Svar:

Det er viktig at alle tilgjengelige fakta knyttet til PSTs håndtering av Global Shield kommer frem.

PSTs interne evaluering skal blant annet se på tjenestens befatning med prosjektet Global Shield. Det er naturlig å avvente denne evalueringen, samt 22. juli-kommisjonens arbeid.

Det understrekes for øvrig, som tidligere nevnt, at kontraterror er et høyt prioritert arbeidsområde for PST. Det er en løpende og tett dialog mellom Justisdepartementet og PST om tjenestens behov og prioriteringer. PST er siden 2005 styrket ressursmessig. Det vises til omtale av ressursutviklingen i PST jf. Prop. 1 S (2011-2012) side 27.

b. På hvilken måte har statsråden vurdert PSTs rammevilkår som hinder for å avdekke forestående terror, særlig relatert til soloterrorisme?

Svar:

Jeg viser til svar på spørsmål 27.

Spørsmål 25: PST's prioriteringer er basert på de trusselvurderingene som til enhver tid gjelder.

a. Hvordan vurderer statsråden trusselvurderingene i lys av historien og i lys av at trusselvurderingene ikke er endret etter 22. juli i vesentlig grad?

b. Er dagens form for trusselvurdering gode nok på den måten at de gir samfunnet tilstrekkelig relevante opplysninger og grunnlag for sikkerhet?

c. PST's trusselvurderinger og prioriteringer er formidlet til Justisdepartementet gjennom styringsdialogen mellom PST og Justisdepartementet. I hvilken grad har departementet gitt styringssignaler til PST om håndteringen om mulige terrortrusler?

Svar:

PST har som hovedoppgave å forebygge og etterforske terror og annen politisk motivert vold, ulovlig etterretningsvirksomhet og spredning av masseødeleggelsesvåpen. I tillegg er PST blant annet ansvarlig for å utarbeide trusselvurderinger og ivareta myndighetspersoners sikkerhet. Fra 2010 har PST årlig utgitt en åpen og utvidet trusselvurdering. Dette er en analyse av forventet utvikling innenfor PSTs hovedansvarsområder, og retter fokus mot forhold som kan påvirke norsk sikkerhet og skade nasjonale interesser. En slik åpentruuselvurdering vurderes å være en god og relevant informasjonskilde som når mange brukere, og som bidrar til å øke den alminnelige samfunnskunnskapen.

Vurderingens tidshorisont er ett år fram i tid. I løpet av et år kan imidlertid uforutsette hendelser endre vurderingsgrunnlaget, og slike hendelser kan

få stor betydning for trusselbildet. Den 29. juli 2011 utga PST en trusselvurdering om ekstremisme i Norge etter terroraksjonene 22. juli 2011.

Justisdepartementet kan ved behov anmode PST om å utarbeide blant annet temaspesifikke trusselvurderinger.

Spørsmål 26: Det bes om statusrapportering for den varslede eksterne gjennomgangen av PSTs ressurssituasjon og bemanning, vurdert opp mot trusselbildet, og en fremdriftsplan for det videre arbeidet med dette.

Svar:

Justisdepartementet tar sikte på å avklare mandat og rammer for en ekstern gjennomgang av ressurssituasjonen i PST innen første kvartal 2012. Arbeidet planlegges gjennomført i 2012. Regjeringen vil konsultere Stortinget på egnet måte.

METODEBRUK

Spørsmål 27: Det vises til brev fra PST av 1. november 2011 til Justisdepartementet hvor forslag til lovendringer angående soloterrorister, blir fremsatt. Hvordan vil departementet behandle forslagene og når vil det være aktuelt å fremme forslag til endringer for Stortinget?

Svar:

I brev 1. november 2011 fremsetter PST ulike forslag til lovendringer vedrørende terrorlovgivningen og PSTs metodebruk. PST viser til at de «over tid [har] sett at det er behov for å foreta justeringer i straffeloven og annen relevant lovgivning og regelverk knyttet til de ansvarsområder som tilligger PST». De fremholder videre at «[p]roblemstillingene er blitt mer aktuelle etter terrorangrepene 22. juli.»

PSTs forslag «knytter seg i hovedsak til følgende områder:

- Spørsmål om ytterligere kriminalisering av forberedelseshandlinger
- Spørsmål om å utvide adgangen til å anvende tvangsmidler med grunnlag i straffeloven § 147 b, § 147 c og eksportloven § 5 (...)
- Spørsmål om å innføre nye tvangsmidler»

Justisdepartementet arbeider med et høringsnotat om bl.a. kriminalisering av forberedelse til terrorhandlinger, særlig med sikte på soloterrorisme. I den forbindelse er det naturlig å se nærmere på de innspill PST kommer med. Vi tar sikte på å sende ut høringsnotatet våren 2012.

Saken reiser vanskelige problemstillinger, blant annet knyttet til avveiningen av individets frihet mot hva som skal anses som en straffverdig handling. Det er derfor viktig å gi en romslig høringsfrist. På denne bakgrunn antas det at et lovforslag som følger opp dette notatet trolig ikke vil kunne legges frem for Stortinget før i 2013.

Spørsmål 28: Kan departementet si noe om forslagene i forhold til endringer som har blitt foretatt i andre lands lovgivning på dette området og hvilke erfaringer de har gjort seg?

Svar:

I forbindelse med arbeidet med høringsnotatet som nevnt under spørsmål 27, vil det bli innhentet informasjon om hvordan reglene på dette området er i land vi normalt sammenligner oss med, fortrinnsvis de nordiske landene. Foreløpig kan vi ikke si noe nærmere om andre lands lovgivning eller erfaringer. I brev 1. november 2011 fra PST er det gjort grundig rede for britisk rett på området.

Spørsmål 29: Planlegger JD en ny vurdering av innspillene fra PST om utvidelse av straffebud mot terror? Hvis ja, bes det om statusrapportering og fremdriftsplan.

Svar:

Det arbeides med et høringsnotat om kriminalisering av forberedelse til terrorhandlinger mv., jf. svar på spørsmål 27.

Spørsmål 30: Mener statsråden det mangler konkrete lovhjemler for PSTs mulighet til registrering og observasjon av ekstremister i Norge som potensielt kan tenkes å begå alvorlige kriminelle handlinger?

Svar:

Etter min vurdering gir dagens lovgivning PST mulighet til registrering og observasjon av ekstremister i Norge som potensielt kan tenkes å begå alvorlige kriminelle handlinger.

Spørsmål 31: Lagringstiden for IP-adresser har vært begrenset til tre uker. Hvordan har dette påvirket politiets og PSTs mulighet for å kartlegge terror-siktetes aktivitet på nettet i perioden forut for terrorhandlingene?

Svar:

Det tilligger påtalemyndigheter å vurdere om begrensingen i lagringen av IP-adresser har påvirket politiets muligheter til å avverge angrepet.

Spørsmålene 32: Hva er vilkårene for at PST skal kunne foreta en fullverdig registrering av opplysninger/personer? Hvilke verktøy har PST for å sjekke opplysninger/tips fra samarbeidende tjenester mot foreløpige registreringer?

Svar:

Det fremgår av retningslinjer for behandling av opplysninger i PST at for å foreta en arbeidsregistrering, må det ved første gangs behandling formuleres en konkret arbeidshypotese der den faglige vurderingen konkret skal knyttes til formålsbestemthet, relevans og nødvendighet knyttet til politiloven § 17. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på truslesituasjonen.

PST er avhengig av et nært og tillitsfullt samarbeid med andre aktører både nasjonalt og internasjonalt. Samarbeid og informasjonsutveksling med aktører som Forsvaret, Nasjonal sikkerhetsmyndighet, utlendingsmyndighetene og tollmyndighetene, er av avgjørende betydning for å forebygge terror. Særlig viktig for PST er samarbeidet med Etterretningstjenesten, som også omfatter en felles analyseenhet mellom tjenestene.

Hjemmelsgrunnlaget og policy for den aktuelle tjenesten avgjør hvilken informasjon som kan utveksles.

Det fremgår av instruks for PST § 11, gitt ved kgl. res. 19. august 2005, at: *«Politiets sikkerhetstjeneste skal samarbeide med andre lands etterretnings- og sikkerhetsmyndigheter. Etablering av samarbeid og nye avtaler skal godkjennes av departementet på forhånd.»* Utlevering av opplysninger fra PST kan bare skje i samsvar med taushetspliktbestemmelsene i politiloven §§ 17f og 24, eller dersom utlevering er særskilt hjemlet i lov eller forskrift. Overskuddsinformasjon kan utleveres til det øvrige politi uten hinder av taushetsplikt, i den utstrekning tjenestemesige behov tilsier det, jf politiloven § 24, 4. ledd. Opplysninger kan utleveres til utenlandske samarbeidende politi- og sikkerhetstjenester eller etterretningstjenester for å avverge eller forebygge straffbare handlinger eller dersom det er nødvendig for å verifisere opplysninger. Slik utlevering skal likevel kun skje etter en vurdering av forholdsmessigheten mellom formålet med utleveringen og konsekvensen for den enkelte.

Det vises for øvrig til svar på spørsmål 12.

NØDNETT

Spørsmål 33: Vi vet at nødnettet 22. juli var utbygget i store deler av området som ble rammet. Nødnettet viste seg i følge evalueringsrapporten også å fungere bra der det fantes. Like fullt vet vi også at Nordre Buskerud politidistrikt ikke hadde et utbygget nødnett og at dette i sin tid har skapt forvirring i blant annet tidspunkt for når politiet ankom Utøya. Spørsmålet er hvorvidt det nå er gitt tilstrekkelige bevilgninger (1,5 mrd i 2012 til investering og 526 millioner til drift), til at utbygging av nødnett over hele landet kan iverksettes? Hvor lang tid det vil ta før utbyggingen er komplett?

Svar:

Stortinget har vedtatt utbygging av et nytt avlyttingssikkert nødsamband for beredskapsstatene. Første byggetrinn, områdene rundt Oslofjorden, er ferdig. Stortinget vedtok før sommeren, jf. Prop. 100 S (2010–2011) jf. Innst. 371 S (2010–2011), å bygge ut Nødnett i resten av landet.

Ved behandling av Innst. 13. S (2011–2012), jf. Prop. 1. S (2011–2012) ble det bevilget 1,5 mrd. kroner til investering og 526 mill. kroner til drift i 2012. Bevilgningen er i tråd med foreliggende kontrakt med tillegg og utbygging av Nødnett over hele landet (trinn 2) kan iverksettes.

Når det gjelder utbyggingen og framdriftsplanen opplyser Justisdepartementet i Prop. 1. S (2011–2012):

«Planlegging, tilrettelegging og forberedelser for utbygging pågår. Som opplyst i Prop. 100 S (2010–2011) utgjør tidsplanen i trinn 2 en vesentlig risikofaktor, da det i kontrakten er avsatt kun 30 måneder til utbygging. Erfaringer fra trinn 1 tilsier at dette er svært stramt tidsmessig. Som del av det pågående arbeidet med planlegging av trinn 2, og i tråd med ekstern kvalitetssikrers anbefaling, vurderes tiltak som reduserer denne risiko. Eventuelle tillegg til kontrakten i denne sammenheng vil kunne påvirke fordelingen av bevilgningsbehovet i 2012 og mellom utbyggingsårene. Justisdepartementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte ved eventuelle endringer.»

I Innst. 13 S (2011–2012) fra transport- og kommunikasjonskomiteen framgår det:

«Komiteen legger til grunn at planlegging, tilrettelegging og forberedelser for utbygging pågår. Komiteen vil understreke at terroraksjonene 22. juli 2011 synliggjorde behovet for å få etablert Nødnett i hele landet så raskt som mulig. Samtidig ble det i Prop. 100 S (2010–2011) opplyst at tidsplanen i trinn 2 utgjør en vesentlig risikofaktor, da det i kontrakten

er avsatt kun 30 måneder til utbygging. Erfaringer fra trinn 1 tilsier at dette er svært stramt tidsmessig og ekstern kvalitetssikrer anslår lengre utbyggingstid og ferdigstillelse i 2015. Med bakgrunn i risikoen knyttet til tidsplanen understreket flertallet i Innst. S. nr. 371 (2010–2011) at Direktoratet for nødkommunikasjon sammen med Justis- og politidepartementet, som en del av trinn 2-planleggingen, skulle vurdere om det er i statens interesse å løse opp i avhengigheter mellom innføringsprosjektene, øke leverandørens forutsigbarhet og/eller gi leverandøren mer tid utover 30 måneder i tråd med kvalitetssikrers anbefalinger. Komiteen forutsetter at disse endringene vurderes og besluttes hvis det er i tråd med statens samlede interesser i saken. Komiteen understreker videre at utbyggingen av Nødnett må skje innenfor en ambisiøs, men realistisk tidsplan. Komiteen legger til grunn at Justis- og politidepartementet kommer tilbake med oppdatert informasjon om utbyggings- og innføringsplaner, bevilgningsmessige konsekvenser, samt status for påbegynt utbygging og utrulling av utstyr på egnet måte når forberedelser for trinn 2 er ferdige og eventuelle endringer i kontrakten er avtalt.»

Spørsmål 34: Redegjørelsen viser også til at kapasiteten på nødnummer 112 kan være sårbar og at Justisministeren har fått orientering om at Politidirektoratet er i ferd med å vurdere behovet for å styrke mottakskapasiteten. Kan departementet si noe mer om når operasjonssentralenes mottakskapasitet kan forventes å være tilstrekkelig stor?

Svar:

I pressemelding fra politidirektoratet 16. desember i forbindelse med pressekonferansen samme dag opplyses det at: «Det svært høye antall anrop til 112, som en følge av hendelsene i Oslo og på Utøya, førte til en kø av ubesvarte telefonanrop ved operasjonssentralene i Oslo, Søndre Buskerud og spesielt ved Nordre Buskerud. Politiets data- og materielltjeneste har på oppdrag fra Politidirektoratet satt i gang tiltak for å øke kapasiteten på nødnummer 112. Den tekniske kapasiteten økes slik at det er mulig å besvare minimum 7 anrop samtidig. Dette gjelder alle politidistrikter, med unntak av Oslo, som allerede har god kapasitet. I tillegg vil politiet oppgradere antall 112-linjer på enkelte operasjonssentraler. Dette vil bli ferdigstilt tidlig i 2012».

Spørsmål 35: Under skytingen på Utøya ble nødnummeret 112 overbelastet og svært mange av innringerne fikk opptattsignal da de ringte nødnummeret.

a. Hvilke tiltak kan være aktuelle for å hindre en tilsvarende situasjon ved fremtidige store hendelser?

Svar:

På pressekonferansen 16. desember opplyste fungerende politidirektør at; «et tiltak som vil være ferdig før jul er å viderekoble overskytende nødanrop. For publikum betyr dette at de ikke får opptatt signal eller brytes i offentlig nett når de ringer 112.

Et annet tiltak som vil bli vurdert er å viderekoble overskyende nødanrop til et annet politidistrikt. Dette tiltaket må nøye vurderes opp mot den kapasitetsøkning på mottak av 112-anrop som nå iverksettes, hensynet til mulighet for god betjening av de som er i nød, og mulighet for effektivt samarbeid mellom politidistriktene.»

Videre vil det kunne være aktuelt å styrke operatorkapasiteten på operasjonssentralene.

b. Hvilke tiltak har statsråden konkret gjennomført siden terrorangrepet for å bøte på dette?

Svar:

Jeg viser til svarene på spørsmål 34 og 35a.

Spørsmål 36: Hvilke tiltak er gjennomført, eller planlegges, for å bedre kommunikasjonsmulighetene mellom nødetatene og tilgjengeligheten for publikum?

Svar:

Når det gjelder beslutningen om å bygge ut Nødnett i hele landet fremgår det av Prop. 1. S (2011–2012) at: «Investeringen i nytt digitalt radiosamband over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Det nye nødnettet gir bedre kommunikasjon på tvers mellom politi, brannvesen og helsepersonell og dermed raskere hjelp til publikum ved ulykker og kriser...»

Videre fremgår det:

«Regjeringen fremmet i april 2011 Prop. 100 S (2010–2011) Fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge. Stortinget vedtok 9. juni 2011, jf. Innst. 371 S (2010–2011), å bygge ut Nødnett i resten av landet. Kostnadsrammen for trinn 2 er satt til 4 700 mill. kroner (2010-kroner), inkludert drift i utbyggingsfasen. Av dette utgjør styrings-

rammen 3 950 mill. kroner, mens 750 mill. kroner er usikkerhetsavsetningen for prosjektet.»

I Prop. 100 S (2010-2011) opplyses bl.a. følgende om Nødnett:

«Nødetatene trenger et robust og moderne sambandsystem med nødvendig funksjonalitet for å møte utfordringer både i sitt daglige arbeid og ved særskilte hendelser. Innføring av Nødnett er et teknologiskifte og representerer en vesentlig modernisering av kritisk sambandsinfrastruktur i Norge. Etableringen innebærer en overgang fra gammel, analog radioteknologi til en digital løsning med utvidet funksjonalitet, bedre tale lyd og avlytningssikret kommunikasjon. Nødnett bidrar til at etatenes radiosamband tilfredsstiller operative og sikkerhetsmessige krav.

Når det gjelder tilgjengeligheten for publikum viser vi til svar gitt under spm. 34 og 35, samt spm. 5.

”SKYTING PÅGÅR”

Spørsmål 37: Mener justisministeren retningslinjene for ”skyting pågår” slik de foreligger i dag er klare nok? Hersker det en enhetlig forståelse av hvordan retningslinjene skal operasjonaliseres ute i det enkelte politidistrikt?

Svar:

Slik det ble fremholdt i redegjørelsen 10. november og i tilhørende grunnlagsmateriale, vil Politidirektoratet gjennom sin evaluering se på retningslinjene for skyting pågår. Dersom det etter dette skulle være tvil om forståelsen, vil Justisdepartementet gjøre en særlig vurdering av dette.

Jeg viser for øvrig til Politidirektoratets brev av 19. desember, og at politidirektøren vil delta under høringen i Stortinget 18. januar 2012. Det vises videre til pressekonferansen 16. desember om statusrapporten for politiets evalueringsutvalg etter 22. juli.

Spørsmål 38: Hva har vært gjort fra POD/JD for å fjerne eventuell tvil om anvendelsen av ”Skyting pågår”?

Svar:

Politidirektoratet har i brev av 19. desember opplyst følgende: *«Det er ikke rapportert om tvil rundt taktikken ved øyeblikkelig aksjoner, som når skyting pågår.»*

Politiets plikt til inngripen er for øvrig nedfelt i politiloven og politiinstruksen.

Etter flere skoleskytinger i andre land, ble Poikiti høyskolen i 2008, gitt i oppdrag å styrke politiets kompetanse på øyeblikkelige aksjoner, hvor skyting pågår. Konseptet er beskrevet i Håndbok for innsatspersonell utgitt i 2008. Håndboka er en veileder som inngår i politiets beredskapssystem. Dette taktiske konseptet inngår også i grunnutdanningen for politiet.

Et felles beredskapssystem og utdanningskonsept i politiet, med bruk av

PHS-utdannede instruktører, gir et godt grunnlag for en enhetlig forståelse og praksis.»

Spørsmål 39: ”Skyting pågår” er en form for operativ forsikring om at enhver skal være trygg på at politiet gjør alt som står i deres makt for å gripe inn og redde folk. Statsråden har tidligere bekreftet at ”skyting pågår” gjaldt da skyting pågikk på Utøya.

a. Redegjørelsen omtaler samspillet mellom beredskapstroppen og annet politi. Skal bevæpnet politi vente på annet bevæpnet politi før de griper inn i en situasjon der skyting pågår?

Svar:

Politidirektoratet opplyser i brev av 19. desember at: *«Første polititjenestepersoner på stedet skal snarest mulig gripe inn i situasjoner hvor skyting pågår. Taktiske vurderinger for hvor raskt det kan gripes inn må tas av innsatsleder og av personellet på stedet, basert på deres forståelse av situasjonen, tilgjengelig informasjon og endringer i situasjonsbildet. Dersom det er strengt nødvendig for å løse oppdraget, skal man håndtere oppdraget raskt, med de mannskaper man har tilgjengelig, uten å vente på bedre trente mannskaper.*

Innsatsleder skal forsøke å benytte mannskaper med best mulig kompetanse i aller fremste linje, under konfrontasjonen med gjerningspersonen. Mannskapene som var i innsats den 22.7 ventet ikke på enda flere mannskaper, men på båt som kunne ta dem over til Utøya.

Tjenestepersoner fra Nordre Buskerud var forberedt på å håndtere situasjonen med egne mannskaper uten å vente på bistand. Beredskapstroppen kom imidlertid fram til oppmøtestedet omtrent samtidig med mannskaper fra Nordre Buskerud.»

b. I hvilken grad har politiet tilstrekkelig opplæring og øving til å kunne gjennomføre de forventede operative handlinger under ”skyting pågår”- hendelser?

Svar:

I brev av 19. desember fra Politidirektoratet opplyses følgende: *«Under grunnutdanningen fra PHS,*

gis studentene taktisk trening, våpenopplæring og skytetrening. Før de uteksamineres testes og godkjennes deres skyteegenskaper. Politiets innsatspersonell for øvrig gjennomgår årlig trening, fra 40 timer og mer, avhengig av hvilken kategori innsatspersonell de er gruppert inn i. Drøyt 4 000 politimannskaper trener 40 timer og 800 mannskaper trener 103 timer. I tillegg til dette har vi spesialavdelinger som beredskaps-troppen som trener mer.

I 2009 gjennomførte ca 5 000 politimannskaper trening i øyeblikkelig aksjon etter prinsippene i veilederen om "skyting pågår". Disse prinsippene har blitt videreført i den årlige treningen i årene etterpå.

Etter økt fokus på øyeblikkelige aksjoner de senere årene, har organisasjonene og vernetjenesten i politiet, bedt om mer operativ trening. I 2011 påbegynte Politidirektoratet arbeidet med å gjennomføre en risikoanalyse av politiets innsatsevne. I dette arbeidet inngår blant annet en gjennomgang av politiets trening, både av innhold og mengde.

Analysearbeidet slutføres innen utgangen av 2012. Konklusjoner fra 22. julikommisjonens rapport og politiets interne evaluering kan få betydning for analysearbeidet.»

Spørsmål 40: Hvordan har statsråden forsikret seg om at det ved eventuelle fremtidige terrorhandlinger eller andre situasjoner hvor skyting pågår, er sikkert at førstankommet adekvat utrustet politi faktisk gjør alt som er mulig for å gripe inn og hindre skytingen?

Svar:

I Politidirektoratets pressekonferanse fredag 16. desember 2011 i forbindelse med presentasjonen av statusrapport for politiets evalueringsarbeid 22. juli ble det blant annet opplyst følgende: «Evalueringsutvalget kan ikke se at noen av de aktuelle tjenestepersonene har vegret seg for å gå i aktiv innsats mot gjerningspersonen(e?) på Utøya, så snart de hadde faktisk og praktisk anledning til det. Plan for utrykning og gjennomføring for mannskapene på Utøyakai landside og på Storøya, ses å være i tråd med forutsetninger for øyeblikkelig aksjon, i henhold til politiets hjelpeplikt, og de særlige veiledninger for "skyting pågår".

RESPONSTID

Spørsmål 41: Hvor mange polititjenestemenn var på vakt ved sentrum politistasjon i Oslo da regjeringskvartalet ble rammet?

Svar:

Sentrum politistasjon er en av fem politistasjoner i Oslo som har døgnbemanning. Bemanningen på

Sentrum politistasjon inngår som en del av de til enhver tid samlede disponible mannskaper på tjeneste i Oslo politidistrikt.

Politidirektoratet har opplyst følgende i brev av 19. desember: «Totalt 299 polititjenestepersoner og jurister hadde tjeneste i Oslo på dagsettet 22.7.11, inkludert polititjenestepersoner ved spesialseksjonene. Tilsvarende antall på kveldssettet var 93.»

Vaktskiftet 22. juli foregikk i tidsrommet 1445-1515.

a. I hvilken grad samstemmer dette i tilfellet med eventuelle styringssignaler fra departementet?

Svar:

Justisdepartementet utarbeider årlige tildelingsbrev til Politidirektoratet med målformuleringer og resultatkrav for virksomheten. Føringerne skal følges opp av Politidirektoratet i disponeringsskrivet til det enkelte politidistrikt og i styringsdialogen med politimestrene.

Justisdepartementet legger i tildelingsbrevet ikke detaljerte føringer om hvor mange som skal være på vakt i det enkelte politidistrikt til ulike tider av døgnet. Med utgangspunkt i de mål og krav som er satt for virksomheten må den enkelte politimester disponere tildelte ressurser for best mulig å møte de utfordringer politidistriktet står overfor.

Justisdepartementet har tillit til at Politidirektoratet i styringsdialogen med politimesteren i Oslo følger opp de styringssignaler som blir gitt av Justisdepartementet.

b. Hva har departementet gjort for å sikre forsvarlig bemanning også i ferietid etter terrorangrepene?

Svar:

Polititjenestemenn og kvinner har på lik linje med øvrige arbeidstakere rettigheter i henhold til ferieloven. Justisdepartementet har imidlertid tillit til at Politidirektoratet i samarbeid med Oslo politidistrikt i den løpende styringsdialogen innretter den politioperative tjenesten på en måte som ivaretar beredskapen, også under ferieavviklingen.

Spørsmål 42: Regjeringen har foreslått bevilget penger til å leie inn et nytt helikopter som reservehelikopter inntil et nytt er på plass i 2013. Det er lagt opp til en responstid på 15 min på døgnkontinuerlig basis. "Nedetiden" på politihelikopteret har i media vært anslått til 60 % av tiden hvorav halvparten skal skyldes personellmangel.

a. Hva er den faktiske nedetiden for politihelikopteret siste 12 måneder?

Svar:

Politidirektoratet har på spørsmål fra Justisdepartementet opplyst at den faktiske nedetiden for politihelikopteret de siste 12 månedene har vært 57,3%.

b. Hvilke tiltak er igangsatt for å sikre at politiet har nok mannskaper til å kunne operere med en slik responstid?

Svar:

Stortinget sluttet seg til departementets forslag om å øke bevilgningen neste år med 29,7 mill. kroner til politihelikopter. Dette vil sikre at Oslo politidistrikt kan inngå en leasingavtale foret nytt helikopter og øke antall mannskaper, slik at en døgnkontinuerlig tjeneste kan etableres.

Spørsmål 43: I hvilken grad foreligger instruksjer eller hjelpemidler for politiet for å sikre effektive muligheter til å rekvirere helikopter i en slik situasjon forutsatt at det stilles frivillig mannskap til disposisjon? (Det forutsettes altså i spørsmålet ikke rett til å kreve at mannskaper setter eget liv i fare.)

Svar:

Det fremstår som noe krevende å svare på spørsmålet da dette bygger på flere forutsetninger. Spørsmålet vil bli forsøkt besvart generelt.

Det følger av den såkalte «generalfullmakten» i politiloven § 7 at politiet har vide fullmakter for blant annet å ivareta enkeltpersoners eller allmenhetens sikkerhet, og for å avverge eller stanse lovbrudd. Politiet kan i denne forbindelse blant annet påby virksomhet stanset eller endret, tas seg inn på privat eiendom eller område eller påby områder evakuert. Rekvisisjon av materiell og utstyr, herunder helikopter, omfattes av «generalfullmakten».

Spørsmål 44: Hva har statsråden iverksatt av arbeid for å vurdere utvikling av mulighetene slik rekvirering kan gi og hva mener statsråden er de viktigste motargumentene mot en slik ordning?

Svar:

Jeg viser til svaret under spørsmål 43.

Spørsmål 45: Totalt ble det i perioden 22.-24. juli formidlet ni nasjonale varslinger (Riksalarm) fra Kripos. Den første varslingen gikk ut med beskrivelse av et kjøretøy som var av interesse for politiet og som kunne settes i sammenheng med eksplosjonen i Oslo sentrum. I redegjørelsen fra Justisministeren i Stortinget ble det opplyst at det tok 25 minutter å effektivere varslingen til alle politiets operasjonssentraler. Varselet om at det var besluttet å gjeninnføre grensekontroll på Schengen indre grense ble sendt ut ca 1810.

a. Hvordan vurderer statsråden at det gikk 77 minutter fra terrorbomben i regjeringskvartalet gikk av til riksalarm ble slått?

Svar:

Politidirektoratet opplyser i brev av 19. desember 2011 at de «i 2010 (utgå) rundskriv til politidistriktene og særorganene som bl.a. regulerer nasjonal varsling ved alarmmelding. Rundskrivet inngår i Politiets beredskapssystem (PBS). Hurtig formidling av viktige opplysninger innen norsk politi kan ha stor betydning for politiets effektivitet. Når det enkelte tjenestested har informasjon som bør sendes uten opphold til andre enheter skal det brukes ulike typer alarmering. Riksalarm skal anvendes for å formidle melding som vurderes å være av interesse for alle politidistrikter, og ved iverksettelse av beredskapstiltak.

Riksalarm skal i følge rundskrivet iverksettes av Kripos etter anmodning fra politidistriktene eller særorganene. Kripos kontaktet operasjonssentralen ved Oslo politidistrikt av eget initiativ for å etterspørre informasjon og tilby bistand kl. 16.10 (tidspunkt loggført ved Kripos). Vaktleder på Kripos mottok da en situasjonsbeskrivelse fra operasjonssentralen i Oslo om at en bombe var gått av i Regjeringskvartalet. Informasjonen fra Oslo politidistrikt innebar også at det var usikkerhet om det var flere bomber og som kunne gå av.

Ved ferieavvikling er det normalt én vaktleder på jobb som minimumsbemanning. Det var heller ikke noe trusselbilde i forkant av hendelsen som indikerte at en økt bemanning var nødvendig. Vaktleder på Kripos var på dette tidspunktet alene om å inneha kunnskap om systemet for effektivisering av riksalarm. I dette tidsrommet var det svært mange innkomne telefoner til Kripos, også fra Oslo politidistrikt. Samtalene dreide seg om behovet for kriminalteknisk bistand, opprettelse av pårørendetelefon mv. Vaktlederen var også opptatt med varsling av egne mannskaper. Siden vaktlederen var alene på dette tidspunktet, ble de nevnte innkomne telefonsamtalene og oppfølging med Oslo politidistrikt vektlagt fremfor effektivisering av nasjonal varsling. Vaktlederen fikk etter hvert bistand til å effektivere denne varslingen.

Det tekniske systemet for varsling ved riksalarm er bygget opp slik at det i operasjonssentralen i hvert politidistrikt skal være en dedikert PC for å motta slike meldinger. Denne PC'en skal alltid være slått på.

Allerede i evalueringsutvalgets statusrapport for september ble det pekt på at varslingsrutinene internt i politiet har et forbedringspotensial. Dette har også evalueringsutvalget fremhevet i den statusrapport som ble fremlagt for politidirektøren i desember.

Det pekes i rapporten på at det var utfordringer knyttet til de tekniske løsningene og den operative gjennomføringen av varslinger 22. juli. Utfordringene relateres til flere nivåer. Politidirektoratet har ikke før 22. juli kontrollert at systemet ble testet. Det viser seg også at testing heller ikke har blitt utført og flere politidistrikt hadde ikke slått på maskinene som benyttes ved nasjonale varslinger. Dette var ikke slik vi hadde forutsatt, men vi må tåle kritikk og være kritiske til oss selv.

Med utgangspunkt i dette har direktoratet iverksatt tiltak for å forsikre seg om at systemet for riksalarm testes jevnlig. Varslingssystemet ble testet i desember og ga et betydelig bedre resultat. Testrutinene og systemet vil bli fulgt opp slik at systemet fungerer etter sin hensikt.»

b. Hva har statsråden gjort for å sikre at tidsbruken mellom et anslag mot Norge gjennom terror og varsel gjennom Riksalarm kortes ned?

Svar:

Politidirektoratet opplyser i brev av 19. desember følgende: «POD vil følge opp systemet for riksalarm for å forsikre seg at systemet fungerer i henhold til hensikten og at optimal varsling kan gjennomføres uten unødvendig tidstap. Systemet vil jevnlig bli testet og personalet øvet i bruken av det. 14.10.2011 ga POD Kripos i oppdrag å etablere testrutiner for nasjonal varsling.»

c. Hva er statsrådets forventning til reaksjonstid fra KRIPOS sin side for å sikre rask utsending av Riksalarm?

Svar:

I situasjoner hvor det er behov for å sende ut riksalarm, vil man gjennomgående stå overfor en alvorlig situasjon med krav til rask reaksjonstid. Jeg legger til grunn at utsending av riksalarmer behandles og prioriteres i samsvar med dette.

d. Har statsråden vurdert nye rutiner for varsling av Riksalarm ved terror?

Svar:

Jeg viser til svaret under bokstav b og c.

e. Flere politidistrikt skal ha mottatt varselet senere enn først antatt på grunn av tekniske problemer (PC'er som var avslått mv). Hva har statsråden gjort for å sikre seg mot slike feil i fremtiden?

Svar:

Jeg viser til mitt svar under spørsmål b.

Spørsmål 46: Det er fortsatt knyttet en viss usikkerhet til tidsangivelsene i statsrådets redegjørelse for Stortinget. Er det grunnlag for å være mer presise basert på aktuell kunnskap i dag og i tilfelle hvor lang tid er det konkret mellom førstankomende politipatrulje og beredskapstroppen?

Svar:

I redegjørelsen til Stortinget 10. november ble det blant annet opplyst følgende: «Første politipatrulje fra Nordre Buskerud politidistrikt ankom Utøykaia ca. kl. 1750. Beredskapstroppen oppmøtestedet var ved Storøya og de var der ca. kl. 1809.

Politiet har videre opplyst at Beredskapstroppen gikk i land på Utøya kl. 1825. Da politiet ankom øya, ble gjerningsmannen raskt lokalisert. Beredskapstroppen opplyser at gjerningsmannen ble pågrepet kl. 1827. Materialet fra Nordre Buskerud politidistrikt angir et noe senere tidspunkt, mellom kl. 1832 og 1834».

Tidspunktene er kommentert i statusredegjørelsene for Politidirektoratets evalueringsutvalg 16. desember. Jeg viser for øvrig til at dette er forhold som vil bli grundig gjennomgått både i politiets egen evaluering og av 22. juli-kommisjonen, og at vi bør avvente disse gjennomgangene.

Spørsmål 47: Hvordan er den generelle båtkapasiteten i politidistriktene og hvor tilgjengelig er en båtressurs for politiet dersom behovet skulle oppstå raskt?

Svar:

Politidirektoratet opplyser i brev av 19. desember at: «Av landets 27 politidistrikt er det 16 politidistrikter som har en eller flere båter. I tillegg er det politidistrikter som har mindre båter stående på henger i beredskap.»

Departementet presiserer at det ikke tilligger alle politidistrikter å ha en båtjeneste. Dette forbeholdes distrikter med kystlinje. For øvrig er politiets båtkapasitet i det alt vesentlige rettet mot å kontrollere fritidsbåtaktiviteten i sommersesongen. Båtene er patruljebåter, enten leid eller eid av staten. Politiets båtkapasitet varierer fra politidistrikt til politidistrikt.

Politidistriktene som ikke har egne båter for å kontrollere fritidsbåttaktiviteten har ofte et samarbeid om båtkapasitet med havnevesenet, Redningselskapet, brannvesenet eller Kystvakten. I akutte tilfelle vil politiet være på sjøen på relativt kort tid med eget eller annet materiell.

For øvrig viser jeg til mitt svar på spørsmål 43 om adgangen etter politiloven § 7 til å rekvirere materiell og utstyr.

Spørsmål 48: Hvis terroranslaget hadde skjedd langt unna hovedstaden, hadde det skapt andre utfordringer og politiets responstid kunne blitt lengre. Hva er regjeringens vurdering av hvorvidt Norge er godt nok forberedt på terroranslag langt utenfor hovedstaden?

Svar:

Det framgår av budsjettproposisjonen for 2012 at Justisdepartementet har startet et arbeid som blant annet skal gjennomgå politiets oppgaver og organisering - Resultatreformen - videreutvikling av politi og lensmannsetaten. En sentral del av arbeidet vil være spørsmål om beredskap, bemanning, responstid, organisering og utstyr. Angrepene 22. juli har vist at det også er behov for å vurdere kapasitet, organisering og andre spørsmål knyttet til driften av operasjonssentralene. Dette vil bli vurdert i det videre arbeidet med Resultatreformen med sikte på å få enda mer målrettet og effektiv bruk av politiets ressurser.

Jeg viser også til at det som tidligere nevnt er gjenopprettet militær helikopterberedskap med Bell 420 helikoptre på Rygge flystasjon, som etter anmodning kan yte administrativ transportbistand til politiet i akutte situasjoner. Videre pågår det et arbeid for å klargjøre retningslinjene for Hovedredningssentralenes vurdering og prioritering av politiets anmodning om bruk av Sea King redningshelikoptre i akutte situasjoner. Dette vil bli avklart så raskt som mulig.

Etter min vurdering er det viktig å sikre at politiets bistandsbehov gis høy prioritet.

SAMARBEID MELLOM POLITI OG FORSVAR

Spørsmål 49: Samarbeidet mellom Forsvaret og politiet er regulert gjennom bistandsinstruksen fastsatt i kongelig resolusjon i 2003. Håndhevelsesbistand ved terroranslag krever politisk klarering. I alt ble det fremsatt 5 bistandsanmodninger, den første ble mottatt i FD kl. 1909.

a. Hva var årsaken til at det tok så lang tid før bistandsanmodningene ble sendt?

Svar:

Det vises til forsvarsministerens redegjørelse 10. november for systemet for bistandsanmodninger.

Den første anmodningen om håndhevelsesbistand er opplyst loggført skriftlig mottatt i Situasjonssenteret kl. 1909. Den omhandlet håndhevelsesbistand fra Forsvarets Spesialkommando (FSK) og ble etter det som er opplyst, skriftlig innvilget kl. 1933. Anmodningen er loggført mottatt muntlig kl. 1844 og Forsvaret var på forhånd kjent med at den ville komme.

Første kontakt som er registrert på tjenestenivå fra Beredskapstroppens side gjaldt helikopterbistand og er oppgitt til å ha skjedd kl. 1650. Formell skriftlig anmodning om dette er loggført kl. 1926.

Ytterligere vurdering av skjønnet som er anvendt må avvete 22. juli- kommisjonens vurdering.

Justisministeren var som det fremgår av redegjørelsen til Stortinget utenbys da angrepet fant sted i Oslo, og ga derfor assisterende departementsråd i Justisdepartementet fullmakt til å akseptere og viderevende alle politiets bistandsanmodninger om håndhevelsesbistand og operativ bistand til Forsvarsdepartementet, jf. omtale i Prop. 1 S (2011-2012) s. 23 første spalte.

Det er viktig å understreke at de formelle krav til politisk godkjenning av håndhevelsesbistand ikke skal være til hinder for raske og løpende avklaringer og godkjenninger underveis når situasjonen krever det, jf. bistandsinstruksens § 11 (4). En slik tilnærming ble altså lagt til grunn 22. juli.

b. Hvilke konkrete tiltak er iverksatt for å bedre kommunikasjonen mellom politi og forsvar i en situasjon hvor Norge utsettes for terror?

Svar:

Jeg viser her til Forsvarsministerens svar på spørsmål om gjennomgang av gjeldende bistandsinstruks. Militær helikopterberedskap på Rygge er gjenopprettet (se svar på bla spørsmål 48 ovenfor)

I tillegg viser jeg til at det som kjent er opprettet en egen liaison-ordning mellom politiet og Forsvaret som både i normalsituasjoner og ved kriser bistår faglig i arbeidet med tverrsektorielt samvirke, mellom politi og Forsvaret på operativt nivå.

Spørsmål 50: Har det før 22. juli vært vurdert å opprette en overordnet operasjonssentral for å ivareta koordineringen på operativt nivå på linje med Hovedredningssentralen for redningstjenesten?

Bistandsinstruksen gir politiet under spesielle omstendigheter mulighet til å anmode Forsvaret om håndhevelsesbistand. I lys av terroranslagene 22. juli, mener regjeringen at terskelen for håndhevelsesbistand fra Forsvaret viste seg å være for høy?

Svar:

Ved politireform 2000 ble antallet politidistrikter redusert fra 54 til 27 med virkning fra 1. januar 2002.

Ett av målene ved politireformen var å få mer robuste politidistrikter som skulle gjøres i stand til å håndtere større saker og hendelser. Videre ble det som en del av politireformen etablert operasjonssentraler i alle politidistriktene. Dette innebærer at alle politidistriktene har en døgnoperativ tjenesteenhet som kan motta henvendelser fra publikum og styre den operative tjenesten i politidistriktet.

I tillegg viser jeg til at da det ble kjent at man den 22. juli stod ovenfor to hendelser som hadde sammenheng, besluttet politidirektøren tidlig på kvelden å gi politimesteren i Oslo ansvaret for å koordinere den praktiske innsatsen mellom berørte politidistrikt.

Til det andre delspørsmålet viser jeg til svaret på spørsmål 49. Vi bør for øvrig avvente 22. juli-kommisjonens vurderinger og tilrådinger før vi endelig konkluderer på dette spørsmålet.

Spørsmål 51: Det varsles at Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet vil foreta en gjennomgang av bistandsinstruksen med vekt på anvendelsesområde, prosedyrer og kommandoforhold. Hvilke konkrete erfaringer fra 22. juli er det særlig som nødvendiggjør en slik gjennomgang?

Svar:

Jeg viser til mine svar på spørsmål 49 og 50.

Spørsmål 52: Den 1. juli 2011, altså tre uker før den 22. juli, kom en revidert utgave av Politiets beredskapssystem (PBS), Del 1 - Håndbok i krisehåndtering https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1385.pdf. Dette er retningslinjer for hva politiet skal gjøre i ulike sammenhenger i forbindelse med krisehåndtering. I den står det følgende om bruk av Heimevernet;

”HV kan i gitte situasjoner bistå politiet med objektsikring ved terrorberedskap. Slik bistand vil primært være av forebyggende karakter, og vil først og fremst være aktuelt i situasjoner der det iverksettes omfattende objektsikring og/eller hvor beskyttelsesbehovet vil kunne strekke seg over en lengre tidsperiode.”

Men i gjeldende langtidsproposisjon for Forsvaret (St.prp. nr 48 (2007-2008) står det på side 83 øverst til venstre at Heimevernets bistand til politiet følgende:

”Alvorlig kriminalitet og håndtering av trusler om terror eller terroranslag er i utgangspunktet politiets oppgave, men vil etter anmodning fra politiet kunne bli håndtert med støtte fra HV. Dette gjelder særlig vakthold og sikring av viktige objekter og infrastruktur.

HV skal ha en hurtig og utholdende evne til å beskytte viktig infrastruktur, støtte nasjonal krisehåndtering, ...”.

- Hvorfor har ikke Politidirektoratet i revisjonen av sitt eget beredskapssystem tatt hensyn til Stortingets bestilling om at Heimevernet også skal settes inn hurtig til støtte ved nasjonal krisehåndtering?**
- Hva er terskelen for politiet til å anmode om bistand fra andre etater? Kan kompetanse-/profesjonsstrid være med på å hindre nødvendig samarbeid?**
- Kan politiet i større grad trekke på landets samlede ressurser?**
- Hva vil statsråden gjøre for å styrke samarbeidet mellom Forsvaret og politiet?**

Svar:

Jeg viser til svar på spørsmål 49, 50 og 53. Når det gjelder ytterligere vurderinger vil jeg avvente politiets internevalueringer og 22. juli-kommisjonens rapport.

Spørsmål 53: VG viser i sin utgave 31. oktober til at det er 20 såkalte nøkkelpunkter i hovedstadsområdet som trenger sikring i tilfelle krise og/eller krig. Og at HV i løpet av alt fra seks-åtte timer inntil én uke ikke kan beskytte mer enn noen få av disse objektene. Telemark bataljon og Garden vil normalt ha begrenset kapasitet til sikringsoppdrag.

- Er det gjennomført en samlet studie på tvers av justis- og forsvarssektoren av hvor store mannskaper man trenger for å sikre disse vitale objektene i hovedstaden tilfredsstillende?**

Svar:

Jeg velger å svare samlet på spørsmål 52 og 53 a.

På spørsmål fra Justisdepartementet har Politidirektoratet opplyst i breva av 19. desember at: «*POD og Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) har inngått en samarbeidsavtale om bistand til politiet. Denne avtalen er grunnlaget for lokale samarbeidsavtaler mellom politimester og lokalt HV-distrikt om bistand til objektsikring. Samarbeidsavtalen inneholder en egen bestemmelse om forhåndsplanlegging av bistand til politiet. Bistand omfatter primært sikring i fredstid av trusselutsatteforhåndsdefinerte sivile objekter. Den enkelte politimester skal informere vedkommende distriktssjef i HV, eventuelt andre berørte militære sjefer om behovet for forhåndsplanlagt bistand fra Forsvaret. På dette grunnlag skal det*

utarbeides omforente objektplaner mellom politiet og Forsvaret.»

Videre opplyser direktoratet i samme brev at Oslo politidistrikt og Forsvaret har omforente planverk for objektvakt hold ved flere objekter i Oslo. Disse planene er gradert i henhold til sikkerhetsloven.

Når det gjelder HVs struktur og kapasitet viser jeg til forsvarsministerens redegjørelse i Stortinget 10. november.

Tilsvarende vil Oslo politidistrikt også kunne få bistand fra andre politidistrikter samt Politireserven ved behov for økte mannskapsressurser.

Så langt direktoratet er kjent med er det ikke gjennomført noen samlet studie for mannskapsbehovet ved objektvakt hold verken i Oslo eller på landsbasis.

b. Er det vurdert hvor store mannskaper man vil ha til rådighet med responstid på noen timer?

Svar:

På spørsmål fra Justisdepartementet har Politidirektoratet opplyst i brev av 19. desember at: «*Politiets egne mannskaper, med få unntak, inngår ikke i en beredskapsordning. Ved behov for ekstra mannskapsressurser, er man derfor avhengig av telefonvarslings og hvilke mannskaper som vil være tilgjengelige for respons. Imidlertid har flere av politiets nasjonale bistandsressurser og andre spesialavsnitt egne beredskapsavtaler med krav til responstid. Generelt for politiets del har et godt bilde over egne ressurser og den bistand vi normalt kan forvente fra andre politidistrikter og særorganer.»*

c. Hvis disse to studiene ikke er gjort. Hva er grunnen til det?

Svar:

Slike studier er ikke gjennomført. Politidirektoratet har på spørsmål fra Justisdepartementet opplyst at man i forbindelse med utarbeidelsen av omforente objektplaner også har vurdert mannskapsbehovet på hvert enkelt objekt. Disse er satt ut fra en idealsituasjon hvor man har tilstrekkelig med ressurser å sette på det enkelte objekt

d. Ble det vurdert å kalle inn politireserven 22. juli? Dersom dette ble vurdert; hva var grunnen til at dette ikke skjedde?

Svar:

Politidirektoratet har i notat til Justisdepartementet av 1. november 2011 blant annet opplyst at bruk av politireserven ble vurdert av direktoratets stab.

Styrken var tiltenkt oppgaver i forbindelse med objektvakt hold. Etter en totalvurdering av situasjonen valgte man imidlertid å benytte Forsvarets mannskapet til dette vakt holdet.

FOREBYGGING

Spørsmål 54: Det er godt dokumentert at anabole steroider og andre dopingmidler kan gi aggressiv adferd og andre alvorlige bivirkninger. Hvordan vurderer regjeringen lovverket på dette området og politiets oppfølging?

Svar:

Ulovlig innførsel, tilvirkning, oppbevaring mv. av dopingmidler er straffbart, jf. straffeloven 1902 § 162 b. Straffebudet er videreført i straffeloven 2005 §§ 234 og 235. Bruk, erverv og besittelse av dopingmidler er imidlertid ikke kriminalisert. Dette ble drøftet slik i forarbeidene til straffeloven 2005 (Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning) punkt 4.4.2.7).

«I lys av den politiske målsettingen som er nedfelt i Soria Moria-erklæringen om å bekjempe bruk av dopingmidler mer effektivt enn i dag, blant annet ved å påvirke folks holdninger, vil ikke departementet utelukke at det kan være aktuelt å foreslå å oppstille straff også for bruk, erverv og besittelse av enkelte dopingmidler. Et eventuelt forbud hører hjemme i legemiddeloven. Per i dag foreligger det imidlertid ikke et tilstrekkelig godt grunnlag til å slå fast at det foreligger en så klar årsakssammenheng mellom bruk av testosteron og anabole steroider og vold og aggressiv atferd at det kan begrunne en kriminalisering. Regjeringen går derfor inn for å vurdere å innføre et forbud i legemiddeloven, og vil komme tilbake til spørsmålet ved en passende anledning.»

Spørsmålet om kriminalisering av bruk, erverv og besittelse av dopingmidler vurderes i Helse- og omsorgsdepartementet som ansvarlig departement for legemiddeloven. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken i løpet av våren 2012, jf. bl.a. følgende omtale av problemstillingen i Prop. S (2011-2012) Programkategori 10.60 side 195:

«En stortingsmelding om helhetlig rusmiddelpolitikk skal legges fram i 2012. Stortingsmeldingen skal oppsummere erfaringer med dagens opptrapplingsplan for rusfeltet, følge opp Stoltenbergutvalgets rapport og peke på hovedutfordringer og strategier for framtidig rusmiddelpolitikk. Forebygging, helhetlige og sammenhengende tjenester og sam-

handlingsreformens vektlegging av kommunenes rolle vil være førende for innholdet i meldingen. Stortingsmeldingen skal omhandle alkohol, narkotika, legemidler og doping utenfor den organiserte idretten. Videre vil tjenestetilbudet til eldre personer med rusmiddelproblemer vurderes, herunder lindrende behandling og omsorg ved livets slutt. Brukermedvirkning og pårørendes situasjon vil bli vektlagt.»

Spørsmål 55: I hvilken grad vurderer statsråden at dagens lov- og regelverk stimulerer til holdnings-skapende tiltak, med formål å hindre hatbasert vold?

Svar:

Straffeloven 1902 § 135 a inneholder et forbud mot hatefulle ytringer. Bestemmelsen bygger på en avveining av yttringsfriheten opp mot behovet for beskyttelse for dem som rammes av yttringen. Bestemmelsen er videreført i straffeloven 2005 § 185.

I straffeloven 2005 er dessuten hatefulle ytringer gjort til en straffeskjerpene omstendighet, jf. § 77 bokstav i. Dette ble omtalt slik i Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet) punkt 1 side 12:

«Departementet løfter særlig frem som en skjerpene omstendighet at en straffbar handling er motivert av fordommer og hat ('hatmotiverte lovbrudd' eller 'hatkriminalitet'). Slike handlinger angriper menneskers rett til en trygg livsutfoldelse uavhengig av overbevisning, utseende, opprinnelse eller seksuelle preferanser. Hatmotivert kriminalitet skaper frykt og begrensninger i livsutfoldelsen ikke bare hos dem som er direkte rammet, men også hos andre som er i en liknende situasjon. Slike straffbare handlinger mener departementet det må reageres strengere mot enn i dag, og foreslår en bestemmelse om at det skal tas i betraktning som straffskjerpene at lovbruddet har bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern. En målsetting om et bedre vern mot hatkriminalitet ligger også bak forslagene om å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne i kretsen av grupper som er gitt et særskilt vern i bestemmelsene om straff for tortur (§ 174), hatefulle ytringer (§ 185) og diskriminering (§ 186). Ønsket om en mer effektiv bekjempelse av hatkriminalitet vil bli fulgt opp også i den neste proposisjonen om den spesielle delen i straffeloven 2005.»

Justisdepartementets arbeid i dag for å bekjempe hatkriminalitet ble omtalt slik i Prop. 1 S (2011-2012) punkt 3.1.1 side 103:

«Hatkriminalitet er et samlebegrep for kriminalitet som har rasistiske, fremmedfiendtlige eller homofobe motiver, eller som på en eller annen måte er begrunnet i fordommer mot en person eller en gruppe. I juni 2008 lanserte regjeringen en handlingsplan for å bedre livskvaliteten for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner.

Det er vedtatt en ny lovbestemmelse i den nye straffeloven (§ 77 i), hvor kriminelle handlinger som har sin bakgrunn i andres trosbekjennelse, hudfarge, seksuelle legning, nasjonale eller etniske opprinnelse mv. skal vektlegges i skjerpene retning. Justisdepartementet har gitt støtte til Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LLH) gjennom prosjektet «Rosa kompetanse justis», som gjennomføres i samarbeid med Oslo politidistrikt. Prosjektet har som mål både å øke politiets kompetanse om hatkriminalitet rettet mot lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og å oppfordre disse til å anmelde hatkriminalitet.

Politidirektoratet har gjennomgått samtlige registrerte saker med hatmotiv fra 2007 til 2009 for å få bedre oversikt over sakene som registreres, kvaliteten på registreringen og oppfølgingen av sakene. Det arbeides med å sikre at rutinene for registrering er så gode som mulig.

'Bevissthet gir trygghet' er et bevisstgjøringsprogram for ansatte i politi- og lensmannsetaten med formål å videreutvikle de ansattes evne til å møte publikum, og bidra til at publikums møte med politiet oppleves trygt, rettferdig og tillitsvekkende.»

Svar på spørsmål 2 stilt til Helse- og omsorgsministeren.

Hvordan vil helseministeren sikre at politiets bistandsbehov i akutte situasjoner gis høy prioritet i forhold til å kunne bruke Sea King redningshelikoptre? Herunder hvordan klare retningslinjer sikres slik at gode og raske beslutninger blir tatt?

Svar:

Det vises til mitt svar på spørsmål nr. 5.

Svar på spørsmål 4 stilt til Fornyings-, administrasjons- og kirkeministeren.

Det bes om en status for sikringsarbeidet rundt åtte «hatobjekter» i det såkalte manifestet.

Svar:

Det vises her hva som ble uttalt av justisminister Storberget i Stortinget 10. november: *«Det har også blitt reist spørsmål om tidsbruken i forbindelse med vakt hold og sikring av utsatte bygningsobjekter etter anslaget i Oslo, herunder sikring av Stortinget. Oslo politidistrikt uttaler i brev av 28. oktober 2011 at det ble satt opp en liste med totalt 24 objekter som man prioriterte ut fra i forhold til objektvakt hold. Videre uttales blant annet følgende om disse forholdene, og jeg siterer:*

«Ut over ettermiddagen fikk man også kjennskap til gjerningsmannens identitet samt det manifest som var lagt ut på internett. I manifestet var det oppgitt åtte "hatobjekter" som også ble sjekket ut. Politiet så ikke bort fra et mulig angrep nr. to, jf. modus internasjonalt og eget oppdatert planverk, og disponerte ressursene ut fra et slikt scenario.»

Det tilligger objekteier å sikre eget bygg, hhv. offentlig eller privat eier, jf. sikkerhetsloven § 17 b, men det er politiets oppgave så fremt det foreligger trusler mot disse å ivareta sikkerheten for bygning og personell.

Avsluttende kommentarer

Jeg er ydmyk overfor utfordringen med å styrke kriseberedskapen. Evaluering i etatene, kommisjonens arbeid og kritisk arbeid i pressen rundt alle spørsmål om vår beredskap er riktig og nødvendig. Hensynet til ofrene, deres etterlatte og pårørende, venner og bekjente, avtvinger oss alle respekt og motiverer oss til ekstra innsats.

Mitt hovedmål med gjennomgangen som gjøres er læring. Læring for å gjøre Norge best mulig rustet for å forebygge, avdekke og avverge framtidige angrep, redusere konsekvensene av eventuelle angrep og for å få frem forslag til forbedringer. Målet må være en styrket beredskap som setter oss i stand til å forebygge og håndtere nye kriser på best mulig måte.

Avslutningsvis viser jeg til at svarene på de ulike spørsmålene ved behov kan utdypes og suppleres under høringen den 18. januar 2012.

Vedlegg:

1. Brev fra DSB til Justisdepartementet av 11. mars 2011
2. Brev fra Politidirektoratet til justisdepartementet av 19. desember 2011

For øvrig vises det til:

Redegjørelse til Justisdepartementet vedrørende Global Shield - brev av 29. november 2011. http://www.pst.politiet.no/System/PST_BrevJD_GS_Desember_2011.pdf

Sjef PSTs redegjørelse til pressen 2. desember 2011

http://www.pst.politiet.no/PST/Templates/Article___955.aspx.

PSTs forslag tillovenringer vedrørende terrorlovgivningen og PSTs metodebruk - brev av 1. november 2011.

http://www.pst.politiet.no/System/PST_forslag_Lovendringer_metodebruk_2011.pdf

Ad PSTs pressekonferanse 2. desember- brev til Justisdepartementet av 6. desember

<http://www.regjeringen.no/upload/JD/Vedlegg/BrevPST061211.pdf>

PSTs håndtering av Global Shield - Pressemelding fra Justisdepartementets 6. desember 2011.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/pressemelder/pressemeldinger/2011/psts-handtering-av-global-shield.html?id=665716>

Pressemeldinger fra Politidirektoratet 16. desember i forbindelse med statusrapport fra politiets evalueringsutvalg etter 22. juli

https://www.politi.no/Nyhet_10758.xhtml

<https://www.politi.no/aktuelt/>

Nyhet_10776.xhtml

Politidirektoratets evalueringsutvalg foreløpige statusrapport – manus

https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_1505.pdf

Vedlegg 8**Brev fra Justis- og beredskapsdepartementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 16. januar 2012****Vedrørende redegjørelse i Stortinget 10. november 2011 om angrepene 22. juli**

Det vises til komiteens brev av 11. januar 2012 med oppfølgingsspørsmål knyttet til Justisdepartementets brev av 22. desember 2011.

Styrket samfunnsikkerhet og beredskap

SPØRSMÅL 56:

Det vises til svar på spørsmål 3. Hvordan vil statsråden bidra til at lokalisering av beredskapssenteret kan skje tidligere enn skissert i svaret?

Hvilke andre steder enn Alna-tomten kan være en egnet tomt for politiets beredskapssenter, og blir andre lokaliseringalternativer også vurdert i arbeidsgruppens utredning?

SVAR:

Jeg mener det er viktig for responstiden at våre mest operative beredskapsstyrker sikres fasiliteter som gir bedre ressursutnytting, raskere uttrykningstid og trening. Regjeringen prioriterer derfor arbeidet med å etablere et nytt beredskapssenter for politiet i Oslo.

I februar 2011 ga Justisdepartementet Politidirektoratet i oppdrag å delta i en arbeidsgruppe nedsatt av Samferdselsdepartementet for å utrede mulighetene for, og konsekvensene av, en lokalisering av beredskapssenter på en aktuell tomt på Alnabruområdet i Oslo. Denne tomten er i dag regulert til jernbaneformål. Arbeidsgruppen besto av representanter fra Politidirektoratet, Oslo politidistrikt, Rom Eienendom og Jernbaneverket. Jernbaneverket ledet gruppens arbeid.

I brev av 8. september 2011 til Samferdselsdepartementet ba Justisdepartementet om at arbeidsgruppen måtte fremskynde sitt arbeid. Justisdepartementet og Samferdselsdepartementet har siden hatt dialog om prosessen og framdriften i dette arbeidet.

Arbeidsgruppens rapport ble oversendt Samferdselsdepartementet

13. januar i år. Rapporten inngår som en del av en større utredning om utbyggingsplanene for Alnabru godsterminal. Disse utredningene skal nå underlegges ekstern kvalitetssikring, som etter planen skal være ferdig innen 1. mai i år.

For å sikre en raskets mulig prosess har Justisdepartementet parallelt med dette i brev av 21. desember 2011 bedt Statsbygg om å undersøke andre aktuelle tomtevalg i Oslo, herunder estimere kostnader og

lage en milepælsplan for ulike alternativer. Frist for dette arbeidet er 1. april 2012.

SPØRSMÅL 57:

Det vises til spørsmål 5b fra komiteen. Hva er årsaken til at det vellykkede prosjektet i Hordaland ikke uten videre vil bli videreført for hele landet?

SVAR:

Det er behov for en nærmere utredning og kvalitetssikring før en eventuell videreføring av prosjektet i Hordaland iverksettes for hele landet. Dette omfatter blant annet spørsmål knyttet til tilgangen til systemet, hvilken informasjon som kan legges inn, og hvordan et slikt register skal kunne holdes oppdatert for å være effektivt.

Objektsikkerhet

SPØRSMÅL 58:

Det vises til svar på spørsmål 7 og spørsmål 8, besvart av forsvarsministeren. Hvordan organiserte Justisdepartementet, eventuelt i samarbeid med andre departementer og underliggende etater, arbeidet med sikring av sikringsverdige objekter etter at sikkerhetsloven ble vedtatt i 1998?

SVAR:

Justisdepartementet og aktuelle underliggende etater har deltatt i en arbeidsgruppe ledet av Forsvarsdepartementet som utarbeidet forslag til objektsikkerhetsforskrift. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2011. Hovedmålet med forskriften er å gi en helhetlig og overordnet tilnærming på tvers av samfunnssektorene når det gjelder utvelgelse, beskyttelse og tilsyn med skjermingsverdige objekter. Frist for første gangs sikkerhetsklassifisering og vurdering av tiltak mot ulike trusler, er innen utgangen av 2012.

Dette innebærer for eksempel at Justisdepartementet skal utpeke skjermingsverdige objekter og fastsette klassifiseringsgrad for bygninger/objekter i justissektoren i løpet av 2012. Departementet har i tildelingsbrevet for 2012 bedt alle underlagte virksomheter om å utarbeide en skadevurdering over hvilke objekter som kan være skjermingsverdige. Skadevurderingen, med eventuelle forslag til objekter som kan være skjermingsverdige, skal oversendes departementet innen 1. juni 2012.

SPØRSMÅL 59:

Det vises til svar på spørsmål 10. Det bes om en oversikt over hvem som er objekteier for samtlige sikringsverdige objekter som ble berørt 22. juli.

SVAR:

Politiet har forhåndsplanlagt for sikring av en rekke objekter. En oversikt over alle objektene som er skjermingsverdige er gradert informasjon i henhold til sikkerhetsloven.

SPØRSMÅL 60:

Hvor mange objekter er klassifisert som sikringsverdige i Norge, og hvem har ansvaret for sikringen av disse?

SVAR:

Som nevnt i mitt svar på spørsmål 58 er hvert departement i henhold til objektssikkerhetsforskriften pålagt å utpeke skjermingsverdige objekter innen sitt myndighetsområde. Objekteier plikter overfor departementet å foreslå hvilke objekter som er skjermingsverdige. Denne utpekningen skal være gjennomført innen utgangen av 2012, og først da vil en ha en fullstendig oversikt over skjermingsverdige objekter.

Objekteier har et selvstendig ansvar for å sikre sine arealer og verdier, jf. sikkerhetsloven § 17b. I tillegg har politiet et ansvar for å ivareta sikkerheten i situasjoner hvor det foreligger en særlig trussel. Antallet av objekter er gradert informasjon i henhold til sikkerhetsloven.

SPØRSMÅL 61:

Justisministeren skriver i svar på spørsmål 53 at det ikke er gjennomført noen studier av hvor store mannskaper man må ha til rådighet for å sikre objekter i hovedstaden. Hva er i dag den dimensjonerende faktoren for å sikre vitale objekter i hovedstaden tilfredsstillende?

SVAR:

Politidirektoratet har i brev av 13. januar 2012 opplyst at «utgangspunktet for politiets sikring av objekter vil være det aktuelle trusselbildet og en vurdering av hvilke operasjonelle tiltak som på bakgrunn av trusselbildet må iverksettes. Bemanningen i politidistriktet vil også være dimensjonerende for politiets innsats. Varigheten av behovet for sikrings tiltak kan medføre at politiet også er avhengig av bistand fra Forsvaret (HV).».

PST og «Global Shield»

SPØRSMÅL 62:

Terroranslagene 22. juli gav et akutt behov for å oppdatere trusselvurderingene mot landets sikkerhet. Ble det innkalt ekstramannskaper i PST under og etter terroranslagene 22. juli?

SVAR:

PST har opplyst til departementet at tjenesten innkalte ekstramannskaper som følge av terrorangrepene 22. juli. Etter bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet søkte PST å innhente mest mulig informasjon, med sikte på å avdekke hvem som stod bak bombeeksplosjonen og for å avverge eventuelle nye aksjoner. PST brukte egne mannskaper og var i kontakt med samarbeidspartnere i utlandet. Analyseresurser fra E-tjenesten ble formelt avgitt til PST med full instruksjonsmyndighet for PST. Personellet var avgitt til PST i perioden 22. juli til 9. august 2011.

Informasjonsinnhentingene skjedde i samråd med tjenestens analyseavdeling, som brukte informasjonen til å utarbeide oppdaterte trusselvurderinger. I perioden 22. juli til 1. august utarbeidet PST 13 trusselvurderinger relatert til 22. juli.

SPØRSMÅL 63:

Har PST mottatt andre henvendelser eller invitasjoner om internasjonalt, bi- eller multilateralt, samarbeid om avdekking av import og eksport av kjemikalier som kan anvendes til produksjon av eksplosiver?

SVAR:

PST har opplyst til departementet at man ikke har mottatt andre henvendelser eller invitasjoner om internasjonalt samarbeid om avdekking av import og eksport av kjemikalier som kan anvendes til produksjon av eksplosiver.

SPØRSMÅL 64:

Hvilke tiltak er gjennomført, eller planlegges, for å begrense spredningen av ammoniumnitrat og tilsvarende kjemikalier som kan anvendes til produksjon av eksplosiver?

SVAR:

Jeg viser her til mitt svar på spørsmål 2 i brev av 22. desember 2011 til komiteen. Ytterligere informasjon om begrensningene i tilgangen til ammoniumnitrat, som ble innført 17. november 2011, finnes i nyhetsbrev fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB): http://www.dsb.no/Global/Publikasjoner/2011/Faktaark/ammoniumnitrat_bokm%c3%a51.pdf

I tillegg kan det opplyses om at DSB etter 22. juli 2011 har avholdt møter med en rekke ulike aktører for å få bedre oversikt over det norske gjødselmarkedet og de aktører som i henhold til det nye regelverket fortsatt kan få tilgang til gjødsel som inneholder 16 vektprosent eller mer nitrogen fra ammoniumnitrat. Innspill som er fremkommet i møtene vil bli brukt i arbeidet som skal igangsettes for å utrede om, og i hvilken utstrekning, det skal og kan etableres strengere ordninger i Norge knyttet til privatpersoners tilgang til ammoniumnitrat.

Jeg viser i tillegg til at PST som sikkerhets- og etterretningstjeneste kan påpeke utviklingstrekk og trender ved politisk motiverte voldshandlinger. Slike innspill vil kunne være til nytte for de myndigheter som pålegger denne type restriksjoner.

SPØRSMÅL 65:

Justisministeren viser i sitt svar på komiteens spørsmål nr. 2 til at det er gjort regelverksendringer, ført tilsyn og veilednings- og informasjonsarbeid for å forebygge og begrense tilgangen til sivile eksplosiver. Avslutningsvis påpeker justisministeren at arbeidet i tiden fremover vil ha prioritet. Som komiteen påpekte i spørsmål 12, skrev PST i brev til Justisdepartementet av 29. oktober 2011 at «PST har ikke prioritert arbeid knyttet til produksjon av eksplosiver ved bruk av kjemikalier (CBRN-E)».

Vil PST i tiden fremover prioritere arbeidet knyttet til produksjon av eksplosiver ved bruk av kjemikalier?

SVAR:

PST har styrket sitt arbeid med CBRN-E. Jeg viser for øvrig til mitt svar på spørsmål 23 i brev av 22. desember 2011.

Metodebruk

SPØRSMÅL 66:

Det vises til spørsmål 31 fra komiteen. Lagrings-tiden for IP-adresser har vært begrenset til tre uker. Hva er departementets vurdering av i hvilken grad dette svekker politiets og PSTs mulighet til å avverge terrorhandlinger?

SVAR:

I dag må brukeridentitet bak IP-adresser slettes innen 21 dager. Datatilsynet har ikke akseptert en lengre lagringstid hos nettleverandørene av driftshensyn. Det er godt kjent at Justisdepartementet i flere sammenhenger har uttalt at en slik kort lagringstid har vært uheldig i arbeidet med å oppklare alvorlige straffbare handlinger. Dette har nå Stortinget endret gjennom å vedta implementeringen av Data-lagringsdirektivet i norsk rett. Det er behov for felles

lagringsregler i kriminalitetsbekjempelsen. Slike data skal nå lagres i 6 måneder. Jeg er tilfreds med at dette implementeres fra 1. juli 2012. Jeg vil også vise til politiet og påtalemyndighetens adgang til bruk av beslag og utleveringspålegg etter straffeprosessloven kapittel 16.

Responstid

SPØRSMÅL 67:

Vil Politidirektoratet gi styringssignaler til Oslo politidistrikt om å øke bemanningen i ferietiden, sammenlignet med bemanningen sommeren 2011, eller mener Politidirektoratet at bemanningen var tilstrekkelig?

SVAR:

Politidirektoratet har i brev av 13. januar 2012 opplyst følgende:

«I Prop. 154 S (2011), ble Oslo politidistrikts budsjett økt med kr. 19 mill. Dette førte til at Oslo politidistrikt kunne ansette 95 politibetjenter som ble uteksaminert fra PHS i 2011 for inntil 3 måneder, i forbindelse med etterforskningen etter 22. juli.

Oslo politidistrikt er gjennom St. Prop. 1 S for budsjettåret 2012, gitt en budsjettmessig økning på til sammen 216 mill. kr. for 2012. Dette innebærer bl.a. 41 nye årsverk (studenter fra PHS) og 25 mill. kr. til beredskapstroppen til innkjøp av utstyr og kjøretøy. Det er videre tildelt kr. 30 mill. til leasing av nytt politihelikopter og økning av antall helikoptermannskap.»

Politidirektoratet opplyser videre: *«Gjennom den budsjettøkning Oslo politidistrikt har vært gjenstand for, forutsetter Politidirektoratet at politimesteren i Oslo innretter aktiviteten slik, at behovet for tilstrekkelig bemanning til beredskap, kriminalitetsbekjempelse og øvrige gjøremål ivaretas. Politidirektoratet har videre tillit til at politimesteren i Oslo vil innrette den operative beredskapen slik, at sårbarheten reduseres gjennom sommerferieavviklingen.»*

SPØRSMÅL 68:

Justisministeren skriver i svar på spørsmål 45 at Politidirektoratet har iverksatt tiltak for å forsikre seg om at systemet for riksalarm testes jevnlig. Kan justisministeren redegjøre for hva som skjedde da riksalarmen ble slått 22. juli 2011?

SVAR:

Om de faktiske forholdene den 22. juli vises det til omtalen i redegjørelsen til Stortinget av 10. november 2011 og mitt brev til den særskilte komité av 22. desember 2011.

Erfaringene etter 22. juli har vist at varslingsrutinene internt i politiet har et forbedringspotensial. Jeg er kjent med at Politidirektoratet i brev av 14. oktober 2011 har gitt Kripos i oppdrag å etablere testrutiner for nasjonal varsling i politiet ved bruk av riksalarm. Den 15. november 2011 sendte Kripos et brev til alle landets politimestere om at tester vil finne sted. Det er gjennomført flere tester, og jeg har fått opplyst av Politidirektoratet i brev av 13. januar 2012 at Kripos mener at det ikke vil være tekniske problemer med systemet for nasjonal varsling, og at alle er bekreftet å fungere ved leveringsbekreftelse på meldingene.

Politidirektoratet har opplyst at de vil følge opp systemet for riksalarm for å forsikre seg om at systemet fungerer i henhold til hensikten og at optimal varsling kan gjennomføres uten unødig tidstap. Systemet vil jevnlig bli testet og personalet øvet i bruken av det.

Jeg vil jevnlig forsikre meg om politidirektøren raskt følger opp dette, og at systemet fungerer etter hensikten.

Nødnett

SPØRSMÅL 69:

Det vises til svar på spørsmål 36. Er det gjennomført eller planlagt andre tiltak enn utbyggingen av Nødnett for å bedre kommunikasjonsmulighetene mellom nødetatene, frem til Nødnett er ferdig utbygget?

SVAR:

Nødnett vil erstatte de eksisterende analoge kommunikasjonssystemene etter hvert som utbyggingen dekker stadig større deler av landet. Nødnett utelukker ikke at nødetatene sammen eller hver for seg kan utvikle kommunikasjonsmessige tilleggstenester de har behov for.

Politidirektoratet har i brev av 13. januar 2012 opplyst at det ikke er utført eller under forberedelse særskilte aktiviteter som skal gjelde frem til Nødnett er etablert som et landsomfattende samband. Politiet har i samarbeid med brann- og helseetatene utarbeidet et nasjonalt sambandsreglement for å forbedre samarbeidet ved bruk i blant annet felles samtalegrupper i Nødnett.

Samarbeid mellom politi og Forsvar

SPØRSMÅL 70:

Det vises til svar på spørsmål 52. Stortinget har forutsatt at Heimevernet skal kunne settes inn hurtig til støtte ved nasjonal krisehåndtering. Dette er ikke inntatt i den reviderte utgaven av Politiets beredskapssystem (PBS), Del 1 — Håndbok i krisehåndte-

ring. Vil statsråden ta initiativ til at politiets håndbøker oppdateres i tråd med Stortingets forutsetning?

SVAR:

Terror er en alvorlig form for kriminalitet, som politiet er ansvarlig for å forebygge og etterforske.

Forsvaret kan bistå politiet i forbindelse med løsning av politioppgaver. Nærmere bestemmelser om Forsvarets bistand til politiet er fastsatt i instruks for Forsvarets bistand til politiet. Bruk av Forsvarets ressurser i fred vil måtte bero på et identifisert sivilt behov, og hente sin legitimitet i de oppdrag som gis av sivile myndigheter. En grunnleggende forutsetning for at Forsvaret skal yte bistand til politiet er at politiet anmoder om det, og at politiets personell og/eller materiellressurser ikke strekker til.

Jeg kan ikke se at det foreligger substansiell divergens mellom beskrivelsene i revidert utgave av Politiets beredskapssystem del 1 – Håndbok i krisehåndtering og gjeldende langtidsproposisjon, St.prp. nr. 48 (2007-2008), jf. spørsmål nr. 52 i komiteens brev av 9. desember 2011.

Politiet har ved en rekke anledninger anmodet om bistand fra Heimevernet, herunder bistand til objektsikring i forbindelse med terrorangrepene den 22. juli 2011.

SPØRSMÅL 71:

Var det skjønnsmessige vurderinger i Oslo politidistrikt, eller var det andre skranker, som gjorde at Forsvarets spesialkommando (FSK) ikke fikk anmodning om bistand før kl. 1844 den 22. juli 2011?

SVAR:

Politidirektoratet har i brev av 13. januar 2012 opplyst følgende:

«Det var ingen skjønnsmessige vurderinger ved Oslo politidistrikt eller andre skranker som forsinket kontakten mellom Oslo politidistrikt og Forsvaret v/FSK. Det var kontakt mellom fungerende sjef FSK og sjef Beredskapstroppen kl 1615 og etter det løpende kommunikasjon.

Den første skriftlige bistandsanmodningen er loggført mottatt i Situasjonssenteret i FD kl. 1909, og skriftlig innvilget av FD kl. 1933. Denne omhandlet håndhevelsesbistand fra FSK. Situasjonssenteret har i tillegg loggført at denne anmodningen ble mottatt muntlig kl. 1844 og muntlig innvilget kl. 1906. Forsvaret var på forhånd kjent med at den ville komme gjennom muntlig dialog, og forberedelser var allerede iverksatt på dette tidspunktet.»

Vedlegg 9**Brev fra Forsvarsdepartementet v/statsråden til Den særskilte komité,
datert 16. januar 2012****Svar på oppfølgingsspørsmål vedrørende redegjørelse i Stortinget 10. november 2011 om angrepene 22. juli 2011**

Jeg viser til brev fra Den særskilte komité med oppfølgingsspørsmål knyttet til de svar jeg oversendte Komitéen 22. desember 2011.

Samhandling mellom Forsvar og politi

15. *Det vises til svar på spørsmål 1. I hvilken grad er det gjennomført fellesøvelser mellom Forsvaret, politiet og andre deler av sivil sektor? Og er det lagt planer for at øvelsesomfanget skal økes?*

SVAR:

Det gjennomføres årlig et betydelig antall fellesøvelser mellom Forsvaret, politiet og andre deler av sivil sektor, både på taktisk, operasjonelt og strategisk nivå. Strategisk nivå inkluderer departementsnivå og, for forsvarssektorens vedkommende, Forsvarsstaben. Det totale antallet øvelser er såpass omfattende at det for øvingsutbyttets vedkommende ikke nødvendigvis vil være hensiktsmessig å øke dette antallet ytterligere. Derimot legges det kontinuerlig vekt på å utvikle innhold og deltakelse i aktuelle øvelser med sikte på optimalt øvingsutbytte. Samvirkeøvelser mellom Forsvaret og ulike deler av sivil sektor relaterer seg til det nye totalforsvarskonseptet der henholdsvis Forsvaret og sivil sektor, herunder politiet, forutsettes å kunne gi støtte begge veier avhengig av situasjon. I de fleste tilfeller vil Forsvaret bistå det sivile samfunn, inkludert bistand til politiet ved terrorhendelser på norsk jord. Aktuelle fellesøvelser omfatter imidlertid også situasjoner der sivil sektor forutsettes å støtte Forsvaret.

16. *Liaisonordningen omtales gjentatte ganger i svarene.*

- a. *Hvor er vedkommende stasjonert?*
- b. *Hvilken instruks gjelder for vedkommendes arbeid?*

SVAR:

- a. Forsvarets liaison i Politidirektoratet tilhører Forsvaret, men har sitt tjenestested i Politidirektoratet. Liaisonen er operativt underlagt Forsvarets operative hovedkvarter og administrativt underlagt Forsvarsstaben. Det ble i forbindelse med terroranslagene 22. juli 2011 rutinemessig eta-

blert andre forbindelsesoffiserer eller liaisonelement fra samarbeidende militære enheter og kommandoledt til blant annet Oslo politidistrikt.

- b. Forsvarets liaison i Politidirektoratet hadde pr. 22. juli 2011 ikke en instruks, men en stillingsbeskrivelse. I denne fremgår det at stillingen skal være et bindeledd mellom Forsvaret og politiet, og at stillingsinnehaver skal legge til rette for god kommunikasjon mellom Politidirektoratet og Forsvarets strategiske og operative nivå. En av stillingsinnehavers oppgaver er å være liaison til Politidirektoratets krisestab ved øvelser og reelle hendelser.

Forsvaret og Heimevernet (HV)

17. *Når vil forsvarssjefens vurdering av rutineene for oppbevaring og utlevering av ammunisjon foreligge?*

SVAR:

Departementet har mottatt forsvarssjefens foreløpige vurdering. Det presiseres at ordningene for oppbevaring og tilgjengelighet på ammunisjon, våpen og tennstempler er utarbeidet og iverksatt for å sikre at HV skal være i stand til å løse de pålagte militære oppgavene i tråd med gjeldene klartider.

De etablerte rutiner for oppbevaring av tennstempler vurderes av forsvarssjefen som gode nok, og at de gir mulighet for en vesentlig hurtigere tilgjengelighet enn det gjeldene krav fastsetter. Rutinene anses som meget sikre og kostnadseffektive.

Beredskapsammunisjonen er i stor grad lagret på sentrale lagre utenfor det enkelte oppsetningssted. Forsvarssjefens vurdering av denne løsningen er at den er fullgod i forhold til å møte gjeldene krav til reaksjonstid, og anses som sikker og kostnadseffektiv. Det er likevel igangsatt et arbeid mellom HV og Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) for å vurdere ordninger som kan sikre en raskere tilgang til ammunisjon enn det klartidene dikterer. Disse vurderingene er enda ikke ferdigstilt. En av ordningene som vurderes er etablering av lokale lagre i de områder hvor det sentrale lageret ligger langt unna oppsetningsstedet.

Responstid

18. *Hva er responstiden til Forsvarets spesialkommando (FSK) når de får anmodning fra politiet?*

SVAR:

Forsvarets operative enheter har i de fleste tilfeller en pålagt beredskap med et definert krav til «klartid». En klartid eller beredskapstid er et tidskrav om når en avdeling senest skal kunne stille klar til operativ innsats i oppsetningssted. Tiden inkluderer oppmøte, oppsetning og eventuelt oppøving. Alle avdelinger vil gjøre sitt ytterste for å være klar så raskt som mulig innenfor den gjeldende beredskapstiden. Ved anmodning om bistand fra politiet vil FSK, som har pålagt klartid innenfor kontraterroroppgaver, senest stille innenfor disse tidene. Klartider knyttet til FSK er gradert. Ved anmodning om annen støtte vil de på lik linje med andre enheter i Forsvaret stille så raskt som mulig. Betydningen av «responstid» forstås i denne sammenheng som synonymt med «klartid».

19. Hva er responstiden til Bell-helikoptrene på Rygge?

SVAR:

Med hensyn til forståelsen av begrepet «responstid» vises til spørsmål 18. Den 22. juli brukte Bell-helikoptrene, som ikke var på beredskap, 2 timer og 21 minutter fra innkalling ble iverksatt, på initiativ fra skvadronsledelsen, til første helikopter tok av.

Helikopter nummer to var i luften etter 2 timer og 42 minutter. Disse tidene reflekterer kun de faktiske forhold i dette konkrete tilfellet. Etter 1. oktober 2011 er det etablert militær helikopterberedskap på Rygge som på anmodning kan støtte politiet med administrativ transportstøtte. Denne beredskapen garanterer at to helikoptre vil kunne ta av fra Rygge innen to timer fra varsel blir gitt. I tillegg vil det være ca. 15 minutters flytid dersom transportoppdraget skal påbegynnes i Oslo-området. Opplysningen om den konkrete klartiden til Bell-helikoptrene ble besluttet avgradert som følge av etterarbeidet i lys av terrorhendelsene.

20. Kan Forsvaret/HV02 i dag stille med mannskap like raskt som da vi hadde HV016?

SVAR:

HV-016-troppene i HV02 var en integrert del av distriktets innsatsstyrke med de samme krav til responstid som de øvrige troppene i styrken. Det samme gjaldt for de øvrige HV-016-troppene i Heimevernet. Det er ingen endring i kravene vedrørende responstiden for Heimevernets styrker. Dette gjelder innsatsstyrkene så vel som forsterknings- og oppfølgingsstyrkene.

Vedlegg 10

Brev fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet v/statsråden til Den særskilte komité, datert 17. januar 2012

Vedrørende redegjørelse for Stortinget 10. november 2011 om angrepene 22. juli

Jeg viser til mitt tidligere brev om saken av 22. desember 2011, og brev fra komiteen av 11. januar 2012 med to oppfølgningsspørsmål i forbindelse med angrepet 22. juli 2011.

Spørsmål og svar er som følger:

- 6. Det vises til svar på spørsmål 3. Det bes om en oversikt over hvilke sikkerhetsmyndigheter, fagmiljøer og annen ekspertise som har vært benyttet i dette arbeidet.**

SVAR:

Mitt departement ble på oppdrag fra SMK, etter drøftinger i Regjeringens sikkerhetsutvalg, tillagt hovedansvaret for å utarbeide og iverksette konkrete gjennomføringsplaner for tiltak angitt i rapporten om "Regjeringens sikkerhet". I departementets oppfølging av rapporten ble det etablert samarbeid med

Politidirektoratet, Oslo politidistrikt, PST, NSM, Forsvarsbygg, Forsvarets forskningsinstitutt, Departementenes servicesenter, Statsbygg, rådgivende ingeniører innenfor trafikkanalyse og byggeteknikk, samt arkitekt og landskapsarkitekt.

- 7. Det vises til svar på spørsmål 7, besvart av justisministeren, og spørsmål 8, besvart av forsvarsministeren, begge spørsmålene i komiteens brev til Justisdepartementet 9. desember 2011.**

Hvordan organiserte FAD, eventuelt i samarbeid med andre departementer og underliggende etater, arbeidet med sikring av sikringsverdige objekter etter at sikkerhetsloven ble vedtatt i 1998?

SVAR:

Fra 1977 til 1994 ble det gjennomført 3 risiko- og sårbarhetsanalyser som alle på ulik vis bidro til for-

bedringer av objektsikkerheten i Regjeringskvartalet. Lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste la gjennom kap 5 § 17 flg, grunnlaget for et enda mer systematisk sikkerhetsarbeid. Som et viktig ledd i dette arbeidet leverte Politidirektoratet i 2004 en rapport om ”Regjeringens sikkerhet”. Rapporten anbefalte en rekke konkrete tiltak, som med få unntak er gjennomført. Mitt departement har siden 2006 hatt en permanent rolle med koordinering og styring av det felles sikkerhetsarbeidet i departementsfellesskapet og har hatt kontakt med fagmiljøene for ajourhold og videreutvikling av planverk og

rutiner. FAD har også som oppgave å vurdere problemstillingene rundt alternative driftsteder for departementene. Planer og tiltak har til enhver tid vært gjennomført i nært samarbeid med øvrige departementer og Statsministerens kontor. Ved behov er det innhentet faglig bistand blant annet fra Statsbygg og Departementenes servicesenter (tidligere Statens forvaltningstjeneste).

I praksis har således vårt arbeide i h t objektsikkerhetsforskriften vært oppfølging av Politidirektoratets ovennevnte rapport fra 2004.

Vedlegg 11

**Referat
frå open høring i
Den særskilte komité til å behandle redegjørelse fra justisministeren og
forsvarsministeren i Stortingets møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli
om**

**Behandling av utgreiing frå justisministeren og forsvarsministeren
om angrepa 22. juli 2011**

Høring onsdag 18. januar 2012:

Forsvarsminister Espen Barth Eide og forsvarssjef Harald Sunde	*	3
Justisminister Grete Faremo	*	15

**Open høring i
Den særskilte komité til å behandle redegjørelse fra
justisministeren og forsvarsministeren i Stortingets
møte 10. november 2011 om angrepene 22. juli
onsdag den 18. januar 2012 kl. 11.15**

Møteleiar: Knut Arild Hareide (KrF)
(leiar i komiteen)

S a k :

Behandling av utgreiing frå justisministeren og forsvarsministeren om angrepa 22. juli 2011.

*Høring med forsvarsminister Espen Barth Eide
og forsvarssjef Harald Sunde*

Møteleiaren: Da vil eg på vegner av Den særskilte komité få ønskje velkommen til høring. Torsdag den 10. november heldt justisminister og forsvarsminister ei utgreiing i Stortinget om angrepa 22. juli. Det blei bestemt at ein særskild komité skulle setjast ned for å behandle saka vidare i Stortinget. Etter at komiteen har behandla saka og gitt si innstilling, vil saka kome opp til debatt i Stortinget den 8. mars.

Komiteen har i to omgangar sendt spørsmål om saka til ulike departement. Komiteen har invitert følgjande til høringa i dag: forsvarsminister Espen Barth Eide, justisminister Grete Faremo, forsvarssjef Harald Sunde, sjef for Politiets tryggingsteneste Janne Kristiansen og fungerande politidirektør Vidar Refvik.

Komiteen har identifisert nokre sentrale tema for sitt arbeid. Desse er førebygging av radikalisering og valdeleg ekstremisme, PST, politiets responstid, helikopterberedskap, kommunikasjon i nødetatane, beskyttelse av utsette objekt, samhandling mellom politi og forsvar og omsorg for og oppfølging av offer og pårørande.

Eg vil peike på at det er nokre forskjellar mellom 22. juli-kommisjonen, som regjeringa har nedsett, og komiteen her på Stortinget. Det er eit viktig arbeid som blir gjort her på Stortinget. Me skal peike ut ei retning for arbeidet med å styrkje beredskapen og auke sikkerheit for befolkninga. Me skal sjå på forbetringar på både kort og lang sikt, men det blir opp til 22. juli-kommisjonen å dra endelege konklusjonar når det gjeld ansvar og svikt.

Me lever i ei tid då vanskelege saker ofte blir forenkla. Me har eit felles ansvar, både posisjon og opposisjon, for å unngå å trekkje forhasta konklusjonar, dekkje over fakta og å fordele skuld. Samtidig er det viktig at me med bakgrunn i den informasjonen me no har, identifiserer kva for tiltak som er nødvendige å setje i verk for å auke samfunnssikkerheita. Det som trengst, er vilje til endring og vilje til læring. Oppdraget vårt her er ikkje først og fremst å bidra til historieskriving, men å lære å forhindre nye terrorangrep og å forbetre beredskapen.

Komiteen har i dag relativt kort tid, og me ønskjer svar på mange spørsmål. Me har sett oss godt inn i det skriftlege

svaret regjeringa har gitt, og ønskjer ikkje ein repetisjon av desse, men utfyllande informasjon og vurderingar.

Komiteen har fastsett følgjande prosedyre for høringa. Først blir forsvarsministeren og forsvarssjefen hørte. Etter pausen kjem justisminister, PST-sjef og fungerande politidirektør. Dei inviterte får først halde ei innleiing kvar, deretter blir det ein spørsmålsrunde der representantar frå dei ulike partia får anledning til å spørje ut dei inviterte. Deretter får komiteen anledning til å stille nokre oppfølgings spørsmål. Dei inviterte får heilt til slutt ordet til ei kort oppsummering.

Eg vil òg gjere merksam på at den raude lampa vil lyse når det står att 30 sekund av taletida. Me må òg bruke lydutstyret fordi sendinga går ut via nett og blir dekt av media.

Da vil eg gi ordet til forsvarsminister Espen Barth Eide, som har 10 minutt til si innleiing.

Statsråd Espen Barth Eide: Komiteleder, jeg takker for invitasjonen til denne høringen. Jeg er svært glad for denne anledningen til å være med og belyse en serie spørsmål som både er usedvanlig viktige for oss alle, og som også er svært kompliserte. Jeg vil umiddelbart slutte meg helhjertet til den tonen som legges opp fra komitéleder, om at her er det viktig å unngå forhastede slutninger og enkle løsninger, og om å samarbeide grundig om å finne ærlige og gode svar på hvor vi står, og hvilke utfordringer vi står overfor. Jeg vil gjerne prøve å bidra til det. Formålet er at vi sammen blir best mulig rustet for framtiden, en framtid som vi jo ikke kjenner. Jeg vil kanskje begynne med å advare mot at vi ender opp med å forsøke å forhindre 22. juli 2011 nr. 2. All erfaring tilsier at neste krise blir grunnleggende annerledes enn den forrige, og de som bare ruster seg for å møte den forrige krisen bedre enn forrige gang, vil da bomme på den krisen som kommer. Det tror jeg er viktig lærdom fra krisehåndtering.

Den 22. juli 2011 svarte Forsvaret ja på samtlige anmodninger fra politiet og handlet på en proaktiv måte for å møte dem også før de kom. For å lære hvordan vi eventuelt kan bli raskere og bedre, gjennomgår forsvarssektoren likevel på en grundig måte sin evne til beredskap og krisehåndtering med tanke på sivile kriser. Daværende forsvarsminister Faremo var opptatt av dette i sin redegjørelse for Stortinget den 10. november i fjor.

Jeg har også lyst til å si at jeg tror det er et greit utgangspunkt at selv om vi alltid må strebe etter å bli så gode som vi overhodet kan, må vi ta med oss i et åpent og liberalt samfunn at vi aldri vil være hundre prosent klare for noe vi ikke vet hva er. Det vil alltid være en usikkerhet rundt det å leve og det å være et moderne samfunn. Usikkerhetene endrer seg, vi må følge etter dem, vi må møte dem, vi må komme dem i møte, men vi må være kjent med at en usikkerhet alltid vil eksistere i ethvert samfunn, ikke minst i et åpent, moderne og liberalt samfunn som det vi har.

Sivile kriser skal i utgangspunktet alltid håndheves av sivile myndigheter. Det er et grunnleggende prinsipp i Norge. Forsvarets primære oppgave er å drive suverenitetshevdelse og forsvare landet mot ytre angrep. Denne prin-

sipielle ansvarsfordelingen ligger fast også etter 22. juli. Jeg mener det er riktig.

Ved sivile kriser og hendelser har Forsvaret likevel en rekke kapasiteter som kan være relevante for å støtte krisehåndteringen. Alle Forsvarets tilgjengelige ressurser kan i utgangspunktet stilles til rådighet for å ivareta samfunnssikkerheten, avhengig av den faktiske situasjonen og de sivile myndigheters behov. Noen strukturelementer er særlig relevante og spesielt forberedt på slik bistand. Det gjelder særlig Heimevernet, primært i forbindelse med bistand til objektsikring. Forsvarets spesialkommando, FSK, har beredskap for kontraterror. Lufttransport generelt, og helikoptertransport spesielt, er avgjørende kapasiteter for å kunne bistå politiet. Det samme gjelder Forsvarets eksplosivryddetjeneste. Når det gjelder Forsvarets kapasitet til å bistå i forbindelse med kontraterror, vises det ellers til den årlige lukkende redegjørelsen for utenriks- og forsvarskomiteen om forsvarssjefens vurdering av Forsvarets samlede operative evne.

Jeg vil også henlede oppmerksomheten mot at vi har et stadig økende fokus på truslene innenfor det som kalles CBRN, altså kjemiske, radiologiske, biologiske og nukleære trusler, rett og slett fordi de nå har flyttet seg fra først og fremst å være assosiert med masseødeleggelsesvåpen levert av andre stater, til å være et potensielt terrorvåpen, f.eks. «skitne» radiologiske bomber. Forsvaret har bygget, og bygger videre ut, en kapasitet som opprinnelig har vært orientert mot Forsvarets egne behov, men som jeg nå ser at vi kan se nærmere på om også kan få en sekundærrolle i forhold til samfunnets bredere behov. Dette gjelder forebygging og beskyttelse og også skadebegrensning dersom den type angrep skulle skje som, hvis de skjer, sannsynligvis har et omfang som går langt, langt utover det man kan oppnå med mer tradisjonelle midler.

Så vil jeg også minne om at som en del av Forsvarets løpende virksomhet er det flere enheter som rutinemessig har sivilt rettede oppgaver som en vesentlig del av sin portefølje. Eksempler på dette er Kystvakten, grensevakten, H.M. Kongens Garde og Etterretningstjenesten.

Forsvaret har gjennom mange år bidratt med ressurser i ulike typer situasjoner, fra terrorhandlingene 22. juli til leteaksjoner, opprydding etter oljesøl og i forbindelse med kraftig uvær. Totalforsvarskonseptet er en viktig tradisjon i Norge. Tradisjonelt dreide det seg om det sivile samfunnets støtte til Forsvaret i krise og krig. I vår tid har dette endret seg til å være en mye mer gjensidig relasjon, hvor det vel så ofte er Forsvaret som bistår det sivile samfunn. Det er også viktig å være klar over at i Norge er Forsvarets mulighet til å bistå politiet betydelig mer solid hjemlet og betydelig mer omfattende enn i en del land det er naturlig å sammenligne seg med. Vi har altså ingen andre begrensninger enn dem som ligger i bistandsinstruksen og den type regelverk, som understreker at det alltid skal være en sivil anmodning, og det er sivil myndighet – normalt politiet – som har oversiktsbildet, og som henter Forsvarets ressurser inn. Men alt fra heimevern til F-16-fly kan i prinsippet brukes. En del andre land har beskrankninger på det som vi, jeg vil si heldigvis, ikke har i Norge.

Forsvaret er ett av statens to utøvende maktapparat og

vil alltid være beredt til å bistå politiet med tilgjengelige og relevante kapasiteter i forbindelse med terror eller annen alvorlig kriminalitet innenfor bistandsinstruksens rammer. Tidlig varsling om mulig behov for slik bistand er avgjørende for å starte nødvendige forberedelser og redusere responstiden så mye som mulig. Innsats fra Forsvarets enheter utløses uansett ikke før den ansvarlige politimyndighet ber om dette. Men det er altså svært fornuftig at man tidlig vet at en slik mulighet kan oppstå – eller selv tenker seg fram til det – som vi fikk flere eksempler på 22. juli.

Når det gjelder bistand fra Forsvaret til andre oppgaver, er det samtidig viktig å påse at Forsvaret ikke påtar seg oppgaver som egentlig bør – eller best kan – ivaretas av sivile aktører.

Forsvaret er dimensjonert for å ivareta sine primæroppgaver, og støtten til samfunnssikkerheten skal i prinsippet ikke være bestemmende for Forsvarets struktur, selvfølgelig utover der hvor det er en naturlig del av porteføljen – tilfellet kystvakt, grensevakt osv. Forsvaret skal – og bør – forbli et sikkerhetspolitisk instrument for å beskytte Norge mot angrep utenfra. Den struktur som er etablert for å ivareta primæroppgavene, gir imidlertid Forsvaret betydelig kapasiteter og kompetanse til å bidra til ivaretagelse av samfunnssikkerheten. Og, som nevnt, de enheter som er spesielt forberedt på slik bistand, eller som har rutinemessig siviltrettede oppgaver som en vesentlig del av sin portefølje, vil naturligvis allerede i utgangspunktet ha dette som en del av sin karakter og opptrening.

Jeg arbeider i disse dager med en ny langtidsplan for Forsvaret. Forsvarets rolle innenfor samfunnssikkerhet vil bli behørig omtalt her. Sett i lys av erfaringene fra 22. juli ble forsvarssjefen gitt et ekstra oppdrag knyttet til utarbeidelsen av forsvarssjefens fagmilitære råd om å se spesielt på hvordan Forsvarets ressurser ved behov skal kunne benyttes til støtte for det sivile samfunn. Hans innspill på dette området tas med i arbeidet med en ny langtidsplan og tillegges stor vekt. Det legges ikke opp til å etablere nye militære kapasiteter eller strukturer særskilt til støtte for det sivile samfunn. Eventuelle nye pålegg til Forsvaret, som eksplisitte oppdrag eller skjernet beredskap, vil være ressurskrevende når det gjelder både økonomi, personell og infrastruktur. Slike tiltak må derfor være gjenstand for helhetlige vurderinger for å sikre balanse mellom de samlede oppgaver og ressursene. Vi skal likevel fortløpende vurdere hvordan Forsvarets kapasiteter kan innrettes og brukes mest mulig hensiktsmessig til støtte for sivile myndigheter. Terrorangrepene 22. juli har vist at noen av Forsvarets kapasiteter er særlig relevante i slike situasjoner.

Transportstøtte med helikopter er en etterspurt ressurs. Vi vurderer mulighetene for videreføring av dagens helikopterberedskap på Rygge utover 1. august 2012, som har vært den nåværende tidshorizonten. Langtidsplanen vil også omtale hvordan Forsvarets samlede helikopterressurser kan utnyttes på en best mulig måte. For øvrig vil jeg påpeke viktigheten av nye retningslinjer for Hovedredningsentralens vurdering av politiets anmodning om bruk av Forsvarets redningshelikoptre i akutte situasjoner.

HVs primære oppgave er å utføre lokale militære oppdrag, som bl.a. innebærer sikring av viktige objekter til støtte for Forsvarets totale innsats. HV er også en viktig ressurs for bistand til det sivile samfunn, spesielt i forhold til vakt og sikring av viktige ikke-militære objekter. Jeg vil i kommende langtidsplan også legge stor vekt på en ytterligere styrking av HVs kvalitet og tilgjengelighet både for å kunne løse sine militære oppdrag og for å kunne gi en enda bedre evne til å bistå sivile myndigheter ved behov.

Forsvarets ressurser må kunne settes inn hurtig og effektivt hvis det anmodes om bistand. Dette krever en klar ansvarsfordeling, effektive samarbeidsprosedyrer og en proaktiv tilnærming dersom kriser oppstår, både fra Forsvarets side og fra sivile myndigheters side. Sivile og militære myndigheter må derfor styrke den gjensidige kjennskap til hverandres behov og kapasiteter.

Jeg vil, i nært samarbeid med justisministeren, sørge for at det blir satt ytterligere fokus på gjensidig informasjonsutveksling mellom Forsvaret og politiet på alle nivåer. Regelmessig og målrettet øving og trening er en viktig forutsetning for dette. Den omfattende øvings- og treningsaktiviteten mellom Forsvaret og politiet og mellom Forsvaret og andre relevante aktører på sivil side skal videreutvikles og styrkes.

Som tidligere nevnt finnes det en rekke lover og andre bestemmelser som hjemler sivil/militært samarbeid, og som i hovedsak fungerer bra. Særlig viktig er bistandsinstruksen, som ble vedtatt ved Kgl. resolusjon 28. februar 2003. Instruksen regulerer det operative samarbeidet mellom Forsvaret og politiet og skal sikre at Forsvarets bistand ytes innenfor vedtatte ansvarlinjer og i henhold til Grunnlovens bestemmelser om bruk av militær makt. I samarbeid med Justisdepartementet ...

Møteleieren: Eg vil minne om at tida er over, forsvarsminister. Så dersom du kan kort avslutte...

Statsråd Espen Barth Eide: Utmerket! Jeg kan komme tilbake til det. Det er noen viktige poeng som jeg gjerne tar i debatten etterpå. Men jeg er opptatt av at vi lar forsvarssjefen utdype enkelte av de nevnte forholdene i sin innledning, og så kommer vi tilbake til mange av de tingene som jeg også har lyst til å formidle.

Møteleieren: Da seier eg tusen takk for innleiinga frå Espen Barth Eide, og eg gir ordet til forsvarssjef Harald Sunde. Ver så god – du har 10 minutt til innleiing.

Harald Sunde: Jeg takker for invitasjonen til denne høringen. Gjennom forsvarssjefens fagmilitære råd har jeg anbefalt den videre utviklingen av Forsvaret. Etter den tragiske hendelsen den 22. juli ga forsvarsministeren meg et tilleggsoppdrag om spesifikt å vurdere beredskap og evne til bistand til det sivile samfunn. Dette er grundig utredet i prosessen. Det fagmilitære råd beskriver en forsterket evne til militær innsats, som også gir en forsterket evne til støtte til det sivile samfunn i nødsituasjoner.

Forsvarets organisasjon og evne er dimensjonert for å løse Forsvarets oppgaver. Bistandsinstruksen regulerer

Forsvarets støtte til politiet i en sivil krisesituasjon. Instruksen definerer som kjent tre ulike former for bistand: administrativ, operativ og håndhevelsesbistand. Håndhevelsesbistanden kan kreve maktbruk. Av den grunn er det viktig at personellet er riktig trent og utrustet for slike oppdrag.

I en sivil krisesituasjon er det politiet som har ansvaret, og det er politiet som har den hele situasjonsforståelse. Forsvaret klargjør ressurser ut ifra situasjonen og på anmodning fra politiet. Disse settes inn i operasjonen når politiet bestemmer det. Koordinerende dialog på taktisk nivå mellom politiet og Forsvaret, som det også var den 22. juli, er ikke hjemmelsgrunnlag for innsetting av Forsvarets ressurser, men en slik dialog er svært viktig for klargjøring av de riktige ressurser og selve innsatsen. Jeg mener at dette bør utvikles ytterligere.

Den 22. juli mottok Forsvaret fem bistandsanmodninger fra politiet. Alle omhandlet håndhevelsesbistand. Forsvaret klargjorde en rekke kapasiteter som det kunne tenkes at politiet ville få behov for, før politiet formelt anmodet om disse. Den 22. juli og i tiden etter bisto Forsvaret politiet konkret med en rekke relevante ressurser. I tillegg var flere kapasiteter klargjort, men ble ikke benyttet, herunder spesialstyrkene.

Forsvaret har et selvstendig ansvar for å sikre objekter som er av avgjørende betydning for forsvarsevnen. Dette er militære nøkkelpunkter. Forsvaret har prosedyrer for utarbeidelse av en nøkkelpunktliste med oversikt over disse objektene. Dette er nedfelt i forsvarssjefens nøkkelpunkt-direktiv. Nøkkelpunktene består av både militære og sivile objekter. For nøkkelpunktene er det utarbeidet planer og avsatt styrker som har sikring av objektene som sin primæroppgave.

Politiet har også et ansvar for å sikre andre objekter som ikke er militære nøkkelpunkt. Forsvaret kan etter anmodning fra politiet støtte med å sikre disse. Her vil særlig Heimevernet, men også andre deler av Forsvaret, kunne støtte. Jeg peker i denne sammenheng til mitt fagmilitære råd, hvor jeg er anbefalt en ytterligere styrking av Heimevernets evne til objektsikring.

Vi trenger en overordnet og sektorovergripende vurdering av de ulike objektsregimer, og jeg ser svært positivt på det pågående arbeid mellom Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet med å vurdere objektsikring i et helhetlig samfunnsperspektiv. Konklusjonen fra dette arbeidet vil jeg legge til grunn for nødvendig oppdatering av forsvarssjefens nøkkelpunkt-direktiv og nøkkelpunktliste.

I et moderne innsatsforsvar ligger det et bredt spekter av kapasiteter. Disse vil være relevante til støtte innen samfunnssikkerhet. De beredskapskrav som stilles til de enkelte enheter, er fastlagt i forhold til Forsvarets oppgaver. Beredskap er som kjent kostnadskreven, og det vil være svært kostbart å ha alle enheter fullt operative og tilgjengelige til enhver tid. Beredskapskrav for de ulike enheter fastsettes derfor hvert år av Forsvarsdepartementet. Pålagte beredskapskrav varierer fra minutter til flere måneder og er avhengig av hvilke oppgaver de enkelte enheter skal løse.

Forsvaret definerer den tid det tar fra ordre blir gitt, til

enheten er fullt oppsatt og utrustet på sitt oppsetningssted som enhetens klartid. Enheten skal alltid være klar senest innen sin klartid. I en gitt situasjon vil enheten alltid tilstrebe å være klar så raskt som mulig og vil normalt stille styrkene til innsats før klartiden er løpt ut. Som illustrerende eksempel nevner jeg at politiet den 22. juli anmodet om støtte fra flere ressurser i Forsvaret, herunder Heimevernet. Anmodningen gjaldt støtte til objektsikring i Oslo, med virkning fra kl. 06.00 den 23. juli. Heimevernet var på plass med innsatsstyrken godt innenfor den fastsatte klartid.

Politiet anmodet også om helikopterstøtte. Forsvarets helikoptre, med unntak av Sea King, hadde ikke beredskap. Trass i dette og det at det var midt i fellesferien, var Forsvaret raskt i stand til å stille med flere helikoptre. Som kjent ble det etablert en militær helikopterberedskap med to Bell-helikoptre på Rygge flystasjon den 1. oktober 2011. Denne kan også bistå politiet. Vi vurderer nå hvordan denne helikopterberedskapen kan videreføres og eventuelt videreutvikles.

Forsvarets kapasiteter må være trent og tilgjengelig for å løse sine oppgaver. Fagmilitært råd styrker denne evnen gjennom etablering av hæravdelinger, med økt operativ tilgjengelighet også i Nord-Norge. Ved kontraterroroperasjoner er det Forsvarets Spesialkommando som har denne oppgaven. Dette er et krevende oppdrag, som stiller høye krav til ferdigheter og intens samtrening med politiet, både i planlegging og i utførelse.

Utover bistandsinstruksen er det utarbeidet konkrete samarbeidsavtaler mellom Forsvarets operative hovedkvarter og Politidirektoratet og mellom det enkelte heimevernsdistrikt og politidistriktene. Dette klargjør Forsvarets støtte til politiet og avklarer behov for øvelser og trening knyttet til objektsikring.

I etterkant av 22. juli evaluerer Forsvaret egen innsats og samvirket opp mot politiet. Jeg mener at samvirket mellom våre to etater fungerer godt, men at det selvfølgelig finnes rom for å forbedre dette ytterligere.

En viktig forutsetning for godt samvirke mellom politiet og Forsvaret er kunnskap om hverandre. Forsvaret må ha kunnskap om hvilke relevante ressurser vi kan tilby i forhold til politiets behov. Politiet på sin side må ha inngående kunnskap om hvilke ressurser de kan anmode om, herunder kunnskap om kapasitet, reaksjonstid og egnethet. Dette kan sikres gjennom godt samarbeid og godt planverk. Økt kunnskap om hverandres kapasiteter leder også til de beste løsninger og hindrer at innsetting av feil kapasitet kommer i veien for gode og effektive operasjoner.

En annen viktig forutsetning for klar og effektiv støtte er god samtrening mellom politiet og Forsvaret. Stadiøvelser vil identifisere behov for endringer og justeringer av planverk, hvilket øker beredskapen. Godt planverk og hyppige øvelser vil også øke tilliten mellom etatene og bidra til effektive beslutningslinjer. Videreutvikling av liaisonfunksjonene mellom etatene, herunder opprettholdelse av kontinuerlige vaktposisjoner ved krisehåndtering, er avgjørende i denne sammenheng. Det er videre viktig for både politiet og Forsvaret å være proaktive med hensyn til bistand og støtte.

Forsvaret har gjennomført analyse til fagmilitært råd, anbefalt en styrket militær evne til innsats. Dette vil også gi en styrket evne til bistand for det sivile samfunn i nød. Spesielt vektlegges en styrket kvalitet for Heimevernet. Heimevernet får en mer fleksibel evne til å løse oppgavene og en styrket evne til regional beredskapsplanlegging. Også Hæren får en styrket tilgjengelighet og innsatsevne.

Møteleiaren: Da er tida ute, forsvarssjef – viss du vil avslutte kort?

Harald Sunde: Ja.

Uavhengig av dette er det viktig å gjøre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret bedre.

Til slutt: Historien har vist oss at neste krise vil være helt annerledes enn den vi nettopp opplevde.

Takk for oppmerksomheten.

Møteleiaren: Eg vil seie tusen takk for gode innleingar frå forsvarssjef Harald Sunde og forsvarsminister Espen Barth Eide.

Me går no over til spørsmålsrunden, der partia i første omgang får 5 minutt kvar. Dei styrer sjølve dei 5 minutt.

Eg startar, som ordførar for saka.

Fleire gonger har det blitt sagt at det er mogleg å få eit forbetra samarbeid mellom politiet og Forsvaret. Mitt spørsmål er om det òg er mogleg med eit tettare samarbeid i framtida. Ansvarsforholda er jo tydelege i dag, men me veit at i politiets beredskapssystem er det òg identifisert veldig mange ressursar innan Forsvaret. Forsvarets spesialstyrke – helikopterstyrke, bl.a. – er ein viktig del av politiets beredskapssystem. Når me veit at det tok over 3 timar frå bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet til Forsvaret blei bedt om å hjelpe, er mitt spørsmål: Dersom me opplever denne typen hendingar, bør Forsvaret da inn tidlegare? Begge har peikt på at me må få eit betre samarbeid. Men bør me òg få eit tettare samarbeid mellom politiet og Forsvaret i framtida? Spørsmålet er både til forsvarsministeren og til forsvarssjefen.

Statsråd Espen Barth Eide: Det ligger jo i det både forsvarssjefen og jeg sier, at dette er et samarbeid som vi ønsker å ta videre. Sånn sett vil det bli både bedre og tettere.

Nå er jo ikke dette 22. juli-kommisjonen, og vi er enige om ikke å fokusere spesielt på det. Men siden det er relevant for erfaringen, var kontakten mellom politiet og Forsvaret etablert etter få minutter, og en rekke ressurser gjorde seg tilgjengelige – det var kjent meget tidlig, dette er jo ting som ble gjennomgått den 10. november – som altså gjorde at bistandsanmodningen ble en formalitet, og den forsinket ingenting når det gjaldt samarbeidet i den konkrete situasjonen.

Men så kan det jo være fremtidige situasjoner av en helt annen karakter. Jeg tror det viktigste svaret her ligger i at vi er veldig klare på ansvarsfordelingen. Det er noen viktige prinsipper. Jeg vil understreke det forsvarssjefen la vekt på, altså forholdet mellom administrativ bistand, operativ bistand og håndhevelsesbistand. Det er viktig at

hele komiteen også tenker igjennom at i Norge vil vi i utgangspunktet ikke ha det slik at militære styrker skal drive politiarbeid overfor norske borgere. Det er altså en viktig prinsipiell avveining som vi skal ta med oss også i vanskelige tider, men vi har allikevel anledning til det når dette gjøres etter klare og formelle regler. Så lenge vi tar vare på den liberale rettsstatens grunnsyn på forholdet mellom de to typer statsmakt, er jeg tilhenger av et tett og godt og vel forberedt samarbeid i forlengelsen av det som allerede eksisterer.

Møteleieren: Før forsvarssjefen svarer: Forsvarssjefen sa jo òg at ei rekkje kapasitetar blei klargjorde, men ikkje nytta – medrekna spesialstyrken. Og eg har lyst til å spørje: Når det gjeld tettare samarbeid, med bakgrunn i dei erfaringane me no har, korleis ser forsvarssjefen for seg samarbeidet mellom FSK, altså Forsvarets spesialkommando, og politiet i framtida?

Harald Sunde: Takk, leder. Det jeg pekte på i min innledning, er nettopp et tettere samarbeid. Dette tettere samarbeidet har vi innledet gjennom at Forsvaret har etablert en forbindelsestjeneste i Politidirektoratet, og den må styrkes slik at den er mer robust. Tilsvarende, når vi nå har etablert vårt nye, operative hovedkvarter på Reitan, har vi skapt plass og tjeneste for politiet i vårt eget hovedkvarter for å etablere kortest mulige linjer i både bistandsanmodninger og ledelse.

Utover dette vil jeg igjen peke på at det som gir oss best beredskap, er å ha tenkt tankene på forhånd og gjennomføre en solid beredskapsplanlegging – en beredskapsplanlegging som berører begge etater, og at begge etater i et nært samarbeid også går gjennom disse planene systematisk, og at de øver. Nettopp gjennom øving kan vi finne de feil og mangler som en plan eventuelt har, og derved også lære av våre feil i øvelse og ikke i operasjon.

Over til forholdet mellom Forsvarets spesialkommando og Politiets beredskapstropp: Nettopp dette samholdet mellom FSK og beredskapstroppen er et godt eksempel på et nært og tett samarbeid mellom politi og forsvar.

Møteleieren: Da gir eg ordet til Jan Bøhler, som òg har 5 minutt til å stille spørsmål.

Jan Bøhler (A): Takk, leder. Vi så dessverre den 22. juli et eksempel på hvor mye skade én ugjerningsmann kan påføre et moderne samfunn. Og som forsvarsministeren og forsvarssjefen har vært inne på, må vi ta høyde for, når vi skal sørge for sikkerheten i framtiden, at det kan skje hendelser vi ikke kan ane dimensjonene av i dag. Vi legger til grunn fortsatt at politiet skal ha ansvaret, at de skal be om bistand, men det vil jo være sånn at politiet kan trenge en helt annen type omfattende bistand, hurtigere bistand, både når det gjelder objektsikring og også av mer operativ karakter, i situasjoner som vi i dag ikke kan tenke oss.

Jeg vil gjerne få stille to spørsmål i den forbindelse. Det ene gjelder hvilke kapasiteter man kan tenke annerledes rundt, f.eks. Hans Majestet Kongens Garde. Når det

gjelder hovedstadsområdet, som har en nærhet og en tilgjengelighet som skiller seg fra alle andre kapasiteter som ligger i nærheten, kan man her tenke seg at man ser nærmere på hvilke typer oppgaver Garden – og særlig underoffiserer og offiserer, ansatt mannskap – kan trenes til, kan forberede seg på, i forhold til å bistå politiet hurtig i den typen situasjoner som vi i dag ikke kan forutse, men som vi må tenke gjennom.

Det andre som jeg også vil spørre om i tilknytning til det, gjelder FSK, altså Forsvarets spesialkommando. Jeg er klar over at det er graderte opplysninger, men når man ser hvor mye tidsperspektivet her betyr, hvordan vil man jobbe for å intensivere vektleggingen av tidsaspektet? Det er helt åpenbart at de ikke vil kunne sammenliknes med Deltas, altså beredskapstroppens, reaksjonstid på noen måte. Det er en annen type kapasitet. Men hvordan vil man jobbe for å øke muligheten til å bistå hurtigere? Jeg spør både forsvarsminister og forsvarssjef.

Statsråd Espen Barth Eide: Det er to veldig sentrale spørsmål. Det er åpenbart for oss alle at det vil være noen særlige utfordringer knyttet til hovedstaden, hvor de sentrale maktinstitusjonene – bl.a. dette hus – ligger, og regjeringen og Forsvarets ledelse f.eks. Det mener jeg også. Her er jeg glad for å kunne si at forsvarssjefen i sin anbefaling til meg har drøftet muligheten for å bruke Garden mer til den type sikring av hovedstaden. Det finnes jo ikke noen andre militære styrker som både har volum, skarphet og trening, som likner på Garden i Oslo. Så at man altså utvider oppdraget for Garden når det gjelder denne støtten til samfunnssikkerheten, til å være en av de primære militære ressursene, er en tanke jeg varmt støtter, med det samme forbehold som jeg har sagt hele tiden, ikke sant, at vi må huske på de prinsipielle avveiningene, når og hvem. Det er litt viktig, tror jeg, at komiteen forstår hva jeg mener med det. Det er altså ikke bare å sette en soldat til å vokte en sivil bygning i fredstid, og så er problemet løst. For selv det å vokte en bygning er håndhevelsesbistand: Hvis du først skal vokte den, må du være villig til å bruke makt hvis noen prøver å ta seg inn likevel. Det betyr altså at man potensielt skyter mot en sivil borger. Det er regler for når det kan skje, men det er veldig viktig å skjønne at det ikke bare er å få en soldat eller en heimevernsmann til å dukke opp. Det må også være veldig klart for vedkommende hva som er rommet for maktbruken, fordi prinsipielt sett er politiet trent for minimum bruk av makt, altså at man venter lengst mulig med å bruke makt til det helt sikkert er nødvendig, mens man i en militær sammenheng trener for en maktbruk som har en litt annen karakter: Du skal vinne slaget og nedkjempe de andre. Så lenge man tar det med seg, mener jeg at en utvidet bruk av Garden kan være et godt svar.

Så til forsvarssjefen: I tillegg til å være forsvarssjef er han også den som har bygd opp FSK-miljøet i Norge, og jeg synes det er naturlig at han kan si hvordan dette samarbeidet eventuelt kan bli ytterligere styrket.

Harald Sunde: Takk. Bare noen ytterligere ord om Garden. I virkeligheten driver Garden objektsikring hver

dag, 24 timer i døgnet. Objektene er de kongelige residenser. Det er ikke bare spill og musikk, men det er en alvorlig jobb som de gjør sammen med politiet. Det er allerede planer dersom trusselen skulle materialisere seg, og den 22. juli tok det 15 minutter til Garden var i kontakt med politiet.

Garden er en avdeling som ligger på Huseby, også med sine egne reserver, og de har en kapasitet både til å forsterke sitt eget vakthold og komme umiddelbart til håndte ved andre objekter. Det har jeg foreslått i det fagmilitære råd.

Møteleieren: Tusen takk – me har ei tidsramme. Det blir moglegheit for oppsummering mot slutten.

Da gir eg ordet til Anders Anundsen.

Anders Anundsen (FrP): Alle mine spørsmål går til forsvarssjefen, så jeg anmoder om at han besvarer spørsmålene.

Stortinget har over tid vært veldig tydelig på at Heimevernet skal ha en hurtig og utholdende evne til å beskytte viktig infrastruktur og støtte nasjonal krisehåndtering. Sjef HV-02 har meddelt at de kunne vært raskere til stede om politiet hadde anmodet om det. Hvor mye raskere?

Det er fint hvis du svarer litt raskt, for jeg har dårlig tid.

Harald Sunde: For det første: Anmodning om bistand til sikring ble av politiet satt til den 23. kl. 06.00.

Anders Anundsen (FrP): Det vet jeg, men hvor raskt?

Harald Sunde: Sjef HV-02 har i ettertid vurdert at denne innsatsen kunne vært gjennomført i tidsrommet fra to til fire timer. Vi i forsvarsetaten iverksatte sikring av forsvarsbygget. Det tok to timer før en styrke på 80 mann var til stede.

Anders Anundsen (FrP): Bare for å være tydelig på det: Betyr det at HV-02 kunne stilt to–fire timer etter anmodning? Er det det som er det konkrete svaret?

Harald Sunde: Ja.

Anders Anundsen (FrP): Og da med den kapasiteten som de stilte med etter avtale 06.00?

Harald Sunde: Ja.

Anders Anundsen (FrP): Så det eneste som manglet fra politiets side, var rett og slett en henvendelse.

Vi så i etterkant av situasjonen at HV manglet en del utstyr. Det var flere som ikke hadde skuddsikre vester, det var ikke adekvat ammunisjon. Hvordan er den situasjonen i dag? Dersom en skulle være utsatt for et terroranslag, har man fått kontroll på utstyrssituasjonen til Heimevernet?

Harald Sunde: Sjef for HV-02 rapporterer til meg at problemene med tilgjengelighet til tennstempel til våpne-

ne og tilgjengelighet til skarp ammunisjon nå er ryddet av veien.

Anders Anundsen (FrP): Så det betyr at innen mellom to og fire timer vil HV være adekvat utrustet ved en anmodning fra politiets side?

Harald Sunde: Det rapporterer HV-02. Men på bakgrunn av det som fant sted, har også jeg iverksatt en kontroll av tennstempel og beredskapsammunisjon i hele Heimevernet over hele landet.

Anders Anundsen (FrP): Så beredskapen blir bedre over hele landet etter dette?

Harald Sunde: En kontrollerer at tennstemplene er adekvat lagret og tilgjengelig, og at nødvendig beredskapsammunisjon er tilgjengelig innenfor tidsfristen 24 timer, også med mulighet for å hente dette på kortere tid.

Anders Anundsen (FrP): HV-016 har vært et tema i etterkant av denne situasjonen. Det ble nedlagt, hvis jeg ikke husker feil, med virkning fra januar i år. Mener forsvarssjefen at nedleggelsen av HV-016 har hatt noen innvirkning på HVs mulighet til rask respons i en krisesituasjon?

Harald Sunde: Det mener jeg ikke. Det har ingen innflytelse, og det hadde ingen innflytelse på situasjonen den 22. juli. For eksempel når det gjelder sikring av forsvarsbygget, tok det to timer før en styrke på 80 mann var på plass med vakthold og sikring. Det er en styrke på størrelse med hele gamle HV-016 i Oslo.

Anders Anundsen (FrP): Så de styrkekapasitetene som HV-016 hadde, ville ikke forbedret kapasiteten under denne situasjonen? Du ville ikke hatt flere heimevernssoldater som var godt trent, til å bistå?

Harald Sunde: HV-02 hadde 440 heimevernssoldater i beredskap, hvorav 240 ble brukt.

Anders Anundsen (FrP): Dere var litt inne på i redogjørelsene deres oversikt over hva slags kapasiteter som Forsvaret kan bistå med i en situasjon hvor politiet anmoder om det. I hvilken grad har Forsvaret nå laget en sådan oversikt som politiet har fått? Har nå politiet fra Forsvaret fått en fullstendig oversikt over hva slags kapasiteter som Forsvaret kan bistå med ved et terroranslag?

Harald Sunde: Hele Forsvaret står til rådighet for politiet. Som jeg sa i min innledning, er det viktig at man utvikler et nært samarbeid mellom politiet og Forsvaret, slik at politiet ikke bare får kjennskap til dette listemessig, men at de også får dybdekunnskap om hvilke kapasiteter som både er utviklet og vil bli utviklet i Forsvaret.

Anders Anundsen (FrP): Så den oversikten vil politiet nå få også i forhold til klartid?

Harald Sunde: La meg si et par ord om klartid. Klartiden er satt som en maksimumstid til at styrken skal være klar. Alle ressurser i Forsvaret vil snarest sette seg opp eller være kommet til hånde i en krisesituasjon.

Møteleieren: Eg er dessverre nøydd til å avbryte. Eg viser til oppsummeringa mot slutten.

Da er det André Oktay Dahl – 5 minutt.

André Oktay Dahl (H): Man skal ikke kimse av musikkgardister. Jeg gjorde en stor innsats som musikkgardist under flommen på Lillestrøm ved å spille Gammel jegermarsj. Bare så det er sagt!

Jeg har to spørsmål. Man var inne på at vi må ha solide beredskapssystemer. I spørsmål 52 fra desember til justisministeren stilte vi spørsmål om misforholdet mellom Stortingets vedtak om hva Heimevernet skal bistå med, og politiets oppfølging i sine beredskapssystemer. Det første spørsmålet til forsvarsministeren er: Hva er gjort for å sørge for at dette misforholdet opphører?

Det andre er rett og slett, som en liten oppfølging: Hva er det vi egentlig har av høyoperative kapasiteter som politiet kan trekke på, la oss si med en klartid på 24 timer eller mindre?

Statsråd Espen Barth Eide: Vi er litt usikre på akkurat hvilket spørsmål til justisministeren i 2010 du her refererer til.

André Oktay Dahl (H): 2011. Det er første spørsmålsrunde.

Statsråd Espen Barth Eide: I denne runden? Det er vel da besvart fra justisministeren, og det ligger i sin natur at det går på politiets svar –

André Oktay Dahl (H): Spørsmålet mitt til forsvarsministeren er: Hvordan vurderer forsvarsministeren at politiet ikke følger opp Stortingets vedtak om Heimevernets struktur i sine beredskapssystemer når forsvarssjefen understreker behovet for god beredskapsplanlegging?

Statsråd Espen Barth Eide: Nå skjønner jeg. Da tenker Oktay Dahl f.eks. på objektsikring, altså en liste over hvilke objekter som skal sikres? Jeg vil bare ha spørsmålet konkret.

André Oktay Dahl (H): Hva Heimevernet skal bistå med, som vedtatt i langtidsplanen for Forsvaret. Tre uker før 22. juli hadde politiet ennå ikke tatt det inn i sine beredskapsplaner.

Statsråd Espen Barth Eide: Jeg er litt i stuss, faktisk, om akkurat hva substansen i spørsmålet er. For det er klart at det er en tett dialog mellom Forsvaret, altså Heimevernet, og politiet om hva slags kapasiteter som er mulig. Så er jeg kjent med en problemstilling knyttet til utpeking av konkrete objekter, som er et arbeid som har pågått siden før 22. juli, og som vi nå har satt et ytterligere trykk på.

Men utover det tror jeg nesten du må stille det spørsmålet til justisministeren, for det er altså et spørsmål som går på politiets ansvarsområde.

André Oktay Dahl (H): Ja, det er det. Men spørsmålet handler om hvordan forsvarsministeren vurderer at politiet ikke følger opp det som Stortinget vedtar når det gjelder hva Heimevernet skal bistå med i forhold til politiet. Når man understreker at man trenger en god beredskapsplanlegging, er jo det nettopp et godt eksempel på at det ikke har vært god beredskapsplanlegging på tvers.

Statsråd Espen Barth Eide: Da vil jeg si det sånn at spørsmålet er stilt slik at man ved å svare aksepterer premisset i spørsmålet. Det som er sentralt for meg, er at den dialogen må være tett og god og løpende, og det er for det konkrete forholdet her viktig at man har en ytterligere klarhet i nøyaktig hvilke objekter som er høyest prioritert, slik at Heimevernet kan forberede seg på å sikre dem dersom de blir spurt. For det er mye bedre å ha en konkret planlegging for det enn en rent teoretisk planlegging for det.

Harald Sunde: Hvis jeg kan svare på min del av spørsmålet: Den operative evne rapporterer jeg til Stortinget årlig. Forsvaret mottar fra Forsvarsdepartementet årlig et iverksettelsesbrev hvor alle klartider til alle kapasiteter legges fast. Dette er en liste som i en åpen høring ikke kan legges fram, fordi den er gradert, men den er tilgjengelig også for politiet, slik at alle Forsvarets kapasiteter er knyttet til en konkret klartid. Denne klartiden varierer fra noen minutter til flere måneder. Når det gjelder Heimevernets innsatsstyrke, har den en formell klartid på 24 timer. Men øvelser og skarpe aksjoner har vist – og dette er Heimevernets kvalitet – at i et godt heimevern med gode og motiverte soldater reagerer de langt, langt raskere, og jeg ønsker å komme tilbake igjen til det i min oppsummering.

André Oktay Dahl (H): Et kort oppfølgingsspørsmål til statsråden: Nå understrekes det fra forsvarssjefen at det er en formell klartid. Er den reell? Har vi en høyoperativ kapasitet på 24 timer eller mindre i klartid?

Statsråd Espen Barth Eide: De konkrete erfaringene vi har gått igjennom for å sjekke det svært viktige spørsmålet, tilsier at vi definitivt har det, at de stedene hvor man har kunnet teste denne klartiden – og jeg tror forsvarssjefen sitter på en konkret liste av eksempler – møter de relevante militære styrkene langt, langt innenfor klartidene. Det er derfor også veldig viktig – jeg vil understreke et poeng fra forsvarssjefens innledning: Hvis man ene og alene fokuserer på den formelle klartiden, påløper det svært store kostnader, som ikke nødvendigvis er den riktige bruk av penger, fordi god drill, god trening, gode forberedelser, klarhet og tydelighet og samtrening nok bidrar mer til å løfte den reelle utrykningstiden framfor den formelle klartiden. Jeg vil anbefale at man legger seg det litt på sinne. – Jeg vet ikke om du har lyst til å ta noen av de eksemplene ...

Møteleiaren: Tusen takk, da vil eg gi ordet til Akhtar Chaudhry, som har 5 minutt til spørsmål.

Akhtar Chaudhry (SV): Det viktigste vi kan gjøre når det gjelder terrorberedskap, er faktisk å forebygge det. Det viktigste våpenet vi der har, er etterretning. Forsvaret har sin egen etterretningstjeneste, som jobber utenfor landets grenser – nå har vi jo operert i Afghanistan og tilliggende områder i ti år. Vi vet at det ligger en inspirasjon her for enkelte, det er treningsleirer for enkelte og diverse. Jeg regner med at vi nå har ervervet god informasjon derfra. Spørsmålet mitt er: Hvordan tilflyter det PST, vår hjemlige etterretningstjeneste?

Statsråd Espen Barth Eide: Takk for det spørsmålet. For det første er jeg helt enig i utgangspunktet. Det aller viktigste vi gjør, er å bli veldig gode på forebygging og å være forutseende og ha god etterretning og god overvåkning. Her har det skjedd svært mye positivt de siste årene, fra et – tror jeg vi skal innrømme – dårlig utgangspunkt for en del år tilbake, hvor det samvirket var svakt. Så er det etablert felles analyseenhet, vi har etablert og styrket det som heter KRU – altså koordinerings- og rådgivningsutvalget for de hemmelige tjenester – og det er en løpende utveksling av informasjon, igjen selvfølgelig innenfor noen juridiske rammer, for det er også her noen viktige kjøre-regler for hvem som driver med hva, bl.a. hvem som har anledning til å overvåke norske borgere. Men innenfor de reglene, som jo kontrolleres av Stortingets EOS-utvalg, mener jeg at vi har blitt betydelig bedre enn vi var.

Er vi gode nok? Der mener jeg at man prinsipielt sett alltid bør svare nei. Hvis noen sier at man er god nok, får man fort en overraskelse når noe galt skjer. Så det tror jeg bør være en konstant ambisjon for enhver forsvarsminister og enhver justisminister å sørge for at det alltid er moderne og oppdatert. Det er også slik at begge, særlig da PST, og Etterretningstjenesten, har et svært omfattende internasjonalt nettverk som gir betydelig informasjon gjennom samarbeidspartnere. Også rammene for hvordan den informasjonen deles mellom tjenestene, har blitt videreutviklet de siste årene, og det er et arbeid jeg ønsker å fortsette med sammen med min kollega justisministeren.

Akhtar Chaudhry (SV): Takk skal du ha. Jeg har veldig forståelse og sans for forsvarsministerens måte å tenke på når det gjelder skillelinjer mellom det sivile og den forsvarsmessige delen av maktapparatet. I tillegg er det de demokratiske spillereglene som er veldig viktig å ha i hodet når vi er i denne type situasjon. Nå har vi politikere hatt mange diskusjoner, oss imellom og i det offentlige rom. Jeg spør om forsvarsministeren, eventuelt forsvarssjefen, har registrert noe som gjør at de ville gi oss et godt råd om ikke å gjøre det vi tenker eller har luftet i løpet av dette ordskiftet.

Statsråd Espen Barth Eide: Takk for et meget interessant spørsmål. Jeg synes det er et godt spørsmål, fordi jeg har vel hintet litt til det, men jeg har lyst til å si det eksplisitt: Det er viktig ikke bare å tro at får man tak i

en soldat, er landet sikrere. I noen sammenhenger er den sammenhengen en til en, i noen sammenhenger er det ikke fullt så enkelt, og at man derfor husker på hvorfor vi i utgangspunktet har etablert noen kjøreregler for hva som er forsvar mot trusler som kommer utenfra, og hva som er politiets og sikkerhetstjenestene her i landet sitt ansvar for å passe på egne borgere og utlendinger som befinner seg i Norge i en sivil sammenheng. Jeg har allerede antydnet det som jeg tror er viktig å ta inn over seg, at vi har vidtgående regler i Norge, mye mer enn i Tyskland, men også mer enn en del andre nærstående land, for å gi denne anledningen til å bruke militære ressurser til støtte for politiet. Men jeg oppfordrer alle til å huske på hvorfor dette ikke bare skal bli til én stor størrelse: Det ligger i den liberale rettsstatens kjerneinteresser å opprettholde et formelt skille, og så være så praktisk som mulig så lenge det skillet respekteres. Det vil være mitt svar til det. Jeg lurar på om forsvarssjefen også har et svar?

Harald Sunde: Når man setter en soldat til å gjøre noe annet enn soldaten er utdannet til, er det en meget krevende oppgave. Ikke minst påhviler det et stort ansvar ved at de forberedte planer og gjerninger soldatene skal gjøre, skal kunne gjøres rett. De må være riktig utrustet, de må være rett utdannet og trent for oppgaven, slik at de ikke forvolder mer skade ved å bli satt inn. Dette er en viktig kvalitetskontroll gjennom alle Forsvarets ressurser, slik at man kan gjøre oppgavene og bistanden på en riktig og god måte.

Møteleiaren: Tusen takk.

Da gir eg ordet vidare til Jenny Klinge, som òg har 5 minutt.

Jenny Klinge (Sp): Takk. Mitt spørsmål gjeld Heimevernet, og eg ønskjer å gå lenger enn det som er direkte knytt til HV-16.

Forsvarssjefen nemnde det å styrkje Heimevernet. Men for ikkje lenge sidan kom det eit framlegg frå forsvarssjefen om å halde fram med å bygge ned HV i delar av landet. Og då er det snakk om Forsvarets langtidsplan, som vi skal begynne å diskutere.

Eg hadde sansen for statsråden sitt uttrykk om den framtida vi ikkje kjenner. Det inneber at vi veit ikkje kva som skjer, når det skjer, og kvar det skjer noko nytt. HV spelar i så måte ei viktig rolle med omsyn til å ha ressursar i heile det langstrekke landet vårt.

Mitt spørsmål går på kva statsråden tenkjer om strukturen i Heimevernet, og kva den betyr for beredskapen og moglegheita for å beskytte kritisk infrastruktur i alle delar av landet.

Statsråd Espen Barth Eide: Takk til representanten Klinge.

Statsråden er gammel heimevernsmann, og jeg mener at vi var langt fra så treige og sidrumpa som det gamle heimevernet blir beskrevet som. Men jeg vil også være vitne på at det har blitt enda bedre etter kvalitetsreformen, som altså kom etter at jeg gikk over i annen tjeneste, for å si det slik.

Vi har fått et stadig bedre heimevern. Men jeg er veldig opptatt av – og der tror jeg vi deler utgangspunkt – at Heimevernet er til stede rundt omkring i landet, når det trengs.

Jeg vil altså ikke forskuttere regjeringens langtidsplan annet enn å vise til at jeg i flere sammenhenger, bl.a. i forrige uke, i talen i Oslo Militære Samfund, forsvarsministerens nyttårstale, har sagt at vi vil ha et særlig blikk på Heimevernet – både kvalitet, volum, tilstedeværelse og kontakt med det sivile samfunn. Så kan forsvarssjefen, hvis det er interesse for det, begrunne sitt forslag, som altså er et forslag fra forsvarssjefen til meg.

Harald Sunde: Jeg kan vise til noen av de faktorer og det grunnlaget som har ført fram til det forslaget som nå foreligger, og det er et styrket heimevern med en reelt styrket evne til innsats og regional beredskapsplanlegging.

Heimevernet skal være folkeforankret. Heimevernet skal ha en lokal identitet og være lokalt forankret. Men Heimevernet må utvikles under følgende forhold: Vi må ivareta demografien. Det er forskjell på by og land. Det er forskjell på geografi, på fjell og fjord, på værforhold langs vår kyst til vårt innland. Derfor må Heimevernet utformes for å kunne gjøre disse oppgavene lokalt.

Det er særlige forhold knyttet til beredskapsplanleggingen. Vi må fordele objektene som Heimevernet skal sikre, slik at de får alle objektene, for det er veldig få av oss som bor der vi trådte våre barneføtter. Derfor må øving av Heimevernet finne sted på objektene, og da må vi vite, med god planlegging. Klima og værforhold er viktig. Det betyr ulik utrustning, ulik kapasitet og ulik evne i Heimevernet. Det er et styrket heimevern.

Jenny Klinge (Sp): Har eg tid til eit lite oppfølgings-spørsmål?

Ja, reelt styrkt evne til beredskap er vi alle einige om at ein må ha.

Spørsmålet mitt går egentleg på den lokale forankringa, den lokale kunnskapen som Heimevernet må ha for å beskytte kritisk infrastruktur, ulik type infrastruktur, som absolutt finst i heile landet. Så by- og landdimensjonen meiner eg er høgst relevant også i denne samanhengen. Og når ein har møtt, slik det er lagt fram av forsvarssjefen, mange kritiske merknader frå dei delane av landet som blir råka, vil eg tru det også er ein grunn til at folk er kritiske.

Statsråd Espen Barth Eide: Som sagt: Det er slik at vi legger fram en langtidsplan til Stortinget. Vi skal beholde formene her, derfor kommer den når den kommer når det gjelder akkurat størrelse og innretning. Men jeg vil være veldig tydelig på at når det gjelder Heimevernet, er det de som må ha den lokale forankringen, det er Heimevernet som er over hele landet.

Resten av Forsvaret har vi nå spesialisert slik at det er skarpere, bedre, mer moderne, bedre utstyrt og bedre trent enn det noen gang har vært, men innrettet mot punktinn-sats der det trengs, enten det er Hæren, Sjøforsvaret eller Luftforsvaret. Derfor er det Heimevernet som nå gir volum i Forsvaret. Jeg tror at man skal ha de to tankene i hodet

samtidig når man tenker på den viktige videreutviklingen av Heimevernet i forhold til Hæren.

Ett område hvor forsvarssjefen i sin innstilling har vært veldig tydelig, og hvor jeg vil gi ham stor rett, er at det er veldig viktig å være klar over forskjellen på de to. Det er ikke noen ambisjon at Hæren og Heimevernet vokser sammen, for de har to helt forskjellige formål: Hæren skal være en knyttneve som kan rykke ut i inn- og utland, Heimevernet skal være til stede og sikre og verne verdier både i krise og i krig, og også i kompliserte fredstidssituasjoner. Så det er min inngang til den debatten. Den høres ikke ut som den er så langt fra din, men jeg vil altså ikke svare hvilke distrikter vi da opprettholder, videreutvikler, styrker, legger til eller tar vekk.

Møteleiaren: Tusen takk.

Da gir eg til slutt ordet til Trine Skei Grande, som òg har 5 minutt.

Trine Skei Grande (V): Takk for det, leder.

Alle her i salen er enige om at det er viktig at ansvaret ved et angrep selvfølgelig ligger hos politiet. Men Norge er et enormt stort land med utrolig få mennesker. Det betyr at vi må slå sammen alle pjalter når vi virkelig blir truet.

Jeg har lyst til å begynne med et sitat fra Barth Eide – ikke statsråd Barth Eide – fra 9. mars 2006. Da sa han i en tale i Trondheim noe klokt som jeg har lyst til å gjenta:

«Jo mer en terroraksjon vurderes å ha en sikkerhetspolitisk dimensjon, desto større grunn er det til å håndtere forholdet som militær suverenitetshevdelse. I tvils- eller gråsonetilfeller vil forsvarsministeren og justisministeren i fellesskap, eventuelt regjeringen, kunne konstatere hvem som har primæransvaret for å håndtere en oppstått situasjon.»

Det vi opplevde 22. juli, innebar jo også at noen måtte foreta en sånn type vurdering. Det er en skjønnsmessig vurdering, det er en politisk vurdering.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hvem mener han bør ha ansvaret for en sånn vurdering? Når bør en sånn vurdering gjøres? Og hva er statsrådets vurdering i ettertid, etter 22. juli, knyttet til det perspektivet han dro opp da?

Statsråd Espen Barth Eide: Først og fremst: Det var et glitrende godt sitat, synes jeg, og det var klokt sagt.

Trine Skei Grande (V): Du står med andre ord ved det?

Statsråd Espen Barth Eide: Det står jeg ved, og det er jo det vi praktiserer, for i det øyeblikket en krise oppstår, vet en omtrent ingenting annet enn at noe har skjedd. Så vil man, som regjering og som beredskapsstater – forsvar, politi, brannvesen, ambulanse, alle som måtte bli berørt – forsøke å skaffe seg den kunnskapen. Vi har en meget bra etterretningstjeneste, vi har gode ressurser på politisiden som vil ha – som de hadde sist – et veldig tydelig fokus på: Hva tror vi det er, hva kan vi utelukke, hva er sannsynlig, hva er mulig? Og som kommisjonen sikkert kom-

mer tilbake til, ble dette gjort veldig raskt. Det er jo ikke 22. juli vi skal snakke om i dag, men det ble meget raskt konstatert at alt tydet på at dette var en innenrikskrise, og det ble enighet på regjeringnivå om at ansvaret ble lagt til sivil side. Et annet forløp de første minuttene kunne fått et motsatt resultat. Det er en vurdering som regjeringen fatter – i bunn og grunn statsministeren, hvis ikke regjeringen kan samles. Det var en riktig beslutning, den sto seg i forhold til det man da visste, og den sto seg godt i forhold til det man visste etterpå. Det er nettopp dette vi nå er opptatt av å fortsette å videreutvikle samtrentingen om, slik at man praktiserer den type scenarioer. La meg også til slutt legge til når det gjelder det du sier, leder, om at først må vi slå alle pjalter sammen: Det er jeg grunnleggende enig i. Det er derfor vi f.eks. har en kystvakt i Norge som opereres av oss, men for sivil myndighet. Det er derfor vi har den ordningen for redningshelikopter, det er derfor vi har veldig mange av de norske løsningene, som nettopp går ut på at man ikke har doble sett, men at man jobber godt sammen.

Trine Skei Grande (V): Nå har jeg 1 minutt og 50 sekunder igjen, og dem vil jeg gjerne bruke på en undring jeg har etter det forsvarssjefen sa. Han sa, egentlig betryggende, at vi nå skal ha en beredskapsplan i samarbeidet politi–forsvar, og at vi nå også skal begynne å øve. Har vi ikke gjort det før?

Harald Sunde: Vi har øvd innenfor bestemte områder, og vi har en årlig øvelse som Forsvaret har ansvaret for. Så har Politidirektoratet sin øvelse som de har ansvaret for. Mitt hovedpoeng er at vi i Forsvaret har våre objekter som vi har et selvstendig ansvar for å bevokte. Justissektoren har ansvaret for en rekke andre objekter. I dag øver vi på en rekke av disse objektene, og vi kaller dem «en til en-objekter». Men det jeg ser med stor glede på, er arbeidet nå, tverrsektorielt, med å se på alle disse objektene samlet, og at vi lager en samlet plan over disse objektene. Så kan man på forhånd si, og tildele, hvilke Forsvaret mest sannsynlig kommer til å ha ansvaret for, og hvilke politiet skal ha et vedvarende ansvar for. Først da kan vi lage en helhetlig, omfattende beredskapsplan og øve i henhold til denne planen.

Trine Skei Grande (V): Det har vi ikke hatt før?

Harald Sunde: Ikke en samlet, tverrsektoriell plan.

Trine Skei Grande (V): Nei, interessant!
Takk, leder.

Møteleiaren: Tusen takk. Da går me over til ein felles spørsmålsrunde.
Først ut er Martin Kolberg, deretter Anders Anundsen.

Martin Kolberg (A): Denne komiteens oppgave er jo å håndtere hva som skal skje framover. Det jeg vil ha et eksplisitt svar på, er om forsvarsministeren mener at det lovverket og det planverket – spesielt det lovverket som

nå ligger der – er de riktige når vi snakker om samarbeidet mellom forsvar og politi, og om Forsvaret har de nødvendige fullmakter, slik forsvarsministeren ser det?

Statsråd Espen Barth Eide: Jeg skal gi et presist svar: Lovverket er etter min mening bra. Vi arbeider med selve bistandsinstruksen – om den kan forenkles, men innenfor rammen av gjeldende lovverk.

Martin Kolberg (A): Men også slik, forsvarsminister, at man mener at Forsvaret i tilstrekkelig grad har en operativ kapasitet som man kan bruke, slik som Forsvaret bedømmer det, eller mener man at det at politiet må anmode om alle spørsmålene først, sinker den beredskapen som Forsvaret kan tilby?

Statsråd Espen Barth Eide: Som representanten Skei Grande var inne på, er det noen situasjoner som kan vise seg å være terroranslag som kommer utenfra. Da har Forsvaret et umiddelbart ansvar – uten å gå via politiet. Et veldig konkret eksempel er en situasjon å la 11. september, med et fly som ser ut til å være i ferd med å angripe et mål i Norge. Da er det et direkteansvar for vår sektor – faktisk for meg – å autorisere eventuell maktbruk mot det flyet. Det er ikke etter noen bistandsinstruks, for da er vi innenfor selvforsvarsretten etter FN-paktens artikkel 51, som er grunnlaget for Forsvaret, og den restriksjonen som gjelder for Forsvaret – som ikke bare kommer av nasjonal lovgivning, men også av internasjonale regler. I alle andre sammenhenger forutsetter det en henvendelse fra politiet, men erfaringen er faktisk at kontakt kan etableres meget raskt. Man kan også gi et forhåndstilsagn om at svaret vil bli ja når den formelle henvendelsen kommer, slik at man for alle praktiske formål gjør det man uansett ville gjort, mens noen etablerer formalitetene. Det tror jeg vi vil se fra 22. juli, men også fra andre – vi har ikke lignende – situasjoner hvor man har utløst bistandsinstruksen, at det, så vidt jeg kan skjønne, ikke er sinkende. Det er mulig forsvarssjefen har et annet syn på det?

Harald Sunde: Nei, jeg tror at nettopp denne kommunikasjonen mellom etatene gjør at vi har en bedre reaksjonsevne. Samtrenting og samøvelse gir den kunnskapen som gjør at man kan forberede og ta korte linjer. Et eksempel: Forsvarets spesialkommando trener regelmessig sammen med beredskapstroppen i Oslo politidistrikt. Det gjør man også i installasjoner, i teknikk, og man kjenner hverandre mann til mann. Det tok 5 minutter fra bomben smalt den 22. juli, så var de to avdelingene i kontakt med hverandre.

Møteleiaren: Tusen takk. Da er det Anders Anundsen, deretter André Oktay Dahl.

Anders Anundsen (FrP): Takk for det, leder.

Jeg har to kjappe spørsmål – det ene er i hvert fall ganske kjapt: Forsvaret var på plass med eksplosivryddere kl. 18 i Oslo sentrum, hvilket er en relativt rask respons-tid. Men var man da forberedt på hvorvidt man kunne

stå overfor en «skitten» bombe? Det er det første spørsmålet – altså om en bombe også kunne ha inneholdt kjemiske midler, f.eks. Det andre spørsmålet er en oppfølging av det forsvarssjefen peker på, knyttet til viktigheten av felles øvinger. En måneds tid før katastrofen rammet oss, var det en felles øving mellom forsvar og politi, med et scenario som hadde mange likhetstrekk med den situasjonen man sto overfor den 22. juli. For oss som står på utsiden, virker det som om en ikke brakte erfaringene fra den øvelsen inn i den aktuelle situasjonen. Jeg vil gjerne ha en kommentar på årsakene til at det fremstår sånn, og om den fremstillingen er feil.

Statsråd Espen Barth Eide: Kan jeg før vi svarer, høre om: Er dette etter komitélederens syn det vi skal bruke denne høringen på, for det høres veldig ut som 22. juli-kommisjonens erverv? Vi er klare til å svare, vi.

Anders Anundsen (FrP): Dette handler jo om hvordan vi skal kunne tenke fremover for å se hva slags feil som eventuelt var der, og jeg synes det er helt relevant innenfor denne komiteens arbeid. Så får komitélederen si noe annet, hvis han er uenig.

Møteleiaren: Eg aksepterer det spørsmålet og forstår at de er klare til å svare. Ver så god.

Statsråd Espen Barth Eide: Ja, definitivt.

Når det gjelder hva som skjedde, og når eksplosivrydere var på plass, vil jeg i så fall be forsvarssjefen svare på det, nå som det er autorisert av komitélederen at vi også skal snakke om konkrete hendelser den 22. juli. Jeg ber om at det noteres.

Noe av det beste med øvelser er når du oppdager feil og mangler, for da kan du faktisk gjøre noe med det. Jeg er rett og slett ikke i stand til å si om det er slik at det var svakheter som ble identifisert den dagen, som ikke ble applisert. Det håper jeg blir godt belyst av dem som er satt til å gjøre det. Men det generelle formålet er jo at man skal bli stadig bedre gjennom å testes i mest mulig realistiske scenarioer. Som jeg har sagt tidligere: Hvis noen på noe tidspunkt kommer hit fra noen regjering og sier at nå er det bra nok, mener jeg at det skal man trekke i stor tvil, for det blir aldri bra nok. Vi skal hele tiden kjempe for å bli best mulig til å forberede oss på en virkelighet vi per i dag ikke kjenner, men som, som sagt, kommer til å være helt annerledes enn den fortiden vi nå kjenner.

Harald Sunde: Forsvaret besitter en meget begrenset, men meget kompetent kapasitet og evne til å kunne identifisere og demontere improviserte sprengladninger, fordi det både her hjemme – som dette dessverre viste – og i høyeste grad også overfor våre soldater i utlandet, er en betydelig trussel. Denne gruppen har ikke oppgaven å identifisere kjemiske, radioaktive og bakteriologiske kapasiteter, og jeg overlater til kommisjonen å påpeke eventuelle svakheter i så måte med hensyn til spørsmålet.

Men til reaksjonsevnen, altså den faktiske og fysiske evne til å reagere når det smeller: Sjefen for Forsvarets

ammunisjons- og eksplosivskole tok kontakt med hovedkvarteret 10 minutter etter at bomben smalt. Den første delen av en operativ kapasitet var på plass i regjeringskvartalet 1 time og 20 minutter etter at det smalt. Første kapasitet, hele laget, var på plass 2 timer og 35 minutter etter at det smalt. Det andre laget var der på 3 timer og 20 minutter etter at det smalt, og det siste laget – som var utgangsgruppert på Ørland, og som hadde den nasjonale beredskapen på det tidspunktet – kom sist på grunn av avstanden og var på plass etter 3 timer og 33 minutter. Det er omtrent den samlede kapasiteten innenfor dette meget kompetente og kompliserte miljøet, og jeg må si at den vilje og evne dette personellet viste for å trå til, var stor.

Når det gjelder den andre delen, erfaringer fra øvelser, vil jeg si som i min innledning: Alle øvelser må ha det til hensikt å bli bedre på gjennomføringen og avdekke feil. Min anbefaling er at all bistandsinnsats som vi har oversikt over, må innarbeides i øvelser – og da er vi på god gang. Øvelse Tyr viste at det var ikke stor avstand fra scenarioet. Selvfølgelig er det å lære av øvelsene, pløye dette tilbake igjen til kontroll av utdanning, utrustning og organisasjon, avgjørende – ja, det er kjernen av å øve.

Møteleiaren: Tusen takk.

André Oktay Dahl.

André Oktay Dahl (H): Det har vært vist til gjennomgangen av bistandsinstruksen. Det ble varslet før de interne evalueringer skulle foreligge. Man har vært veldig opptatt av, denne komiteen og regjeringen, at man skal skille mellom vår jobb og 22. juli-kommisjonens jobb. Men hva var det regjeringen så som gjorde at den plutselig fant ut at den ville ha en gjennomgang av bistandsinstruksen så kort tid etter 22. juli? Var det helt tilfeldig, eller var det noe man så som man bør meddele Stortinget, sånn at vi kan gjøre noe med det?

Statsråd Espen Barth Eide: Fra vår side i hvert fall, slik jeg vil se det, og du kan jo også stille det samme spørsmålet til justisministeren – og dette ble jo satt i gang lenge før jeg kom inn i min nåværende rolle – skal man stimulere til ytterligere proaktivitet. Instruksen skal være bedre kjent, og den skal være forenklet, slik at den bidrar mest mulig til å oppnå formålet. Det er ikke nødvendigvis et uttrykk for at det ikke var sånn i dag, men vi må forvise oss fullt ut om at det er det, og at instruksen gir klart og tydelig uttrykk for, for dem den berører, når den skal brukes, hvordan den skal brukes, og at den er klar og grei og forståelig.

André Oktay Dahl (H): Så det var bare helt tilfeldig at den ble foreslått gjennomgått nærmest umiddelbart etter 22. juli?

Statsråd Espen Barth Eide: Kanskje du da skal spørre noen som var involvert i det på det tidspunktet?

Møteleiaren: Svært kort til slutt – Akhtar Chaudhry.

Akhtar Chaudhry (SV): Ja, det blir en utfordring både for meg og for svareren, leder.

Det er et stort ønske at, og jeg er veldig opptatt av hvordan, Stortinget nå skal ivareta sitt overordnede ansvar når det gjelder på den ene siden å være robust nok til å oppføre seg når situasjonen inntreffer, samtidig som man ikke trækker over de sivile og demokratiske rettighetene til våre borgere. Jeg ser at vi noen steder kan komme i fare for å kutte kantene. Da ønsker jeg forsvarsministerens refleksjon over hvilke sivile borgerrettigheter som kan komme i skvis, og at vi må være veldig klare på at vi ikke kutter kantene der.

Møteleieren: Tusen takk.

Da får forsvarsministeren og forsvarssjefen vurdere om dei greier å kommentere det spørsmålet i sin avslutningskommentar. Eg gir 5 minutt til begge to til ei oppsummering.

Først gir eg ordet til forsvarsminister Espen Barth Eide.

Statsråd Espen Barth Eide: Tusen takk, komitéleder.

La meg først takke for en veldig god høring, gode spørsmål og veldig viktige spørsmål, for dette er ting vi jobber med, tenker på, både forsvarssjefen og jeg, min kollega justisministeren og hele regjeringen. Det er et svært stort fokus på det. Det skulle bare mangle, for når det skjer noe så dramatisk som det som skjedde i sommer, er det vår absolutte plikt å stille alle kritiske spørsmål, snu hver sten og finne ut om vi er gode nok, hva vi eventuelt må bli bedre på, og hvordan vi kan bli bedre på det. Så jeg ser på dette og komiteens arbeid som et meget viktig bidrag til det arbeidet, og takker for den anledningen.

Så har jeg lyst til å si – og det tror jeg delvis besvarer Akhtar Chaudhrys gode spørsmål: Vi skal fortsette å stille de spørsmålene. Det som gikk galt 11. september 2001, var at man satte de spørsmålene til side, fordi man i vekt-skålen mellom sikkerhet og statens kontroll versus borgerne frihet vektet feil. Det skjedde en del ting, og det ble skapt et internasjonalt klima for at så fort noen sa terror, var alt lov. Det var ikke bare prinsipielt problematisk. Det var også praktisk ganske uheldig, for det skjedde en rekke ting i oppfølgingen av 11. september hvor middelet undergravde målet, og man ble dårligere. På andre områder ble man bedre. Interessant nok er et av de områdene hvor det internasjonale samarbeidet er blitt veldig mye bedre, samarbeidet mellom politietterretningstjenester, og jeg vil påstå særlig mellom de landene som er opptatt av ansvaret for også å ivareta borgernes interesser, og som til dels er bedre på dette enn en del av de landene som ser mer bort fra det. Så dette er et viktig prinsipp.

Jeg har lyst til å si – det er et ganske åpenbart poeng, men – at jeg håper man på Stortinget er glad for at vi lever i et land hvor det er forsvarssjefen og forsvarsministeren som prøver å legge noen begrensninger på hva Forsvaret skal brukes til når det gjelder politioppgaver. Jeg vet om en del land hvor man ikke begynner der, for å si det sånn. Så jeg tror det på en måte er uttrykk for at det er en kultur hvor vi tar dette alvorlig.

Men så har jeg også sagt flere ganger at noe som også kjennetegner oss, er en sterk tradisjon for det Skei Grande

bl.a. påpeker, å slå alle pjalter sammen og ha kapasiteter som jobber på tvers. Igjen: Kystvakten bruker jo til dels makt mot norske borgere. Men der har man altså fått en egen lov, kystvaktloven fra 1997, som regulerer hvordan militært ansatte i kystvaktrollen kan påta seg politimyndighet. Det kan ikke alle andre gjøre, men det kan de fordi det er regulert ved lov. På den måten har man løst det problemet man ville hatt hvis man bare fant opp at det skulle et marineskip dra rundt og gjøre på nær sagt eget initiativ eller mitt eller forsvarssjefens initiativ. Så det er fullt mulig å ivareta grunnleggende rettsstatsprinsipper og samtidig få til et bedre samvirke mellom Forsvaret og politiet, men man må bare huske på hvordan man gjør det når man gjør det, og gjøre det på en skikkelig måte. Derfor må jeg igjen si – det er ingen her som har sagt det – at man kan av og til i den offentlige debatten få inntrykk av at dukker bare soldatene opp, er vi alle på en måte mye tryggere. Men så enkel er ikke sammenhengen. Det er derfor jeg er veldig glad for den tonen som er lagt til grunn her: at dette er vanskelig sammenhenger, det er viktige spørsmål, ingen har alle svarene – i hvert fall har ikke jeg det. Men vi skal sammen forsøke å bli bedre, slik at vi ivaretar flere viktige hensyn på en gang: hensynet til å ha orden på forholdet mellom staten og makten og hensynet til å være best mulig til å beskytte våre borgere mot den type ting som vi dessverre har opplevd, og som vi må kunne frykte å oppleve igjen. Det er en evig grensedragningsprosess. Det har med tekniske kapasiteter å gjøre og samvirke. Men det har også å gjøre med et evig arbeid, ikke minst i dette hus, for å trekke opp de klare kjørereglene. Det verste man kan gjøre, er at man lar en bestemt hendelse forme all ens tenkning, slik at all historisk erfaring legges vekk, fordi nå er det bare det som gjelder.

Derfor vil jeg slutte med det jeg begynte med: Vi kommer til å få dype kriser igjen. Det blir ikke 22. juli nr. 2. Det blir noe helt annet. Det er derfor vi må ha et kreativt fokus den veien. Takk for oppmerksomheten.

Møteleieren: Tusen takk. Da gir eg ordet til forsvarssjef Harald Sunde, som òg har 5 minutt.

Harald Sunde: La meg peke på noen viktige punkter sett fra et militært perspektiv. Det er viktig å gjennomføre et tydelig og klart planarbeid for et tverrsektorielt samarbeid. Denne planen må øves på, og vi øver for å lære. Når virkeligheten kommer, vil den bestandig være annerledes enn planen. Men når virkeligheten kommer, er det for sent å lære.

Den viktigste utfordring er reaksjonstiden, for det aller, aller viktigste er å forhindre at uhellet er ute, eller at terroren rammer. Derfor må vi være på plass i tide. Jeg vil derfor bruke noen ord rundt begrepene «klartid» og «reaksjonstid». Klartid er en maksimumstid til forberedelse som vi setter til våre kapasiteter for at de skal være i stand til å løse de militære oppgaver. Alle gjør sitt beste for å gjøre dette på absolutt kortest mulig tid, og jeg tror disse sprengstoffekspertene den 22. juli viste det.

Heimevernets innsats er kjernen i en rask reaksjon fordi Heimevernet er der hvor folk bor. Heimevernet er de som er nærmest de ulike objektene rundt i vårt land.

Heimevernet har en generell klartid på 24 timer. Men livet har vist oss at dette er en verdi i Heimevernet som vi må forsterke, fordi dets motivasjon og evne til raskt å komme til hånde er stor. Den 22. juli, da vi forsterket vaktholdet rundt forsvarsbygget, var 80 mann fra innsatsstyrken på plass etter 2 timer. Etter 4 timer var 150 heimevernssoldater, menn og kvinner, på plass. HV-02 hadde etter 1 time tilgjengelig 160 heimevernssoldater. Sjefen for HV-02 hadde kontakt med de andre distriktssjefene på Kongsberg, Rygge og Elverum innen 1 time. Etter 2 timer og 30 minutter var HV-02 operativ som stab, og de hadde ytterligere heimevernssoldater til rådighet.

Fra andre områder ute i landet, i områdene våre, har vi tilsvarende eksempler. For å ta det høyaktuelle distriktet HV-11 og områdestrukturen der: Under leteaksjonen i Kristiansund i 2009 stilte de 29 heimevernssoldater på 53 minutter. Da var de fullt utrustet for å gjennomføre den, med proviant, med leteutstyr, pakning og alt de trengte. I Hustadvika i 2010 stilte de 50 soldater på 2 timer. I Ørsta og Volda stilte de 20 soldater på 1 time. Vi har gjennomført beredskapsøvelser hvor vi har tatt hele styrker på alarm, hvor de har tatt med seg all sin logistikk, all sin kapasitet i Heimevernet og vært klar til innsats som hel avdeling i løpet av 18 timer. Vi husker alle «Full City». Det var Kongsberg som ble satt inn. I løpet av mellom 2 til 3 timer var hele mannskapet alarmert, de var på plass, og de var forflyttet til Langesund.

Dette er en kapasitet som viser styrken og motivasjonen i forsvarsetaten. Derfor tror jeg at et innsatsforsvar, slik det nå er innrettet, også er det beste instrumentet for å støtte et samfunn i krise. Takk.

Møteleiaren: Da vil eg, på vegner av komiteen, seie ein stor takk til forsvarsministeren og forsvarssjefen for gode innlegg og svært gode svar på våre mange spørsmål. Tusen takk.

Da blir det ein kort pause. Høringa held fram presis kl. 12.50.

Høringa blei avbroten kl. 12.37.51

Høringa blei teken opp att kl. 12.52.

Høring med justisminister Grete Faremo

Møteleiaren: Da vil eg få ønskje velkomen til justisminister Grete Faremo, sjef for Politiets tryggingstjeneste Janne Kristiansen og fungerande politidirektør Vidar Refvik.

Me held no fram med høringa i Den særskilte komité. Det gjeld utgreiingane me hadde 10. november. Kvar av dykk vil no få 10 minutt til ei innleiing, så blir det ein spørsmålsrunde frå kvart einskilt av dei politiske partia med ein felles spørsmålsrunde til slutt. Så blir det gitt høve til ei oppsummering til kvar av dykk til slutt.

Med det vil eg gi ordet til justisminister Grete Faremo, du har 10 minutt – ver så god.

Statsråd Grete Faremo: Takk, leder, komitémedlemmer. Takk for invitasjonen til denne åpne høringen om redegjørelsene gitt 10. november i fjor av justisministeren og forsvarsministeren om det som skjedde 22. juli, og om hvilke prioriterte oppgaver vi arbeider med i departementene.

De grusomme terrorhandlingene er ennå ikke fullt ut belyst, og interne evalueringer i flere etater pågår. 22. julkommisjonen er også ennå midt i sitt arbeid. Spesialkomiteens oppdrag gir oss likevel en anledning underveis til å oppsummere status og diskutere veien videre.

Jeg tok over som justisminister 11. november 2011. En hurtigarbeidende gruppe fikk i oppdrag å gjennomgå Justisdepartementets sikkerhets- og beredskapsoppgaver, og gruppen vil gi meg anbefalinger om hvordan disse oppgavene bør organiseres, slik at departementet på en effektiv og tydelig måte skal kunne ivareta sitt ansvar på dette området. Jeg får rapport med anbefalinger innen utgangen av denne måneden. Vi arbeider med forslag til ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap og Justisdepartementets samordningsrolle. Jeg vil også styrke Justisdepartementets tilsyn med underlagte ledd og med andre departementers arbeid med sikkerhet og beredskap. Vi jobber altså nå med en rekke tiltak for å styrke beredskapen, og la meg si litt om de viktigste.

Adekvat lovverk er viktig. Justisdepartementet arbeider nå med et høringsnotat bl.a. om kriminalisering av forberedelse til terrorhandlinger, særlig med sikte på såkalt soloterrorisme. Det tar sikte på at høringsnotatet sendes ut i vår. I arbeidet vil innspillene som PST har fremmet overfor departementet, bli vurdert. I tillegg arbeider departementet med lovforslag etter høringen av Metodekontrollutvalgets utredning. Det tar sikte på at en proposisjon, hvor også spørsmål knyttet til soloterrorisme vil inngå, skal foreligge tidlig i 2013. Justisdepartementet sendte 7. desember i fjor ut på høring forslag om endring i voldsofferstatningsloven. Et av forslagene er å heve den øvre grensen for voldsoffererstatning til 60 G. Endringene kommer som følge av terrorhandlingene den 22. juli, men vil gjelde for alle voldsoffererstatningskrav etter straffbare handlinger begått etter 1. januar 2011.

Forebygging av voldelig ekstremisme er avgjørende. Regjeringen lanserte 6. desember i fjor som en del av handlingsplanen Felles trygghet – felles ansvar nettsiden radikaliserings.no. Statusrapport for gjennomføringen av tiltakene ligger også på denne nettsiden. I går presenterte, som kjent, Politiets sikkerhetstjeneste sin åpne trusselvurdering for 2012 mot Norge og norske interesser. Dette er en analyse av forventet utvikling innenfor PSTs hovedansvarsområde om forhold som kan påvirke norsk sikkerhet og skade nasjonale interesser.

Budsjettet for politi- og påtalemyndighetene er styrket betydelig de senere år. Beredskapstroppen er styrket i 2011 og nå i 2012 med nytt materiell, særlig med ulike kjøretøy som aksjonskjøretøy, pansret kjøretøy, lett pansret eskortekjøretøy og lett pansret terrengkjøretøy. For Politiets sikkerhetstjeneste omfatter styrkingen bl.a. analyse, sporing, livvakter og innhentingsskapasitet fra åpne kilder på nettet, samt også der pansrede biler.

Jeg ønsker også å opplyse om at mandat og ramme for en ekstern gjennomgang av ressurs situasjonen i Politiets sikkerhetstjeneste vil bli avklart innen første kvartal, og at arbeidet planlegges gjennomført og slutført i 2012. Regjeringen prioriterer arbeidet med å etablere et nytt beredskapssenter for politiet i Oslo. Jeg mener det er viktig for responstiden at våre mest operative beredskapsstyrker sikres fasiliteter som gir bedre ressursutnytting, raskere utrykningstid og trening. I februar i fjor ga Justisdepartementet Politidirektoratet i oppdrag å delta i en arbeidsgruppe nedsatt av Samferdselsdepartementet for å utrede mulighetene for og konsekvensene av en lokalisering av beredskapssenteret på en aktuell tomt på Alnabru-området i Oslo. Jernbaneverket leder gruppens arbeid. I brev av 8. september i fjor til Samferdselsdepartementet anmodet Justisdepartementet om at arbeidsgruppen måtte framskynde sitt arbeid. Arbeidsgruppens rapport ble oversendt Samferdselsdepartementet 13. januar. Rapporten inngår som en del av en større utredning om utbyggingsplanene for Alnabru godsterminal. Utredningen skal nå underlegges ekstern kvalitetssikring som etter planen skal være ferdig innen 1. mai i år.

For å sikre en hurtigst mulig prosess har Justisdepartementet i brev av 21. desember bedt Statsbygg om å undersøke andre aktuelle tomtevalg i Oslo, herunder estimere kostnadene og lage en milepælsplan for ulike alternativer. Frist for dette arbeidet er 1. april. Transportstøtte er et viktig element for responstiden. Retningslinjene for hovedsentralenes vurderinger og prioritering av politiets anmodning om bruk av redningshelikoptrene til transportstøtte i akutte situasjoner er derfor nå ferdigstilt. Redningshelikoptrene er en landsdekkende ressurs med kort beredskapstid. Disse retningslinjene vil nå sikre at politiets bistandsbehov gis høy prioritet. Videreføring og mulig videreutvikling av helikopterberedskapen på Rygge utover 1. august i år er – som også forsvarsministeren omtalte – til vurdering, som sagt. Øvelser er viktig for å sikre så kort responstid som mulig. Øvelse Tyr, som er politiets årlige hovedøvelse, skulle i 2011 vært gjennomført i regjeringskvartalet. Viktige momenter fra denne øvelsen vil imidlertid inngå i øvelsen som gjennomføres i år. Dette omfatter objektsikring av departementsbygg og Stortinget.

Kommunikasjon er sentralt i all krisehåndtering, og jeg vil følge opp regjeringens tidligere beslutning om å gjennomføre et prøveprosjekt med felles nødnummer og felles nødsentraler for brannvesen, politi og helsetjenester så raskt som mulig.

Politiets data- og materielltjeneste har iverksatt tiltak for å øke den tekniske kapasiteten på nødnummeret 112. Videre er Kripos gitt i oppdrag å etablere testrutiner for nasjonal varsling i politiet ved bruk av riksalarm. Dette systemet vil jevnlig bli testet, og personellet vil bli øvet i bruken av systemet. Jeg vil forsikre meg om at dette systemet i framtiden fungerer etter hensikten.

Investeringen i nytt digitalt radiosamband, Nødnett, over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Jeg vil påse at utbygging skjer i takt med Stortingets bevilgninger.

Det finnes i dag ingen felles nettside hvor myndighe-

tene kan legge ut kriseinformasjon til befolkningen. Om få dager vil en slik nettside, kriseinfo.no, bli lansert, og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er gitt redaktøransvaret for siden.

Det pågår også arbeid knyttet til objektsikring. En arbeidsgruppe under ledelse av Forsvarsdepartementet er nedsatt for å utarbeide forslag til en overordnet instruks om utpeking og klassifisering av objekter som skal sikres med sikringsstyrker. Det tas sikte på at dette arbeidet ferdigstilles innen utgangen av februar i år. Forsvarsdepartementet vurderer i samråd med Justisdepartementet også bistandsinstruksen, som vi har hørt tidligere fra forsvarsministerens side. Dette arbeidet beregnes ferdigstilt innen 1. august.

Det er to sentrale stortingsmeldinger som vil få betydning for beredskapsarbeidet, som nå er under arbeid. I løpet av vårsesjonen tas det sikte på å legge fram en melding til Stortinget om samfunnssikkerhet. Her vil det bli gitt en bred gjennomgang av beredskapsområdet. Vi har også hørt at regjeringen planlegger å legge fram en langtidsplan for Forsvaret. Dette er to meldinger som også gir god anledning til å diskutere et økt samarbeid mellom militære og sivile ressurser. Regjeringens mål er selvsagt å sikre best mulig utnyttelse av ressursene.

Også i meldingen om resultatreformene for politi- og lensmannsetaten, som vil bli fremlagt senere i år, vil departementet gjennomgå politiets oppgaver og organisering. Ulike oppgaver knyttet til beredskap, bemanning, responstid og organisering vil selvsagt også være helt sentrale i meldingsarbeidet.

Oppsummeringsvis er altså en rekke tiltak enten iverksatt eller under arbeid for å styrke sikkerheten og beredskapen. Før ordet gis til mine bisittere, vil jeg gi uttrykk for at flere detaljer og spørsmål omkring angrepene vanskelig kan besvares fullt ut før undersøkelsene og evalueringene av de involverte instansene er fullført. Men hovedmålet med det videre arbeidet må derfor være læring for å gjøre Norge best mulig rustet til å forebygge framtidige angrep, redusere konsekvensene av eventuelle angrep og håndtere nye angrep, slik også lederen påpekte innledningsvis da høringen startet tidligere i dag.

Møteleiaren: Tusen takk til justisminister Grete Faremo. Da gir eg ordet til sjefen for Politiets tryggingsteneste, Janne Kristiansen.

Janne Kristiansen: Takk.

Komitéleder og medlemmer: Takk for invitasjonen til høringen.

Bakteppet for denne høringen er dypt tragisk. 22. juli fikk vi erfare hvor enorme skadevirkningene etter en terrorhandling kan være i form av tap av menneskeliv og av menneskelige lidelser. Terrorhandlingene 22. juli vil prege hvordan vi i Norge ser på sikkerhet, hvordan vi ser på sårbarhet, og hvordan vi vil velge å forholde oss til truslene vi står overfor.

Regjeringen har nedsatt en kommisjon som bl.a. skal fremme forslag om tiltak den mener er nødvendig for å få en bedre fremtidig beredskap. I tillegg har jeg iverksatt

et internt evalueringsarbeid i PST, som etter planen skal slutføres i uke 9. Hvorvidt vi skulle, kunne eller burde gjort noe annerledes, er et sentralt tema både i vår egen evaluering og for 22. juli-kommisjonen.

I går presenterte jeg PSTs årlige og ugraderte trusselvurdering for 2012. Det norske samfunnet er i grove trekk fredelig og uten alvorlige interne konflikter. Men vi utsettes likevel daglig for virksomhet som kan undergrave vår sikkerhet og skade nasjonale interesser. Trusselvurderingen beskriver trusselsituasjonen som bekymringsfull, og vi må være forberedt på nye forsøk og planlegging av terrorhandlinger i tiden fremover.

Hva gjør så PST for å forhindre at terrorhandlinger skal skje? Et fullstendig svar på dette vil selvsagt være svært omfattende, men det helt grunnleggende er at vi forsøker å avdekke intensjon. En terrorhandling forutsetter først og fremst intensjon. En eller flere personer må ha vilje til å gjennomføre terrorhandlingen. Når intensjonen er sterk nok, vil terrorhandlingen i prinsippet kunne skje når som helst. Selv om terror også krever kapasitet, dvs. evne til å gjennomføre terrorhandlingen rent teknisk, er det den sterke viljen – intensjonen – som er utslagsgivende. Svært mye av PSTs arbeid går derfor ut på å avklare hvorvidt en person eller en gruppe faktisk har reelle intensjoner om å begå terrorhandlinger – eller ikke.

Det er krevende å avdekke intensjon, særlig når potensielle trusselaktører som oftest gjør alt de kan for å skjule sine intensjoner og sin planlegging. Skal vi lykkes, er vi avhengig av å ha et omfattende og nært samarbeid med politiet, etterretningstjenesten, våre samarbeidspartnere i utlandet og andre samfunnsaktører. Vi prioriterer strengt ut fra hva som er våre hovedoppgaver.

Vårt internasjonale samarbeid, med sikkerhets- og etterretningstjenester, er meget omfattende og meget verdifullt. Bare i 2011 mottok vi mer enn 15 000 rapporteringer fra samarbeidspartnere i utlandet. Og samarbeidet gir resultater, i form av reell forebygging og avverging av terrorhandlinger.

Prosjektet Global Shield, som ble initiert av Verdens Tollorganisasjon, har imidlertid ikke vært en del av dette samarbeidet. Vår befatning med Global Shield er utførlig beskrevet i vår ugraderte redegjørelse av 29. november 2011. Gjennom samarbeidet i Global Shield ble vi kun informert om ett navn, som vi mottok gjennom en e-post fra tollvesenet 3. desember 2010. Navnet var ikke Anders Behring Breivik. Vedkommende som hadde handlet kjemikalier fra et firma i Polen, ble rutinemessig sjekket ut mot våre registre. Tollvesenet hadde i tillegg på eget initiativ foretatt et søk i valutaregistret og vedla en liste med 41 navn på personer som hadde handlet i samme firma. En av dem var Anders Behring Breivik. Det fremgikk at han hadde handlet for 121 kroner og 22 øre, men ikke hva han hadde kjøpt. Våre undersøkelser i ettertid viste at det ikke ble søkt i våre registre på navnene på denne listen.

Kunne vi ha registrert navnene på listen basert på opplysningene vi mottok fra tollvesenet? Vi har i prinsippet adgang til å foreta en foreløpig eller midlertidig registrering basert på opplysningene vi får. I løpet av fire måneder må vi ta stilling til om opplysningene er relevante for

PST, for deretter å vurdere en fullverdig registrering. Navnene på listen ble ikke registrert hos oss. Vi foretok heller ikke søk i våre registre basert på opplysningene som forelå. Opplysningene var av en slik karakter at vi i sanntid ikke vurderte at de ga grunn til det.

Avslutningsvis vil jeg gjerne klargjøre at vi i et brev til Justis- og politidepartementet i november i fjor fremmet et forslag som bl.a. gjelder kriminalisering av enkelte forberedelseshandlinger til terror. Dette er noe vi har utarbeidet som følge av høringen til Metodekontrollutvalgets innstilling i 2010 og i dialog med departementet i tiden før 22. juli. Forslaget er derfor ikke fremmet som følge av terrorhandlingene.

Takk for oppmerksomheten.

Møteleiaren: Tusen takk til sjefen for Politiets trykingssteneste, Janne Kristiansen. Eg gir ordet til fungerande politidirektør Vidar Refvik, som òg har 10 minutt.

Vidar Refvik: Takk, komitéleder og -medlemmer for invitasjonen til høringen.

Som statsråden beskrev avslutningsvis i sitt innlegg, vil mange spørsmål omkring hendelsene 22. juli kunne besvares fullt ut når de endelige undersøkelsene og evalueringen av de involverte instanser er ferdigstilt.

Politiets evaluering pågår fortsatt. Utvalget gjennomfører en bred gjennomgang av politiets håndtering av hendelsene 22. juli med det formål å lære mest mulig samt følge opp forbedringsområder. For politiet er det viktig å ta tak i læringspunktene etter hvert som de dukker opp, slik at forbedringstiltak kan iverksettes. Politiet har allerede konstatert at det er funnet forbedringspunkter, og vi erkjenner at både politiets endelige evalueringsrapport og 22. juli-kommisjonens rapport ytterligere vil vise det. Utvalgets arbeid følger planen nedfelt i mandatet, og rapporten vil bli offentliggjort.

Flere av spørsmålene som 22. juli-komiteen stiller, har vært tema for Evalueringsutvalgets statusrapporter, og konklusjonene ble også offentliggjort på pressekonferansen 16. desember. Spørsmålene som stilles fra komiteen, er viktige for ytterligere å belyse utfordringen knyttet til deler av vårt beredskapssystem, samt politiets håndtering av hendelsene 22. juli.

Det første punktet jeg vil utdype, omhandler veiledningen for «Skyting pågår». Under grunnutdanningen fra Politihøgskolen gis studentene taktisk trening, våpenopplæring og skytetrening. «Skyting pågår» er en form for øyeblikkelig aksjon som inngår i politiets taktiske opplæring. Med utgangspunkt i erfaringene fra såkalte skoleskytinger utviklet Politihøgskolen etter oppdrag fra Politidirektoratet et eget opplæringsprogram for denne type aksjoner, kalt «Skyting pågår». Dette konseptet er beskrevet i Håndbok for innsatspersonell fra 2008. Det er ikke rapportert om tvil rundt taktikken ved øyeblikkelige aksjoner, som f.eks. når skyting pågår. Første polititjenestemann på stedet skal snarest mulig gripe inn i situasjoner hvor skyting pågår.

Mannskapene som var i innsats 22. juli, ventet ikke på flere mannskaper, men på en båt som kunne ta dem over

til Utøya. Det er ingenting så langt som tyder på at politiet vegret seg for å gripe raskt inn i situasjonen. Slik det ble fremholdt i redegjørelsen 10. november og i tilhørende grunnlagsmateriale, vil Politidirektoratet gjennom sin evaluering se på retningslinjene på dette området. I 2011 påbegynte Politidirektoratet arbeidet med å gjennomføre en risikoanalyse av politiets innsatsevne. I dette arbeidet inngår bl.a. en gjennomgang av politiets trening – både innhold og mengde.

Så litt om riksalarm. Politidirektoratet utga i 2010 et rundskriv til politidistriktene og særorganene som bl.a. regulerer nasjonal varsling ved en alarmmelding. Riksalarm skal brukes for å formidle informasjon som vurderes å være av interesse for alle politidistrikt og ved iverksettelse av beredskapstiltak. Riksalarm skal iverksettes av Kripos etter anmodning fra politidistriktene eller særorganene.

Det tekniske systemet for varsling med riksalarm er bygget opp slik at det ved operasjonssentralen i hvert politidistrikt skal være en dedikert pc for å motta slike meldinger. Denne skal alltid være slått på. Erfaringene fra 22. juli har vist at varslingsrutinene internt i politiet har et forbedringspotensial. Det pekes i evalueringsarbeidet på at det var utfordringer knyttet til de tekniske løsningene og den operative gjennomføringen, bl.a. manglende overvåking av aktuelle pc-er i politidistriktene. Politidirektoratet hadde heller ikke kontrollert at systemet ble testet og fungerte etter forutsetningene.

Med utgangspunkt i dette har Politidirektoratet iverksatt tiltak for å forsikre seg om at systemet for nasjonal varsling med riksalarm testes jevnlig og fungerer etter hensikten som rask og effektiv varsling. Vi har i brev av 14. oktober 2011 gitt Kripos i oppdrag å etablere testrutiner for nasjonal varsling. Den 15. november i fjor sendte Kripos et brev til alle landets politimestre om at slike tester ville finne sted. Det er gjennomført flere tester, og etter å ha gjennomført disse testene mener Kripos at det ikke vil være tekniske problemer med systemet for nasjonal varsling. Alle er bekreftet å fungere ved leveringsbekreftelse på meldingen.

Vi vil påse at politimestrene følger opp systemet for nasjonal varsling, slik at optimal varsling kan gjennomføres uten unødig tidstap. Systemet vil jevnlig bli testet og personalet øvet i bruken av det.

Objektsikring: Oslo politidistrikt ble satt på en ekstrem prøve ressursmessig 22. juli 2011. Ved en slik hendelse vil liv og helse ha førsteprioritet med hensyn til politiets innsats. Iverksettelsen av polititaktiske tiltak, herunder objektvakthold, må til enhver tid vurderes ut fra situasjon, trusselbilde, ressurstilgang og skadepotensial. Politiet vil søke å initiere bistandsbehov på et så tidlig tidspunkt som mulig, samtidig som man må kunne forvente initiale tiltak fra andre ansvarlige etater og virksomheter. Det er også en kjensgjerning at man er mer sårbar i ferieperioden, som var tilfellet i juli i fjor.

Objektvakthold på Stortinget ble fortløpende vurdert og iverksatt straks man hadde tilstrekkelige ressurser tilgjengelig. Vaktholdet ble iverksatt fra kl. 18.05. Stortinget har også en egen vaktstyrke, og politiet forutsetter at denne styrken iverksetter tiltak i henhold til eget

planverk når hendelser inntreffer. Oslo politidistrikt samarbeider med Stortingets sikkerhetsseksjon på en rekke områder. Blant annet er det utarbeidet et objektsikringsplanverk for Stortinget i samarbeid med sikkerhetsseksjonen og HV-02. Dette oppdateres jevnlig. I forbindelse med f.eks. arrangementer og demonstrasjoner er det et daglig samarbeid. Det er også et samarbeid vedrørende evakueringsøvelser og brannøvelser på Stortinget.

I forbindelse med planleggingen av øvelse Tyr i 2011 var det et nært samarbeid med sikkerhetsseksjonen, HV-02 og politiet. Dette samarbeidet er videreført i forbindelse med planleggingen av øvelse Tyr i 2012. Tilsvarende samarbeid er det også i regjeringskvartalet, hvor Oslo politidistrikt samarbeider nært med DSS og HV-02 om planverk for objektsikring. Statsministerboligen er utstyrt med flere passive sikringstiltak. I tillegg har statsministeren livvaktbeskyttelse 24/7. Livvaktjenesten iverksatte umiddelbart nødvendige tiltak for å sikre statsministeren.

Utvendig bevæpnet vakthold ble iverksatt fra kl. 16.15 og gradvis forsterket utover ettermiddagen og kvelden. Vakthold ved andre skjermingsverdige objekter ble iverksatt fortløpende etter hvert som tilstrekkelig politimannskaper var tilgjengelig. Oslo politidistrikt fikk også nødvendig bistand fra Forsvaret til dette vaktholdet. Tiden som medgår fra en hendelse inntreffer, og til polititiltak blir iverksatt, vil til enhver tid være gjenstand for vurdering og prioritering. Det ble iverksatt objektvakthold ved til sammen 24 objekter. I tillegg fikk man også kjennskap til de åtte hatobjektene som framgikk av gjerningsmannens manifest. Politiet brukte store ressurser på å sjekke ut disse åtte objektene.

Politidirektoratet har i rundskriv av 12. januar 2011 pålagt politimestrene å foreta en kartlegging av skjermingsverdige og samfunnsviktige objekter som kan bli utsatt for terrorhandlinger, og utarbeide objektplaner for sikring av disse. Det er forutsatt at dette arbeidet skal gjøres i nært samarbeid med Forsvaret, fylkesmannen, objekteier og andre relevante aktører.

Så litt om responstid: Politiet har ikke i dag krav til responstid for utrykning med unntak for særskilte grupper i politiet, f.eks. beredskapstroppen. Politidirektoratet vurderte i forbindelse med bemanningsplanen av 2008 forhold rundt responstid og konkluderte med at det ikke var hensiktsmessig å ha konkrete krav til responstid med tilhørende resultatkrav.

Politiet prioriterer hendelser og oppdrag i forhold til alvorlighetsgrad, bl.a. vil forhold knyttet til liv, legeme og helbred være førsteprioritet uavhengig av reiseavstand. I motsetning til brannvesen og ambulanser er politiets patruljer i stor utstrekning ute på patrulje og/eller oppdrag i hele politidistriktet og tidvis også utenfor dette i forbindelse med f.eks. transport. Politiet har således ikke noe fast punkt å måle en eventuell responstid fra. Politiberedskapen organiseres i samarbeidsordninger hvor flere tjenestesteder går sammen om vakt og beredskap. Det er således ikke slik at tjenestemenn normalt rykker ut fra eget lensmannskontor på kveld eller i helgene. Skal man oppnå en bedre responstid generelt sett, kan dette skje bl.a. ved øvelser, transportstøtte, økt kompetanse hos mann-

skapene, ved tekniske løsninger og gode varslingsordninger.

Til slutt litt om ROS-analysen: Direktoratet startet tidlig i 2011 arbeidet med en risiko- og sårbarhetsanalyse for å kunne identifisere områder som kan bidra til å heve politiets krisehåndtering. I arbeidet inngår bl.a. en gjennomgang av politiets trening med hensyn til både innhold og mengde. Arbeidet vil bli slutført innen utgangen av 2012, og konklusjonen til 22. juli-kommisjonen og politiets egen evaluering vil selvsagt ha stor betydning for dette analysearbeidet.

Møteleieren: Tusen takk. Da vil eg takke alle tre for veldig gode innleiingar.

Me går da til spørsmålsrunden der dei ulike partia får 5 minutt kvar, og det er representantane frå partia som styrer dei minutta. Eg begynner som saksordførar.

Mitt spørsmål går til justisminister Grete Faremo. Justisdepartementet har sjølvsagt det overordna ansvaret for beredskap, og du peikar jo på at det no kjem ei stortingsmelding om samfunnsikkerheit og òg langtidsplanen for Forsvaret. Me har hatt høring med forsvarsminister og forsvarssjef som begge peikar på behovet for eit tettare og betre samarbeid mellom politi og forsvar. Er du einig i det? Du har jo ein sterk kompetanse både som tidlegare forsvarsminister og som tidlegare justisminister og noverande justisminister.

Statsråd Grete Faremo: Ja, leder, jeg er enig i at det er viktig for oss å se på hvordan vi kan forbedre samarbeidet. Det er noe av bakgrunnen for det arbeidet som også er iverksatt, knyttet til gjennomgang av bistandsinstruksen. Så hørte jeg, og jeg er veldig enig i det, at forsvarsministeren snakket om de formelle rammene som ligger til grunn for dagens arbeidsdeling. Jeg tror dette er grunnleggende viktig for oss å ha med i arbeidet.

Så har jeg også sagt at i kjølvannet av 22. juli-kommisjonens rapport vil ikke jeg utelukke at vi også blir utfordret på å tenke nytt. Det er også noe jeg ønsker velkommen. Det er noe av bakgrunnen for at jeg synes det er viktig at disse to dokumentene kommer i samme halvår, slik at man får diskutert dette i sammenheng.

Møteleieren: Eg er glad for den stadfestinga.

I utgreiinga frå fungerande politidirektør tek han no òg opp at i veldig mange av svara som gjeld hendingane 22. juli, blir det sagt at me måtte prioritere liv og helse 22. juli. Spørsmålet mitt går framleis til justisministeren: Er ikkje det nettopp eit eksempel på at me ikkje hadde ein god terrorberedskap? Det er klart at me må vere bevisste på at nokon måtte ta seg av liv og helse-utfordringane, mens andre burde bl.a. hatt ein breiare terrorberedskap og handtering av objekttryggleik. Er ikkje nettopp dei svara som òg justisministeren har sendt til komiteen om at ein måtte prioritere liv og helse 22. juli, eit eksempel på at terrorberedskapen ikkje er god nok?

Statsråd Grete Faremo: Uten å foregripe de vurderingene som 22. juli-kommisjonen skal foreta på bakgrunn

av fakta som også kommisjonen innhenter fra alle berørte, er mitt utgangspunkt at vi hele tiden skal jobbe med sikte på å bli bedre. Det er også noe av bakgrunnen for det mandatet jeg som ny justis- og beredskapsminister har fått, hvor vi løfter fram og fokuserer på beredskap, hvor vi tenker nytt rundt organisering, og hvor det også allerede er varslet at vi legger inn nye ressurser.

Møteleieren: Riksalarm har vore eit av dei tema som det har vore sterk kritikk mot, som òg politiet i si eiga evaluering var sterkt kritisk til. No vil ein jobbe med forbetra riksalarm, og det er allereie gjort forbetringar. Vil det vere aktuelt å vurdere om andre etatar, som Forsvaret og sjukehusa, blir omfatta av ein ny og forbetra riksalarm?

Statsråd Grete Faremo: Det tror jeg det er for tidlig å varsle og i alle fall å konkludere. Det som er mitt ansvar og hovedansliggende nå, er å sikre at vi har en riksalarm som både fungerer, blir forstått og at det responderes tilfredsstillende. Det er også noe av bakgrunnen for at Politidirektoratet jevnlig kjører tester av dette systemet både teknisk – jeg forstår at det per i dag ikke hefter usikkerhet ved om vi har et teknisk system som fungerer – og personellmessig. Slik sikrer vi, om noe skulle skje, at dette fungerer etter hensikten.

Møteleieren: Så til slutt eit spørsmål til fungerande politidirektør, Vidar Refvik: Det kom fram informasjon om at politifolk skal ha blitt trua til å teie av sjefane sine i Oslo politidistrikt. Skal vi få fram forbetringar og nødvendige tiltak, er det veldig viktig at ein kjem fram med ulike meiningar og oppfatningar. Kva har du gjort for at folk skal få lov til å seie frå i din etat?

Vidar Refvik: For å ta det konkrete med Oslo politidistrikt: Da dette ble kjent i media, tok jeg kontakt med politidistriktet for å undersøke hva slags kjennskap de hadde til den informasjonen som var kommet.

Det er slik at politidistriktet har en rekke ordninger for varsling dersom det skulle være uønskede og kritikkverdige forhold for personellet. De har et hovedverneombud som tar imot informasjon, og man har en fagforening som gjør det. Oslo har også et eget varslingsystem på utsiden av politiorganisasjonen, dvs. at man har et eget advokatkontor som tar imot informasjon om det skulle være noe uønsket. Og ...

Møteleieren: Tusen takk – da trur eg me må gå vidare.

Da er det Jan Bøhler, frå Arbeidarpartiet, som òg har 5 minutt.

Jan Bøhler (A): I den åpne trusselvurderingen som ble lagt fram i går av PST, understrekes det at det er økt rekrutteringsgrunnlag for grupper med ekstrem, voldelig type ideologi. Det grunnleggende er selvsagt å hindre rekruttering, hindre at disse gruppene blir flere, og være tett på, slik at man kan stoppe det før det eventuelt skjer noe alvorlig.

Det er bra at PST har bekymringssamtaler og utvikler

metoder, men det er umulig for PST å være overalt og dekke bredt nok. Man er helt avhengig av at det enkelte politidistrikt prioriterer dette, bygger opp kompetanse, forstår alvoret og tar oppgaven svært alvorlig.

Mitt spørsmål går til PST-sjefen: Er det ditt inntrykk at det er oppmerksomhet, fokus, nok på dette rundt om i politidistriktene, særlig i de store byene? Bygges det opp nok kompetanse, ny arbeidsmetodikk? Er det en bevissthet om dette som er på det nivået vi trenger?

Jeg vil også spørre politidirektøren på samme måte: Hvordan forsikrer politidirektøren seg om at dette bygges opp i politidistriktene, at man blir god nok på det, at man bygger opp tilstrekkelig kunnskap, kompetanse og metoder for å følge godt nok med på disse miljøene? Det kan ikke PST gjøre alene – det må hele Politi-Norge være med på.

Janne Kristiansen: Skal jeg begynne?

Dette er et godt spørsmål. Vi har 27 PST-kontorer rundt i hele landet, så hvert politidistrikt har sitt PST-kontor. Det er viktig at nærheten til det ordinære politiet er godt. Det er derfor våre lokale kontorer ligger i de enkelte politidistriktene.

Vi samarbeider godt med lokale ledd i distriktene og påser hele tiden at preventarbeidet og dette arbeidet som gjelder radikalisering – hvordan vi arbeider, og hvordan man har øyne og ører åpne ute i distriktene – gjøres. Det er viktig for oss hele tiden. Det er noe jeg påpeker som sjef når jeg er ute, og når vi har ledermøter med de lokale ledere; dette skal prioriteres.

Jan Böhler (A): Ja, men kan jeg få spørre: Er inntrykket ditt at det prioriteres godt nok, hvis du skal gi en vurdering av det?

Janne Kristiansen: Det som er min oppfatning og min instruks til mine lokale ledd, er at dette er viktig arbeid. Det er viktig at man reiser rundt, særlig til asylmottak, og har god kontakt med folk som er inne i forbindelse med skoler og på andre måter i det sosiale nettverket rundt om. Dette er prioritert arbeid hos oss. Vi jobber forebyggende, og det er det viktigste vi kan gjøre.

Vidar Refvik: I forlengelsen av dette vil jeg understreke viktigheten av de lokale PST-ledd i politidistriktene. Dette sikrer at hele politidistriktet ved nær kontakt mellom lensmannskontorene og politistasjonene gir jevnlig oppdatering på trusselbildet, at hele politidistriktet jobber med de problemstillingene som særlig PST kan definere på dette området.

I sum synes jeg at den ordningen vi har i dag med lokale PST-ledd, som er med på å skaffe informasjon, kompetanse til hele politidistriktet, gjør at man har stor oppmerksomhet om disse spørsmålene.

Jan Böhler (A): Hvis jeg rekker en oppfølging, leder, i forhold til det forebyggende: Det er varslet at PST-ledelsen nå skal øke kapasiteten, innsatsen – forbedre arbeidsmetodikken når det gjelder arbeid på nettet. Kan PST-sjefen

si noe om hvordan man nå legger opp opptrappingen av den innsatsen?

Janne Kristiansen: Vi startet sommeren 2010 vår seksjon for åpen informasjonsinnhenting. Vi har fått en tydelig styrking for å forbedre arbeidet der. Vi har fått 20 mill. kr på budsjettet i år, og det gjør at vi teknisk og ikke minst mannskapsmessig kan bli langt bedre på dette. Det krever også analysekapasitet. Så dette er et stort og omfattende prosjekt som vi ser frem til, og vi vet allerede nå at dette er viktig for oss. Vi ser hver dag at det er viktig i vårt arbeid.

Jan Böhler (A): Hvis man ser på forholdet til E-tjenesten – dette med nettet er et globalt spørsmål, det er ikke begrenset til det nasjonale, og E-tjenesten har jo også kapasitet til å følge med på nettet og jobbe der – hvordan legges det opp til en spesiell samordning av innsatsen til PST og E-tjenesten når det gjelder nettet?

Janne Kristiansen: Vi kommer til å samarbeide med både Kripos og E-tjenesten når det gjelder å overvåke nettet. Vi har et nært, godt og tett (det hørtes en pipelyd) samarbeid med E-tjenesten. Jeg kan komme tilbake til det i oppsummeringen.

Møteleiaren: Det var heilt riktig, tida var ute. (Latter i salen)

Da gir eg ordet til Anders Anundsen, frå Framstegspartiet.

Anders Anundsen (FrP): Takk for det, leder. En av utfordringene i døgnet etter at terrorangrepet skjedde, var forholdet til objektsikring – alle mine spørsmål går for øvrig til politidirektøren, og jeg anmoder om at han får svare – og vi fikk fra forsvarssjefen nå i stad klargjort at HV-02 kan klargjøre personell til vakt og sikring av objekter i løpet av to–fire timer. Det betyr i praksis at de i denne aktuelle situasjonen kunne vært på stedet med sine mannskaper mellom kl. 17.30 og 19.30. Hva er det i systemet med kommunikasjon mellom politi og forsvar som fører til at det tar 7 timer og 26 minutter før det kommer en anmodning fra politiet, muntlig, om den typen bistand?

Vidar Refvik: Jeg tror ikke det er noe i veien med systemet og kontakten mellom politi og forsvar. Allerede kort tid etter hendelsen den 22. juli var det kontakt på flere områder mellom Oslo politidistrikt og Forsvaret.

Anders Anundsen (FrP): Men denne bistanden, som dere sa dere hadde for få ressurser til å håndtere selv, ble det altså ikke anmodet om før klokken var nærmere halv elleve på kvelden. Hva er det i systemet som fører til dette?

Vidar Refvik: Det er den politimester som er ansvarlig for det operative og det taktiske arbeidet som da må vurdere hvilke behov man har for bistand fra Forsvaret, enten det er HV eller andre kapasiteter. Som vi har hørt, ba jo

Oslo om bistand på noen områder, mens det tok litt lengre tid før man ba om bistand fra Heimevernet. Dette er en vurdering som må gjøres nå i ettertid, om man hadde et behov for kapasiteter fra Forsvaret tidligere, og den vurderingen tror jeg vi må vente med til kommisjonen gjør den i ettertid.

Anders Anundsen (FrP): Men er det politidirektøren sier, at dagens system, der politimesteren har ansvaret for å innkalle, er tilfredsstillende, det systemet fungerer godt nok – det er ikke gjort noe i ettertid som har endret på det systemet?

Vidar Refvik: Normalt gjør det det, for det er politimesteren som har oversikt over situasjonen til enhver tid, og som er den som må vurdere hvorvidt det er behov for bistand for å løse de oppgavene som politiet har.

Anders Anundsen (FrP): Bakgrunnen for spørsmålet er egentlig et systematisk potensielt problem når det gjelder politiets evne til å be om hjelp fra andre. Vi så også det samme i forhold til politireserven, som ikke ble innkalt i denne situasjonen. Det som er spørsmålet, som jeg mener er helt essensielt for denne komiteens videre arbeid, er om det foreligger en generell terskel i politiet som er for høy med hensyn til å be om bistand fra andre.

Vidar Refvik: Normalt tror jeg ikke det er riktig. Man gjør en konkret vurdering i det enkelte tilfellet og går da til de aktørene som er bistandshjelp til politiet, for å få hjelp. Så vet jo også alle at som regel er det beredskapstid også hos alle andre aktører. Det er en vurdering som man må gjøre når man ber om denne bistanden, om man kan forvente å få bistand før operasjonen er over.

Anders Anundsen (FrP): Det er det som er det sentrale her, for hvis politiet hadde fått sendt av gårde denne anmodningen, ville altså Forsvaret kunnet stille opp i løpet av to–fire timer. Det er derfor jeg er litt overrasket over at man ventet så lenge med å få den bistanden. I realiteten kom ikke Heimevernet til tjeneste før 06.00 den påfølgende dag. For meg som står og ser på dette fra utsiden, virker det som om dette er et systematisk problem, eller det kan være uttrykk for et systematisk problem. Når man ikke gjør som man f.eks. gjør i helsevesenet, der man kaller inn alt man har av tilgjengelige ressurser, og heller dimmitterer underveis når man har for mange, virker det som det er en propp hos politiet før man ber om hjelp, og den proppen må vi i tilfelle klare å løse opp. Men du hevder altså at det ikke er en sånn situasjon?

Vidar Refvik: Generelt sett er det en operativ vurdering som ligger til grunn, og jeg har ikke, verken som operativ sjef eller ute i andre sammenhenger, opplevd at terskelen vanligvis er for høy.

Anders Anundsen (FrP): I forhold til riksalarm er det blitt klart at det tok 77 minutter før riksalarm ble slått. Konklusjonen på det er vel at vi i realiteten på

det tidspunktet ikke hadde et riksalarmsystem som fungerte. Jeg har av politidirektørens redegjørelse forstått at nå har vi et riksalarmsystem som fungerer. Ved et terroranslag i en eller annen form mot hovedstadens viktige interesser, er det riktig at det i den settingen ville blitt satt opp politisperringer etter riksalarm f.eks. på Sollihøgda?

Vidar Refvik: Det vil være en konkret vurdering av hvilke behov det var. Vi har ikke noe sperre ...

Anders Anundsen (FrP): Det er ikke noe automatikk i det?

Vidar Refvik: Det er ikke automatikk i dette, så det er en vurdering som da må gjøres i forhold til hvilken situasjon man har.

Anders Anundsen (FrP): Det følger ikke politidistriktslinjer eller den typen ting?

Vidar Refvik: Nei.

Anders Anundsen (FrP): Nei.

Møteleiaren: Tusen takk.

Da gir eg ordet til André Oktay Dahl, frå Høgre, som òg har 5 minutt.

André Oktay Dahl (H): Da skal jeg starte, komitéleder, med et kort ja- eller nei-spørsmål knyttet til spørsmålet om trusler/ikke trusler internt i Oslo-politiet.

I undersøkelsen som ble gjort, fremkom det noen som helst dokumentasjon på at det hadde skjedd ting som kunne oppfattes som trusler, som gjør at ansatte ikke vil gi den informasjonen de kanskje bør gi, til 22. julkommisjonen – ja eller nei?

Vidar Refvik: Ikke så langt jeg har fått tilbakemelding om.

André Oktay Dahl (H): Ok. Grunnen til at jeg stiller spørsmålet, er at jeg har fått innsyn i korrespondanse fra august i fjor som bekrefter det som kom frem i media, at det var tre–fire på vakt ved Sentrum politistasjon. Innholdet i korrespondansen er såpass klart at det er vanskelig ikke å se at dette må være oppfattet som trusler av dem som er ansatt i politidistriktet.

Jeg har to spørsmål. Det ene er: Er tre–fire på vakt ved Sentrum politistasjon en fredag ettermiddag tilstrekkelig bemanning? Og: Hva vil man konkret gjøre for å sjekke ut at de ansatte, slik det rent faktisk er dokumentert, som føler seg kneblet, kommer med alle opplysninger som trengs for at kommisjonen skal kunne gjøre sitt arbeid?

Vidar Refvik: Når det gjelder Oslo politidistrikt, har man fem politistasjoner og en rekke spesialseksjoner som er til tjeneste til enhver tid, slik at man må se hele politi-

distriktet i sammenheng. Man kan ikke se på de enkelte politistasjonene.

André Oktay Dahl (H): Da vil jeg bare si at det beskrives i den korrespondansen som jeg sikter til, av deler av ledelsen i Oslo politidistrikt som at man var tynt besatt. Spørsmålet er altså: Er det en tilfredsstillende bemanning å ha tre–fire tjenestemenn på Sentrum politistasjon, som tilsvarende, omtrent, Hordaland politidistrikt i forhold til oppgavetilfang, på en fredag ettermiddag? Hva gjør man konkret med hensyn til den korrespondansen som har vært, som ansatte føler som en knebling av informasjon til, senere, kommisjonen, at det får en slutt?

Vidar Refvik: Når det gjelder informasjon til kommisjonen, har det vært vår holdning, politiets holdning, at kommisjonen skal få all den informasjon som de ønsker, og som politiet må kunne gi som informasjon, slik at det er en oppfordring til og en holdning at all informasjon skal til kommisjonen.

André Oktay Dahl (H): Da skal jeg gjenta spørsmålet til statsråden, for det er statsråden som også er ansvarlig for bemanningen. Er tre–fire tjenestemenn nok? Det er et spørsmål komiteen har stilt, men vi har ikke fått svar. Jeg har dokumentasjon på at det var tre–fire på vakt den 22. juli. Spørsmålet er: Er det nok i forhold til det statsråden synes er en tilfredsstillende bemanning på Sentrum politistasjon en fredag ettermiddag?

Statsråd Grete Faremo: Nå har vi hørt fungerende politidirektør beskrive hvordan Oslo politidistrikt er satt opp.

André Oktay Dahl (H): Det er ikke det som er spørsmålet, unnskyld meg, statsråd. Spørsmålet er om tre–fire på vakt på en så stor politistasjon er nok. Hvis ikke statsråden vil svare på det, kan jeg stille et nytt spørsmål.

Statsråd Grete Faremo: Jeg begir meg ikke inn i en vurdering som ligger til 22. juli-kommisjonen.

André Oktay Dahl (H): Greit. Da tar jeg neste spørsmål. Det handler om PST. Nå har statsråden varslet at det kommer en ekstern gjennomgang av PST. Det er etter et ønske fra Høyre gjennom et par–tre år. Hvordan, konkret, vil Stortinget bli involvert i arbeidet, for det er jo et ønske fra Stortinget å få mer oversikt over PSTs oppgavetilfang og ressurser, hva de har, og hva de ikke har? Kan statsråden si noe konkret om hvordan Stortinget skal bli involvert? Jeg har stilt spørsmål om det, men er man kommet noe lenger i vurderingen av det?

Statsråd Grete Faremo: Det vil bli gitt informasjon på egnet måte til Stortinget, og det initiativet som regjeringen tok for å gjøre den eksterne evalueringen, var nettopp for å bygge tillit rundt både PSTs ressursituasjon og, selvsagt, hvordan ressursene nærmere anvendes.

Møteleiaren: Tusen takk.

Da vil eg gi ordet til Akhtar Chaudhry, SV, som òg har 5 minutt til spørsmål.

Akhtar Chaudhry (SV): Takk for gode redegjørelser.

Jeg har et par spørsmål til sjef PST. Det ene er – og du startet fantastisk i analysen – nemlig at vi må vite hvor viljen ligger, hvor sterk den er for å avdekke om det er evne der, og ikke minst for å avverge. Vi har en PST sentralt plassert i Oslo. Det finnes medarbeidere i 27 politidistrikter. Kunne du gi meg en kort beskrivelse av hvor mange av våre medarbeidere som finnes sentralt i Oslo, og hvor mange vi har rundt omkring i landet?

Janne Kristiansen: Vi har i underkant av 400 medarbeidere på DSE, og vi har også ansvaret for Oslo politidistrikt. Så har vi i 26 distrikter i landet for øvrig 125 medarbeidere. Så har vi også en representant på Svalbard, som er det 27. distrikt.

Akhtar Chaudhry (SV): Så er det slik at jeg hørte sjef PST i går, da du la fram din ugraderte trusselvurdering. Du var veldig tydelig på at vi har mennesker som reiser rundt i verden, og som er motivert til å ta «training» og diversse i terrorhandlinger. Vi vet at det er bl.a. i Afghanistan, i nærliggende områder, osv. Da er det interessant å vite hva slags kontakt PST har med de respektive lands etterretningstjenester. Har vi, jeg mener å huske, tidligere på ett eller annet tidspunkt sa du at vi har ingen kontakt med Pakistan, f.eks. når det gjelder utveksling av informasjon. Har vi det nå? Og hva slags tilknytning har vi?

Janne Kristiansen: Vi har samarbeid med mer enn 60 lands sikkerhets- og etterretningstjenester i PST. Vi har et nært og godt samarbeid med våre naboer, de nordiske land, og vi har det særlig med USA, England og Tyskland. Men når det gjelder spørsmålet om samarbeidet med Pakistan, er det ikke riktig av meg å svare på det på det nåværende tidspunkt. Det er ikke et land som vi per dags dato har offisielt samarbeid med. Dette er noe departementet til enhver tid må godkjenne. Vi har hele tiden fokus på nye samarbeidspartnere, men vi har også via E-tjenesten et – de har også – de som er utenlandstjenesten – har godt og nært samarbeid, dvs. det må de svare på selv, men vi kan, de har representasjon i disse landene du tenker på. Vi har jo nært samarbeid med E-tjenesten.

Akhtar Chaudhry (SV): Jeg blir litt nysgjerrig. Pakistan er en del av det bildet som vi bør være opptatt av når det gjelder terrorbekjempelse. Hva er PST-sjefens – på en måte – faglige vurdering? Bør ikke vi ha kontakt, ikke minst en tett og god kontakt med Pakistans etterretning?

Janne Kristiansen: På generelt grunnlag skal de forskjellige landene vi samarbeider med, hele tiden vurderes. Jeg vil ikke si noe spesielt om det landet du snakker om. Vi må også vurdere samarbeid med forskjellige land ut fra deres forhold til menneskerettigheter og annen grunnleggende lovgivning. Men E-tjenesten har sine representan-

ter i disse landene, så vi samarbeider via E-tjenesten om dette landet.

Møteleieren: Tusen takk. Da gir eg ordet til Jenny Klinge, Senterpartiet, som òg har 5 minutt.

Jenny Klinge (Sp): Takk.

Til statsråden: Spørsmålet mitt går på beredskapen i alle delar av landet – jf. det spørsmålet eg stilte til forsvarsministeren tidlegare om strukturen og lokalkunnskapen i Heimevernet. Både forsvarsministeren og forsvarssjefen talte varmt for eit betre og tettare samarbeid mellom Forsvaret og Heimevernet og politiet på relevante område, og i og med at justisministeren nyleg har vore forsvarsminister, ville det vore interessant å høyre statsrådens oppfatning av to tema her.

Det første er verdien av lokalkunnskapen for eit best mogleg samarbeid mellom politiet og Forsvaret. Det andre er – i og med at terror er krigsliknande handlingar, og at det her er flytande overgangar: Kva tenkjer statsråden om potensialet for tettare samarbeid mellom politi og forsvar. Og ikkje minst: Kva er haldninga til dette innad i politiet?

Statsråd Grete Faremo: Jeg må virkelig si meg enig i at lokalkunnskap er viktig. Jeg anser lokalkunnskap som helt sentralt for å kunne handle riktig i tilfelle en lokal krise. Jeg hadde jo selv anledningen til å besøke Nordvestlandet etter Dagnars herjinger og så verdien av lokalkunnskap.

Kriser kan være så mangt, men det potensialet som bi-stand fra Forsvaret – og da Heimevernet – gir i tilfelle større kriser, er det viktig for politiet å kunne trekke på ved behov. Det er noe av bakgrunnen for at vi – som det er sagt tidligere – gjennomgår bistandsinstruksen, og at vi også går igjennom spørsmålet om vi har nok kunnskap om hverandres kapasiteter, og om vi skal etablere nye ordninger for informasjonsutveksling. Så har behovet for øving også blitt poengtert.

Jenny Klinge (Sp): Forsvarsministeren og forsvarssjefen inntok ei svært positiv haldning til dette samarbeidet. Eg trur for så vidt for min eigen del at det også er det i politiet, men eg kunne likevel tenkt meg å få høyre lite grann om akkurat det, for det er interessant i forhold til moglegheita for eit best mogleg samarbeid.

Eit anna spørsmål som eg gjerne kunne tenkt meg nokre vurderingar av, er PSTs tilgjengelege metodar for å møte soloterrorisme. Kva for viktige grep ser statsråden for seg for å gi PST betre moglegheit til å førebygge nettopp soloterrorisme?

Statsråd Grete Faremo: Først: Når det gjelder samarbeidsinnstillingen, så er min oppfatning at den er god også i politiet, at det er viktig for oss, igjen, å etablere gode samarbeidsrutiner for å sikre at vi har realistiske og riktige forventninger til hverandre, for å kunne agere raskt hvis noe skjer.

Når det gjelder soloterrorisme, er det spilt inn et forslag fra PST om hvordan man burde kunne både forebygge

bedre og iverksette tiltak raskere for å komme denne type kriminalitet til livs. Det som er gjort fra departementets side, er å forberede et høringsnotat. Vi ser for oss at det vil bli sendt ut i løpet av våren. Dette er viktige spørsmål som det er riktig å ta en grundig diskusjon rundt.

Så er vi beredt på å oppsummere og konkludere i en proposisjon til Stortinget ved begynnelsen av 2013, hvor vi også, som vi har sagt tidligere, tar for oss forslagene fra Metodekontrollutvalget, som allerede har vært på høring.

Møteleieren: Tusen takk.

Da gir eg til slutt ordet til Trine Skei Grande frå Venstre, som òg har 5 minutt.

Trine Skei Grande (V): Jeg har mange spørsmål, så jeg håper dere svarer fort!

Først til politidirektøren: Statsråden sa i sin redegjørelse tidligere i dag at hun gjerne hadde sett at samarbeidet mellom forsvar og politi hadde vært bedre – jeg tror det var formuleringen hun brukte – mens Refvik, på spørsmål fra Fremskrittspartiet, sier at samarbeidet er helt perfekt. Er det slik at du er enig med statsråden, eller er du uenig med statsråden?

Vidar Refvik: Jeg har aldri sagt at samarbeidet er perfekt. Det er fortsatt en del å gå på når det gjelder samarbeid, og det vil det alltid være. Politiet er helt avhengig av Forsvaret i en del sammenhenger.

Trine Skei Grande (V): Ja, men det tok lang tid før man skjønnte at man hadde den avhengigheten den 22. juli?

Vidar Refvik: Nå snakker jeg generelt. Generelt sett er politiet avhengig av Forsvaret i mange sammenhenger. Det tror jeg man er veldig oppmerksom på i alle politidistrikter.

Trine Skei Grande (V): Men du mener at det ikke finnes noen vegring mot å bruke Forsvaret? Statsråden mener at man gjerne hadde sett at det samarbeidet var bedre.

Vidar Refvik: Jeg håper ikke det finnes vegring, for det er det ingen grunn til, men vi kan fortsatt bedre samarbeidet oss imellom.

Trine Skei Grande (V): Så var det dette med riksalarm: Riksalarmlarmen funket ikke, det er vi enige om.

Vidar Refvik: Det er riktig

Trine Skei Grande (V): Alle svarene er at det funket ikke. Men jeg har stilt spørsmålet og ikke fått svar på dette: Hva skulle egentlig ha skjedd hvis riksalarmlarmen hadde funket? Kan politidirektøren kort redegjøre for hva som egentlig hadde skjedd hvis riksalarmlarmen hadde funket, når ingen veier hadde blitt stengt eller noen grep skulle bli tatt?

Vidar Refvik: Når man sender ut riksalarm, så får alle politidistriktene informasjon om hva som skjer.

Trine Skei Grande (V): Ja, hva skal de gjøre?

Vidar Refvik: Det har betydning i forhold til publikum som ringer og stiller spørsmål, og i denne sammenhengen ville de alle steder i landet hatt denne informasjonen mye raskere og kunne ha respondert på telefonspørsmål.

Når det gjelder dette med veisperringer osv., så er det jo tilfellet at de nærliggende politidistriktene – i forhold til Oslo – ble kontaktet direkte fra Oslo politidistrikt om hva som skjedde.

Trine Skei Grande (V): Men man har ingen stopp på trafikken ut av Oslo?

Vidar Refvik: Nei, de var ute på veiene og kontrollerte biler, men de etablerte ikke sperringer. Det er en konkret vurdering som gjøres i det enkelte tilfelle.

Trine Skei Grande (V): Så har jeg et kort og veldig spesifikt spørsmål: Hvis jeg ringer politiet og er fullstendig i krise. Kan jeg stole på at det svaret politiet gir meg om hvilken hjelp jeg skal få, er riktig, eller blir den gitt meg fordi jeg skal roes ned?

Vidar Refvik: Meningen med å svare publikum er at man skal gi et korrekt bilde og et korrekt svar.

Trine Skei Grande (V): Så hvis du på telefonen får beskjed om at et helikopter er på vei, og det ikke er på vei, så er det en feil hos politiet – og ikke en måte å roe ned innringeren på?

Vidar Refvik: Nei, man skal gi et korrekt svar på de spørsmålene man får.

Trine Skei Grande (V): Så har jeg 2 minutter igjen til PST.

Dere har innrømmet at man har nedprioritert jobben med eksplosiver. Det har statsråden sagt at Justisdepartementet ikke kjente til. Nå har man bekreftet at man faktisk har prioritert det opp, og at man nå skal begynne å jobbe med det.

Da er spørsmålet mitt: Kan PST-sjefen bekrefte at det nå er en prioritert, og hvordan skal det jobbes med?

Janne Kristiansen: Da må jeg få si litt mer enn akkurat ja eller nei.

Det er per i dag ikke ulovlig å omsette kjemikalier eller stoffer som kan brukes til produksjon av eksplosiver. Følgelig har ikke PST anledning til å hindre omsetning av dette.

Trine Skei Grande (V): Men hele dette med å ha lov til å ha sprengstoff er ganske godt regulert.

Janne Kristiansen: Spørsmålet om det skal legges restriksjoner på slik omsetning, er politisk, men PST kan i den forbindelse gi informasjon om utviklingstrekk ved dette trusselbildet. Vi deltar i det såkalte CBRNE-samar-

beidet. Jeg kan ikke bekrefte at vi har besluttet opprioritering av dette. Men på bredt grunnlag er det flere som bør se på dette, se på hva vi skal gjøre med det, og om restriksjoner er noe man muligens må vurdere. Det er ikke opp til meg å avgjøre det nå.

Trine Skei Grande (V): Men statsråden har sagt at det skal opprioriteres, og da forutsetter jeg i grunnen at PST-sjefen er enig i det?

Janne Kristiansen: Vi følger statsråden og har full lojalitet til det.

Trine Skei Grande (V): Så til siste spørsmål. I går la dere fram trusselvurderinger. Oslo-politiet har også lagt fram en veldig god rapport om utviklingen av kriminalitet og trussel, som jeg håper også PST leser, der de trekker fram andre grupperinger, f.eks. konspirasjonsteoretikere og andre grupperinger som både rekrutterer og kommer nær politikere og myndighetspersoner. Har dere et nært samarbeid med lokale politidistrikter når det gjelder slike vurderinger, ettersom vi ikke ser noe igjen av det i den åpne trusselvurderingen?

Janne Kristiansen: Vi har et nært og godt samarbeid med Oslo politidistrikt og også med det lokale politiet, som jeg refererte til, gjennom våre lokale kontorer rundt om i det ganske land.

Trine Skei Grande (V): Jeg klarte det!

Møteleiareren: Tusen takk. Da har vi 10 minutt til ein felles spørsmålsrunde til slutt før innleiarane får moglegheit til ein kort avslutningskommentar.

Da er det først Martin Kolberg – deretter Anders Anundsen.

Martin Kolberg (A): Jeg har to spørsmål.

Det første er til justisministeren. Vi har nettopp snakket med forsvarsministeren om forholdet mellom justis, politi og forsvar, og mitt spørsmål er: Mener justisministeren at lovverket og det planverket vi har når det gjelder samarbeid mellom politi og forsvar, er tilfredsstillende? Det er det ene spørsmålet.

Det andre spørsmålet går til Janne Kristiansen. PST har tatt til orde for forandringer og det vi kaller for skjerpning av lovverket innenfor terrorberedskapen. Hvor avhengig vil PST være av et skjerpet lovverk for å kunne gjøre en bedre jobb?

Statsråd Grete Faremo: Først til spørsmålet om lovverket er tilfredsstillende når det gjelder det sivilt-militære samarbeidet. Grunnleggende mener jeg at vi har et godt regelverk fra Grunnloven og ned. Samtidig er det viktig å merke seg at det er mange gjeldende regler som nå er til gjennomgang. Bistandsinstruksen har vært nevnt. Den gjennomgås med sikte på om den fungerer godt nok innen de overordnede rammer som gjelder. Men som jeg sier, min tilnærming er at vi heller ikke må utelukke at vi

blir utfordret på gjeldende arbeidsdeling i kjølvannet av 22. juli-kommisjonens rapport. Vi har også gjennomgang av ulike deler av planverket. Da snakker jeg om planverk inn under totalforsvarskonseptet. Det er både i kjølvannet av slutten på den kalde krigen og av andre grunner som kan være høyst praktiske, en del revisjoner på gang. Så med det forbeholdet mener jeg vi grunnleggende har et formelt rammeverk som duger.

Janne Kristiansen: Vi fikk et godt regelverk når det gjelder metoder også i 2005, og i kjølvannet av dette har vi i forbindelse med Metodekontrollutvalgets høring pekt på at vi trenger ytterligere lovhjemler fordi det har gått i en annen retning enn man forutsatte forut for 2005. Det gjelder spesielt forberedelseshandlinger, særlig når det gjelder soloterrorister. Det er personer som deltar i treningsleire som vi ønsker å kriminalisere. Vi ønsker å kunne pågripe og sette i gang etterforskning i forbindelse med at enkeltpersoner er i en forberedelsesfase til terrorhandlinger. Nå må vi bevise at det er et forbund for å kunne etterforske.

Vi tror dette har individuell- og allmennpreventiv virkning, og det er derfor vi har spilt dette inn i brevet av 1. november 2011. Det er et brev om lovgivning både når det gjelder forberedelsesfase og soloterrorisme og utvidede metoder på enkelte områder. Takk.

Møteleiaren: Kort til oppfølging – Martin Kolberg.

Martin Kolberg (A): Det var egentlig ikke svar på spørsmålet, for vi har kunnskap om det du nå sa. Men jeg spør: Hvor avhengig vil PST være av en slik skjerpet lovgivning for å kunne oppfylle sin hensikt?

Janne Kristiansen: Det vil være avgjørende for oss for å kunne intervensere mot soloterrorisme. Det er viktig for oss. Hvis det ikke hadde vært det, hadde vi ikke spilt inn dette. Vi ønsker ikke flere hjemler enn det vi ser som helt nødvendig.

Møteleiaren: Anders Anundsen.

Anders Anundsen (FrP): Mitt spørsmål går til sjef PST, og det er egentlig en oppklaring for eget vedkommende. Det kan hende at det er kommet frem informasjon om dette tidligere. På pressekonferansen i desember sa sjef PST at det var foretatt søk på disse 41 navnene, men at det ikke kunne dokumenteres. Forsto jeg det du nå sa i innledningen din, at du konstaterer at det ikke er gjennomført søk på de 41 navnene?

Janne Kristiansen: Vi har sagt i brev av 29. november 2011 og i et brev til departementet av 6. desember 2011 i klartekst at det ikke er søkt. Jeg sa også det i min innledning til pressekonferansen. Jeg prøvde å gi beskjed om hvorfor jeg den 25. juli ga uttrykk for at det hadde vært søkt, nemlig at det var den informasjonen vi hadde da. Men etterpå har vi gått gjennom loggene, og det er helt klinkende klart: Det er ikke søkt. Men det har stått i to brev.

Møteleiaren: André Oktay Dahl.

André Oktay Dahl (H): Det er jo litt trist at det tok så lang tid å komme hit, for det har vært en ganske stor offentlig debatt knyttet til hva som har skjedd, og hva som ikke har skjedd. Men jeg håper at vi med dette får litt ro rundt PST fremover, at vi får gjort den jobben vi skal gjøre for å skape et tryggere samfunn.

Jeg har et litt småtisk eller kulturelt spørsmål til slutt. I alle år som politiker har jeg hørt hvor store kulturelle forskjeller det noen ganger er mellom politi og forsvar. Vil statsråden si at 22. juli har gjort at man har fått en mye større forståelse for hverandres behov enn man hadde før? Eller tror statsråden at vi kommer til å gå tilbake til det vanlige igjen, når dette får lagt seg?

Statsråd Grete Faremo: Jeg tror det har vært stor gjensidig forståelse for at man kan forsterke en innsats ved en krise gjennom bistand fra Forsvaret. Og så håper jeg at både den gjennomgangen som nå gjøres av bistandsinstruksen, og også den læring man tar med seg fra en hendelse som 22. juli, ytterligere vil forsterke samarbeidet. Dette er noe av bakgrunnen for det jeg sier om at vi trenger bedre kunnskap om de kapasitetene som er tilgjengelig. Vi trenger rutiner for informasjonsutveksling, og vi trenger øvelser for å kunne agere sammen om noe skjer.

Møteleiaren: Sjefen for PST, Janne Kristiansen, var i eit av sine svar inne på ressurs situasjonen i PST – ho nemnde m.a. ein auke på 20 mill. kr. Eg vil ha ei stadfesting av følgjande: Har PST tilstrekkelege ressursar til å sjekke ut dei bekymringsmeldingane dei meiner er nødvendige? Da tenkjer eg på at det er blitt gitt auka ressursar til PST, men veldig mykje av det har gått til spaning, til tryggingsvakter. Er ressurs situasjonen slik at PST får sjekka ut bekymringsmeldingane? Dette spørsmålet er til Janne Kristiansen.

Janne Kristiansen: Vi prioriterer hele tiden vår virksomhet ut fra behov og de tildelte midlene vi får. Det er tett, løpende og god dialog mellom Justisdepartementet og PST når det gjelder dette, og når det gjelder våre prioriteringer. Jeg ser frem til gjennomgangen som justisministeren sier kommer i løpet av året. Det er det jeg ønsker å svare på det spørsmålet.

Møteleiaren: Da er det Trine Skei Grande.

Trine Skei Grande (V): Jeg har et spørsmål til PST-sjefen, og nå har jeg lyst til å si som mine tantebarn pleier å si: Nå må du ikke komme med et sånt politikersvar, tante!

Hvis du skulle velge mellom mer lovgiving eller flere personer, mer ressurser, hva ville du ha valgt da?

Janne Kristiansen: Jeg tror vi kan si at det hører sammen. Beklager! Når vi får ressurser, trenger vi personer. Vi kan ikke ha maskiner. Vi trenger både maskiner og mennesker, slik som dagens samfunn er. Det nesten sånn, ja, takk, begge deler!

Møteleieren: Tusen takk. Da er det Akhtar Chaudhry.

Akhtar Chaudhry (SV): Nå helt på slutten hørtes PST-sjefen nesten ut som en SV-er!

I et svar til meg ga PST-sjefen meg en liten utfordring som jeg nå trenger litt hjelp til å løse. Du sa at vi utveksler ikke informasjon med Pakistan, fordi Pakistan har menneskerettighetsutfordringer. Det kan jeg være enig i. Så trenger jeg hjelp til følgende: Hvis jeg som stortingsrepresentant får presis det samme spørsmålet, og jeg svarer at vi ikke utveksler informasjon med Pakistan, men at vi gjør det med USA, får jeg spørsmålet: Med USA? Med de brudd på menneskerettighetene som begås på Guantanamo? De bedriver lovlig tortur, de bedriver lovlig kidnapping, de har dødsstraff, etc. Hvordan vil du råde meg til å forsvare det og gi et godt svar da?

Janne Kristiansen: For det første vil jeg bare understreke én ting: I Pakistan har vi ikke bare E-tjenesten, vi har også en politisambandsmann i Islamabad som vi har kontakt med. Premissene for spørsmålet er noe ledende, så jeg vil ikke si at vi kan legge det til grunn, men USA er vår allierte i NATO-samarbeidet, og det er vel det jeg kommer til å si rundt den saken.

Møteleieren: Da er det Jan Böhler.

Jan Böhler (A): Takk, leder. Det var en veldig god nyhet statsråden kom med i stad da hun sa at retningslinjene for prioritering av bistandsanmodninger fra politiet nå er kommet på plass for redningshelikoptrene og Hovedredningssentralen. Det har vært en del diskusjon og motstand mot det i helsevesenet, og vi fikk også uklare svar da justiskomiteen besøkte Hovedredningssentralen i fjor. Det jeg lurer på, er: Kan statsråden si noe nærmere om hva som ligger i de nye retningslinjene, og hva som ligger i «kort tid»? Vil også de nåværende redningshelikoptrene – det vil jo gjelde de nye – bli mer utstyrt? Og: Vil det foregå noe samtrening/samkjøring, slik at man er forberedt på den nye situasjonen, hvor man skal stilles til disposisjon etter anmodning fra politiet?

Statsråd Grete Faremo: Dette er retningslinjer som nettopp er kommet på plass, og det er også viktig å understreke at dette er redningshelikoptre som først og fremst vil brukes, slik det gjøres nå, av medisinsk personell. Men så er det slik at liv og helse kan stå på spill også i andre situasjoner, kall det enn de tradisjonelle, og hvor det i alvorlige hendelser kan være riktig å disponere også Sea King-helikoptre til transport av politiet.

Nå skal vi iverksette disse, og jeg tror det antall hendelser og ganger disse redningshelikoptrene blir omdisponert, vil være lavt, men hvordan dette vil bli gjennomført, må vi også kunne komme tilbake til. Når helikoptrene brukes til trening i kontraterror, utrustes de spesielt for det.

Når det gjelder transport av politiet, kan nok situasjonene være ganske ulike; det vil også være en del tilfeller hvor man ikke vil trenge spesiell utrustning, slik jeg ser

det. Men dette vil det måtte gjøres et noe grundigere arbeid rundt.

Møteleieren: Tusen takk. Da sluttar vi spørsmålsrunden med eit siste spørsmål frå Åse Michaelsen.

Åse Michaelsen (FrP): Spørsmålet mitt går til politidirektøren. Vi var innom dette med riksalarm, at den vil gå via en pc som skal være tilgjengelig 24 timer i døgnet. Har politidirektøren vurdert bruk av et varselsystem å la det vi ser brannvesenet og helsesektoren bruker – mer en form for personsøker, hvor det går ut til alle, slik at en ikke får dette – la oss si – forsinkende leddet, ved at det går gjennom en pc i de ulike politidistrikter?

Vidar Refvik: Det systemet vi har nå, er noe som vi iverksatte for et par år siden, for at vi skulle få et varslingssystem som skulle gi rask varsling til politidistriktene. Så langt har vi ikke vurdert den type varslingssystem som du nå indikerer.

Vi ønsker et varslingssystem som går til det operative senteret i hvert politidistrikt. Det kan være en pc. Det kan også være en mobiltelefon til ansvarlig på operasjonssentralen. Det er dette systemet vi har valgt. Så vil vi etter hvert vurdere om dette er godt nok, og se på om man skal tenke annerledes i fremtiden.

Møteleieren: Tusen takk. Da vil eg gi kvar av dei tre innleiarane moglegheit til å gi ein kort, oppsummerande kommentar på inntil 5 minutt.

Ver så god, justisminister Grete Faremo.

Statsråd Grete Faremo: Takk for det.

Etter å ha fått tenkt meg om vil jeg bare si til spørsmålet om de nye retningslinjene for redningshelikoptrene at det vi snakker om i disse retningslinjene, er transportstøtte. Annen støtte til politiet knyttet til kontraterror er en sak for seg.

Siden vi ikke kom helt til bunns når det gjaldt bemanning ved Sentrum politistasjon, har jeg lyst til å si at det tilligger den stedlige politimester å vurdere den samlede bemanning til enhver tid. Om bemanningen var god nok 22. juli, tilligger det kommisjonen å vurdere. Jeg synes det er viktig å være presis om dette.

Jeg var i min innledning opptatt av å synliggjøre noen av de tiltakene som er iverksatt knyttet til å styrke beredskapen i departementet. Hvis jeg kort skal rekapitulere litt rundt det, er det altså fokus på responstid, styrking av beredskapstroppen, det er transportkapasitet, det er politihelikoptrene, beredskapssenteret, riksalarmen og øvelser, som vi har vært inne på.

Når det gjelder PST, er det økte ressurser til analyse, spaning, livvakt og innhenting fra åpne kilder på nettet. Som sagt vil vi gjøre denne eksterne gjennomgangen av ressursituasjonen i PST.

På lovgivningssiden er det, oppsummeringsvis, høringsnotatet om soloterrorisme og voldsoffererstatning det jobbes med. På forebyggingssiden nevnte jeg nettsiden radikalisering.no.

Kommunikasjon var et helt sentralt tema også 22. juli. Vi må forutse at det vil det også være framover. Arbeidet med det landsdekkende nødnettet vil gå som planlagt. Styrkingen av 112-sentralene er viktig. Spørsmålet om felles nødnummer, nødsentraler, jobbes det også videre med. Og vi får en ny nettside, kriseinfo.no, i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Jeg vil igjen understreke viljen til å finne de best mulige former for samarbeid med Forsvaret for å sikre en god felles ressursutnyttelse.

Når det gjelder overordnede strukturelle endringer innenfor det sivile beredskapsapparatet og den måten vi foreløpig har organisert oss på, med ansvar, likhet og nærhet, ser vi på bedre beredskapsstyring også under vårt departement.

Avslutningsvis vil jeg igjen bare nevne arbeidet med meldingen om samfunnssikkerhet og meldingen om resultatreformene i politiet. Dette vil være viktige dokumenter, som også gir oss god anledning til å diskutere med Stortinget hvordan vi kan styrke vår beredskap for å være bedre beredt om noe skulle skje. Jeg synes forsvarsministeren formulerte det bra: Vi kjenner ikke neste krise. En usikkerhet vil alltid finnes, men vårt mål er å være best mulig beredt om noe skjer.

Takk.

Møteleieren: Da gir eg ordet til Sjef PST, Janne Kristiansen.

Janne Kristiansen: Takk. Jeg fikk ikke helt fullført svaret når det gjelder vårt forhold til E-tjenesten. Jeg vil understreke at vi har et nært, godt og tett samarbeid med E-tjenesten når det gjelder både analysearbeid og operativt arbeid, og ikke minst i forbindelse med åpen informasjonssinnhenting. På ledernivå og nedover i organisasjonen er det også et veldig godt samarbeid.

Vi har imidlertid identifisert enkelte rettslige barrierer for at vårt samarbeid skal kunne bli optimalt. Det har vi påpekt overfor departementet, og vi ønsker og håper at det kan gjøres noe med. Det er et lovgivningsspørsmål.

Så vil jeg bare få takke for at jeg fikk lov til å komme

hit, og for interessante spørsmål. Jeg håper at mine svar er nyttige for komiteen og for det videre arbeid dere gjør. Jeg ser frem til konklusjonene både fra vårt interne evalueringsarbeid, fra 22. juli-kommisjonen og, ikke minst, fra denne særskilte komiteen. I PST vil vi ta lærdom av vurderingene og konklusjonene. Vi skal stadig bli bedre og få bedre samarbeid. Tusen takk for meg.

Møteleieren: Da gir eg ordet til fungerande politidirektør, Vidar Refvik.

Vidar Refvik: Som jeg nevnte innledningsvis, pågår politiets evaluering fortsatt. Evalueringsutvalget gjennomfører en bred gjennomgang av politiets håndtering av hendelsene 22. juli, med det formål å lære mest mulig. I tillegg arbeider Politidirektoratet med en risiko- og sårbarhetsanalyse som vil være ferdig høsten 2012. Vi ønsker å få med oss de konklusjonene og vurderingene som ligger hos kommisjonen, som skal levere sin innstilling til sommeren.

Når det gjelder forholdet til Forsvaret, vil jeg understreke at politiet har et nært samarbeid med Forsvaret i mange sammenhenger. Vi har nesten daglig samarbeid innenfor redningstjenesten og innenfor andre oppgaver, hvor Forsvaret er en uvurderlig ressurs for politiets oppgaveløsning. Det er ikke dermed sagt at ikke ting kan bli bedre. Jeg vil gjerne understreke det forsvarssjefen sa, at det forbedringspotensialet kan vi ta ut gjennom å lære mer om hverandre, ikke minst gjennom flere øvelser, og å snakke sammen i de sammenhenger hvor det er nødvendig. Men jeg vil gjerne understreke at vi har et veldig godt samarbeid, og jeg ser ikke noen grunn til at politiet skal vegre seg for å ta i bruk eller be om hjelp fra Forsvaret når det trengs.

Takk for at vi fikk komme hit, og takk for mange viktige spørsmål. Også jeg håper at vi har bidratt til å opplyse komiteen om det arbeidet dere skal gjøre. Takk.

Møteleieren: Tusen takk. Da vil eg berre på vegner av heile komiteen få takke for gode innleingar og gode svar på våre mange spørsmål.